

"İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÇALIŞTAYI"

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi

13 Kasım 2003

AÇILIŞ KONUŞMALARI

13 Kasım 2003

----- * -----

SUNUCU - Açılış konuşmasını yapmak üzere Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şube Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Mustafa Kadioğlu'nu davet ediyorum.

MUSTAFA KADIOĞLU (EMO Ankara Şube Başkanı)- Sayın TMMOB Yönetim Kurulu üyemiz, Sayın Genel Başkan, çok değerli akademisyenlerimiz; Şubemizin tertiplediği biraz sonra başlatacak olduğumuz "İletişim Teknolojileri Çalıştayı"na şubemiz ve üyelerimiz adına hoş geldiniz diyorum.

İnsanlık tarihinin akışında iletişime olan ihtiyaç hiçbir zaman eksilmemiştir, aksine giderek daha da artmıştır. Tarihte bilinen ilk iletişimin sesin uzaklara gönderilmesi, eğitilmiş hayvanlar olduğunu biliyoruz. İnsanlık tarihi boyunca deneyimlerini, birikimlerini, doğa ile ilişkilerini deneysel yöntemlerce doğrulanan bilgilerinin bir araya gelmesi 1600'lü yıllarda yavaş yavaş bilim tarlasında tohumlanması, 1700'lü yıllarda filizlenmesi, 1800'lü yıllarda ise başağa durması şeklinde yaşandığını da biliyoruz.

Her bilimsel tespit ve kanıtlama teknoloji dediğimiz yaşamı ve üretimi kolaylaştıracak ürünlere dönüştürmekle insanlığın hizmetine sunulmuştur. Bilime ve teknolojiye hizmet edenler bu safta hayatlarını ve zamanlarını vererek tüm bilgilerini, üretimlerini gerçekten insanlığın hizmetine sunmaya amaç edinmişlerdir.

1800'lü yılların ikinci diliminde iletişim teknolojilerindeki nitel gelişmeler, haberleşme alanında telefonun, enerjinin sakımı kanunundaki gelişmeler, elektrik alanındaki hızlı gelişmeler, televizyon, bilgisayar üzerindeki çalışmalar ve her çalışmanın birbirini geliştirmesi, 1950 yıllardaki sonraki süreçte elektronik alandaki gelişmeler iletişim alanında takip edilemeyecek seviyede hızlanmıştır ve hâlâ da hızlılığı devam etmektedir.

Ülkemiz gecikmeli de olsa bu sürece eklenmiştir. Devlet tekeli olan PTT idaresi, TRT bu işe öncülük etmiş ve bu sektörde okul olmuştur. Ancak 1970’li yıllarda kapitalizmin krizi sonucu dünyada uygulamaya konulan yeni dünya düzeni, küreselleşme, globalizm şeklindeki emperyalist uygulamalar 1900’lü yılların başından 1945’lere kadar olan uygulamanın terkedilmesi, 1900’lü yılların başından 1945’lere kadar olan sömürünün tekrardan uygulanmaya konulması, yani 1950 yıllarındaki uygulanan “Keynes”ci modelin tasfiyesi olduğunu da biliyoruz.

Yeni dünya düzeni, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumların ilk uygulaması, kamunun elindeki tesisleri sermayeye aktarmak olan ve bunun ilk aşaması KİT’lerin özelleştirilmesi şeklindeki uygulamalardır. Bu alınan uygulamalara PTT, Posta ve Telekom olmak üzere özelleştirilerek ikiye ayrılmış, sonra Telekom kendi bünyesindeki GSM operatörü Aycell’i özel sektöre devrederek halen özelleştirmelere devam etmektedir. TRT ise bu uygulamaya taşeron politikalarla ve küçülmeyle devam etmektedir.

Bilgisayar ve yazılım sektörü tamamıyla denetimsiz ve piyasa amaçlıdır. Uygulamaya konulan özelleştirme politikaları hizmeti değil ticareti tarif etmekte, bunun gereği olan hizmete alanın aldığı hizmetin bedelini ödemesidir. Bugünkü uygulamalar da, Meclis’teki uygulamalar da bunu tarif etmektedir. Hizmetin bedelli olmasının geldiği nokta ise, örnekleyecek olursak, üç dolar milyarderinin geliri dünya nüfusunun yarısına eşit hale gelmiştir. 800 milyon insan dünyamızda açlık sınırında yaşamaktadır. Dolayısıyla, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sermayenin birikimine, daha fazla kâr etme birikimine ve daha fazla kâr etmesine, sermayenin büyümesine, zenginin daha zengin olmasına sebep olmuştur.

Ama bu böyle olmamalıdır. Dünyamızda üretenler, üretimi plânlayanlar ve onların emek kardeşlerinin bu hizmetleri hak ettiği ve ihtiyacı olduğu kadar alması sağlık ve eğitim gibi elzemdir. Biz EMO ve TMMOB üyeleri olarak çalışmalarımızın bu noktaya hizmet etmesi için ülkemizin bağımsızlığı ve halkımızın daha insanca bir yaşama kavuşması için, bu sektörden halkımızın yeterli hizmet almasının gerektiğine inanıyoruz.

Bu inancımızı kaybetmedik, temennimiz bu Çalıştay’ın da bu hizmete, inanca hizmet etmesidir. Bu amaçla dağıtılan programlardan da görüleceği üzere gündemimize aldığımız çok önemli konulardan 8 adet çağrı bildirimiz ve "Radyo-TV yayıncılığı izlenme ölçümleri" ile diğer “Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine Doğru” konulu panellerle gündemi kamuoyunun bilgisine taşımaya çalıştık. Ayrıca Çalıştay’ın kitapları da sonuçlanınca sizlere ve üyelerimize iletilecektir.

Bu duygularla, bu Çalıştay'ın mutfağında emeklerini esirgemeyen değerli Yürütme Kurulu Üyelerine, çalışmalarını ve birikimlerini esirgemeyen bildiri sunucularına, panelistlere, üyelerimize ve yönetim kurullarına ayrı ayrı teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

SUNUCU - Sayın Kadioğlu'na teşekkür ederiz.

Konuşmasını yapmak üzere Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Cengiz Göltaş'ı davet ediyorum.

CENGİZ GÖLTAŞ (EMO Yönetim Kurulu Başkanı)- Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım; hepiniz hoş geldiniz. Öncelikle şahsım ve Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi tarafından düzenlenen “İletişim Teknolojileri Çalıştayı”nda katılım sağlayan ve görev alan herkesi kutluyorum.

EMO yıllardır kendi mesleki alanlarında kongre, sempozyum, panel ve söyleşiler düzenler, meslek içi eğitimler verir. Yaptığımız tüm bu çalışmalarda gözettiğimiz temel bir yaklaşım vardır. Hangi konuda bir çalışmayı önümüze koyarsak koyalım o konuyla ilgili tüm kurum ya da bireyleri, yani konunun bütün kesimlerini bir araya getirerek özgür ve demokratik bir tartışma platformunu yaratmayı hedefleriz.

Bu yaklaşım meslek örgütümüz açısından uzmanlık alanlarımıza bakışta vazgeçemeyeceğimiz önemli bir tavidir. Bugün başta enerji, iletişim ve bilişim olmak üzere meslek alanımızı ilgilendiren tüm konularda uygulanan politikalara karar veren, uygulayan ve sonuçlarından etkilenen kesimler ile birlikte tartışmak, farklı düşünenin ne söylediğinin bilinmesi ve değerlendirilmesi açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Değerli konuklar, ülkemizde maalesef yaşamımızı doğrudan etkileyen stratejik birçok alanda karar verme organlarında yer alanların, yani siyasal iktidar ve uygulayıcı, üst düzey bürokratların karar alma ve uygulama süreçlerinde toplumun örgütlü kesimleriyle düzenli ve ciddi bir iletişim içerisinde olmadıklarını görüyoruz.

Bırakın iletişim kurmayı ve katılım olanaklarını artırmayı, toplumun örgütlü ya da örgütsüz kesimlerinin mevcut uygulamalar ile ilgili kamusal bilgilenme hakkının önünde ciddi engeller oluşmaktadır. Yıllardan beri toplumun bilgilenme hakkını yok sayan böylesi bir anlayışın sonucu olarak kamu yönetimi siyasal etkilere son derece açık, taraflı bir şekilde faaliyet gösterir hale getirilmiştir. Bugün ülkemizde yaşanan ve dünyada ilk beş

sıraya girdiğimiz yolsuzlukların ve oluşan kamu zararlarının nedeni de özetle böyle bir anlayışın egemen olmasıdır.

Değerli katılımcılar, çağımızda mikro elektronikteki olağanüstü gelişmeler, yazılımın başlı başına bir ürün olarak ortaya çıkması, bilgisayar teknolojisindeki baş döndürücü hız ve bilgisayar teknolojisinin haberleşme ve radyo televizyon yayıncılığıyla bütünleşmesi dünyada bir teknolojik devrim olarak anılmaya başlandı. Kimileri buna tıpkı sanayi devrimi gibi bir devrimle açıkladılar ve adına “Bilgi devrimi” denildi.

Bugün iletişim alanında yaşanan en hızlı gelişmelerin bir sonucu olarak ulusal enformasyon alt yapısının önemi her zamankinden daha çok artmıştır. Günümüzde iletişim alt yapısına kimin sahip olduğu, buradan tüm mal ve hizmet ticaretlerinin kim tarafından kontrol edileceğinin belirlenmesi açısından son derece büyük bir önem taşımaktadır.

Ülkemizde 1980’lerden bu yana yapısal değişim programları adı altında tüm stratejik kamusal hizmet alanları bir bir özelleştirilmekte ve devleti küçültmek adına maalesef yağma büyütülmektedir.

Bugün özelleştirme kapsamına alınan en önemli kuruluşlarımızdan biri de ulusal iletişim alt yapısına sahip Türk Telekom’dur. Biz bu süreci enerji gibi bir başka stratejik alanda yapılan uygulamalar ile aslında çok iyi biliyoruz.

Elektrik Mühendisleri Odası olarak enerji alanında yaşanan özelleştirme sürecinin yarattığı yolsuzluk ve kaos dönemlerinin her aşamasında tüm gücümüzle yapılanların yanlışlığına işaret ettik. Bugün ise sonuçları itibarıyla dışa bağımlı ve pahalı hale getirilmiş elektrik enerjisi üretimi ile yatırım ve denetim yapılmadığı koşullarda dağıtım şebekelerimizin yılda 1,5 milyar doları bulan kayıp ve kaçakları konusunda uygulamaların yanlışlığı başta Enerji Bakanlığı olmak üzere artık hemen herkes tarafından kabul edilmiş durumda.

Şimdi benzer bir süreç ülkemizin haberleşme alt yapısına sahip olan Türk Telekom’un özelleştirme adı altında yok edilmek istenmesiyle sürdürülmektedir. Enerjide olduğu gibi iletişim alanında da biz söylemiştik demek artık fazla bir şey ifade etmiyor.

Değerli konuklar, Türk Telekom’un satışı basit bir özelleştirme operasyonu olarak algılanmamalıdır. Türk Telekom sadece telefon hizmeti veren bir kuruluş değildir. Artık televizyon yayını, telefon, radyo ve İnternet hizmetlerinin birlikte yürütüldüğü bir dönemin içindeyiz. Bugün global enformasyon alt yapısına sahip olan aynı zamanda tüm ticaretin kontrolünü de ele geçirmiş olacaktır.

Ulaştırma Bakanı Sayın Binali Yıldırım'ın açıklamalarına göre kurumun özelleştirilmesinde hisse senedine çevrilebilir menkul kıymetler kullanılması ve blok halinde satış yöntemi gündeme getirilmektedir. Telekom'un özelleştirilmesi ucuzluğu değil, yoksulluk ve eşitsizliği artıracaktır.

Bugün 59. Hükûmete ısrarla Elektrik Mühendisleri Odası olarak soruyoruz, ulusal güvenliğimizi doğrudan ilgilendiren, bu toplumun uzun yıllar içerisinde yarattığı birikimler ile oluşan ve şu anda tüm halka hizmet sağlarken Türkiye'nin en fazla kâr eden kurumu olan Telekom'u hangi ihtiyaç ve tercihlerle özelleştirme kapsamına alıyoruz.

Tüm gelişmiş ülkeler e-ticarete ve İnternet üzerinden hizmet vermeye hazırlanırken ülkemizin telekomünikasyon alt yapısının yerli ve yabancı tekellere hangi mantıkla gümüş tepsi içerisinde sunmak istiyoruz.. Türk Telekom'un bir kamu kurumu olarak yıllarca kâra geçmiş, yetkin elemanlar yetiştirmiş, yerli teknolojinin gelişmesine katkı yapmış ve ülkenin dört yanında hizmet vermiştir. Yapılacak özelleştirme sonucunda hiçbir yerli ya da yabancı tekel ülke teknolojisini gelişmesi için uğraş verecektir. Bunun en somut örneklerini biz yıllarca yaşanan özelleştirme uygulamalarında gördük.

Değerli meslektaşlarım, Elektrik Mühendisleri Odası olarak iletişim alanında yaşanan bu hızlı değişimi çok iyi algılamak ve kurumsal yapımızı gelişen teknolojilerin olanaklarına açmak Odamız çalışmaları için hayati bir öneme sahiptir. Bu anlamda Odamızın işleyişini daha etkin kılmak üzere son dönemde bir dizi çalışma yürütmüş olduğunu ve iletişim gibi önemli bir konuda başta üyelerimiz olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlarla ilişkilerimizin giderek daha da gelişiyor olmasını büyük bir memnuniyetle izliyorum.

Bu amaçla son dönemde gerçekleştirmiş olduğumuz üye bilgilerinin elektronik ortamda kapsamlı olarak güncellenmesi, İnternet ortamından gerek üyelerimizin, gerekse meslek örgütümüzün en iyi şekilde yararlanma olanaklarının sağlanması, Odamızın 1954 yılından bu yana 50 yıllık birikiminin, yani tüm yayın ve faaliyetlerinin tozlu sayfalarından kurtarılarak elektronik ortamda meslektaşlarımızın hizmetine açılmış olması ve artık önemli bir ihtiyaç olarak gördüğümüz meslek içi eğitimin sağlanmasına yönelik adımlar atılması yaşadığımız çağı daha iyi anlamak, sorgulamak ve örgütlülüğümüzü geliştirmek için son derece önemlidir.

Değerli katılımcılar, sözlerimi daha fazla uzatmak istemiyorum. Gerek bugün yaptığımız bu Çalıştay'da vurgulamak istediğimiz önemli bir alan da bilim ve teknoloji

faaliyetlerine, AR-GE çalışmalarına maalesef son yıllarda ayrılan payın giderek azalmış olmasıdır.

Üniversitelerine, TÜBİTAK'a, yani bağımsız, özerk bilim merkezlerine önem veren, AR-GE çalışmalarına önem veren ve bu konudaki tüm mevzuat engellerini kaldırmış bilime ve bilim insanlarına saygı duyan bir toplum ve idare mekanizması hayaliyle böylesine önemli bir çalışmada gerek bildirileriyle, gerekse panellerimizde yer alan panel yöneticilerine ve panelistlere şimdiden teşekkür ederiz.

Çalıştay'ın tüm hazırlık çalışmalarında özverili katkılarda bulunan tüm kişilere teşekkür ederken, özellikle değerli katkılarından dolayı Gazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Bölümü Başkanı Sayın Prof. Dr. Cengin Taplamacıoğlu'na, Başkent Üniversitesi Elektrik-Elektronik Bölümü Başkanı Sayın Prof. Dr. Turhan Çiftçibaşı'na, Telekomünikasyon Kurumu Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sayın Doç. Dr. Mustafa Alkan'a ve Radyo Televizyon Üst Kurulu Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanı Sayın Perran Beşirli'ye tekrar teşekkürü bir borç biliyoruz.

Hepinize bu Çalıştay'da başarılar diliyorum. Elektrik Mühendisleri Odasının önümüzdeki dönem kongre, sempozyum ve yayın faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde uzun dönemde yayılacağı bir süreci yaşıyoruz. Bugün açılışın biraz, herhalde hava muhalefedinin yarattığı etkilerle de biraz az gibi görünse de bu ilginin bu önümüzdeki saatlerde giderek artacağını, panelde daha da yoğunlaşacağını düşünüyorum.

Hepinize katılımınız ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum.

SUNUCU - Biz de teşekkür ederiz.

Konuşmasını yapmak üzere Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Yürütme Kurulu Üyesi Sayın Hüseyin Yeşil'i davet ediyorum.

HÜSEYİN YEŞİL (TMMOB)- Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım, değerli çalışma arkadaşlarım; hepinizi Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Yürütme Kurulu adına, Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

TMMOB Genel Başkanımız bugün burada değil, Paris'te, Avrupa Sosyal Formunda Türkiye adına bir konuşmada bulunacağı için bugün buraya katılamadı. Bu Avrupa'daki küreselleşme karşıtlarının oluşturduğu 50 bin kişinin katılacağı bir forum, 12-16 Kasım tarihleri arasında yapılıyor, Türkiye'de 100 civarında sivil toplum, meslek odası, sendika temsilcileri katıldılar, bunu da belirtmek istedim.

Konuşmama başlamadan önce iktidarın TÜBİTAK zerindeki baskılarını ve TÜBİTAK’a yönelik girişimlerini protesto ettiğimizi ve bu girişimlerden vazgeçmesini istediğimi belirterek konuşmama başlamak istiyorum.

Ekim-Kasım ve Aralık ayları Türk Mühendis Odaları Birliği’ne bağlı odaların ve şubelerinin etkinliklerinin yoğunlaştığı bir zamandır. Ne mutlu ki bu etkinlikler nedeniyle sık sık bir araya geliyoruz. Türk Mühendis Odaları Birliği ve odaları ile bağlı birimleri ülkemizin ve halkımızın aydınlık, mutlu geleceği için her türlü demokratik mücadele ve çalışmalardan geri kalmamaktadır. Bir gün sokakta demokrasi, barış ve insan hakları için yürüyor, bir diğer gün Meclis komisyonlarında ülkemiz ve mesleğimizin önemli yasaları için görüşmeler yapıyor, bir başka gün ise uzmanlık alanlarımızla ilgili kimi konularda konferans, sempozyum ve alıştay düzenlemektedir. İşte bugün de Elektrik Mühendisleri Odası Ankara şubesinin düzenlediği “İletişim Teknolojileri alıştayı”nda birlikteyiz.

Değerli arkadaşlarım, değerli meslektaşlarım; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler aynı zamanda toplumsal değerrişimin de en önemli dinamiği durumuna gelmiş bulunmaktadır. Bu teknolojilerdeki değerrişim ve gelişmeler sadece kendi alanıyla sınırlı kalmamakta, bütün sektörleri de etkileyerek ve dönüştürerek yeni üretim mekanizmaları yaratıp farklı toplumsal yapıların oluşumuna neden olmaktadır.

Bilgi teknolojilerinin ekonomik ve toplumsal etkilerinden dolayı bütün dünyada kritik bir yatırım alanı olarak görülerek yaygın biçimde kullanılması devletler tarafından teşvik edilmektedir. Dünyada ve ülkemizde iletişim teknolojileri özellikle son 10 yılda çok popüler oldu. Bugün telefon, televizyon ve bir bütün olarak iletişim teknolojileri ile on milyonlarca aboneye ulaşan mobil telefonlar ve cep telefonları konusunda her gün gelişen yeni teknolojiyle karşı karşıyayız.

İnternet ve İnternet ile ilgili teknolojiler baş döndürücü bir hızla sokaktaki insanın yaşamına girdi. Artık biz mühendisler hızla gelişen teknolojileri teknik yönünü takip ederek ve bilgilerimizi gncellemeliyiz. Bugün başlayan “İletişim Teknolojileri alıştayı” gibi etkinlikler buna amaçlamaktadır. Gelişen yeni teknolojilerde teknik bilgilenme bakımından gözden kaırmamamız gereken bir konu daha var. Günlük yaşamımızın her alanında bu kadar derinlemesine giren cep telefonları ve İnternetin birçok yönünü ayrıca tartışmalıyız. Cep telefon şirketlerinin sürekli teknoloji yeniledikleri, yeni ürünleri sürekli pazara pompaladıkları günümüzde, e-devlet gibi İnternet projeleriyle çok büyük kamu yatırımlarının yapıldığı günümüzde iletişim politikaları konusunda kamu yararı penceresinden bakarak şu soruları sormalıyız, bu sorulara yanıtlar aramalıyız.

Mobil gelişimin kişiye ve ülkeye maliyeti nedir, bugünkü cep telefonu üzerine uygulanan politikaların alternatifi var mıdır, e-devlet projeleri sadece devlet ile kişilerin iletişimini mi güçlendirecektir, yoksa buradan yola çıkarak çok uluslu şirketlere kaynak aktarımı anlamına mı gelecektir?

Teknolojik gelişmelerin sosyal ve toplumsal yönden incelenmesi ve sorgulanması gerekmektedir. Bir teknoloji tapınması ile akıntıya kapılma tehlikesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bunu da en iyi gerçekleştirecek olanların birisi de teknolojinin bizzat içinde olan toplumsal sorumluluğa sahip mühendislerdir. Elektrik Mühendisleri Odası üzerine düşen bu sorumluluğu yerine getiriyor ve getirmektedir.

Daha önce Elektrik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi 5 tane “İletişim Günleri”, gene geçen yıl EMO Ankara Şubesi “İletişim Teknolojileri Sepozyumu”nu gerçekleştirdi. Bugün de EMO Ankara Şubesi yeni bir “İletişim Teknolojileri Çalıştayı” ile iletişim teknolojileri konusunda güncel teknik konuları tartışmaya açıyor. EMO iletişim teknolojileri konusunda söz sahibi olacak değişik kesimlerin hem teknik hem de sosyal yönleriyle tartışma yapabilecekleri bir zemini yaratmış olmaktadır.

Bu Çalıştay’a emeği geçen herkese, Odamıza, şubemize ve bütün üniversitedeki arkadaşlarımıza teşekkür ediyor, başarılar diliyorum

SUNUCU - Biz de teşekkür ediyoruz.

Şimdi 1. Oturumu yönetmek üzere Oturum Başkanımız Sayın Prof. Dr. Turhan Çiftçi’ni davet ediyorum.

1. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Turhan ÇİFTÇİBAŞI

(Başkent Üniversitesi Elektrik-Elektronik Bölümü Başkanı)

----- * -----

BAŞKAN- Değerli konuklar ilk oturuma başlıyoruz.

Bu Oturumda 4 değerli konuşmacımız önemli dört konuyu takdim edecekler, sunacaklar.

Birinci konuşmayı Sayın Önder Özdemir, “Türkiye’de İİnternetin dünü, bugünü ve geleceği” konusunda sunum yapacaklar.

Önder Özdemir’in kısaca özgeçmişini sunuyorum.

İTÜ Elektrik-Elektronik Fakültesi Elektrik Bölümünden 1991’de mezun oldu, yüksek lisansını Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinde 1998 yılında tamamladı. 1991-1996 yılında Türk Telekom’da veri iletimi konusunda çalıştı. 1996-2002 yılında ODTÜ’de Bilgi İşlem Merkezinde çalıştı ve Türkiye’nin ilk İİnternet servis sağlayıcı şirketi TR-Net’in kuruluşunda bulundu ve yönetici olarak görev yaptı. Son olarak ve hali hazırda EMO’da elektronik alt yapı projeleri ve meslek içi sürekli eğitim merkezi koordinasyonunda görev yapıyor. 1998 yılında yayınlanmış olan Sayın Funda Başaran’la birlikte yazdıkları “Telekomünikasyonda Özelleştirme” adlı kitabı ve uluslararası ve ulusal kongrelerde yayınlanmış çok sayıda bildirisi bulunmaktadır. “Uluslararası enformasyon akışı ve yeni iletişim teknolojileri İİnternetin ticarileştirilmesinin Türkiye örnek olayındaki etkileri” isimli yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Uzmanlık alanları, bilgisayar ağları, yeni iletişim teknolojileri, iletişim teknolojileri konusunda liberalleştirme ve özelleştirme uygulamaları üzerindedir.

Sayın Özdemir buyurun.

ÖNDER ÖZDEMİR (EMO)- Değerli konuklar, bildirimizi Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden Funda Başaran’la birlikte hazırladık; İİnternet günlük yaşamımıza son yıllarda, özellikle 5 yılda çok fazla girdi . Teknik insanlardan, uzmanlardan sonra artık sokaktaki insan diye ifade edebileceğimiz günlük yaşantının bir parçası olan İİnterneti, sokaktaki insanla karşılaşan İİnterneti değişik yönleriyle, biraz da tarihçesiyle özetlemeye

çalıştık. 1986'dan itibaren başlatılan bir tarih koyduk, bölümlendirdik ve sonuç bölümünde de –biraz sonra bahsedeceğim- geleceğe ilişkin, bugün ve geleceğe ilişkin birtakım çıkarımlar yapmaya çalıştık.

Dört ana bölümde Türkiye'deki İnternet tarihini incelemeye çalıştık. 1986'yla 1993 yılları arasını İnternet öncesi akademik ağlar dönemi olarak ifade ettik. 1993'le 1995 yılı arasını akademik araştırma ağı olarak İnternet, akademik kesimin egemen olduğu bir İnternet dönemi olarak ifade ettik. 1996'yla 2002 yılları arası da İnternet servis sağlayıcılar, ILS'ler dönemini analiz ettik. En sonunda da günümüzü ifade eden İnternetin krizi ve sonrası şeklinde kategorilere ayırarak ayrı ayrı inceledik.

Türkiye'de aslında bu tarih dünyadaki İnternetin tarihi ile çok fazla paralellik arz ediyor. İnternetin tarihine yönelik okuduğunuz makalelere baktığımızda, okuduğumuz zaman 1968-1969'lu yıllarda Amerika'daki bir askeri proje, [AARPANET](#) projesine bağlanır. Anladığımız anlamıyla olmasa bile bilgisayar ağları, geniş bilgisayar ağları anlamında tarihi oraya kadar götürmek mümkün, ama burada bahsedilen 1986'lı yıllarda başlatılan tarih de aslında yurt dışındaki, Amerika'daki kullanımıyla tarihçesi üç aşağı beş yukarı örtüşmektedir.

Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları ağı, [TÜVAKA](#) diye kısaca söylenecek organizasyon aslında Türkiye'deki ilk geniş alan ağları organizasyonudur ve ilk önce Ege Üniversitesi bağlanmıştır bu ağa. ??? diye de ifade edilen şu anda anladığımız İnternetten farklı bir teknolojiyi kullanan, ama bilgisayarların birbirine bağlı olduğu bir geniş alan ağı olarak tarihi oradan başlatmak daha doğru diye düşünüyoruz.

Ege Üniversitesinden sonra 1980'li yılından sonra Anadolu Üniversitesi, Yıldız, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi, Fırat, ODTÜ diye bağlantılar gerçekleşmiş üniversite bağlantıları. O dönem için baktığımızda zaten daha çok akademik bir çalışma olarak düşünebiliriz. 9600 bit/saniye dediğimiz, şu an için çok düşük gelen hızlarla bağlantılar var ama, tek tabanlı, metin tabanlı olduğunu düşündüğümüzde, şu anki grafik tabanlı uygulamalar olmadığını düşündüğümüzde o zaman akademik çevrelerin belli bir ihtiyacını karşılamıştı.

Ama asıl İnternetin tarihini 1993 yılına bağlıyoruz. Belki izliyorsunuzdur, her yıl Nisan ayında İnternet Haftası kutlanır. Bu Nisan ayında olmasının sebebi 1993 yılındaki ilk bağlantıdır. Anladığımız anlamıyla İnternetin kullandığı teknoloji anlamıyla,

kullanıldığı bir ağa ilk ODTÜ 12 Nisan 1993 yılında 64 kilobit/saniye hızında bağlanmıştır. Aslında tarihi oradan başlatabiliriz.

NSF, “National Science Foundation” Amerika’daki NSF-Net diye ifade edilen organizasyon 1985-1986 yıllarda ??? tabanda ilk bağlantılarını gerçekleştirdi. TR-Net diye ifade edilen ODTÜ’yle TÜBİTAK’ın ortak projesi, proje grubu olarak bağlantısını 1993 yılında başlattı. Bu aslında Türkiye’deki İnternetin gerçek anlamıyla tarihi denilebilir, bildiğimiz anlamıyla İnternetin.

ODTÜ TÜBİTAK merkezli bu bağlantı, ki bu bulunduğunuz binanın üst katında bir bağlantı, ODTÜ işlemde bir bağlantı paralel yürüyordu, yurt dışı bağlantılarını da ODTÜ üzerinden gerçekleştiriyordu; o dönem için söylüyorum. Sırasıyla Bilkent Üniversitesi ODTÜ’den sonra, İTÜ, Yıldız kullandı ve ??? diye ifade edilen protokolü kullandılar.

Türkiye’deki İnternetin ilk dönemi diye ifade edeceğimiz, akademinin egemenliği olarak da tanımlayabileceğimiz 1993-1995 yılları arasına şöyle bir baktığımızda TRT-Net proje –yine biraz önce bahsettim- ODTÜ TÜBİTAK TR-Net projesi. Üniversiteleri saymazsak, üniversiteleri bu sayının dışında tutalım, üniversitelerin hepsine hizmet veriyordu, 500’den fazla kurum ve kuruluşu İnternet hizmeti verdi.

Kiralık hat diye ifade edilen Türk Telekom’dan kiralanın hatlar ya da X-25 TÜRPAK teknolojisi kullanıldı. Ayrıca da “Dial up” diye ifade edilen şu anda kullandığımız o zamanki modem hızlarını düşündüğümüzde 33 bin 600 hızında bağlantılarla gerçekleşti.

1996 yılında 100 bin civarında bir kullanıcı tahmini var, ama burada şöyle bir şeyden bahsetmek lâzım. Türkiye’deki gerçek ya da dünyadaki İnternet kullanıcılarını hesaplamak çok kolay değil. Bunlar birtakım istatistik araştırmaların sonucunda tahmini olarak verilen rakamlar. 1996 yılında da ikinci İnternet konferansında bu tür bir tahmini araştırmanın sonucunda dile getirilen bir rakam; 100 bin. Burada ağırlıklı üniversiteleri saymak lâzım, üniversitelerde oldukça yaygın kullanıldığı için bu rakamın büyük kısmını üniversiteler oluşturuyor.

??? denilen organizasyon Avrupa ve Orta Doğuda bilgisayarlara verilen IP numaralarının kaydını tutan, çünkü ünit ve tek olması gereken olması gereken numaralar telefon numarası gibi, o rakamlar doğru rakamlar, yani makine sayısı, İnternete bağlı tek başına makine sayısı gerçek olarak hesaplanabilir, kullanıcı hesaplanamasa bile. Oradaki

tarikhlerde Nisan 1993'te 194 tane makine ayrı bir IP numarası almışken, Kasım 1996'da 13 bin 367 bilgisayar bağlı, bir o zamana ilişkin bilgi olsun diye verilmiş.

1995 yılı Kasım ayında aslında bu akademinin etkin olduğu dönemin bitiş dönemi diye ifade edilebilir. Türk Telekom TURNET adıyla bir ihaleye çıktı ve bilişim ağları diye ifade edilen grubun, eski Data-Trans grubu içerisinde İnternet hizmeti veren bir bölüm kurdu. İhaleyi 3 ayrı şirket kazandı; SATKO, Sprint, sonra Sprint Global ve değişik şekillerde dünyadaki değişimle isimler değiştirildi. Bir de ODTÜ'nün içinde olduğu bir organizasyon kazandı ihaleyi, konsorsiyum kazandı. ODTÜ işin başında o ticari dünyadan çekildi, sadece SATKO ve Sprint 1995 yılı Kasım ayında ihale sonucu, yanılmıyorsam 1996 yılında hizmet vermeye başladı.

Bu da aslında Türkiye'de 1996 yılı başından itibaren Türkiye'deki ilk ticari, gerçek anlamıyla şirketlerin devrede olduğu İnternet servis sağlayıcılar dönemi diye ifade edilebilir. 1996-2002 yılları arası dönemi bu şekilde organize ediyoruz. Bugüne kadar da bunu yayabiliriz.

TURNET Türkiye'deki İnternetin ana omurgası oldu ve İnternet hizmeti vermek isteyen kurumlar çok amiyae tabirle, toptancı olarak TURNET'i gördü ve oradan hizmet almaya başladılar. Birçok oyuncu bu piyasaya girdi. 1997 yılının sonundaki bir rakam, TURNET denilen Türk Telekom'un ana bağlantısı, ana omurgasına bağlı İnternet servis sağlayıcı sayısı 69 adet idi Türkiye'nin değişik illerinde; çoğunluğu İstanbul'da.

Yalnız burada dikkat çekici bir konu o dönem için söylenebilir, bunun bir kısmı hâlâ geçerli. Bu İnternet pazarının ciddi sınırlılıkları vardı Türkiye'de. Bir kere bilgisayar sayısı çok azdı, 1997 yılında yapılan bir araştırma TÜBİTAK tarafından, daha doğrusu TÜENA diye ifade edilen Türkiye Ulusal Enformasyon Ana Plânı çerçevesindeki bir araştırmanın sonucu Türkiye'deki bilgisayar sayısı 1 milyon 179 bin 601. Bu iş-ev her yerde olan, dolayısıyla bu ciddi bir sorundu; çünkü İnternete bağlanmak için bilgisayar gerekiyordu o dönem için. Bilgisayar okur yazarlığı gerçekten çok az düzeydeydi, Türkçe içerik oldukça azdı, genelde İngilizce bilmek gerekiyordu, yurt dışından transfer etmek gerekiyordu bilgileri, ayrıca da gelir düzeyi oldukça düşüktü, çünkü çok pahalıydı İnternete bağlanmanın aylık maliyeti.

1997 ile 1999 yılları arasında 69 İnternet servis sağlayıcıdan 15 tanesi piyasadan çekildi, ama bu arada yeni 26 tane İnternet servisi ayrıca piyasa girdi. Artık İnternetin 1999 sonu ve 2000 başı itibariyle yaygınlaştığı bir döneme girdik, popülerleştiği, biraz önce

ifade ettiğim gibi sokaktaki insana yöneldiği döneme geçtik, şirketler ciddi bir reklam bombardımanı ile sektöre girdiler. Bir araştırma, İnternet GSM reklamları 266 milyon dolarla ilk üç aylık dönemde birinci sıradaydı sektörel analizi itibarıyla. Bu ciddi bir şey. Hatırlarsınız her üç reklamdan birisi İnternetle ilgili; 1999-2000, hatta 2001'e kadar sarkan dönemde.

Birçok ISP'nin, İnternet servis sağlayıcının olduğu dönemde bir rekabet söz konusuydu. 1996-1999'da aylık 55 dolar gibi rakamlara verilen, şu andaki rakamları yıllık, yanılmıyorsa Türk Telekom'un yıllık 58 milyon TL. olan hizmeti aylık 55 dolara veriyorlardı, 33 dolara kadar bu geriledi, 2000'de 9'la 12 dolar arasında sabitlendi.

Bu arada Uzan Grubunun RT-Net isimli bir şirketi 2 dolarlar reklamını dahi yaptı o rekabet içerisinde. Sonra ilginç kampanyalar oluştu, Vestel Türkiye'de ilk defa bir şeyi gerçekleştirdi ve karşılığını da aldı, değişik bir strateji uyguladılar. 3 yıl taksitle bilgisayar verdiler. Kendi topladıkları diyelim, toplamak burada daha, ürettik de çok iddialı olacak, bilgisayarı İnternet dahili verdiler. Dolayısıyla 3 yıllık müşteriyi de belirlemiş oldular. İlk şeyde yanılmıyorsa 6 ay içerisinde 100 bine yakın müşteriyi elde ettiler.

Sonra E-Kolay Doğan Grubunun şirketi, 70 milyon öde ömür boyu kullan gibi bir değişik kampanyayla çok kısa sürede çok büyük müşteri diyebileceğimiz İnternet kullanıcısı kazandı.

Bütün bunlar düşündüğünde kendilerince birtakım şeyler açıkladılar, ama neydi bunun arkasında yatan, bu kadar firmanın çok büyük reklam yapmasının arkasında yatan şey. Çok net bir şey söylemek şimdiden rahat ve bütün profesyonel, bu işin içinde olan sektördeki arkadaşlarımız bilirler. Şu anda hiçbir İnternet servis sağlayıcı şu anda dahi kâr etmiyor, zararına çalışıyorlar. Bu çok net bir rakam, net bir ifade. Bunun istisnası yerel çalışan, sadece belli bir ilde çalışan ve yanında başka hizmetler veren, yazılım, donanım, yani sadece belli bir şehirde hizmet verenler bunun istisnasıdır. Türkiye çapında hizmet veren diye cümlem düzelteyim. Türkiye çapında hizmet veren İnternet servis sağlayıcıların hepsi hep zarar ettiler ve şu anda da zarar etmekte; bu net. Peki neden bu kadar yatırım yaptılar? Bu kadar yatırıma ilişkin Bahadır Özden ismini duymuşsunuz, Superonline'nın kurucusudur, Superonline'den sonra İxir'in kurucusu oldu, sonra da sektörde şu anda yanılmıyorsa Türkiye'de değil, Amerika'da. Onun verdiği bir röportajda Sektör Dergisinde rakam var. Superonline'a 150 milyon dolar para harcanmış, İxir Doğu Grubuna ait, İxir'i de 50 milyon dolar civarında, özür dilerim 60 milyon dolar bir yatırım yapılmış.

Bu kadar para neden harcandı? Küçük İnternet servis sağlayıcıları yutmak bir sebep, ABD piyasalarındaki Datcom diye ifade edilen İnternetle ilgili teknolojilerdeki patlama; çünkü çok amiyane tabirle bir koyup beş alma diye ifade edilecek şeyin dünyada da, Türkiye’de özellikle bu sektörde karşı karşıya kalınan bir durumdu ve o dünyada esen yeni ekonomi diye de ifade edilen o çılgınlığın bir parçasıydı.

Sonra borsaya açılma hayali ve hedefi, ki bu birçok büyük kurumun, servis sağlayıcı kurumun hedefiydi. Yani X adet kullanıcınız varsa bunu 1000 dolarla çarpıyorsunuz, bununla borsaya açılıyorsunuz. Bunu söyleyen de birtakım uluslar arası danışmanlık şirketleri. Borsaya açılmak, borsa değerleriyle halka arz ederek kısa sürede 10 milyon dolar yatıracaksınız, arkasından da çok daha büyük bir parayı kazanacaksınız hayali ama, 2000-2001’li yıllarda hem Türkiye’de hem de dünyada bu bir karşılık bulan bir durumdu.

Peki İnternet servis sağlayıcıların pazarı neydi? 2002 Ekim yılında bir araştırma: Ev kullanıcılarında dört şirket, sermaye grubunda özellikle yazmaya çalıştım burada. Superonline Çukurova Grubuna ait yüzde 41’le 2000 yılında en fazla müşteriye sahip. İxir Doğu Grubuna, daha sonra bunlar çekildiler. Biraz sonra bahsedeceğim İxir Grubu yok artık, İxir Doğu Grubuna ait 14, E-Kolay yüzde 8, Türk-Net Sabancı Grubuna ait, yüzde 4.8’le 2000 Ekim ayındaki müşteri durumları.

Ve kriz. Aslında Türkiye’deki 2001 krizi diye ifade edilen krizle eş zamanlı olarak dünyada da Datcom krizi dediğimiz kriz oldu. Çünkü gerçek anlamıyla ekonomik temellere, üretime dayanmayan çok sanal bir ortamda yeni ekonomi çılgınlığının sonucu bütün Datcom şirketlerinin batmasına, on binlerce meslektaşımızın dünya çapında işsiz kalmasına neden oldu. 2000 yılının sonlarından itibaren hem Türkiye’de hem dünyada bu sorun söz konusu oldu, ama Türkiye’de üstüne üstlük bir Türkiye’ye özel bir kriz yaşandı. Ve İnternet servis sağlayıcıları hızla sahiden çekilmeye başladılar. Beklenen hedefler, özellikle borsaya açılma hedefinin sonucunun olmadığını gördüler. Türk Board Dinç Bilgin Grubuna ait, o ilk çekilenlerden oldu. İxir biraz önce bahsettiğim 60 milyon dolar yatırılan Doğu Grubuna ait şirket müşterilerini Superonline’na devrederek çekildi. Vestel-Net 2002 Ağustos ayında abonelerini Superonline devrederek çekildi. Başarı Telekom, Başarı-Net İnternet servis sağlayıcı şirketini Koç-Net’e devrederek çekildi.

Türk Telekom TURNET diye ifade ettiğimiz omurgasında çok ciddi sıkıntılar yaşanması, omurganın yapısındaki sorunlar nedeniyle daha başka bir teknoloji ile TT-Net isimli yeni bir omurga kurdu. Yine aynı şekilde Türkiye çapında hizmet vermek üzere, ama çok ilginç bir fiyat politikasıyla çıktılar. 15 milyon TL.’ye bir yıllık, aylık 10 dolar, 12

dolar seviyesinde, diğer şirketlerin verdiği hizmetin 15 milyon KDV dahil bir rakamla vermeye başlayınca piyasa altüst oldu.

145-146 dediğimiz çevrilen numaralarla ilgili, yani Türk Telekom'un yüzdesi 2001'de işte yaklaşık yüzde 10 civarındaydı diye ifade edebiliriz. 2001'de baktığımız zaman hızla bu fiyat politikasının sonucunda 2000'in sonunda 13 bin müşteri var, 2001 sonunda 197 bin müşterisi var, 2002'de Mart ayındaki bir rakam, 223 bin müşterisi var Türk Telekom'un. Hızla sektörün hakimî durumuna ilerledi. Abone olmadan verilen 146 hizmet de 20 binmiş.

Burada sektöre bir oyuncu daha giriyor, Telekomünikasyon Kurumu, düzenleyici, regülatör olarak devreye giren düzenleyici kuruluş. ISP'lere, İnternet servis sağlayıcılara artık bir ruhsat veriyor, ruhsatsız bu hizmeti veremezsiniz diyor. 4 Şubat 2002'de yayınlıyor, Temmuz 2002'ye kadar başvurun, son tarihiniz diyor ve 69 tane İnternet servis sağlayıcı artık Telekomünikasyon Kurumundan yetki alarak hizmet alıyor. Daha önce Türk Telekom, TT-Net'e başvurmaları yeterliyken şimdi aylık, yıllık yanılmıyorsam birkaç bin dolarlık bir lisans parası ödeyerek –cep telefonundaki gibi büyük rakamlar değil, çünkü bir sınırlama yok orada- bu şekilde 49 İnternet servis sağlayıcıyla bir anket yapıyor. Bu anketin sonuçları değerlendirildiğinde 34'ü İstanbul, 9'u Ankara, 3'ü İzmir, 2'si Konya, birisi de Eskişehir'de.

Toplam sermayesi 136 trilyon, 1995 yılında 2 bin kişi civarında bir çalışanı var ve ilginç tarafı bunların büyük bir çoğunluğu büyük şirketler grubunun kendisine hizmet veren şirketler. Her ne kadar ruhsat alsalar da piyasaya çalışan değil, daha çok kendi şirketler grubuna hizmet veriyor. Bu anketin sonucunda biraz manzara değişiyor müşteri yüzdeleri olarak. Superonline yüzde 26, Türk Telekom'un TT-Net'i yüzde 25, E-Kolay yüzde 19, Vestel-Net yüzde 16. Devrettiği için yüzde 40'lara çıkıyor Superonline'ın oranı ama, 2002 bu rakamlar değişti, yani çok hızlı değişiyor. Superonline bu müşteri oranını hızla kaybediyor. Türk-Net yüzde 3 ve diğeri yüzde 7 şeklinde. Yüzde 93'lük pazarını dikkat ederseniz 6 tane İnternet servis sağlayıcı paylaşıyor. Türk Telekom'la İnternet servis sağlayıcılar karşı karşıya geliyorlar, ciddi mahkemeler ve Rekabet Kurumuna başvuru süreçleri söz konusu oluyor. Kablolu TV başka bir şey.

Bir tekelin arkasına sığınarak verilen bir hizmet var burada söz konusu olan. Bu ISP'lere haksız rekabet olduğu gerekçesini güçlendiriyor. Hem toptancısınız hem de son kullanıcıya veriyorsunuz, burada bir sıkıntı olduğu için itiraz ediliyor. Rekabet Kurumu, hem Telekomünikasyon Kurumu hem Rekabet Kurumu TT-Net aleyhine karar veriyor ve

1 trilyon ksurluk bir cezaya arptırıyor, Türk Telekom da bunu ödüyor, ama devletin bir cebinden diğer cebine gittiğini de ifade etmek lâzım. Sonucu çok fazla değıştirmiyor.

şimdi aslında şu tablolar ilginizi çekecektir, ben de ilk ulaştığımda çok etkilenmiştim. 2002 sonunda Avrupa’da, Avrupa Birliğinin bir komisyonun araştırması bu.

İnternet servis sağlayıcı sayıları. Belçika, Danimarka, Yunanistan, yani 105 tane, İspanya’ya 401 tane, Fransa 250 tane, İtalya’da 800 tane İnternet şirketi varmış, Lüksenburg’ta 32, Avusturya’da 200, Portekiz 20, Finlandiya 50, İngiltere 700.

Bir tablomuz daha var, yorumunu yapacağım biraz sonra.

Yerleşik Telekomun operatörüyle kastımız bu **incenbıt** diye ifade edilen İngilizce’de, oranın hâkim durumunda olan Telekom şirketi, yani başlangıçta devletin elinde olmuş ya da olmamış, ama daha sonra özelleştirilmiş ya da özelleştirilmemiş, o kısmıyla çok fazla ilgilenmiyor ama, işte İngiltere için British Telekom, Türkiye için Türk Telekom. Burada baktığımızda oranın hâkim durumunda olan Telekom şirketinin İnternet pazarındaki payını ifade ediyor.

şimdi karşılaştırmalı bir tablomuz var, bu tabloya biraz sonra döneceğim. İki tablonun karşılaştırması. Bu ilginç, çok önemli sonuçlara ulaştıracak bir tablodur. Örneğin Yunanistan’da 105 tane İnternet şirketi içerisinde Telekom şirketi, onların Türk Telekom’u diye ifade edeyim, yüzde 38’ine sahip. Bu sayılarla düşündüğümüzde aslında şu oranların ne kadar büyük olduğu, belki kaçıncı sırada olduğuna ilişkin bir tablo daha bulunabilirdi ama, büyük olasılıkla ilk bir ya da ikideler. Yani Telekom şirketleri bütün Avrupa’da İnternet pazarında lider durumundalar.

şu tablo, biraz önceki tablo da ilginçtir, Telekom sektöründe pazar payları. Bu da biraz sonra ulaşacağımız sonuçta alındı. Niçin? İlgili Telekom şirketi zelleştirilse bile, eski Telekom şirketi pazardaki liderliğini koruyor, yani başka oyuncular gelse bile o sektöre. Bakın lokal, normal aramalar, şehir içi lokal aramalar, uzun mesafe aramalar veya İnternet aramalarında ilgili Telekom şirketi sonradan pazara girene çok bir şey bırakmıyor.

Bunun anlamını sonuçta değerlendireceğiz.

Bir gelişme daha var. Yasa gereği, artık biliyorsunuz Telekom’un özelleştirilmesi sürecinde çok uzun yasal süreçler oldu, itirazlar oldu ve bir noktada artık sonuçlandı. Burada deniliyor ki 1 Ocak 2004 itibarıyla ya da 31 Aralık 2003 itibarıyla Türk Telekom’un tekel konumunda olan hizmetleri artık kalkacak ve serbestleşecek, liberalize olacak, lisans alan, Telekomünikasyon Kurumundan lisans alanlar aynı hizmetleri

verebilecekler. Yani Ankara'dan İstanbul'a siz ses hizmeti verebileceksiniz eğer lisans almışsanız veya yurt dışına veya lokal. Tabii burada bir sürü handikap söz konusu.

Yalnız burada şöyle bir verimiz var: Hem Telekomünikasyon Kurumunun hem de Türk Telekom'un bu konuda gerekli hazırlıkları tamamlayamayacağı -şurada 1,5 ayımız kaldı- verisi sektörde çok fazla dikkat çekti ve bu konuda benim kişisel gözlemim. Her yıl olan Bilişim Fuarında, İstanbul'da -biliyorsunuz Eylül ayında yapıldı- iki ay sonra, üç ay sonra gerçekleşecek bir liberalizasyonun havası yoktur, yani buradan da yola, bir anlamıyla çok bilimsel olmasa da çıkılabilir. Ama biraz sonra vereceğim veri daha net bir veri.

ADSL denilen bir teknoloji söz konusu, asimetrik sayısal abone hattı diye ifade edilen. Aslında klasik İnternete bağlanma yöntemlerinde yeni bir soluk getiriyor, oldukça ucuz ve kaliteli bir hizmet türü ve Avrupa'da da çok önce başlamasına rağmen Türkiye'de çok tartışmalı bir dönemdir o, nedense çok fazla devreye giremedi. Geçen yıl pilot anlamıyla başlayan bir hizmetti. 10 bin rakamını dün ben biraz revize ettim, ama buraya koymadım. 13 bin doğru rakam, şu anda 13 bin taneydi ADSL müşterisi sadece büyük şehirlerde var.

60 binlik ihale Haziran ayında kazanıldı, Japon NEK'le Türkiye'den Meteksan'ın kazandığı bir ihaleydi. 200 binlik ihale bitmek üzere ve böyle bir ortamla karşılayacağız. Daha somut haliyle söylersek, evinizden İnternete bağlanırken ya da iş yerinizden bir telefon hattıyla dial up dediğimiz yöntemle bağlanıyordunuz, bir kablolu TV üzerinden, kablolu televizyon üzerinden bağlanıyordunuz bir de kiralık hat dediğimiz yöntemle bağlanıyordunuz. Şimdi bir dördüncü seçenek çıktı ve bu hizmet evinizdeki telefon veya iş yerinizdeki telefon hattından yaklaşık 80-100 dolarlık bir modem bağlayarak, 128 kilobit/saniyeden 2 megabit hatta 8 megabite kadar çıkan seviyelerde hizmet veriyor ve 128 kilobit/saniye dediğimiz hız için KDV dahil aylık sabit 49 milyon para ödüyorsunuz Telekom'a ve Telekom veriyor bu hizmeti sadece. Her şey dahil 49 milyon, dolayısıyla hem ucuz, hem kaliteli, hem sürekli açık ve 60 binlik ihaleyle Türkiye'nin her ili ve birçok ilçede verilmeye başlanıyor. En son gazetelere ve sektör dergilerine yansıdı. Millî Eğitim Bakanlığının tüm okulları, ki 4 binlik bir paketle buradan okullara verilecek, yavaş yavaş tüm okullarda da bu hizmet yaygınlaşacak. Evlerde ve iş yerlerinde çok rahat kullanılacak bir teknoloji. Doğrudan İnternet servis sağlayıcılarının pazarına müdahale eden ve o pazara oynayan bir teknoloji ve önümüzdeki yıl içerisinde, 2004'ün ilk yarısında takriben 300 binlik bir hat, toplam potansiyel verilmiş olacak geniş bantta, bu önemli bir gelişme.

Sonuç; İnternet servis sağlayıcılarda hızlı bir konsolidasyon olmaya başlayınca, bazıları sektörden çekilip, bazıları da birleşince şu tür ifadeleri çok fazla kullandılar, dediler ki, tamam İnternet servis sağlayıcı hizmetten biz para kazanmıyoruz ama, 1 Ocak 2004'te açılacak pazarda ses pazarına gireceğiz; çünkü alt yapımız buna uygun, iletişim hizmeti de veriyoruz, teknik olarak da uygunuz, gerçekten de uygun. O zaman biz buna sesleneceğiz dediler.

Borusan'a ait Bi-Net, Koç Bilgi'ye ait Koç-Net, Sabancı Telekom'un işte Türk-Net ve Superonline, daha çok biz dediler 1 Ocak'a hazırlanıyoruz ve ses işine gireceğiz. Onun için de bu zararı göze alıyoruz dediler. Yalnız ADSL, biraz önce bahsettiğim ADSL teknolojisiyle pazar payının iyice güçleneceği açık, zaten şu anda iyi durumda. Biraz önce bahsettiğim tablolardan çıkan bir sonuç Avrupa'daki yerleşik operatörlerin Telekom ve İnternet servis sağlayıcı sektöründeki durumu, yani hâkim durumu ve şu gelişme çok ilginçtir. Bilmiyorum içinizden kaç kişi takip etme imkânına sahip oldu.

Sabancı ile Koç CEO'ları diyelim, en tepesindeki yöneticileri bir protokol diyelim imzaladılar ve çıktılar kamuoyuna, dediler ki biz Telekom'un özelleştirilmesinde ve Millî Piyangonun özelleştirilmesinde birlikte hareket edeceğiz dediler. Bu çok önemli ve ilginç bir gelişmedir, belki satır aralarında kaldı.

Bu şu anlama geliyor: Şuradaki ifade edilen biz pazara gireceğiz, dışarıda ayrıca gireceğize karşılık Avrupa'da ve dünyada gelişmeleri izleyerek onun yerine burayı tutalım; çünkü dünyada da zaten Telekom pazarı vermemiş. O durumda birlikte hareket edelim, güçlerimizi birleştirelim ve ayrı bir şirket olarak çok küçük bir yüzdeye seslenmektense, hedef almaktansa yerleşik operatörü satın alalım dediler.

Nitekim Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım yanılmıyorsa birkaç gün önce tekrar bir açıklama yaptı, 2004'ün ilk çeyreğinde blok olarak satışının tamamlanacağı Telekom'un şeklinde. Bunlar da aday olarak, belki birkaç tane yurt dışından şirketle, büyük Telekom şirketiyle birlikte hareket ederek yapacaklar.

Son slaytım. Peki, 10 yıllık tarihe baktığımızda yapılan yatırım oldukça büyük. Bir sürü İnternet servis sağlayıcı girdi, onlarca, 70-80, bazıları küçük sermaye gruplarıydı, hatta öyle şirketler vardı ki, biraz yatırımı var, adam amiyane tabirle odun tüccarı, parası var, ne yapalım, ya bu çok moda bu zamanlarda, bu İnternet işine girelim diyenden tutun işi bu olana kadar bir sürü oyuncu girdi çıktı ve çok büyük paralar yatırıldı. Yani yüz milyonlarca dolar, rakam hem donanım hem yazılım anlamında yatırıldı. Bu yatırımın

boyutları ve bunların hangi ürünlerle karşılandığı, profesyonel olduğu için kullandığımız, Router diye ifade edilen, modem diye ifade edilen cihazların nasıl karşılandığı, Türkiye'nin acaba kendi kaynaklarıyla mı yoksa dünyada sayılı markalarla mı karşılandığı, belli yerlerden mi satın alındığı? Bu Vender diye ifade ettiğimiz satıcı, üretici firmaların kimler olduğu ve bu yatırımları büyük şirketlere hangi uluslar arası danışmanlık şirketlerinin yönlendirdiği incelenmelidir. Bu çok ilginç bir konu. Benim de içinde bulunduğum, en son bulunduğum şirketteki çok büyük, milyonlarca dolarlık yatırımı yapmadan önce uluslar arası bir şirkete X dolar, ciddi bir rakam danışmanlık şirketine para verildi ve danışmanlık raporu geldi. İşe gireceksiniz, şu kadar yatırım yapacaksınız, 6 ay sonra da şu kadar para kazanacaksınız, borsaya açılacaksınız gibi, ama öyle şey konular söz konusu ki, ders alınacak konular. Bir sürü sermaye grubuna aynı rapor verilmiş , bazı ifadeleri değiştirerek yapıldığı için bazen başkasının adı bile kalmış o raporlarda. Bu kadar komik yada tirajı komik şeyler söz konusu.

Dolayısıyla, uluslar arası birkaç tane danışmanlık Türkiye'deki sermaye gruplarını bu konuda yatırım yapma konusunda da yönlendirdikleri, manipüle ettikleri de bir gerçeklik. İncelenmelidir ve ayrı bir makale, bildiri ve belki doktora tezi konusu olduğunu düşünüyorum. Özellikle e-devlet gerçekten çok önemli ve Avrupa Birliğiyle ilgili e-Europe plus diye ifade edilen Avrupa Birliğinin elektronik ortamda devletin organize edilmesiyle ilgili anlaşmasına biz de imza attık ve birtakım sözlerimiz var. Yanılmıyorsam da 2004 yılında da bu konuda çok ciddi yatırımlar yapılacak, yapılmasın demiyoruz, mutlaka yapılmalıdır, bu teknolojiden uzak kalınmamalıdır, ama 10 yıllık İnternet tarihinin deneyimi göz önüne alınmalı, oradan ders çıkartılmalı ve onlarca şirketin yüz milyonlarca dolar parayı bırakıp çekildiği bir alan olmaksızın Türkiye'deki kaynaklarla, Türkiye'nin mühendisleriyle, Türkiye'nin olanaklarıyla geçmişten ders alınarak yol alınmalıdır, e-devlet yatırımları da bu doğrultuda yapılmalıdır.

Teşekkür ediyorum.

Eğer soru varsa almak isterim.

BAŞKAN- Teşekkür ediyoruz.

Aslında süre beklediğimizden daha uzun, normalde 20'şer dakika, biraz 30'a yaklaştı sizinki. Onun için eğer süre esnekliğimiz yoksa soruya vakit ayıramayacağız; çünkü diğer arkadaşların konuşmasından kesmek zorunda kalacağız.

Teşekkür ediyorum, sağ olun.

Evet, ikinci bildiri Sayın Tolga Tüfekçi tarafından verilecek ve bildirinin konusu “e-imza için neredeyiz?”

Sayın Tolga Tüfekçi’nin çok kısa özgeçmişini sunuyorum.

1991 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği bölümü mezunu, 1998’de aynı bölümde doktorasını aldı. Halihazırda, daha doğrusu o tarihten, doktorasını aldığı tarihten itibaren TÜBİTAK Bilten’de Bilgi Güvenliği Grubunda şu anda koordinatör olarak görev yapmaktadır.

Buyun Sayın Tüfekçi.

TOLGA TÜFEKÇİ (TÜBİTAK-Bilten)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli katılımcılar, konuşmama başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlamak istiyorum.

BAŞKAN- Efendim 20 dakikayı hedeflersek, teşekkür ediyorum.

TOLGA TÜFEKÇİ (TÜBİTAK-Bilten)- Teşekkürler, çalışacağım.

Ben bugün elektronik imza için neredeyiz diye bir başlık attım sunacağım bildiriye. Aslında bu konu bir miktar karışık bir konu; çünkü teknik tarafları var, idarî tarafları var, organizasyonel tarafları var. Bir tarafından tutsanız ayrı bir konuşma şeklinde ele alınabilecek bir konu, fakat ben özellikle bugün teknik taraflarına çok fazla girmeden daha çok hukuksal ve uygulamayla ilgili taraflar üzerinde durmaya çalışacağım. Bu anlamda belki bir eksiklik kalacak; çünkü teknik tarafları belki bilmeden bu konuyu değerlendirmek de çok kolay olmayabilir.

Gündem aşağı yukarı şöyle olacak: Önce niçin elektronik imzayı konuştuğumuz konusunda birkaç argümanı geliştirmeye çalışacağım. Ardından elektronik imza nedir, güvenli elektronik imza nedir ve bunlarla bağlantılı olmak üzere açık anahtarlı alt yapılar nedir kısaca ondan söz etmeye çalışacağım ve ondan sonra dünyaya baktığınızda elektronik imzada uygulamalar ne durumdadır, birkaç örnek ülkeyi ele almaya çalışacağım ve son olarak da Türkiye için bu örnek ülkelere bakılarak kıssadan hisse çıkartılabilir mi bugün bulunduğumuz durumda. O konuya ele almaya çalışacağım.

Şimdi bu konunun gündemde olmasının birkaç sebebi var. Önce dünya açısından bakıldığında hepimizin bildiği üzere elektronik uygulamalar gelişen yazılım, donanım ve iletişim teknolojileriyle birlikte hızla yaygınlaştırılabilir hale geldi. Hem fiyatları ucuzladı, hem daha işler hale geldiler. Böyle olunca da elektronik uygulamalar bundan 10 sene, 20 sene öncesine göre çok daha kolay ve hızla geliştirilebilir oldu.

Birinci önemli gelişme bu. Buna bağlı olarak bunun sunduğu bir avantaj var. Elektronik uygulamaları kullanmaya başladığınızda kâğıttan uzaklaşıyorsunuz, kâğıttan kurtuluyorsunuz ve bununla birlikte maliyetlerde önemli düşüşler sağlama imkanınız doğuyor. Dolayısıyla burada da ekonomik gerekçeler gündeme geliyor, yani elektronik uygulamalar için bir yatırım yaptığınızda, bu donanım, yazılım, iletişim olabilir. Bunun karşılığında maliyetlerinizi düşürmeyi bekliyorsunuz. İşte tam da bu noktada elektronik imza yüzyıllardır kâğıt üzerinde yürüten bütün iş akışlarını, ticarî olsun, iş süreçleri olsun hepsinin kâğıt ortamından kaldırılıp, kâğıt ortamından kurtulup elektronik olarak yürütülmesine imkân tanıyan teknolojiler arasında, anahtar teknolojiler arasında sayılıyor.

Bunun bir önemli gerekçesi var, o da şu: Elektronik ortamda işlem yapmaya kalktığınızda pek çok başka sorun var ama, en önemli sorun belki de kimlik doğrulamaya ilişkin soru. Çünkü elektronik ortamda işlemin tarafları birbirlerini tanımıyor olabilirler, tanısalar bile bilgisayar başında karşı tarafta kimin olduğunu bilmiyor olabilirler, emin olmaları bundan çok kolay değil. Birinci problem bu. İkincisi de elektronik uygulamalarda elektronik veri sağlam bir tabana oturmadığı için, daha doğrusu kâğıt gibi elle tutulabilir maddî bir varlık olmadığı için değiştirilmesi görece daha kolay ve sonradan değiştirildiğinde farkedilmesinde güçlükler var. Kâğıt üzerinde tahrifat gerçekleşirse bunu uzman bir kişi saptayabilir, uzman olmayan bir kişi bile bunu anlayabilir, fakat elektronik ortamdaki tahrifatı saptamak da kolay değil, kimin yaptığını bulmak da kolay değil.

Dolayısıyla, elektronik imza tam da bu noktada elektronik işlemlerde kimlik doğrulamanın yapılabilmesi ve varsa tahrifatın saptanmasına ilişkin bir teknolojik imkân sunuyor ki, bütün işlemlerde esas olan güven tesis edilebilsin.

Niye bu konuyu bugün burada konuşuyoruz, Türkiye açısından bunun önemi ne? Türkiye açısından önemi şu: Şu anda Meclis komisyonlarında bulunan bir Elektronik İmza Kanun Tasarısı var hükümet tarafından gönderilmiş. İki tane tali komisyondan, Ulaştırma ve Sanayi Teknoloji Komisyonundan geçti, en son olarak esas komisyon, Adalet Komisyonunda yer alıyor. Buradan da geçtikten sonra belki Genel Kurulda oylanacak ve yasalaşacak. Bununla birlikte Türkiye’de elektronik imza yasalaşmış olacak.

Bu konuya ileride tekrar değinmeye çalışacağım.

Dolayısıyla, gelişme çok yakın bir gelişme, çok sıcak bir gelişme. Bu anlamda da elektronik imza gündemde ve konuşulması gereken bir konu olarak görünüyor.

Bu sunuş içerisinde bu şekilde el yazısıyla yazılmış olan sayfalardaki metinler Elektronik İmza Kanun Tasarısından alınmıştır, onların özelliği odur. Elektronik imza nedir çok farklı şekillerde tanımlanabilir ama, ben doğrudan kanun tasarısında yer alan tanımı buraya koymayı uygun bulduk.

Okumak istiyorum.

“Başka bir elektronik veri eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri.” Görüldüğü gibi aslında çok sade ve basit bir tanımı var. Bu tanımda kritik olan şey aslında elektronik imzanın amacının kimlik doğrulama olduğu mutlaka anlamış olmak lâzım. Bunun için de iki şey yapılabiliyor. Ya kimlik doğrulamanın yapılması istenen elektronik veriye ekleme yapılıyor ya da onunla mantıksal bir bağlantı kuruyor.

Neler elektronik imza olabilir kanun tasarısındaki bu tanıma göre. Aşağı yukarı her şey olabilir gibi görünüyor. Örneğin elle atılmış imzanızın sayısal bir fotoğrafını çıkartırsanız örneğin bir tarayıcıdan geçirerek ve bunu elektronik posta mesajlarına eklerseniz pekala elektronik imza atmış olursunuz. Çünkü elektronik veriyi eklediniz ve amacınız kendinizin kimlik doğrulamasını yapmak.

Bu elektronik imza tanımı içinde yer alan ve elektronik imza sayılması gereken bir şey. Başka bir tanesi hepimizin kullandığı, belki farkında olmadan kullandığı bir şey. Kullanıcı adı ve şifresi. Çünkü kullanıcı adı ve şifreleri de aslında elektronik işlem yaparken gönderdiğiniz elektronik veri ekleniyor ve gerçek amacı da sizin kim olduğunuzun tespitini sağlamak. Örneğin İnternet bankacılığı yapıyorsanız, bugün Türkiye’deki bütün İnternet bankacılığı bu temele dayalıdır, kullanıcı adı ve şifresiyle işleme başlarsınız, hatta bazı bankalar ara işlemlerde de şifre sorarlar ki, o gönderilen veriye de onu eklesin ve böylelikle kimlik tespiti sağlam olsun şeklinde düşünürler. Dolayısıyla, bu da elektronik imza olarak kabul edilmeli.

Buradaki temel soru bunlar ne kadar güvenli. Yani ben sizin elle atılmış imzanızın sayısal fotoğrafını ele geçirsem, ki bu çok kolay, bir dosya nihayetinde ve kendi elektronik postalarınıza eklesem elektronik imza olur mu? Olur, ben sizin imzanızı taklit etmiş olurum, sahtekârlık yapmış olurum. Dolayısıyla bu çok güvenli gibi görünmüyor, çok kolaylıkla ele geçirilip yapılabilecek bir şey.

Kullanıcı adı ve şifresi de belki o kadar güvenli değil. Çünkü bazı sitelere girdiğinizde kullanıcı adı şifrenizi kendiniz tespit ediyorsunuz. Dolayısıyla, başkasının

ismini verip aldığınız bir kullanıcı adı ve şifresiyle başkalarını yine taklit edebilir duruma gelirsiniz. Dolayısıyla, orada o prosedür de önemli hale geliyor.

Bunlar çok güvenli görünmüyor. Bir de bu tanımda, az önceki tanımda ikinci kısımda mantıksal bağlantısı olabilir diyor elektronik veriyle, eklendiği elektronik veriyle. Ne elle atılmış imzanın sayısal fotoğrafında ne de kullanıcı adı ve şifresinde mantıksal bağlantı olmayabilir. Aslında her elektronik veri, aynı adı ve şifreyi hep aynı sayısal fotoğrafı geçiyor olabilirsiniz. İşte bu noktada güvenliği sağlamak için güvenli elektronik imza diye başka bir kavram var, bu da kanun tasarısından alınmış bir madde, kanun tasarısının tam bir maddesinin metni bu. Güvenli elektronik imza tanımı yapıyor, bunun da üzerine hızla gitmek istiyorum.

A bendinde münhasıran imza sahibine bağlı olan diyor. Bu zaten aslında elektronik imza değil normal elle atılan imza için de geçerli bir kavram belki. İkincisinde, sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma için oluşturulan diyor. Üçüncüsünde, C bendinde, nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayandır diyor ve son bentte de imzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imza güvenli elektronik imzadır diyor.

Şimdi tersten gidelim. Bu son bentte aslında mantıksal bir bağlantı kurulmuş oldu, yani elektronik, güvenli elektronik imza öyle bir işlem ki, mantıksal ilişki kurduğu elektronik veride herhangi bir değişiklik yapılırsa, sonradan bir değişiklik yapılırsa bunun tespitine imkân sağlıyor, değişiklik yapıldığının tespitine imkân sağlıyor. Dolayısıyla mantıksal bağlantı burada gündeme gelmiş oldu.

Fakat burada bu tanım içinde başka kavramların da gündeme geldiği anlaşıyor. Örneğin C bendinde nitelikli elektronik sertifikadan bahsediyor ki, biz elektronik sertifikanın ne olduğunu bilmiyoruz şu anda. B bendinde ise bir araçtan bahsediyor, yani elektronik imza oluşturabilmek için, özellikle güvenliğini oluşturabilmek için bir de araç kullanmak lâzım ve o aracın da güvenli araç olması lâzım gibi bir şey söylüyor.

Şimdi böyle bakıldığında bir miktar daha karışık bir hale geliyor. Şimdi ben o D bendinden başlayarak C ve B'nin ne anlama geldiğini açıklamaya çalışacağım.

D bendi aslında elektronik imzanın özel bir halini, daha çok sayısal imza olarak bilinen halini açıklıyor. Sayısal imza kriptoloji ya da şifreleme bilimi içinde geliştirilmiş bir yöntem. Belki hepimiz biliyoruz. Şifreleme bilimi ya da kriptoloji metinlerin

şifrelenmesine çalışır. Metni verirsiniz, metin için bir yöntem belirlenir, o yöntem için bir anahtar bazen belirlenir, şifre anahtarı deniyor ona. Onunla metni şifrelersiniz, deşifrelersiniz.

Şimdi sayısal imza da böyle şifreleme, deşifreleme yöntemlerine bağlı çalışan bir yöntem, matematiksel bir yöntem. Özelliği burada çift anahtar var, çift anahtardan bir tanesi gizli anahtar, diğeri açık anahtar. Anahtar çifti gizli ve açık ikiliden oluşuyor. Bu çiftin birini şifrelediğini diğeri çözebiliyor, öyle bir özellik var. Açık anahtar bilgisinden gizli anahtar bilgisine erişilemiyor, gizli anahtar imza sahibinde saklı kalıyor.

Bunlar ne anlama geliyor. Bir anahtar çiftimiz olduğunu anladık, herkesin bir anahtar çifti var elektronik imza oluşturmak için. Bu anahtar çiftinin birine açık birine gizli dedik. Açık olanın herkes tarafından bilinmesi gerektiği anlaşıyor buradaki ifadelerden. Gizli olanın ise sadece imza sahibinde kalması gerektiği anlaşıyor.

Demek ki kişi, imza kişiye özgü olacağına göre kendisinde kalan gizli anahtarı kullanarak elektronik imzayı oluşturacak, onun için de birtakım matematiksel yöntemler kullanacak.

Şimdi bunların nasıl olduğunu bilmiyoruz tabii, bunların altında matematik var, karışık birtakım yöntemler var, artı başka sorular da var. Bir anahtar çiftimiz olduğunu düşündük, hepimizin, bu salondaki herkesin bir anahtar çifti olabilir, matematikte çok iyi çalışıyor olabilir ama, burada temel bir sorun var. Hangimizde hangi anahtar çiftinin olduğunu nereden bileceğiz ve kendisinde o anahtar çiftini olduğunu iddia eden kişinin gerçekten o kişi olduğunu nereden bileceğiz. Yani adıyla sanıyla öyle bilindiği nereden bileceğiz.

Dolayısıyla, birinci soru bu. Bunun bir belirlenmiş olması lâzım. İkinci soru birtakım şifreleme yöntemlerinden vesaireden bahsettim. Bunların hangilerinin güvenilir olduğunu, hangilerinin gerçekten güvenli olduğunu nereden bileceğiz. Yani sıradan vatandaşlar olarak teknolojiyi kullanmaya kalktığınızda bütün teknolojiyi öğrenmemiz gerekmemeli, matematiği öğrenmemiz hiç gerekmemeli, hangileri güvenlidir hangileri değildir nereden bileceğiz?

Artı kanun tasarısının metninde de vardı, birtakım araçlardan bahsediyor. Hangi araçların iyi, hangi araçların iyi olmadığına, hangi araçların güvenilir, hangilerinin güvenilir olmadığını nereden bileceğiz?

Dolayısıyla, böyle sorular var. Bir de bütün bunların ötesinde nihaî amaç olan, elektronik işlemlerde, elektronik işlemin geçerliliğini sağlamak üzere kimlik doğrulamak imkânını sağlayacak elektronik imzanın hukukî sonucu ne olacak? Yani bütün bu yapıyı kurmaya kalktığınızda bütün bu şey çalışırsa, bu matematik, kriptoloji, araçlar vesaire, gerçekten bunun hukukî sonucu ne olacak? Böyle birtakım sorular var ve bu sorular aslında, o yöntemler falan da önemli ama, belki onlardan daha da önemli.

İşte böyle baktığınız zaman karşınıza büyük bir resim çıkıyor. O resimde böyle bir sürü parça var. Konuşmamın başında da ifade etmeye çalıştım, bu aslında teknik bir konu ama, teknik olmaktan daha çok böyle yasal, hukukî, idarî organizasyonel tarafları var diye büyük bir resim çıkıyor. O resimde neler var? Yeni birtakım kavramlar var öncelikle. Bir tanesi elektronik sertifika. Yasa kanun tasarısının C bendinde vardı. Nitelik elektronik sertifikaya dayanan diyordu. Elektronik sertifika işte anahtar çiftinin kime ait olduğunu söyleyen belge. Yani diyor ki, bu anahtar çifti Tolga Tüfekçi'ye aittir. Onu nasıl diyecek? Bu açık anahtar Tolga Tüfekçi'dedir derse onun gizli anahtarının da onda olduğu belli olur; çünkü anahtar çiftlerinin birbirine bağlı olduğunu az önce söylemiştik, aralarında bir kardeş ilişkisi var. Birinin şifrelediğini diğeri açabiliyordu.

Peki bunu kim söyleyecek, bu elektronik sertifika böyle bir metin ama, sayısal bir metin, bunu kim belirleyecek. Orada da yeni bir kurum devreye giriyor. Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı. Elektronik sertifika veren ve bunun için kendi gizli anahtarıyla kişilerin kimlik bilgilerini açık anahtarlarına imzalayarak bağlayan kurumlar bunlar. Yani siz kendiniz gittiniz bir kişi olarak bu kuruma, benim açık anahtarım bu diyorsunuz, nüfus cüzdanınızı veriyorsunuz örneğin, bakıyorlar, gerçekten bu sizsiniz. Nüfus cüzdanınızdaki size ait bilgileri alıyorlar. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olabilir. Onunla açık anahtarınızı bir araya getirip yeni bir dosya oluşturuyorlar ve bunu imzalıyorlar. O kurum güvenilir bir kurumsa üçüncü bir taraf, diğer bir taraf o belgeye baktığında evet bu açık anahtar bu kişidir; çünkü bu kurum bunu söylemiştir demiş oluyor. Hizmet sağlayıcının böyle bir görevi var.

Ondan başka kavramlar ve neler var bu sistemin içerisinde. Meselâ sayısal imza yöntemleri var. Az önce söylediğim o çift anahtarlı yöntemler, gizli açık anahtarlar vesaire. Değişik yöntemler var, bir tane yok. Yıllardır akademide çalışılan matematikçilerin çalıştığı bir alan bu daha çok. Değişik yöntemler geliştirmişler, bu bilimsel bir çalışma alanı. Değişik güvenlik protokolleri var, uygulama protokolleri var bir başka katman üzerinde. Standartların olması lâzım. Neden? Çünkü ben Türkiye'de bir şeyi elektronik

olarak imzalarsam ve Almanya’da biriyle iş yapıyorsam Almanya’da bunun geçerli olması lâzım. Hem teknik olarak hem idarî olarak. Yani teknik olarak benim attığım imzanın Almanya’da doğrulanabilir olması lâzım. Bu dünyanın her bir yerinde böyle olmalı ki bu iş çalışsın. Benzer bir şekilde ülke içinde de aynı şey geçerli şüphesiz. Dolayısıyla, standartlarla ancak bu çözülebilir, standart olmadan uyum sağlamak mümkün değil. Ürünlere ilişkin standartlar olacak, burada ne tür ürünler kullanılacaksa araçlardan söz etmiştim.

Hizmet sağlayıcıları tabîî düzenlenmek durumunda kalacak; çünkü birden çok hizmet sağlayıcısı böyle kritik bir işlevi görmeye kalktığında oluşacak piyasanın bir biçimde düzenlenmesi söz konusu olacak. Ve en nihayetinde bütün bunları tabîî üst yapısında bir yasal alt yapı olacak. Yani yasal olarak bunlar düzenlenmeden güvenli elektronik imza nedir, az önce Tasarıdaki metni okudum. Hizmet sağlayıcıları kimler olabilirler, nasıl çalışmak durumundalar, güvenli elektronik imza oluşturma araçları nelerdir, bunları kim tespit eder, tüketici bunlardan haber olur ya da kullanıcı nasıl haberdar olur gibi şeylerin düzenlenmesi lâzım ve en önemlisi de hukukî sonucun düzenlenmesi lâzım. Hukukî olarak elektronik imza şuna eşdeğerdir demek gerekiyor ki bir sonuç ifade etsin.

Çok karışık bir şekilde anlatmış oluyorum belki ama, konunun karışık olduğunu göstermek istediğim için böyle yapıyorum. En azından şu sayfadan da görülüyor ki burada böyle üst üste binmiş yeni kavramlar, yeni birtakım araçlar, yeni kurumlar vesaire var ve yeni bir yasal düzenleme var en azından.

Şimdi buradan hareketle şuraya gelmek istiyorum. Az önce bahsettim Türkiye’de de bir kanun tasarısı var ve bu kanun tasarısıyla birlikte Türkiye’de elektronik imza yasalaşacak ve ondan sonra belki bunun uygulamasını görmeye başlayacağız. İşte tam da bu noktada ülke çıkarı açısından nelere dikkat edilmesi gerektiğinin belki tartışılması lâzım daha çok ilerlemeden. O yüzden de bir etrafa bakmak lâzım dünyada nasıl oldu bu işler ve Türkiye’de nasıl olabilir diye belki biraz fikir jimnastiği yapmak lâzım.

Şimdi baktığınız zaman yasalaşma ve uygulamaya son birkaç yılda Kuzey Amerika’da, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinde, Avrupa’da, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ve diğer ülkelerde ve Uzak Doğuda, Japonya’da, Singapur’da, Güney Kore’de, hemen tüm ülkelerde 1997 yılından 2000 yılına kadar, 2001 yılına kadar olağanüstü bir yasalaşma süreci yaşandı, hemen her ülke bir elektronik imza yasası çıkardı. Bu bilinen bir gerçek. Fakat, başka bir gerçek daha biliniyor, hızla kullanıma açılmadı, kullanım

yaygınlaşamadı. Bekleniyordu ki, yasalar çıkınca, yasaydı bunun önündeki engel. Yasa çıkınca elektronik imzalar öyle bir yayılacak, öyle bir kullanılacak ki, bütün ticaret, bütün iş süreçleri, bütün devletler bir anda elektronik ortama taşınacaklar. Fakat öyle olmadı, tabii bunun pek çok sebebi var.

Şimdi bir miktar bu ülke örneklerine bakarak bu sebeplerin bir kısmını tartışmaya ve oradan yola çıkarak da son olarak Türkiye için kıssadan hisse neler çıkabilir ona gelmeye çalışacağım.

Bir örnek Güney Kore. Bu en gelişmiş örneği ben en başa almayı tercih ettim. Yaklaşık 50 milyon nüfusu var, kişi başı millî geliri 15 bin dolar, satın alma gücü paritesiyle düzeltildiği zaman, Türkiye'nin üç katından biraz fazladır bu rakam. Çok yaygın ve geniş İnternet erişimi var ülkede. 1999 yılında bir yasa çıkartıyorlar, olmuyor 2001'de revize ediyorlar -elektronik imza yasasından bahsediyorum- 2003'te bir daha revize ediyorlar. Demek ki o kadar kolay olmuyor düzenlemesi, üç defa revize edilmiş burada. Şu anda 6 tane sertifika hizmet sağlayıcısı çalışıyor bu ülkede. 2000 yılında 50 bin tane kullanıcı varmış, bugün aşağı yukarı 7 milyon kadar kullanıcısı var. Hızlı bir yaygınlaşma var, fakat nüfusuna baktığınızda hâlâ kullanım oranının çok olağanüstü yüksek olmadığını görmemiz mümkün; yüzde 15'ler civarında falan bir kullanımları var.

Başka bir örnek Hong-Kong. Elektronik uygulamalar çok gelişmiş bir ülke bu da. 7 milyon nüfusuna karşılık işte 6 milyon cep abonesi var, nasıl bir istatistik bilmem ama, bu gerçek bir istatistik. 2,5 milyon İnternet hesabı var. Bunların büyük bir kısmı geniş ağ üzerinden İnternete bağlanıyorlar. Hong-Kong şuna karar vermiş, demiş ki ben kimlik belgelerini kâğıt ortamından çıkaracağım, akıllı kartlar üzerine götüreceğim. Küçük bir ülke, alt yapısı son derece gelişkin ama bunu dört yılda yapabileceklerini plânlamışlar.

Ben 5 dakika sizden fazla zaman rica edeceğim.

Finlandiya başka bir gelişmiş örnek. Son iki yılda aynı şeyi yapmaya çalışıyor. Yaklaşık nüfusu 5 milyon, sadece 14 bin kişiye kimlik kartı verebilmişler bu şekilde. Üstüne üstlük Finlandiya'nın bu kimlik kartları ülkelerde pasaport yerine de geçiyor. Ona rağmen insanlar bunu almaya çok gönüllü olmamışlar.

Almanya, 1997'de ilk yasayı çıkarandır aslında bütün Batı dünyasına baktığınız zaman, geçmiş dünyaya baktığımız zaman. Onlar da revize ettiler. Şu anda 20'ye yakın servis sağlayıcı var, fakat hâlâ böyle çok ciddi, büyük, entegre bir uygulamadan söz etmek mümkün değil.

ABD’de 2000 yılında federal yasa çıktı, daha önceden eyalet yasaları vardı. 2003 yılının sonuna kâğıtsız devleti hedef olarak koydu ABD, fakat bunu da ne kadar başarabildikleri çok belli değil.

Şimdi buradan birkaç saptamayla devam etmek istiyorum dünyadaki örneklerle baktığınızda. Tabî bu örnekler bütün ülkeleri falan kapsamıyor, ben bir küçük örnekleme çıkardım burada.

Bir tanesi beklenen hızda yaygınlaşmıyor. Makalelere bakarsanız bundan birkaç sene önceki, şu yasalar bir çıksın bu iş bitecek, hızla yaygınlaşacak, kurtulacağız falan diye konuşuluyordu. Öyle olmadığı saptandı. Bir kere bu birinci saptama.

Yasalaşma önemli, gerekli fakat yeterli koşul değil. Genel sosyoekonomik düzey de gerekli, fakat o da yeterli görünmüyor. Çünkü çok gelişmiş ülkelerde bile hızlı yaygınlaşmanın olmadığını görüyoruz. İkincisi yaygınlaşma zaman alıyor, meselâ Hong-Kong bunu böyle öngörmüş. Kimse kullanımını zorunlu tutmamış, yani Finlandiya’da Hong-Kong’ta hadi bakalım bütün kimlik kartları böyle olacak, bunu da bu sene yapacağız dememişler, peyderpey yavaş yavaş yapmaya çalışıyorlar.

Görece en yaygın kullanım olduğu ülkede, yani Güney Kore’de bir özellik var, Güney Kore’nin geçmişinde elektronik işlemlerde olağanüstü bir yaygınlık var. Tüm bankacılık işlemlerinin ve tüm hisse senetleri piyasası işlemlerinin yüzde 70’ine yakınının yıllardır elektronik ortamda cep telefonundan, bilgisayardan yapıldığı biliniyor, öyle bir kültür var yani orada. Böyle olduğunda bile henüz yaygınlaşma çok olağanüstü boyutlarda değil.

Türkiye için dönüp baktığımız zaman önce birkaç klasik saptama Türkiye için. Hepimiz biliyoruz büyük bir nüfusa ve geniş bir coğrafyaya sahip; bir kere bunu mutlaka dikkate almak lâzım. İkincisi; sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi açısından bu tür teknolojilerin yaygınlaşması için yeterli düzeyde olmadığı iddia edilebilir. Üçüncüsü; kamusal alanda, özellikle son birkaç yıldır konuşulan elektronik devlet, e-devlet, e-dönüşüm, e-Türkiye vesaire uygulamalarına baktığımızda bunların henüz bir hizmetin başından sonuna elektronik olarak gerçekleştirilmesine imkân vermeyecek düzeyde yaygınlaştırılmadığı ya da bütünleşik hale getirilemediğini görüyoruz. WEB siteleri var girip bilgi alıyorsunuz, fakat ondan öteye bir işlemi gerçekleştirmek çoğu yerde çok mümkün değil. Kurumlar arasında henüz yeterli koordinasyon yok. Bir başka saptama da

bu. Bütün bu saptamaların içinde elektronik imza hemen hemen dünyayla aynı zamanda yasalaşma düzeyine, aşamasına gelmiş durumda.

Şimdi, buradan yola çıkarak kıssadan hisse bu koşullar altında Türkiye’de elektronik imzaya bireysel talebin çok büyük olmamasını beklemek herhalde doğru olur. Yani vatandaşlardan, 70 milyon, 75 milyon insandan hızla böyle bir talebin gelmesini beklemek çok doğru görünmüyor. Bu anlamda yaygın uygulama görevi de kamuya düşüyor; çünkü uygulama olmadan vatandaşların da böyle bir elektronik kartı, elektronik imzayı, elektronik sertifikayı kullanmaları çok anlamlı olmayacak gibi görünüyor. Burada önemli olan şey kamunun bütünleşik uygulamalar geliştirmesi ve bunu önce kendi içinde kalarak, kendi iç süreçleriyle yürütmesi ve sonradan belki dışarıya, yani özel alana açılması. Bu bağlamda önemli işlerden bir tanesi kamuda hizmet verecek bir sertifika hizmet sağlayıcısının kurulması olabilir, ki bu tür uygulamalarda gerekli hizmeti verebilsin.

Çok önemli bir şey, çok sık yapılan bir hata çünkü Türkiye’de maalesef. İster kamu içinde kalsın, ister özel alanı da içine alsın tüm uygulamalar mutlaka pilot uygulamalarla başlamalı ve aşamalı olarak geliştirilmeli; çünkü bunlar gelişen teknolojiler böyle bir anda çok büyük yatırımlar yapmak kesinlikle yanlış olur, yapılan yatırımın büyük bir kısmı boşa gidebilir. Hem donanım anlamında söylüyorum hem uygulama anlamında söylüyorum. Dolayısıyla, ufak ufak uygulamalarla dar çaplı, az sayıda insanın yer aldığı, az sayıda kurumun yer aldığı uygulamalarla başlayıp tecrübe ettikten sonra yaygınlaştırmakta büyük fayda var.

Zorunlu tutmak da çok ciddi bir hata olur. Bir anda cebimizde taşıdığımız nüfus cüzdan örnekleri, nüfus cüzdanlarının akıllı kartlara dönüştürülmesi projesiyle 40 milyon insana kart vermeye kalkmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır, insanları bunlara zorunlu tutmak, mecburi tutmak anlamlı bir şey değil isteğe bağlı bırakmak lâzım ve bununla birlikte kullanımı teşvik edecek tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarını yürütmek lâzım. Almanya’nın en büyük sıkıntılarından birinin bu olduğu söylenir. Yeterince tanıtılamadığı için teknolojinin kullanımına karşı bir tereddüt var, bir direnç var Almanya’da örneğin. Dolayısıyla, belki daha iyi tanıtıp, çünkü karışık da bir teknoloji belki insanlar için. Ondan sonra kullanıma teşvik etmek daha doğru olacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim. Bir miktar zamanımı aştım ama kusura bakmayın.

BAŞKAN- Doktor Tolga Tüfekçi'ye teşekkür ediyorum.

Çok güzel şeyler anlattığı için de kesemiyorum, ama soruya da vakit yok; çünkü iki bildirimiz daha var ve süremiz sınırlı.

Teşekkür ediyoruz.

Bu değerli konuşmacıların konuşmaları hakkındaki sorularımızı dışarıda kendileriyle tartışabiliriz.

Evet, üçüncü bildirimiz Sayın Haluk Tanrıkulu tarafından sunulacak. E-devlet ve İnternet veri merkezleri konulu.

Sayın Haluk Tanrıkulu'nun özgeçmişini kısaca özetlemek istiyorum.

1968 doğumlu, Orta Doğu Makine Mühendisliği Bölümü mezunu. Türk Telekom A.Ş. Bilişim Ağları Daire Başkanlığında Network Uygulama Geliştirme ve Barındırma Hizmetleri konularında çalışmaktadır.

MS SI, MS DA, CIS Bilgisayar programcılığı, MXM, Unix, Remote Control, Remote Sensing, otomatik kontrol, yazılım geliştirme, network plânlama konularında yurt içinde ve dışında eğitimler almıştır. Bilgisayar Pazarı, PC Hand, PC Günlüğü dergilerinde makale ve çevirileri yayınlanmıştır.

Buyurun Sayın Tanrıkulu. 20 dakikayı hedefleyelim lütfen.

HALUK TANRIKULU (Türk Telekom A.Ş.)- Tamam teşekkürler sağ olun.

Evet, çok konuşulan bir konu e-devlet, özellikle popülerdi geçen seneler, ama e-devlet yapılırken özellikle iletişim konusu çok tartışıldı. E-devlet esnasında yapılacak diğer yatırımlar hiç bahsedilmedi. Benim üzerinde durmak istediğim konu e-devlet esnasındaki İnternet veri merkezlerinin yatırımları. Bu meblağ çok fazla tuttuğundan dolayı bu konuyu özellikle sizlerle paylaşmak istedim.

Konuşmamı üç ana bölümden oluşuyor. Birincisi; özellikle İnternet veri merkezlerin neler olduğunu anlatmak, ikincisi e-devletle İnternet veri merkezlerinin birleştirilmesi ve sonuçta bunlar arasındaki bir tartışmayla bitirmek istiyorum.

Bizler İnterneti özellikle WEB sayfaların, WAP'ın ve SMS'in artması için yapıyoruz, dolayısıyla günümüzde WEB sayfaları dünyadaki insan sayılarına yaklaştı, geçmek üzere. WEB sayısı arttıkça, sayfa sayısı arttıkça daha fazla disk alanlarına ihtiyaç duyacağız, daha fazla bant genişliğine ihtiyaç duyacağız. Burada bir formül var. Disk alanı,

bant genişliğinin küpünün küpü diye. Bu doğrudur, belki daha da fazla olacaktır. Ne kadar çok bant genişliği varsa bizim saklayacak o kadar çok bilgimiz, verimiz olacaktır.

Daha hızlı bir erişim bize daha çok e-ticaret, daha çok e-hizmet, daha çok e-egitim, daha çok video ve daha çok birçok şey talebinde bulunmamıza neden olacaktır. Özellikle burada vurgulamak istediğim şey bilgiyle veri arasındaki ilişkidir. Hepimizin elinde veri vardır, Türkiye’de birçok kurum vardır, 467 tane genel müdürlük, 27 tane bakanlık, 3 bin küsur tane belediye vardır. Bunların her birinin bir datası vardır, verisi vardır ama bilgisi yoktur. O yüzden bilgiyle veri arasındaki bu eksik iletişimden dolayı biz sonuçta çok fazla kararlarda doğru kararlar veremiyoruz. Burada şunu söylemek istiyoruz aslında: Bilgiyi üretmek için ihtiyaç duyduğumuz verileri bir şekilde toplamamız gerekiyor ve biz bu bilgiler bu verileri de teknoloji arttıkça toplayabiliyoruz. Bizim beklenen, yani bugün benden önceki konuşmalarda e-imza ve özellikle ADSL’le ilgili görüşmelerde artan teknoloji aslında bizim bilgilerimizi ve verilerimizi artırıyor. Ne kadar hızlı bağlanırsanız, ne kadar çok e-ticaret içinde e-imza platformları ve yasaları çıkar ise siz daha çok bilgi ve veri üreteceksiniz anlamına geliyor. Fakat verinin bir anlamı yok, veri olması o kadar önemli değil. Yani sizin terabaytlar civarında veriniz olabilir ama bunları analiz edemedikçe, bunları kullanamadıkça, hiçbir bilginiz olmadığı sürece hiçbir anlam ifade etmiyor. O yüzden bilgilerin analiz edilmesi gerekiyor, yani bilgilerin belli programlarla belli konseptlerle bakılarak analiz edilmesi ve anlamlı bilgi haline getirilmesi gerekiyor. Yani bilgi de aslında o kadar fazla önemli değil, anlamlı bilgi haline getirilmesi gerekiyor.

Ben Türk Telekom personeli olarak 1996’da TURNET’te 128 kilobitle başladı bu işler, 2003 yılında 2024 megabitle bağliyz şu anda yurt dışı bağlantısı. E bu demek oluyor ki Türkiye’de büyük bir potansiyel var. Hatta bu deprem esnasında, Cezayir depreminde Türkiye’de büyük bir kaos yaşandı ve 1 megabite düştüğü zaman Türkiye’de büyük bir İnternetle ilgili talebin ne kadar fazla olduğunu gördük. Bunun sebebi aslında kurumların, kuruluşların kendi sistemlerini bir şekilde İnternete aktarma çabalarından kaynaklanıyor ve bunlar KOBİ’ler, eğitim kurumları, tümü kendi verilerini aktarmaya çalışıyor. Bir önceki konuşmacılardan Millî Eğitim Bakanlığının 52 bin okulu var, onların tümünü İnternete bağlama çabaları var. Tarım Bakanlığının 1000 civarındaki lokasyonu bağlama çalışmaları var. Tüm bu kamu kuruluşları ve KOBİ’ler kendilerini İnternete bağlama gayreti içerisinde. Bunun için de birçok yatırım yapmaktadırlar. Yani Türk Telekom’a ödedikleri lease-line paraların dışında yönlendirici cihazları almak zorundalar,

anahtarlamalı cihazlar almak zorundalar, kesintisiz güç kaynakları almak zorundalar, klimalar almak zorundalar ve bilgi teknoloji ile bezenmiş insanlara ihtiyaçları bulunmakta.

Şimdi burada aslında değinmek istediğim konu bir e-kurum yapılanması esnasında nelere ihtiyacımız var. Slaytta da görüyorsunuz, aslında bunun için aslında çok fazla bilgiye ihtiyacımız var. 467 tane genel müdürlük, taşra teşkilâtlarını birbirine bağlamaya çalıştığı zaman alması gereken cihazlar bunlar. Bol miktarda storage almak zorunda, işletim sistemine karar vermek zorunda ne olması lâzım diye. Güvenlik hizmetlerine çok yatırım yapması lâzım. Bugün İnternet trafiğinin spam-mail ve hacker'ların yazmış olduğu virüslerle dolu. Veri tabanlarının belirlemesine ihtiyacı var, kurmuş olduğu lanın san mı nas mı olmasına karar vermesine gerek var, nan topolojisine karar vermek zorunda, level for swich'lerinin kullanılıp kullanılmayacağına, bunlar conten switch'ler, conten switch kullanılıp kullanılmayacağına karar vermesi gerekiyor. Ağ yönetimini nasıl yapacağına karar vermesi gerekiyor, elektrojen grubunu satın alması gerekiyor, UPS kullanması gerekiyor, klima alması gerekiyor.

Yani 467 tane genel müdürlük bir data center kurduğu zaman bunların hepsini yapmak zorunda. Ama şunu görüyoruz ki, biz kendi tecrübelerimizle. Çok yüklü server'larımızda yüzde 9, yüzde 10 performansla çalışıyoruz ve yüzde 90'u boş duruyor bu server'larımızın ve bunları her 2 yılda bir yeniliyoruz. E-devlette de bu yatırımların hepsi her 2 yılda bir yenileyeceğini düşünelim.

Bir de önemli bir konu. Bunları çok basit çıkarttım burada, bir fiyatlarını çıkarttım. Her kurum ben bunların hepsine sahip olmak istiyorum diyor, yani ne olursa olsun gözümün önünde bulunmasını istiyorum diyor. Bir tavukçuluk enstitüsü düşünün, ben diyor Türkiye'de işte 1000 tane lokasyonum var birbirine bağlayacağım ve yapması gereken yatırımlar bunlar. Yaklaşık hepsini tek tek saymıyorum.

Ulusal sağlık bilgi sistemiyle ilginin bir kişi sigorta bilgi sistemiyle ilgisi yoktur, entegre olamamıştır, bunlar kendi başına yapılmaktadır. 3 bin tane de belediyenin aynı şeyleri yaptığını düşünün, aynı şekilde emlak vergilerinin yapımı için programlar yazmaktadır, kendi içerisinde lokasyonlar arasında Türk Telekom'dan lease-line kiralamaktadır ya da dial up bağlanmaktadır. O yüzden çok fazla yatırım yapılmaktadır. Biraz daha dönersek –hemen çok hızlı geçiyorum- bunların her biri yapılırken belli bir politika güdülmediğinden dolayı herkes kendi başına yapmaktadır. Bu aslında bir terk olarak yani, Türk Telekomun personeli olarak bizim için son derece güzel bir şey ve herkese biz lease-line verebiliriz, ADSL satabiliriz, fakat bunların yatırımları da Türkiye

Cumhuriyetinden çıkmaktadır, yani bugün bir lease-line maliyeti çok yüksektir, kâra dönüşümü çok fazla değildir. Bir ADSL yatırımı kırsal alan için çok pahalıdır şehir için, büyük şehirler için iyi bir yatırımdır, Türk Telekom için. Yani, kamu yararına çalışan bir kurum için bu tür yatırımları yapması son derece pahalıdır; çünkü bir Tarım Bakanlığının herhangi bir lokasyonu bir şehir merkezi içinde değildir, herhangi bir köyün 5 kilometre ilerisindedir. Onun için bir lease-line yapmak Türk Telekomun 5 yılda bunun parasını geri alması demek. O yüzden biz istiyoruz ki, herkes İnternete bağlansın, bir ???le bunların hepsini çözelim.

Konu bir müddet sonra ileri, bir sonraki konuşmamda bunların hepsini birbirine birleştireceğim. Şimdi diğer başlık olarak e-devlet tanımını ben ne anlıyorum. Çünkü herkes e-devleti bir şekilde tanımlıyor. Ben şöyle anlıyorum: Kamu hizmetlerinin elektronik erişim üzerinden verildiği, devletin hem hizmet düzeyini artırıcı, hem de yönetimin elektronik ortama taşındığı –çok önemli bir şey- yetki ve hukuk sistemiyle vatandaş ile bütünleştiği. Bakın yetki ve hukuk sistemiyle aktarmamız lâzım. Yani bu haliyle devleti elektronik ortama aktarmanın hiçbir anlamı yok. Siz yetkiyi veremezseniz, hukuku uygulayamazsanız, yani elektronik ortama aktarmanızın hiçbir anlamı yok.

Sanayinin ve toplumun bilgi toplumuna dönüşmesine öncülük ettiği, karar destek sistemleriyle bezenmiş bir devlet işletmesinin anlayışıdır. Tanımımız bu. Yani bakın hiç burada şeyimiz yok, yani kablodan falan bahsetmedik, iletişimden bahsetmedik, bunların hepsinin olduğunu kabul ediyoruz, ama en sonunda karar ve destek sistemleriyle bezenmiş bir e-devlet olmazsa olmaz diyoruz. Yani, Tarım Bakanlığının bilgi sistemi bir tarafta dururken Türk Telekom'un bilgi sistemi ya da Karayollarının bilgi sistemi birbirinden haberdar olmadan çalışıyor ise bunun hiçbir anlamı yok. Bu e-devlet değil sadece bilgilerin bir şekilde aktarılmasıdır.

Günümüzde aslında daha çok konuşulan konu artık e'nin elektronik mi, etik mi, ergonomi mi olup olmamasıdır. Yani artık bunları çok aştık biz, bunların üzerinden durmamızdan daha çok Türkiye'de e-devlet aktarılırken, elektronik ortama aktarılırken acaba yapılacak işlemlerinin ne olacağının sıralanması gerekiyor. Geçen dönem, geçen hükümet döneminde böyle bir çalışmalar vardı, bu hükümet döneminde de bunlar çok hızlı bir şekilde tamamlandı ve e-devlet için, e-Türkiye için belli adımlar belirlendi. Şimdi o adımlardan e-devletin neden olduğunu anlattık.

E-devletin yine şahsıma göre bir modelini oluşturmaya çalıştım. En tepede iş birliğinin olması gerekiyor. İş birliği ne demek? İşbirliği el sıkışmak demek, yani

bakanlıklar arasında, devlet bakanlıkları arasında biz şu bilgiyi sizinle paylaşacağız demesi demek iş birliği. Çok kolaymış gibi gözüküyor ama en zor olan bu. Organizasyona ihtiyaç var bir e-devletin temel yapısında. Organizasyonda bu bilginin falanca data-base'e tutacak, şu yetkilerle siz şuraya geleceksiniz demek, bunu yapmamız gerekiyor; bu ikisi de yapılamadı henüz. Ve en önemli adımlardan birisi, en altta da ortak veri merkezleri olması gerekiyor. Yani birçok veri merkezine ihtiyaç yok, birkaç tane, 27 bakanlık varsa 27 tane veri merkezine ihtiyaç vardır, diğerlerine ihtiyaç yoktur, her kurum veri merkezi oluşturmasına ihtiyacı yoktur. Çünkü kurumların, merkezlerin hepsi Ankara'dadır ama her biri bir kabloyla birbirine bağlamak istenmektedir. Yani bugün bütün bakanlıklar Ankara'dadır, her birinin ayrı ayrı veri merkezleri vardır, bunlara ayrı ayrı yatırımlar yapılmıştır, kliması alınmıştır, jeneratörü alınmıştır, UPS'i alınmıştır, server'ları alınmıştır, veri tabanlarına lisanslar ödenmiştir, yan yanadır bunlar, bakanlıktadır, yani Kızılay bakanlıktadır bunlar, ama birbirlerinden haberdar değildir, kapalı ortamlardadır bunlar.

Ve son adım erişim. Erişim şu anda Türk Telekom'un elinde gözüküyor, 2004'ün başında ne olacağı tartışılacak. Tartışılan en önemli konulardan bir tanesi benim için, zaten yukarıda bir iş birliği organizasyonu göremiyorum. O yüzden ortak veri merkezleriyle devam etmek istiyorum. Burada tek tek iş birliği organizasyonları tanıttım.

Erişim alt yapısı e-devletin ana parçalarından birisi. Bugün özellikle Doğuda, Güneydoğuda erişim alt yapısı Türk Telekom'un sayesinde sağlanmakta, büyük kentlerde UPS'ler özellikle KOBİ'leri ve belediyeleri İnternete taşıyabilmektedirler erişim alt yapılarıyla. Ortak veri merkezleri çok popüler bugünlerde, Türkiye'de çok sayıları artmaya başladı. Ama benim burada bahsetmek istediğim ortak veri merkezleri kamunun ortak veri merkezleri. Yani bir e-search yaparak herhangi bir kuruluşun veri merkezine değil de, kamunun oluşturacağı, devletin oluşturacağı ortak veri merkezlerinden bahsediyorum. Bir önceki slaytlarda da göreceksiniz, 2 milyon dolar bir, herhangi bir kurumun İnternete çıkışını sağlıyordu. Bunları diğer her bir branşlar için, her bir genel müdürlük için çarptığımızda meblağların çok büyük olduğunu görüyoruz. Kurumların bilgi alt yapıları çok önemli. Buradaki alt yapıları işte kablacıdır, o kurumun vermek istediği, paylaşmak istediği bilgilerin neler olduğudur. Ortak bilginin toplanması, paylaşılması ve güvenliğinin sağlanması ayrı bir meseledir. Bunun için yine uzun çalışmalara ihtiyaç vardır, tanımlama ve onay kurumlarına ihtiyaç vardır. Bir önceki sunumda Sayın Tüfekçi'nin söylediği gibi onay kurumlarına ihtiyacımız vardır. Bu konuda herhangi bir çalışma yok şu anda. Tanımlamayı da bilemiyoruz, bununla ilgili bir çalışma yok. Sanayi Bakanlığı, PTT Genel

Müdürlüğü, Türk Telekom onay kurumu çalışmalarına bir ara gönüllüydüler ama şu anda böyle bir şey yok. Veri mübadele kurumları maalesef Türkiye’de olmadı, Amerika’da 20 yıldır var. Yani Coca Cola yapmış olduğu herhangi bir çalışmayı hepsine haberdar ediyor bir şekilde, bunları belli bilgilerle bu veri mübadele kurumlarına bildiriyor ve ülkede aynı konu için onlarca insan çalışmıyor, yani nereye kadar çalışacağını biliyor. Türkiye’de bunların hiçbiri mevcut değil.

Yine kendimizce bir şema. Türkiye’de e-devletin oluşabilmesi için, e-Türkiye’nin oluşabilmesi için e-vatandaşın, e-şirketin, tedarikçinin ve e-devletin olması gerekiyor. Bu üçgenleri çok sevdiğimden dolayı burada da bir üçgen oluşuyor. E-devlet şirketler ve tedarikçilerle e-iş yapmak zorunda, e-ticaret yapmak zorunda ve e-devlet hukuku kullanarak, yetkiyi kullanarak denetim yapmak zorunda. Yoksa e-devlet olmasının hiçbir anlamı yok. Vatandaş yine e-iş yapmak zorunda, başvurularını yapmak zorunda, haklarını aramak zorunda e-devletten. Devleti gerekiyorsa e-ticaret yapmalı, yapması gerekiyor ve vatandaşla şirket ve tedarikçiler arasında e-pazar yeri, e-ticaret ve e-işin oluşturulması gerekiyor.

E-devlet ile ulaşılabilecek hedefleri hepimiz biliyoruz. Bugün herhangi bir okul müdürü okuldaki sadece bilgilerini ve çocukların karne notlarını İnternete açmak istiyorsa yapması gereken şey bir sunucu almak değil, Millî Eğitim Bakanlığının bir veri merkezi olur, oraya bu verileri ulaştırır ve orada bu bilgilerini yayınlar.

Bizim en çok üzerinde durduğumuz bilgi sistemlerinin dijital ortama ulaşan erişebilen vergi mükelleflerinin, tedarikçilerin, şirketlerin, seçmenlerin, okulların, laboratuvarların, araştırma merkezi ve kitlesel medya gibi toplumsal kuruluşlarla ve diğer kamu kurumlarıyla bağlantı kurabilmesi, bilgi alış verişi sağlanabilmesi için bizim e-devlete ihtiyacımız var. Fakat bunu yaparken sahip olma maliyetlerini göz önünde bulundurmamız gerekiyor, Türk Telekom’un da bir İnternet data center projesi var, Bi-Net’in bir data center projesi var, IBM’in var, HP’nin var, çok fazla örnekler var, Tarım Bakanlığının, Millî Eğitim Bakanlığının bu tür çalışmaları var. Bunların her biri sunucusudur, router’dır, switch’dir, Türkiye’de üretilmiyor, üretilmediğinden dolayı bunların hepsi yurt dışından gelmektedir. Özellikle buradaki e-devlet çalışmalarında benim gözlemlediğim her kurumun önce bir e-kurum, her şubenin e-şube olarak algılanması sağlanıyor büyük firmalar tarafından; çünkü ne kadar çok dağıtık yapı olursa o kadar çok sunucu, o kadar çok server, o kadar çok router satılacaktır. O yüzden üretebileceğimiz tek

şey yazılımdır, üretebileceğimiz tek şey veriden bilgidir. Bunları göz önünde bulundurarak e-devlet platformunu oluşturmak gerekiyor.

Ben Türkiye’de e-devletin oluşmasında iletişimin, yani alt yapının, kablajın ya da fiberin büyük bir problem olacağını düşünmüyorum. En büyük problemin ve meblağının özellikle bu sunucuların, server’ların veri paylaşımı çok fazla alınarak, çok fazla yerde de lokasyonlarda kurularak oluşturmasından dolayı olacağına inanıyorum ve bunlar bir müddet sonra birbirleriyle konuşturulmaya çalışılacaktır. Bugün büyük firmaların çoğunun mail-server’ları Amerika’dadır. İsmi lâzım olmayan bir firmanın 300 bin çalışanının mail’lerin hepsi Amerika’dadır. Bir tane Ankara’da bir sunucusu, İstanbul sunucusu yoktur. Aynı şekilde bir data-base firmasının 140 bin çalışanının bütün bilgileri Amerika’dadır. Hiçbiri lokasyon, aynı firma Türkiye’de sadece bir kuruma farklı farklı lokasyonu 18 tane sunucu satmış ve lisanslandırmıştır. O yüzden dağıtık yapıdan kurtularak e-devleti daha ekonomik bir hale getirmek gerekiyor.

Şimdi İnternet veri merkezlerine geliyorum. İnternet veri merkezi biraz şekilde hoş gözükmemiş olabilir. Barın hizmetleri verilen bir yer, yüksek iletişim hızı var buralarda, 622’nin üzerinde bir hızla bağlantı yapılmaktadır. O yüzden herhangi bir kamu kuruluşunun 2 megabit, 34 megabit bağlantılarına gerek yoktur. İnternet veri merkezlerinde her lokasyon için, yani Tarım Bakanlığı için, Millî Eğitim Bakanlığı için aynı binada, aynı jeneratörden beslenir, aynı UPS’den beslenir ve buraların her biri belli bir kafesler içerisinde. Yani sunucusuna, Tarım Bakanlığı sunucusuna gidip de başka bir kurumdan gelen bir kişinin onun sunucusuna müdahale etmesi mümkün değildir. Hizmetlerin hepsi yönetilebilen hizmettir, yönetilebilen bir e-posta hizmetidir. Bu İnternet data center’da lokasyonu olarak oluşturmamız gereken konu. Çünkü herkes yeni Microsoft’un action server’ıyla mail vermeye kalkarsa bu ne kadar büyük server alırsanız alın 5 binden sonra bu cihazlar çalışmamaktadır, ama devlet bir e-mail konusunda bir politika belirler ise tek merkezden Türkiye’deki 60-70 milyon insana e-mail verilebilir. O yüzden yönetilebilen e-posta hizmetlerinin İnternet veri merkezi lokasyonları çok önemlidir.

ASP uygulamaları uygulama servis sağlayıcılarının bu lokasyonlarda yer alması gerekmektedir. Türkiye ben inanıyorum ki donanımda treni kaçırmıştır, fiberde treni kaçırmıştır, teknoloji trenini kaçırmıştır, tek kaçırmadığı tren yazılım trenidir. O da ASP, yani uygulama servis sağlayıcıları hizmetlerini Türkiye’de yaygınlaştırmamanın desteğini vermek zorundayız. Colopiction çok önemlidir, sürekli değiştirdiğimiz sunucularımızı bir

yerde tutmanın önemi çok önemlidir. Colocation'da Millî Eğitim Bakanlığının sunucularının tek merkezde, bir yerde toplanması, aynı merkezin içerisine herhangi bir, başka bir bakanlığın sunucularının getirilmesi çok önemlidir. Artık kurumların ve e-devletin portal hizmetleri vermesi gerekmektedir, akıllı portaller yapılması gerekmektedir. MIT bir açıklama yaparak 10 yıl içerisinde karşılıklı görüşerek, yani görsel bir şekilde eğitimlerin tümünü kaldıracağını ve eğitiminin İnternete aktaracağını söylemektedir. E-eğitim çok önemlidir, devletin bu konuda çalışmalar yapması gerekmektedir.

Domain kaydı ve hosting hizmetinin otomatik hale getirilmesi gerekir, bu bir tekelin elinde olmaması gerekmektedir ve veri madenciliği, olap uygulamalarının kesinlikle ve kesinlikle bu kurumlarda, İnternet veri merkezlerinde yapılması gerekmektedir.

İnternet veri merkezlerinde beklentilerimiz budur. O yüzden çok fazla yatırım yapmadan aynı yere, aynı lokasyonlara, 1000, 2 bin metrekarelik kapalı alanlara, kurulabilecek 25-30 tane data center ile Türkiye'deki bu hizmetlerin hepsi tek, yani bu 20-25 tane İnternet veri merkezinden verilebilir. Bunu öneriyoruz, bu konuda çalışıyoruz. Bundan iki yıl önce ben böyle bir konuşmayı yaptığım zaman firmalardan çok tepki aldım, ama şu anda 2003'te bundan birkaç önce bir yine bir veri tabanı firmasında artık onlar da merkezi yapıya dönüşmenin çok mantıklı olacağını düşünmeye başladıklarını görüyoruz. O yüzden merkezi yapılaşma İnternet veri merkezlerinin en önemli noktasıdır. Merkeziyetçilik çok önemlidir, farklı farklı bilgilerin farklı farklı yerde durması hiçbir anlam ifade etmediği için tek merkezde birbiriyle konuşması gerekmektedir.

İnternet veri merkezlerini kimler kullanacaktır? Kamu kuruluşları kullanacaktır, köy muhtarları kullanacaklardır. Düşünün köy muhtarları ya da bizim mahallemizin muhtarını, sadece kapalı bir oda gibi bir şey var böyle, küçük bir barakadan ibarettir ve bütün bilgileriniz orada vardır, ama köy muhtarlarının bilgilerinin tek merkez, İçişleri Bakanlığı server'ında durması köy muhtarının ya da şu andaki mahalle muhtarlarımızın bunlara ulaşarak almaları daha mantıklıdır bilgilerin korunması açısından.

Okullar, öğretmenler, üniversitelerin ayrı ayrı merkez kurmasına tamamen karşıyım. Bugün büyük üniversiteler, Orta Doğu, Bilkent ya da özel üniversitelerin kendi merkezleri vardır ama, hemen Ankara'nın yanında Kırıkkale Üniversitesi WEB sayfası bile düzgün değildir, çalışmamaktadır, 80 tane de üniversite olduğunu unutmamak gerekmemektedir. Bu üniversitelerin asli işi eğitimidir, yani IT teknolojiyle uğraşmasına gerek yoktur bu üniversitelerin. O yüzden bu üniversitelerin lokasyonlarını sağlayacak

yerlerin oluşturulması gerekmektedir. Her belediye, ki bunu çok iyi görüyoruz Güneydoğuda yapmış olduğumuz gezilerde. Belediye başkanlarının bir çerokisi vardır, bir de Superonline'den almış oldukları uydu çanak anten İnternet bağlantıları vardır. Cherokee' si hiç kullanmadığı, 15-20 bin dolar vermiş olduğu bir PC'nin önünde İnternete bağlanmaya çalışırlar. Bu e-devlete yakışmaz, o yüzden 3 bin tane belediyenin İnternete birkaç yerden, yani İstanbul, İzmir, Ankara, büyük şehir belediyelerini kastetmiyorum, küçük belediyelerin. Yani Kars'ın Çıldır belediyesinden bahsediyorum ya da işte Güneydoğuda bir başka küçük belediyeden bahsediyorum. Bu belediyelerin kendi başlarına server almalarına müsaade edilmemesi gerekmektedir; çünkü zaten 5 çalışanı vardır, ama 15 bin dolar yıllık çanakla İnternete girmek için çaba harcamaktadır bu kişiler.

Vatandaşların bir şekilde e-devlete girebilmesi için eğitilmesi gerekmektedir. Bu sistemle, yani bizim bu eğitim sistemimizle, yeni yeni 4. sınıflara konulan bilgisayar dersleriyle insanların bir şekilde elektronikleşmeye ve dijitalleşmeye karşı bilgileri artmaktadırlar. Şirketler kaçınılmazdır, İnternete aktarmak zorundadırlar kendilerini. Aktarırken kolay bir şekilde aktarmaları gerekir, onların da yatırımları yapmaları çok önemli, çok fazla yatırım yapmamaları gerekmektedir. Çünkü bunlar da eğitim uygulamalarıyla, yani herhangi bir muhasebe yazılımına para vermeden kiralayabilirler. O yüzden şirketlerin de e-devlete geçiş esnasında devlet tarafından bazı kolaylıklar sağlanması gerekmektedir.

Sonuç itibarıyla aslında hiç teknik olmayan bir e-devlette bir sosyal bütünlük olduğuna inanıyorum. E-devlet kesinlikle teknik bir olay değildir. O üçgeni hatırlarsanız birinci ve ikinci basamakları tamamen sosyal ilişkilerle olabilecek bir şeydir, karar vermekle ilgilidir. E-devlet WEB tabanlıdır, buna inanın, WAB tabanlı olacaktır, SMS olacaktır. O yüzden bütün bu terkolarda çalışan ISP'lerde çalışan hepimizin hizmeti WEB'edir, biz hepimiz WEP tabanlı dünyaya hizmet ediyoruz. E-devlet kurumların e-kurum yapılanmasının tamamlanmasını bekleyemez. Yani biz şunu söylemek istiyorum: Belediyelerin tümünü İnternete açmayı beklemememiz gerekmektedir, onları bu yatırımlara yönlendirmememiz gerekmektedir. Yani Kars belediyesinin İnternete açılabilmesi için illa Kars'a bir 2 megabitin bağlamamızın bir anlamı yok. Kars belediyesinin bütün bilgileri Ankara'daki bir yerde durabilir, Kars belediyesi bütün bu bilgileri oraya aktarabilir. O yüzden yerel yönetimlerin bu konuda desteklenmesi gerekmektedir.

E-devlet İnternet veri merkezi dış kaynak kullanımına gidilmesi gerekmektedir, e-search'ing yapılmak zorundadır. Çünkü tavukçuluk enstitüsünün işi tavuk yetiştirmektedir, karayollarının işi yol yapmaktır, Türk Telekom'un hizmeti iletişimdir. Bu yüzden kendi branşlarının dışında farklı işlerde uzmanlaşmanın bir anlamı yoktur. Yani bilgi bilgidir, öğrenilmesi gerekir ama, bir tavukçuluk enstitüsünde bir veteriner arkadaşımızın artık IT konusunda yetiştirilmesinin bir anlamı yoktur, ilgisi yoktur çünkü. Bir insan 30'unda, 40'ından sonra IT'ci olamaz, zorlanmaması gerekir. Laboratuvarda iyi bir fizikçinin, bir kimyacının bir LAN'la ilgileneneğine kendi bilimsel işleriyle uğraşması daha önemlidir.

Ortak yazılımlı ASP modelini oluşturması gerekmektedir. Meselâ okullar, 52 bin tane okul var her birine 60-70 milyonluk küçük programlar hâlinde müfredat hazırlama programı satıldığı biliyoruz. Aslında bir merkezden sadece ISP modeliyle yazılacak bir İnternet bağlantılı bir programla bütün okullar kendi müfredatlarını hazırlayabilir, karnelerini İnternete açabilir. Yani bunun için okulların ekstra yatırımlar yapmaması gerekir, bu organizasyon İnternet veri merkezleriyle sağlanabilir.

Ve sonuç itibarıyla devletin e-devlet olabilmesi için iyi bir organizasyona ihtiyacı vardır ve bunun için bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu otorite geçen dönem hükümetinde de çok tartışıldı. Başbakanlığa mı bağlayalım, bir bakanlık mı oluşturalım. Bu dönemde de böyle tartışmalar var ve o yüzden ne olursa olsun bir organizasyona ihtiyaç var. Çünkü bunları her birini çekip çevirecek bir kuruma, yetkili bir kuruma ihtiyaç var ve e-devlette dağıtık yapıdan kesinlikle kaçınılması gerekmektedir. Bu bizim sorunumuzdur, yani Türkiye'de 52 bin okulun her birine server koymamak gerekir, yani bu çok önemlidir. Ama yapıyoruz maalesef, 52 bin okula 52 bin tane server koyacağız herhalde ve e-devletin bir eğitim işi olduğuna inanmak gerekiyor. Sadece sunucu da değil, burada eklemek, yani bir router'ını da almak zorundasınız, modeminin almak zorundasınız, korkunç yatırımlar vardır ve bu paraların hepsi maalesef Amerika'dan gelmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 300 milyon dolarlık böyle bir yatırımı söz konusudur. Bu yatırımın zaten 300 milyon doları sunucu, router, switch'e gitmektedir, yani Amerika'dan geldi Amerika'ya gitmektedir.

O yüzden e-devleti tasarlarken bu türlü yatırımları merkezi bir şekilde yapmakta fayda görmekteyiz. Dünyada İnternet veri merkezleriyle ilgili çok büyük gelişmeler vardır, özellikle Japonya'da NTT Firması, NTT Dokuma biliyorsunuz, 35 milyon GSM operatörü olan firma. Bu NTT kendi ülkesinde Verio adlı bir İnternet veri merkezi var, büyük bir firma Verio, 22 tane branşı var Japonya'da. Ulusal çıkarları için NTT bu 22 data centerin tümünü satın aldı, Verio firmasını kendi bünyesine kattı. Niye, çünkü Kevilent Valis

Firmasının da Japonya’da İnternet data center’ları var. Yani bilgiyi ve iletişimi başka bir kuruma kaptırmamak için dünyada özellikle veri, İnternet veri merkezlerini oluşturan firmalar teker teker büyük terkolar tarafından satın alınmaktadır. Verio’nun ayrıca Avrupa’da da, Amerika’da bütün veri merkezleri NTT Dokuma’ya geçmiştir. Türkiye’de de İnternet veri merkezinin kurulması kamu yararına olacaktır.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Sayın Tanrıkulu’ya teşekkür ederim.

Son bildirinin sunucusu Ahmet Arif Tarakçıoğlu.

Bildirisinin konusu “Yayıncılığın sayısal dünyası ve kamu yayıncısı TRT’nin yeniden yapılandırılması zorunluluğu.”

Sayın Ahmet Arif Tarakçıoğlu’nun özgeçmişini takdim etmek istiyorum.

1951 yılında Trabzon’da doğdu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Matematik Bölümünde lisans eğitimini tamamladı, yine aynı üniversitenin Yön Eylem Araştırması Bölümünde Üretim Plânlaması konusunda yüksek lisans yaptı. 1987 yılına kadar özel sektörde bilgisayar alanında çalıştı. 1987 yılında girdiği TRT’de bilgi işlem merkezini kurmakla görevlendirildi. Daha sonra Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı olarak yapılandırılan merkezin 1990 yılından bu yana başkanlık görevini yürütmektedir. Bilgi İşlem Dairesi Başkanı olarak 1990 yılında Türkiye’de ilk teleteks yayımına, 1995 yılında ilk veri yayıncılığı uygulamasını başlattı.

Tarakçıoğlu 1998 yılından bu yana Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun stratejik, operasyonel ve organizasyonel platformlardaki yapısal değişim programını gerçekleştirmek amacıyla kurulan Değişim Ofisinin Başkanlık görevini de yürütüyor.

Evli ve 2 çocuk babası olan Tarakçıoğlu İngilizce bilmektedir.

Buyurun Sayın Tarakçıoğlu. Lütfen 20 dakikayı hedefleyelim.

AHMET ARİF TARAKÇIOĞLU (TRT)- Teşekkür ederim. Evet elimden geleni yapacağım.

Sayın Başkan, Çalıştay’ın değerli katılımcıları; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Konuşmamı Peter Daker tarafından yazılan ve 1999 yılında dağıtılan Atlantic Mounthly Dergisinde yayınlanan “ Biantly Information Revolution “ adlı makaleyle başlamak istiyorum. Daker makalesinde modern dünyayı yaratan teknolojik devrimlerin ilki olan matbaa devriminin takip ettiği yörüngeyi 300 yıl sonra endüstri devriminin ve

bugün de bilgi devriminin takip ettiğini. Bilgi devriminin bugün bulunduğu noktanın James Watt'ın 1776 yılında geliştirdiği buhar makinesiyle başlayan sanayi devriminin 1820'li yıllarda bulunduğu noktada olduğunu ve buhar makinesi nasıl sanayi devriminin tetikleyicisi olduysa 1940'lı yıllarındaki ilk bilgisayarların da bilgi devriminin tetikleyicisi olduğunu söylüyor.

İlk kez 1785 yılında dokuma tezgâhı olarak kullanılan bular makinesiyle sanayi devriminin ilk 40 yılında üretimlerde büyük artışlar sağlanırken maliyetlerde de inanılmaz ölçüde düşüşler yaşanmış. Ancak tüm toplumu ekonomiyi ve politikada etkileyen değişimin 1829 yılında demiryolunun ürünleri ve insanları uzak mesafelere taşımasıyla yaşanmaya başladığını ve tüm teknolojik tabanlı devrimlerde olduğu gibi bilgi devriminin gelişiminde de yeni endüstriler yaratan yeni teknolojilerin ortaya çıktığını söylüyor.

Daker'ın bilgi devriminin tetikleyicisi olduğunu söylediği bilgisayarlar bugün İnternet teknolojisiyle metin, ses ve görüntünün taşındığı farklı iletişim ortamlarını bir araya getirmiştir. Bu durum radyo televizyon yayıncılığında hızlı bir değişim sürecini başlatmıştır. Geniş bant İnternet, etkileşim ve televizyon ve üçüncü kuşak iletişim sistemi gibi yeni iletişim kanallarının da ortaya çıkmasıyla tüm toplumu, ekonomiyi ve politikaları etkileyen devrimsel değişim radyo ve televizyon yayıncılığında da teknik, malî, idarî ve hukukî birçok başka sorunu da beraberinde getirmiştir.

Tüm bu gelişmelerin ışığında Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun stratejik, operasyonel ve organizasyonel alt yapısında ihtiyaç duyulan değişimin ilk adımı olarak hazırlanan yapısal değişim programı ve bu program kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları anlatmadan önce, KİT'de iletişim aracı olarak radyo ve televizyon yayıncılığının esaslarından ve yayıncılık endüstrisindeki son 20 yıl içerisinde meydana gelen değişimlerden bahsetmek istiyorum.

Radyo ve televizyon yayınlarının kendine özgü niteliklerinden ötürü kitle iletişim araçları arasında her zaman özel bir yeri olmuştur. Avrupa'da yayıncılığın ilk yıllarında ses ve görüntü sinyallerinin yayınlanması için kullanılan frekans ve kanalların çok sınırlı olması nedeniyle bu kaynakların kamusal denetim altında paylaşılması gerekmiştir. Ayrıca yayıncılığın, özellikle televizyonun toplumu etkilemede diğer kitle iletişim araçlarından daha güçlü bir araç olması nedeniyle de söz konusu kaynakların kamu yararı için kullanılması ve kullanım için belirli koşulların saptanması gerekli görülmüştür.

Dolayısıyla, çoğu ülkede yayıncılık devlet denetiminde ve tekel konumundaki şirketler tarafından başlatılmıştır. Tekel sistemi içerisinde yer alan bu şirketler ya kamu hukukuna göre ya da özel hukuk ortaklıklarına göre oluşturulmuştur. Bazı ülkelerde ise yine tekel içerisinde kalmakla birlikte ya belirli bir amacı veya görevi karşılamak ya devletin federal yapısı ya kültürel nedenler ya da sadece çeşitlilik sunulması amacıyla birden fazla kamusal ya da özel kuruluşlarına yayın ayrıcalığı tanınmıştır.

Ancak bütün ülkelerde bir kamu hizmeti olarak kabul edilen radyo ve televizyon yayıncılığı hiçbir yerde bütünüyle devletin, özellikle yürütmenin yetki alanı dışında değildir. Devlet genel yayın siyasetine ilişkin yetkisini radyo ve televizyon kuruluşlarının bir kamu hizmeti biçiminde işletilmesini sağlamak için doğal olarak ya öngörmek ya da genel yönergeler saptamak yolunda kullanmıştır.

1980'lerin ortalarından bu yana radyo ve televizyon yayıncılığında köklü değişiklikler yaşanmaktadır. Önce karasal vericilerle daha sonra kablo ve uyduyla şimdi de sayısal yayın teknolojisiyle yapılan çok kanallı televizyon yayınlarının rekabeti sonucunda tekel konumunda olan radyo ve televizyon yayıncıları kendilerini tamamen farklı bir dünyanın içinde bulmuşlardır.

Benzer bir durum ülkemizde ise 1990'lı yılların başında yaşanmaya başlamıştır. 1990 yılında bir düzenlemeye dayanmayan ticarî yayıncılığın rekabeti sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Daha sonra 1993 yılında Anayasanın 133. maddesi değiştirilmiş ve böylece radyo ve televizyon yayıncılığında tekelleşen kamu radyo televizyon yayıncılığı esası kaldırılmış ve ülkemizde radyo ve televizyon yayıncılığı tekel ortamından çıkarılıp pazar ortamına taşınmıştır.

Rekabetin devreye girmesiyle radyo ve televizyon yayıncılığı endüstrisi basit ve öngörülebilir bir tekelden hızla uzaklaşıp seyircilerin, hükümetlerin, yasal düzenleyicilerin, alt yapı ve donanım tedarikçilerinin, reklamcılarının, yapım şirketleriyle kamu hizmeti ve ticarî yayıncıların oluşturduğu karmaşık, değişken ve istikrarsız bir ekolojiye dönüşmüştür.

Bu grupların her birinin bir diğeriyle karmaşık bir şekilde etkileşim içinde olan hedefleri beklentileri de sektörün genel olarak yapısını güçlendirebilmekte veya zayıflatabilmektedir. Diğer teknolojilerde olduğu gibi oyuncular birbirlerine bağımlıdır ve birbirlerini etkilerler ve sonuçta en başarılı oyuncu genellikle en güçlü olanı değil, bu teknolojiye değişimi anlayıp bunu en iyi uygulayan olacaktır.

Sayısal sıkıştırma teknolojileri görsel işitsel içeriklerin üretiminde daha önce 1990'ların başında kullanılmaya başlanmıştı. Ancak sayısal teknolojinin radyo ve televizyon yayıncılığındaki devrimsel etkisi hiç kuşkusuz bu içeriklerin taşındığı ve sınırlı kaynak olan frekans kapasitesinin artırılmasında görülmüştür.

Bugün güçlü mikro işlemciler ve yazılımlar sayesinde etkileşimli televizyon, video-öndiment gibi birçok yeni yayıncılık uygulamaları ortaya çıkmıştır. İnternet artık metine dayanan içeriğin desti olmaktan çıkan multimedya hizmetlerinin yeni bir taşıyıcısı haline gelmiştir. Telekomünikasyon setlerindeki gelişmeler sayısal teknoloji devrimini destekleyerek farklı platform aracılığıyla erişilen ürünlerin ve hizmetlerin sayısının da artmasına imkân vermektedir. Başlangıçta sadece program iletimi için kullanılan uydular 1989 yılından bu yana yayınların doğrudan evlere taşınmasında kullanılmaktadır. Gerek ADSL gibi yeni dağıtım teknolojileri ve yöntemleriyle mevcut bakır telli telefon şebekelerinde, gerekse yüksek hız sunan kablo modemlerinin kullanılmasıyla kablo dağıtım şebekelerinde hareketli görüntü taşınabilecek kapasiteye ulaşılmıştır.

Telekomünikasyon sektöründe en önemli gelişme hiç kuşkusuz bünyesine yüksek hızla veri transferi, İnternet hizmetleri ve multimedya dahil birçok uygulamayı barındıran Universal Mobil Comunication Systems” adıyla anılan üçüncü kuşak telsiz iletişim sistemiyle telsiz iletişimde yaşanmaktadır. Radyo ve televizyon yayıncılığı ve telekomünikasyon sektöründe sayısal teknoloji uygulamaların artması ve çeşitlenmesi sonucunda radyo ve televizyon yayıncılığı, telekomünikasyon ve bilgisayar endüstrilerindeki teknolojik farklılıklar ortadan kalkmış ve bu durum üç ayrı endüstrinin yakınsamasını sonucunu doğurmuştur.

Geleneksel olarak yazılı basında yer alan metin ve fotoğraf, telefon kablosundaki ses ile havada taşınan müzik ve görüntüler bugün artık bitlere dönüştürölüp 1’ler ve 0’lar hâlinde farklı iletişim ortamlarından çeşitli alıcı cihazlarına iletilebilmektedir. Dolayısıyla, bu durum günümüz radyo ve televizyon yayıncılığı endüstrisinde hızlı bir değişim sürecini başlatmıştır. Hızını artırarak devam eden bu değişim süreci içerisinde sadece daha fazla radyo ve televizyon kuruluşları değil, aynı zamanda daha fazla hizmet ve daha fazla medya türleri ortaya çıkmaktadır.

Başlangıçta sadece kamu yayıncılarının ulaşabildiği evdeki geleneksel seyirciye ve izleyiciye bugün artık sadece diğer radyo televizyon kuruluşları değil, telekomünikasyon, veri hizmetleri, dağıtım şirketleri ve bankalar da ürün taşıyabilmektedir.

Endüstrinin bu yeni yapısında tüm şirketlerin ortak amaçları, ticarî değeri olan görsel ve işitsel içerik üreticisi olarak rakipleri tarafından engellenmeden evdeki, iş yerindeki, okuldaki veya hareket halindeki seyircisine ya da tüketicisine ulaşabilecek en uygun erişim noktalarını elinde bulundurmak olacaktır. En uygun erişim noktasını elinde tutabilmek ve görsel ve işitsel endüstrinin her yönünde rekabet edebilmek için satın alma ve birleşmeler yoluyla büyük medya oluşumları ortaya çıkacaktır.

Sonuç olarak, tüketicinin seçenekleri çoğalacak ve çok geniş kapsamlı içerik çeşitlerine pek çok farklı iletişim medyaları üzerinden ulaşılması mümkün olacaktır. Tüketici ise istediği hizmete kendine uygun zaman dilimi içerisinde erişebilecek ve iki yönlü iletişimi etkileşimli olarak kullanılmasının imkânlarından yararlanabilecektir. Bu erişim ya bir kişisel bilgisayar ya da kişisel bilgisayar yetenekleriyle donatılmış bir televizyon seti üzerinden gerçekleştirilecektir. Bir başka değişim de tüketicide. Tüketicinin seyretme ve dinleme alışkanlığı toplu tüketimden uzaklaşıp bireysel tüketime yönelecek.

Ancak sadece abonelik yöntemiyle gerçekleştirilen hizmetlerin ardındaki artış ve izleyici kitlesinin giderek parçalanmasını göz önünde bulunduranlar sayısal yayıncılığı demokratik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilen varlıklılar ve bunlardan yoksun kalan yoksullar dünyasına giden bir yol açacağı ve bunun da toplumsal bütünlüğe zarar vereceğini düşünmektedir. Bu nedenle de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1996 yılında yayınladığı kamu hizmeti yayıncılığının bağımsızlığının garantisine ilişkin 96 nolu tavsiye kararında yeni iletişim teknolojileriyle ilgili görüşünü kamu hizmeti yayın kuruluşları yeni iletişim teknolojilerinden yararlanabilmeli ve görevlendirildiklerinde yasayla belirlenmiş görevlerini bağımsız bir biçimde yerine getirmek için bu teknolojileri kullanan yeni hizmetler geliştirmelidir olarak belirlemiştir. Diğer yandan Avrupa Birliğince 1989 yılında kabul edilen televizyon video direktifi 1997 yılında teknolojiye ve pazardaki gelişmeler doğrultusunda yeniden düzenlenmiş ve üye ülkelerin kendi ulusal yasalarını bu direktife uygun hale getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Avrupa'da kamu yayıncılığına yönelik resmî destek benzer ölçekte başka hiçbir alanda görülmemektedir. 1999 yılında Avrupa Birliğinin kamu yayıncılığına ilişkin ilkelerini düzenleyen kamu yayıncılığı hakkındaki Amsterdam Protokolü Birliğin kuruluş anlaşmasının ayrılmaz bir parçası olarak ilân edilmiştir.

Birkaç istisna dışında çoğu Avrupa ülkesinde olduğu ülkemizde de yayıncılık devlet denetimi altında başlamış ve gelişmiştir. Bugün Avrupa kıtasının her yanında iyice kökleşmiş olan kamu ve özel sektör tarafından finanse edilen ikili sistem ise 1993 yılında

3913 sayılı Kanunla Anayasanın 130. maddesi değiştirilerek geçilmiştir. Ülkemizde radyo ve televizyon yayıncılığının esasları Anayasanın 133. maddesinde 5984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunda düzenlenmiştir. 1983 yılından bu yana zaten yürürlükte olan 2954 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kanunu genelde özeli ifade etmektedir. Ancak sayısal yayın teknolojisindeki bu hızlı gelişmeler, telekomünikasyon sektöründeki özelleştirmeler ve İnternetin giderek yaygınlaşan bir kitle iletişim aracı olması 3986 sayılı Yasayı zorlamaya başlamış ve bu durum 4756 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunuyla Kurumlar Vergisi Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanunla giderilmeye çalışılmıştır. Öte yanda zaten yürürlükte olan 2954 sayılı TRT Kanununda ise hiçbir düzenleme bugüne kadar yapılmamıştır.

Durum böyle iken sektörde 1990 yılında başlayan serbestleşme süreci ülkemizdeki radyo ve televizyon yayıncılığındaki dengeleri tümüyle değiştirmiştir. TRT'nin tekel konumundan getirdiği güç ise kısa sürede erozyona uğramış, özellikle de izleyici payının yeni ticarî yayıncıların lehine önemli miktarla yitirilmesini göz önünde bulunduranlar kamu yayıncılığının artık çağın gerisinde kalmış bir kavram olduğunu düşünmeye başlamışlardır.

Diğer piyasalar ekonomik bir bakış açısından bakıldığında önemli olabilirler, ama insanların evlerine girebilen, onlara ürün götürebilen sadece radyo ve televizyon kuruluşlarıdır ve dolayısıyla da bu endüstrinin bilgilendirici, eğlendirici olma özelliğinin yanı sıra kültürel kimliği şekillendirici bir rolü olan toplumsal bir araç olarak görülmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, TRT iletim kurulu yayıncılık endüstrisindeki teknolojik gelişmelerin TRT'nin mevcut konumunu daha da güçlendireceği gerçeğini göz önünde bulundurarak 1998 yılında 358 sayılı kararıyla ülkemiz radyo ve televizyon yayıncılığının bu yeni dünyasında kurumun lider konumda kalmasını sağlayacak bir yapısal değişim çalışmasını başlatmıştır.

Bu amaçla 1998 yılında kurulan ve başkanlığını yaptığı Değişim Ofisi TRT'nin içinde bulunduğu rekabet ortamını ve olası gelişmeleri inceleyerek değişimin anahtar unsurları olarak belirlediği kanal stratejilerinin yenilenmesi, operasyonel verimliliğin artırılması ve organizasyonel yapının yeniden yapılandırılması çalışmalarına öncelik vermiştir.

Konuşmamın başında da söylemiştim, 1990'lı yılların başından bu yana içinde bulunduğumuz radyo ve televizyon yayıncılığı endüstrisinde büyük bir rekabet yaşanmaktadır. Bu rekabet ortamında TRT kendisini bu pazarın içinde kabul etse de etmese de TRT kanalları ve programları seyirci tarafından bu pazar içinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, stratejik platformda öncelikle güçlü TRT imajının korunması ve kaybedilen seyircinin yeniden kazanılması için kaliteden, etik değerlerden ve yasasının kendisine yüklediği kimliklerden ödün vermeden TRT'yi, kanallarını ve programlarını daha iyi tanımlayıp farklılığını daha iyi belirgin hale getirilmesine çalışılmıştır.

Bu videoyu sizlere izletemiyorum, anlamadığım bir sorun ıktı. Yalnız bu videoda "Sizinle sizin için değişiyoruz" sloganı vardı TRT'nin 2001 yılı Ocak ayından itibaren yayınladığı. Ve bütün bu kurumsal kimlik çalışmalarından TRT değerlerinde geleneksel, düşüncesinde ağdaş, teknolojik yaklaşımında ise ileri görüşlü bir yayın kuruluşu olarak tanımlanmaya çalışılmıştır.

Kurumsal logonun yanı sıra kanal logoları ile program ve kanal jeneriklerinde marka bütünlüğü sağlanmış. Kanal kimlikleriyle ilgili olarak TRT-1 aile kanalı kimliğini korurken, TRT-2, TRT-INT ve TRT-Avrasya şu şekilde yenilenmiştir.

TRT-GAP ile zaman paylaşımlı olarak yayınlanan ve kültür sanat programlarının yer aldığı TRT-2 kanalı bilgi ve haber kanalı olarak tam gün yayın yapan bir kanala dönüştürüldü.

Türk Cumhuriyetlerine yönelik yayın olarak başlayan TRT-Avrasya ile Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik TRT-INT, bu iki kanal da daha geniş bir hedef kitleye yönelik uluslar arası kanal olarak yapılandırıldı. Ayrıca TRT-Avrasya adı TRT-Türk olarak değiştirildi.

Değişim programı kapsamında seyirci kaybını önlemek, çünkü hiçbir kamu yayın kuruluşu izlenme, bu düşük izlenme oranıyla seyircime hizmet verdim diyemez. Dolayısıyla, seyirci kaybını önlemek amacıyla yayın akış plânlarının hazırlanması ve program kavramlarının geliştirilmesine yönelik iki ayrı çalışma gerçekleştirilmiştir. 1999 yılında yapılan kamuoyu araştırmasıyla öncelikle televizyon izleyicilerinin hangi saatte hangi kanalda hangi program türlerini izlemek istedikleri sorusuna yanıt aranmıştır. Daha sonra yapılan ikinci bir çalışma ile de Türkiye genelinde birinci çalışmada belirlenen izleyici gruplarının hangi program türünü hangi içerik ve hangi formatta görmek

istediklerini ve programları hangi duygusal faktörler ve değerlere bağlı olarak tercih ettiklerini belirleyecek veriler elde edilmiştir ve bunlar yayın akış programlarında kullanılmıştır.

Doğal olarak değişim programının en önemli unsurlarından biri olan kurumun organizasyon yapısıdır. Kurumun organizasyon yapısı sadece strateji ve politika üreten bir kurumsal merkez ile üretim süreçlerine ve işlevlerine ayrılmış ve performans ölçümlerinin yapılabileceği iş birimlerinden oluşan bir yapıya taşınması öngörülmüştür. Öngörülen organizasyonel yapı aşağıda belirtilen temel ilkeler doğrultusunda tasarlanmıştır.

Bunlar merkezi küçültüp odaklayarak bürokrasiyi azaltmak, stratejik düşünmeyi mümkün kılmak. İki; yapım ve yayın elemanlarını işlevlerine göre gruplara ayırarak etkinliği artırmak. Üç; kanal sorumluluklarını açıkça tahsis ederek odaklanmayı sağlamak. Dört; işlevsel ve bölgesel yapılaşma yoluyla hızı artırmak, hiyerarşik kademeleri azaltıp hızı artırmak, destek işlevlerini yapım ve yayın birimlerine dağıtım bölüme özgü plânlamaları daha etkin kılmak ve son olarak stratejik işlerle günlük işlerin karışmasını engellemek.

Öngörülen iç Pazar modelinde veya bir diğer ifadeyle satıcı müşteri ilişkisi modelinde işlevlerine göre ayrılan gruplar birbirleriyle oluşturulacak bir fiyat mekanizmasına bağlı olarak ticarî ilişkilere benzer ilişkiler kuracaklardır. Böylelikle kamusal finans kaynağı kullanarak ticarî bir pazar için risk yüksek bütçeli programlarıyla dinleyicilerin ve izleyicilerin seçeneklerini artırmak ve verimlilik ve maliyet etkenliğinde en yüksek standarda ulaşarak harcanan paradan en yüksek değeri elde etmek mümkün olacaktır.

Ancak geline bu noktada organizasyonel yapının ve yeni iş süreçlerine ilişkin modelin uygulamaya konulması için 2954 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması ve bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılması hakkında kanun tasarısına ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla hazırlanan tasarı Yönetim Kurulunun Mart 2003 tarih ve 59 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve Başbakanlığa gönderilmiştir.

Sonuç olarak, TRT Genel Müdürlüğünün Kurumu yayıncılığın bu yeni dünyasını hazırlayacak mevzuatı oluşturmadaki imkânları sınırlı ve kısıtlıdır. TRT Genel Müdürlüğü mevzuat olarak sadece yönetmelik yapabilmektedir. Kuşkusuz yönetmelikler de kanunlara uygun olacaktır. Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki, 20-21 Şubat 2003 tarihleri arasında

düzenlenen İletişim Şûrasında kamu yayıncılığı ve TRT Komisyonu Genel Kurula sunulan raporunda TRT Kurumunun Avrupalı diğer kamu yayın kuruluşlarında olduğu gibi güvenli ve şeffaf bir finansman kaynağına kavuşturulmasının ve mevcut mevzuatın tümünden yenilenmesinin Amsterdam Protokolü, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosunun mevcut tavsiyeleri ve kararlarıyla Türkiye'nin imza koyduğu uluslar arası sözleşmeler de göz önüne alınarak bir an önce yapılabileceğinin mümkün olduğunu Genel Kurula sunmaya karar vermiştir diyerek 1983'lerden kalan tekelci zihniyetin ürünü mevcut mevzuatın kanun bazında ne şekilde değiştirileceği de belirtilmiştir.

Konuşmamı bitirmeden önce tekrarlamak istediğim bir şey daha var. TRT'nin yapısal değişim programında öngörülen organizasyonel yapının yeni iş süreçlerine ilişkin modelin uygulamaya konulması için gerekli olan yasal düzenlemenin bir an önce yapılması, çağdaş bir kamu yayın kuruluşu olarak TRT'nin diğer adımları atabilmesi ve değişimin sürekliliğini sağlayarak kendi kendini yenileyebilmesi için bir zorunluluktur.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim. Ayrıca bana bu fırsatı verdiği için de Elektrik Mühendisleri Odasının Ankara Şubesine teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Ahmet Arif Tarakçıoğlu'na teşekkür ederiz.

Bu arada soru var mı, evet. Teşekkürler.

Bugünkü oturumu kapatıyoruz. Kaçta, kaçta program? 13.30'da öğleden sonraki program başlayacak.

Teşekkürler.

PANEL-FORUM

Radyo Televizyon Yayıncılığında İzlenme Ölçümleri: RATING

Panel Yöneticisi: Doç. Dr. Zakir AVŞAR

(RTÜK Başkan Vekili)

----- * -----

SUNUM- Değerli konuklar, değerli meslektaşlarım; “Radyo Televizyon Yayıncılığında İzlenme Ölçümleri” Panelimize hoş geldiniz.

Bu Paneli yönetecek olan ve panelistlerimizi size takdim etmeye çalışacağım.

Doçent Doktor Zakir Avşar RTÜK Başkan Vekilimizden bahsetmeden önce de “İletişim Teknolojileri Çalıştayı”nın bu aşamaya gelmesinde ve gerçekleştirilmesi RTÜK

olarak çok fazla desteklerini gördük ve sanırım ülkemize de, sektöre de bu Çalıştay sonuçları bir şey katacaktır diye düşünüyoruz.

İletişim alanında da pek çok değerli eseri bulunan Doçent Doktor Zakir Avşar, iletişim ve kamu yönetimi alanlarında lisans ve yüksek lisans öğrenimleri gören iletişim doçentidir. Memuriyete Başbakanlıkta başladı ve değişik birimlerde görev yaptı. Bir süre Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başbakanlık Müşaviri olarak çalışan Avşar, sırasıyla Başbakanlık Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı Müşavirliği, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü ve Reklam Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundu. Akademik ve mesleki alanlarıyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yayınlanan makaleleri ve kitapları bulunmakta olup, 2000 yılı Mayısında Radyo Televizyon Üst Kurulu Üyeliğine, 04.06.2002 tarihinde Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkan Vekilliğine seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.

Panel yöneticisi olmasından dolayı kendilerine bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Panelistlerimizden Profesör Doktor Naci Bostancı, 1957 Amasya doğumlu, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi, 1996'da profesörlük unvanını aldı. Yayınlanmış 10 kitabı ve çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

Kendilerine hoş geldiniz diyoruz.

Necdet Şimşek, panelistlerimizden. 1947 Adana doğumlu, ilk orta ve liseyi Adana'da bitirdi, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Mezunu, 1976'da Başbakanlıkta memuriyete başladı, 1977 yılından itibaren TRT'de çalışmaktadır. 1977 yılında araştırmacı olarak çalıştı. Daha sonra uzman ve 1987 yılından itibaren TRT'de Araştırma Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Katıldığı için teşekkür ederiz.

Dursun Güleriyüz, 1959 Kastamonu doğumlu, 1966-1979 ilkokul, ortaokul ve liseyi İstanbul'da bitirdi, 1982-1986 Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Radyo TV bölümünde lisans eğitimini tamamladı. 1986-1988 Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema TV Bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2001 yılından bu yana Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğretim görevlisi olarak görev yapmakta, yüksek lisans öğrencilerine dersler vermektedir. Kitap dergi yayıncılığı, reklamcılık, film ve çizgi film yapımcılığı yönetmenliği yaptı. İlk özel yayınların başladığı yıl olan 1990 yılından bu yana radyo TV yayıncılığıyla uğraşmaktadır. Veis FM, Balins

FM, Radyo Tatlises, Radyo Merkezi, Genç Radyo, Radyo Yeditepe, Radyo Mega ile 160 yerel radyoyu kapsayan Radyo-Network ağını bünyesinde bulundurmıştır ve BRT-FM’de kurucu ve Genel Müdür olarak görev yaptı. Ülkemizin ilk yerel televizyon networkü olan ve 55 yerel televizyonu bünyesinde bulunduran Yurt-Net’i kurdu ve yönetti. Küre İletişim Grubu Yönetim Kurulu Üyesidir. Hâlen Power FM, Power Türk ve Power XL, Power Türk TV ve Power Records’ı bünyesinde bulunduran Power Grupta Genel Koordinatör olarak görev yapmaktadır. RATEM, Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliğinin Yönetim Kurulu Başkanı’dır. Basın Konseyi Yüksek Kurulu üyesidir. RİAK, Radyo İzleme Araştırma Kurulu üyesidir. İstanbul Ticaret Odası Dürüst Reklamcılık Değerlendirme Kurulu üyesidir.

Hoş geldiniz diyorum.

En kısa özgeçmiş Burçay Önen. 1970 İstanbul doğumlu, Plasman A.Ş.’de time optik veri taşıyıcılarında, MESA Production’da çalıştı, hâlen İTÜ Teknoparkta ARGE çalışmalarına devam etmektedir.

Burçay Önen’e de hoş geldiniz diyoruz ve başta Panel Yöneticimiz Doçent Doktor Zakir Avşar olmak üzere panelistlerimizi davet ediyorum.

BAŞKAN- Öncelikle hepinize hoş geldiniz diyorum.

Bu hazırlıkları yaparken de vakit kaybetmeyelim; çünkü malum bugün Ramazan olduğu için arkadaşlar girmeden beni uyardılar, saat 16.00’ya doğru bitirebilirsiniz diye. Paneli düzenleyen değerli Elektrik Mühendisleri Odası da bir hatırlatmada bulundu iftar yemeği veriliyormuş, sizin elinizdeki o fişlerde varmış. O açıdan da isteyen arkadaşlarımız yine kalabilirler, ama biz tabîi zamanında toparlamaya uğraşacağız.

Efendim bilindiği üzere bu rating ölçümleri konusu özel radyo ve televizyonların Türkiye’nin gündemine girmesiyle birlikte sık sık tartışılır hale geldi. Bu tartışmanın temelinde ne yatıyordu? Bu rating ölçümlerinin, esasında izleme ölçümlerinin diyelim televizyonlar arasındaki rekabetin bir unsuru olarak sık sık ekranlara getirilmesinden. İşte dün gece de biz birinciydik, işte prime time’da haberlerimiz en fazla izlendi vesaire gibi bir sunumla sürekli ekrana getirilmesinden dolayı bir tabîi tartışma yaratmıştır.

Bu tartışmalar zaman zaman niye bu işi RTÜK yapmıyor veyahut da niye bu işi bir başka müessese yapmıyor gibi bir noktaya da Türkiye’yi getirmiştir. Yayıncılar da tabîi kendi aralarında buna bir çözüm aramışlardır. Gerek RTÜK tarafından uygulanan müeyyideler, gerekse yayıncıların kendi aralarında zaman zaman yapmış oldukları

centilmenlik anlaşmaları bugün her ne kadar bu sıkıntıyı bu derece, izlenme ölçümleri noktasındaki sıkıntıyı kamuoyunun önüne getirmekten alıkoysa da esasen izleme ölçümlerine, izleyici ölçümlerine duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmamıştır; çünkü malumunuz bu yapılan ölçümler bir tek şeyi ölçmektedir. O da reklam verenlerin verdikleri reklamın kârlılık ve verimlilik açısından amacına ulaşp ulaşmadığını veya nasıl olursa, hangi yayın kuşağında, hangi saatte verilirse onu daha iyi kâr maksimizasyonu sağlayabileceğini ölçmek açısından şu anda değerlendirilmektedir.

Oysa ki bizim 3984 sayılı Kanunumuzun 2002 yılında yapılan 4756'yla değişik 29. maddesinin “d” ve “e” bentlerinde bir hisse sahipliğine ilişkin düzenleme getirilmiştir. Keza “f”sinde de bu Kanunun, “f” bendinde de denmiştir ki, bu ölçümleri RTÜK yapacak, fakat Anayasa Mahkemesi anılan Kanun, anılan bentlerini yürürlüğünü durduğu için şu ana kadar RTÜK’ün kanunla kendisine verilen bu görevi yerine getirmek için somut adımlar atmasının da bir yerde önüne geçmiştir. Fakat tabî bu nereye kadar böyle devam edecektir? Bu ilânihaye böyle devam etmeyecektir elbette. Yine de bu noktada bir ihtiyaç Türkiye’de hasıl olacaktır, ki ben RTÜK Başkan Vekili olarak çok açık söylüyorum. Bizim mutlak surette bu tür ölçümlere ihtiyacımız var. Yani en azından kanunun öngördüğü pay sahipliği için böyle bir yasal engel olmakla birlikte diğer sosyal açıdan ölçümlere bizim mutlaka ihtiyacımız var.

Radyo ve televizyonların toplum üzerindeki etkilerini bilmek ve buna göre de Radyo Televizyon Üst Kurulunun gelecek stratejilerini belirlemek en doğal tabî ki hakkı ve görevidir. Bu manada bizim buna tabî ki ihtiyacımız var.

Burada çok değerli dört konuşmacımız var. Ben ilk söz hakkını değerli hocam Profesör Doktor Naci Bostancı Beye vereceğim. Vakitleri kendilerinin kısıtlı, sağ olsunlar bizi kırmadılar, bugün geldiler, daha önemli programları da olmasına rağmen biraz erteleyerek. O yüzden de konuşmalarını yaptıktan sonra gidecekler. Sorular kısmında olamayacaklar. O yüzden eğer hocamın konuşması esnasında sorularınızı da hazırlarsanız, yazılı olarak bana iletirseniz hocam gitmeden de takdim edebiliriz veyahut da artık buradaki diğer konuşmacılarla ben cevaplamaya da uğraşırım.

İki değerli konuşmacımız daha evvel programla olmakla birlikte gelediler. Profesör Veysel Batmaz ve Uğur Çağlı Beyler. Onların da mazeretleri oldu, onu da burada hatırlatayım.

Hocam buyurun söz sizin.

PROF. DR. NACİ BOSTANCI (Gazi Üniv.)- Teşekkür ediyorum, herkesi saygıyla selamlıyorum.

Televizyon yayıncılığını, radyo yayıncılığını herkes ciddiye alıyor. Ancak acaba bu ciddiye alma dediğimiz halin arkasında gerçekten de bu yayıncılığın toplumsal hayat üzerinde ne tür etkiler yarattığı, ne tür bir dünya kurduğu, siyasetten ekonomiye kadar neleri etkilediği üzerine yeteri ölçüde fikrimiz var mı? Genellikle popüler kanaat bunların insanların kanaatleri üzerinde radikal bir etki yarattığı şeklindedir, yani biz esasen sanki bunlardan bağımsız bir biçimde gündelik hayatımızı yaşarken bunlar marifetiyle iletilen enformasyon bizim bu gündelik hayatımızda birtakım değişiklik yaratır. Sanki biz bunlarla organik, canlı bir ilişki içinde değilizdir de, biz yine biz olarak bunlardan bağımsız bir tarzda hayatımızı sürdürürken bunlar bizi sınırlı, kısmî bir biçimde etkiler, ama bu etki çok önemlidir tarzında bir popüler kanaat var. Bu doğru değil.

Televizyonun, kitle iletişim araçlarının, gazete ve radyo yayıncılığının âdeta yeni bir çağ tanımlamasına uygun düşecek tarzda bizim hayatımız üzerinde etkili olduğunu, bizim hem gündelik hayatımızı biçimlendirme de hem hayallerimizi belli bir formata sokmada hem de olup bitenleri muhakeme etmede kullandığımız referansları, muhakeme etme biçimlerimizin akletme tarzını belirlemede son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Tabîî böylesine hayatî, böylesine canlı bir ilişki içinde olduğumuz dünyada atılacak adımlar, getirilecek kısmî düzenlemeler veyahut rasyonelleştirme programlarının da kısmî olması düşünülemez, yani sadece kendi alanına has bir akılcılık çerçevesinde alanın örgütlenmesi düşünülemez. Şunu kastediyorum. Şimdi burada izleyici ölçümleri tartışılırken buradaki temel akım şu: Bir tarafta tüccarlar var, sanayiciler var, bunlar mallarını reklam marifetiyle tüketicilere ulaştırmak istiyorlar, bir tarafta da tüketicilere çeşitli programlarıyla ulaşmış kitle iletişim araçları var, tüccarlar ve sanayiciler reklamlarını verirken hangi kıstasları kullanacaklar, ellerindeki referans ne olacak? Bu akıl çerçevesinde izleyici ölçümleri yapılırsa neticede bu insanlar, üreticiler hangi kanala ne zaman hangi hedef kitleyi esas alarak reklamlarını verirler, önlerini görürler tarzında bir rasyonelleştirmeyle karşı karşıyayız.

Böyle takdim edildiğinde sanki bir yanlışlık yok gibidir, işin ruhuna uygun bir akıl vardır ve bu akıl marifetiyle izleyici ölçümleri yapılarak neticede reklam verenlere bir yol haritası sunulur.

Eğer kitle iletişim araçları bizim hayatımız üzerinde, bizim hayallerimiz üzerinde, bizim yeme içme tarzlarımız üzerinde, yürüme biçimimiz üzerinde, dünyayla ilişki kurmamız üzerinde bütünüyle bir etki yaratıyorsa o alana ilişkin düzenlemeleri böyle kısmî bir akla hapsetmek, kısmî bir akılcılığın ikna ediciliği çerçevesinde konuya bakmak doğru olabilir mi?

Esasen bunun doğru olmayacağı modernliğin 200 yıllık serüveninde ortaya çıkmıştır çeşitli örnekleriyle. Modernlik de kendi coğrafyasında çeşitli kısmî akıllar marifetiyle varlığını sürdüren bir olgudur. Meselâ ekonomik üretimde kullandığınız bir akılcılık biçimini siyasete uyguladığınızda karşınıza totaliterlik veya faşizm çıkabiliyor. Tayloris modelin, bu üretimde kullanılan Tayloris model vardır, en az maliyetle en yüksek faydayı sağlamak akılcılığı, son derece aklı bir şeydir, doğrudur. Eğer siz kaliteli malı en ucuza üretip daha çok insana ileterek daha fazla kâr elde edebileceğinizi düşünüyorsanız bu makul bir düşüncedir. Tayloris model de bunun üzerine örgütlenmiştir, ama aynı rasyonelliği götürüp siyasal alana uyguladığınızda pekala despatik birisi çıkar, bir tiran çıkar ve der ki ey ahali, ey halk, böyle demokrasi, çoğulculuk, her kafadan bir sesin çıktığı gibi rejimler boşuna zaman kayıdır, emek israfıdır, enerji yitimidir, dolayısıyla gelin ben hak ve hakikat yolunu biliyorum, en az maliyetle en yüksek faydayı sağlarız, disiplinli bir toplumla sağlarız; disiplinli ve verimli bir toplumla.

Stalin dönemi Rusya'sı disiplinli bir toplumdur, verimli bir toplumdur. Kesinlikle sanayileşmede önemli adımlar atıldılar, Amerika'yla yarışma rüyası çerçevesinde yürüdüler, ama acaba buna alternatif maliyeti, insani maliyeti ne oldu? Tayloris modelin bu Stalinci uygulaması tuhaf bir manzara çıkarttı. Modernliğin bu tür paradoksları modernliğe ilişkin birçok istifhamı, soru işaretini ve eleştiriyi 20. yüzyılda doğurmuştur.

Buradan kitle iletişim araçlarına geçiyorum; çünkü kitle iletişim araçları gibi çok geniş bir etki alanı olan unsurların değerlendirilmesinde kısmî akılcılık, kısmî rasyonelleştirmelerle eğer işleri götürmeye kalkarsak bunun alternatif maliyetleri, yan problemleri göndermede bulunduğu sorunlar o akılcılığın içinde yer almayacaktır.

Dolayısıyla, toplumla ilişki kuran, topluma bir şey ileten, topluma mesaj veren, ürünün reklamını veren insanların sadece iktisadî bir akılcılıkla davranması modern dünyada artık mümkün değildir. O yüzden onlara makul gibi görünen bu iktisadî akılcılığın dışındaki dikkatleri, fikirleri, eleştirileri, onların yaratacağı problemleri birilerinin mutlak surette söylemesi gerekiyor.

İzleyici ölçümlerinin mantığını söyledik, bunu zaten buradaki herkes biliyor. Şimdi bu mantık çerçevesinde bakıldığında genellikle bu ölçüm işinin son derece sınırlı bir evrende gerçekleştirildiğini görüyoruz. 2 binin altında bir denek sayısı vardır elde ve onlar tüm Türkiye'yi temsilen kendi izleme alışkanlıkları, tarzları itibarıyla temsili bir anlam kazanmışlardır, onlar tüm Türkiye'yi temsil ediyor diye düşünülür.

Türkiye aşağı yukarı 70 milyon nüfuslu bir ülke, ilginç de bir ülke. Coğrafi farklılıklar var, etnik farklılıklar var, dini farklılıklar var, cinsiyete ilişkin farklılıklar var. Sadece cinsiyete ilişkin farklılık derken, tabî ki kadın erkek var da, cinslerin çeşitli işgal ettikleri toplumsal konumlara göre sahip oldukları roller ve farklılıklar var. Güneydoğu Anadolu'da bir kadının toplumsal cinsiyetiyle herhalde Batıdaki bir kadının toplumsal cinsiyeti aynı değil. Bu anlamda da bir çok katmanlılık var. Şimdi bütün bu faktörlerin sınırlı bir denek evreninde dikkate alınarak sonuçlara yansıtılması düşünülemez. Bu önemli bir problem olarak bu tür izleme ölçümlerinde önümüzde durmaktadır. Türkiye'nin bu homojen olmayan, son derece heterojen, son derece karışık yapısını hesaba katan bir istatistiki düzenleme gerekir her şeyden evvel.

İkincisi; tabiatıyla işin pratik olması için denek sayısının az tutulması bir makul yol gibi gözükebilir, ama en azından belli periyotlarla daha geniş ölçekte bir evren üzerinden araştırmaların yapılması ve onların da bu alana ilişkin verilere eklenmesi fikir verici olur. Ayrıca bu tür araştırmalar mahiyeti itibarıyla daha geniş tutulabilir ve izleyici ölçümlerinin o mekanik analizlerinin çok ötesinde sosyal ve kültürel eğilimler, yorum stratejileri de bu tür araştırmalar marifetiyle elde edilebilir diye düşünüyorum.

Şöyle bir tuhaflık doğuyor bu izleyici ölçümleri yayınlandıkça, hepimiz buna şahit oluyoruz. Filan formatta ve program öne çıktığında, iş yapmaya başladığında bir bakıyoruz birçok televizyon kanalı onun versiyonlarını çekmeye başlıyor. En son gündemde bu ağalara ilişkin diziler söz konusuydu, filmi de yapıldı bir ağa dizisinin büyük gürültülerle birlikte. Tabiatıyla bu tür bir düzenleme bir iktisadiyata tekabül etmeye başladığında alanın verimini sonuna kadar kullanmak gibi bir zeka da işe eşlik ediyor.

Sürekli ağa dizileriyle karşılaştık, hangi kanalı açsak karşımıza Seymen Ağanın benzeri karakterler çıktı. Üstelik bunlar son derece fantastik karakterler ve müteveffa Adver Said'in herhalde hatırlamak yerinde olacak. Oryantalizm kitabında, şarkiyatçılık kitabında Batının Doğuyu hayal etme biçimleri üzerine birçok veri sunmuştu Said bu kitabında. Tuhaf bir yerli oryantalistlerin bir Doğu fantezisi çerçevesinde kurduğu diziler olduğunu görüyoruz, garip bir müsteşirlik bu, şarkiyatçılık. İnsanların tabî ki eğlenmeye

de ihtiyaçları var, fantezi düzeyinde dizileri de ihtiyacı var ama, bir gerçekliğe tekabül ediyormuş gibi anlatıldığında herhalde bunun toplumsal sonuçları, kültürel sonuçları da hesaba katılmalı. Sadece diziyi yaptık, şu kadar kâr elde ettik, şu kadar izleyici sağladık, şu kadar reklam aldık mantığı bu tür yapılan işler için tüketici bir mantık, bütün sonuçları hesaba katan bir mantık olarak görülmemeli.

Yine bir başka konu, kitle iletişim araçlarıyla ilişkilerimiz düşünöldüğünde hem herkese hitap ediyor bu araçlar hem de her insan kendi odasında, mahrem dünyasında, yani son günlerde çok tartışıldı. Kamusal alanda başkalarına bakarak, başkalarıyla birlikte ortak bir hayatın parametreleri üzerinden izlemiyor, kendi mahremiyeti, mahrem dünyasında izliyor televizyon yayınlarını; futbol maçları hariç. Onlarda da zaten ne yapılacağı belli.

Dolayısıyla, kitle iletişim araçlarının programlarında bir tür insanların kişisel mahremiyetlerini ifşa edici tarzda, onların mahrem fantezilerini, mahrem düşöncelerini, arzularını, gizli dünyalarını açığa çıkaran, onları ticarî olarak örgütleyen, bunu beceriyle yerine getiren programlar öne çıkıyor. Meselâ birisine “kardeş sen röntgenci misin” deseniz bu bir hakaret olarak kabul edilir. Ama televizyon kanalları marifetiyle kolektif röntgencilik pekala mümkün olabiliyor. Biri Bizi Gözetliyor diye program yapılıyor ve inanılmaz izleyici topluyor. Ben başlangıçta bunun bir mizansen olduğunu, televizyon kanalının kendi reklamını yapmak üzere adamlar tuttuğunu filan hayat etmiştim, böyle olmadığı hayretle gördüm. İnsanlar hakikaten orada, 20-22-23 yaşlarındaki çocukları, genç delikanlıları tutuyorlar, onları haklılaştırıyorlar, kızıyorlar, kendi hayatlarının bir parodisini bu diziye yansıtıyorlar, ama aynı zamanda röntgencilik yapıyorlar. Çünkü gece gündüz sürekli kamera orada ve birilerinin sizin farkınıza varmaksızın onları izlemenin o tuhaf günahkâr zevkini tadıyorlar.

Bunlar tabiatıyla bu tür rasyonelleştirilmiş izleyici ölçümleri gibi mekanizmalar marifetiyle de popüler hale geliyor ve garip bir toplum doğuyor, garip bir dünya doğuyor. Sadece Türkiye için demiyorum, tuhaf bir dünya. Hem mahrem, hem kişisel, hem kolektif. O yüzden birisi şöyle demişti, “Televizyonlar bir ulusun mahrem hayatıdır” diye, bir Batılı düşünür böyle demişti. Hakikaten televizyonlar neticede böyle bir rolü yerine getirmeye başladı.

Acaba izleyici ölçümleri yapılır ve birtakım programlar haklılaştırılırken ne kadar ticarî başarı vaat ettiği ortaya konulup buradan bir rasyonellik çıkartılırken bunun toplumsal sonuçları üzerine kim atfedecek? Tamam birileri bir yerde birtakım şeyler söylesin, eleştirsin, ama acaba bu tür konuşmalar neticede parayı veren ve düdüğü çalan

ilişkisinin neresinde duruyor? Sadece kendi kendimizi tatmin etmek, evet biz de resullerimizi dile getirdik demek kâfi gelecek mi? Bunlar üzerinde durulması gereken sorulardır.

Bir başka şey, biraz önce kısaca değinmiştim. İzleyici stratejileri, izleyiciler programları izlerlerken hep aynı şekilde izlemezler, aynı tavır, aynı düşünce onların programları izlemelerine eşlik etmez. Öfkelenirler, kızarlar, ret ederler, onaylarlar, çekimser kalırlar, ama neticede izleyebilirler. Meselâ bir dönem Reha Muhtar milletimizin kolektif öfke nesnesiydi, herkes kötü bir örnek vereceği zaman Reha Muhtar'ı seçerdi. Ama yine milletimizin en çok izlediği şovmen habercilerden birisi Reha Muhtar'dı. Şimdi doğru olan nedir, Reha Muhtar'ın yaptığı mı veya bu doğrunun parametresi nedir? Eğer izleyici ölçümlerini doğrunun parametresi olarak alırsanız o zaman milletimizin bu kolektif öfke nesnesi niçin oluyor Reha Muhtar? Burada paradoksal bir şey var.

İşte izleyici ölçümleri bu mekanik düzen içerisinde bu izleyici stratejilerini vermiyor. Oysa ki bunlar neticede kamusal hayat için, toplumsal hayat için son derece önemli ve biz eğer toplumsal hayata bir şey sunuyorsak, bir şey yapıyorsak kendimizi sadece iktisadî bir akılcılıkla kurtaramayız. Bütün bunların ben işin içerisine güçlü bir şekilde katılması gerektiğini düşünüyorum, ama bu katılma sadece panellerde konuşmaktan ibaret kalmamalı, sürece katılma biçiminde olmalı.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Değerli hocama ben de teşekkür ediyorum.

Soru var mı hocama efendim bu arada? Soru varsa hemen alalım, yoksa hocamızı göndermek durumundayız.

PROF. DR. NACİ BOSTANCI (Gazi Üniv.)- Ben çok özür dileyerek izin istiyorum, başka bir programa yetişeceğim. Hepinize iyi günler diliyorum, kolay gelsin. Hoşça kalın. (Alkışlar)

BAŞKAN- Şimdi Hocama çok teşekkür ediyorum. Burada bugün aramızda olsaydı çok zevkli bir konuşma dinleyecektik Profesör Veysel Batmaz'dan. Aramızda yok ama onun güzel bir cümlesi vardır. Der ki, "Ekonomi için enflasyon rakamları neyse kültür için de rating odur." Hakikaten de maalesef bugün bu ölçülen biçimiyle rating kültürümüzü yansıtıyor artık. Ne hale geldiğimizi esasında maalesef yansıtıyor, üzüntü verici bir hâdise bu da.

Ben şimdi sözü TRT’den gelen değerli arkadaşımız Necdet Şimşek Beye veriyorum. Çünkü TRT uzun yıllardan beri izleyici ölçümleri yapan, izleyicilerin beğenilerini dikkate alan, onların reflekslerini değerlendiren ve yayın programını her yıl onlara göre revize eden, düzenleyen, bir sorumlu yayıncılık anlayışını sergileyen bir yayın kuruluşumuz, kamu yayın kuruluşumuz. O yüzden bu deneyimlerini bize aktarsınlar Necdet Bey.

Buyurun.

NECDET ŞİMŞEK (TRT)- Teşekkür ederim, öncelikle herkesi selamlıyorum.

Değerli Hocamız araştırmanın sosyolojik yönünü çok güzel izah etti. Tabîî keşke kendileri burada olsaydı da karşılıklı da konuşsaydık daha da iyi olurdu.

Ben araştırma nasıl gerçekleştiriliyor daha ziyade onun üzerinde durmak istiyorum, ama araştırmaya da başlamadan önce zannediyorum vaktimiz de çok az, kilometre taşları üzerinde bazı rakamlar vereceğim, ondan sonra bu araştırmaları nasıl yaptığımı size izah edeceğim. Bunu da yine başlıklar hâlinde herhalde izah edeceğiz; çünkü vaktimiz çok dar.

Hepimizin malumu olduğu üzere ilk radyo yayını Türkiye’de 6 Mayıs 1927’de başladı. 1968’de ancak Ankara Televizyonu başlayabildi ve televizyon yayına başladıktan sonra belli bir evreler geçirdi. Önce renkli yayına, 1 saatlik yayına, daha sonra 7 saatlik yayına, daha sonra günlük yayına, bunlar dahi büyük bir başarıydı televizyonculuk açısından.

1980’li yıllara geldiğimiz zaman radyo ve televizyon kanalları açısından bir patlama teşkil etti. TRT bir kanaldan –televizyon olarak söylüyorum- yayın yaparken ikinci kanal, üçüncü kanal, dördüncü kanal, beş altı diye gitti. Radyolarımız da öyle oldu. Önceleri Türkiye’de Türkiye Radyo Televizyon Kurumu olarak tek sorunumuz nerelere, hangi yörelere nasıl ulaşabiliyoruz? Araştırmalarımızdan hatırlıyorum da 20 yıl önce sorduğumuz sorular içerisinde, “yayını nasıl alıyorsunuz, parazitli mi, net mi, değil mi?” o şekilden şimdiki durumlarda öyle değil artık. Hangi kanal daha fazla izleniyorsa gelindi.

Tabîî 1990’lı yıllara geldiğimiz zaman ortaya tabîî ki çıkması lazımdı, gerekti, özel televizyon kanalları da girdi bu alanda. O zaman da ortaya bir reklam pastasından daha fazla bir dilim koparma çabaları başladı. Tüm televizyon kanalları ve radyo kanalları kendisine çeki düzen vermek zorundaydı.

Tabîî ben bunu söylerken kendi kanallarımız için söylemiyorum. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu böyle fazla izlenmek gibi bir tasası yok, kamu yayıncılığı yapıyor, ama kamu yayıncılığı yaparken de kamuyu bilgilendirmesi hususunda daha fazla kişi tarafından izlenmesi gerekiyordu.

Bu çalkantılar demeyeyim de gelişmeler diyelim, bu gelişmeler devam ederken elbetti ki kamuoyu araştırmaları da başlamış oldu. Biz TRT olarak 1974 yılında tabîî şimdiki gibi çok mükemmel olmasa da bir araştırmayla başladık işe. 1975'te bir denememiz oldu, 1982'lerden sonra, 1984'lerden sonra bu işe daha da hız verildi ve o gündür bugündür de yüzlerce kamuoyu araştırması yaptık.

Kamuoyu araştırması yaparken bizim hiçbir zaman TRT'nin daha fazla izlenmesi gibi veya bu kanallarımızın izlenme durumu nedir diye, sadece bizim telaşımız izleyiciye ulaşıyor muyuz, ulaşıyorsak bizim izleyicilerimizin bizden beklentileri nedir? Onları öğrenmek ve onlara cevap vermek.

Ben bu kamuoyu araştırmaları başlıklar hâlinde geçeceğim, tabîî sırası geldikçe de açıklamalar yapacağım. Eğer ki bu konularda sizin daha fazla açıklamamı istediğiniz konular varsa onu da açıklamaya çalışacağım.

Kamuoyu araştırmaları durum tespit etmek için, eğilim ölçmek için ve de etki ölçmek için yapılır. Ve biz bu araştırmaları yaparken Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, üniversiteler, bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, firmalarla iş birliği hâlinde yapıyoruz ve burada kullandığımız yöntemde mülakat yöntemi, posta yöntemi. İsterseniz bunları da birer cümleyle açıklayayım.

Mülakat yöntemi hepimizin bildiği anket yöntemiyle yaptığımız araştırmalardır ve bu yaptığımız araştırmalarda da yüzde 95 güvenilirlik ve de artı-eksi üç hata payıyla yapıyoruz; anket yöntemiyle yaptığımız araştırmalarda, bilimseldir.

Posta yöntemiyle yaptığımız araştırmalar, denemesi olmuştur diyelim. Çünkü ben birkaç defa denetim çok büyük hata payları çıktı. Almanya'ya yolladığımızda bu soru kâğıtları, soru kâğıdı halinden çıkmış bir vaziyette geliyordu. Onun değerlendirmesini de yaptığımız zaman da abuk subuk bir şeyler ortaya çıkıyordu. Ondan, onun için fazla kullanmadığımız bir yöntem.

Telefon yöntemiyle bilgi topladık izleyicilerimizden. Onu da belki fazla değil, 10-15 kez yaptık, ama onun da üzerinde durmadık. Gözlem yoluyla da ve de mektup, gene mektupların değerlendirilmesi yoluyla da bizim araştırmalarımız var. Bir de hepimizin

bildiği gibi “People Meters” sistemiyle, yani mekanik ölçümlerle, AGB’nin yapmış olduğu araştırmalar var, biz ondan da yararlanıyoruz. Sayın Hocamın belirttiği gibi radyo ve televizyon araştırmaları yapılırken göz önünde tutulan tek şey reklam pastasından fazla pay almak değil. Biz reklamla ilgili araştırmayı sırf AGB’den alıyoruz ve de Bileşim’den alıyoruz. Bunların da hepsini değil, AGB’nin Telemonitör, Telespor programını alıyoruz. Bileşim’in de Ades ve Adespolor programlarını alıyoruz; bunlar paket programlardır. İzleyicilerin dakika dakika ve saat saat neleri izlediğini, reklamcılarının ne yaptığını ve nerelerde reklam daha çok reklam verdiğini, reklamların nasıl kullandığını öğrenmek üzere aldığımız paket programlardır. Bizim TRT olarak daha ziyade, en fazla üzerinde durduğumuz şey anket yöntemiyle yaptığımız kamuoyu araştırmalıdır. Burada da biz radyo ve televizyon kanallarının izlenme durumunu tespit ediyoruz. Bu tespitler içerisinde sırf bizim kanallarımız değil, tüm ülkemizde yayın yapan, ulusal yayın yapan televizyon kanallarının izlenme durumunu sorguluyoruz ve onları önceleri bir rapor hâlinde şey yapıyorduk, ilgililere sunuyorduk, prodüktörlerimize sunuyorduk, yöneticilerimize sunuyorduk. Daha sonra da bunu üniversitelerden gelen yoğun teklifler üzerine akademik çalışma yapan insanların da faydalarına sunabilmek amacıyla bu yaptığımız araştırmaların tümünden belirli miktarda üniversitelere de yolluyoruz, onlardan da teşekkür alıyoruz.

Araştırmayı yaparken tabî ki hep radyo ve televizyon kanallarının izlenme durumuyla ilgili yapmıyoruz. Çocuk programlarıyla ilgili, gençlik programlarıyla, kadın programlarıyla, ana çocuk sağlığıyla, dini programlarla, GAP yayınlarıyla, seks ve şiddete dayalı programlarla, drama programlarıyla ilgili araştırmalar yapıyoruz. Bu araştırmaları yaparken sadece Türkiye’de de yapmıyoruz, yurt dışında da. Yani bizim TRT-INT’in, Avrasya kanalımızın ulaştığı ülkelerde de araştırmalar yapıyoruz.

Tabî biz bunu yapıyoruz ama diğer ülkeler de ne yapıyorlar. Onu da araştırdık. Finlandiya, Hollanda, İsveç, İrlanda, Almanya, Çekoslovakya, İspanya, Macaristan, İsviçre, Bulgaristan, Belçika, Romanya, Norveç, Avusturya, İsrail ve İngiltere’de yayın yapan televizyon kanallarına anketler yolladık, yazılar yolladık, faksler çektik, telefonlar ettik. Siz ülkelerinizde bu araştırmaları nasıl yapıyorsunuz diye. Onlardan da gelen yanıtlara göre araştırmanı yarıdan fazlasını yine kendi kuruluşlarına, yüzde 88’i de özel kuruluşlara araştırma veriyorlar. Yapılan araştırmaların yüzde 47’si yüz yüze anket yöntemiyle yapılmış, yüzde 65 oranında telefonla yapılmış, yüzde 12 oranında mektupla araştırmalar yapıyorlarmış, yüzde 75 oranında “People Meter” sisteminden

aldıkları verileri değerlendiriyorlarmış. Tabii yüzde 53 orandı da panel uygulaması yapıyorlarmış. Ülkemizde daha fazla gelişmeyen bir sistem bu.

Peki TRT bu araştırmaları nasıl yapıyor? Onları da satır başlarıyla söyleyeceğim. Yine sorularınız olursa onları alacağım.

İlgili başkanlıklara yazılar yazıyoruz, siz hangi konularda araştırma istiyorsunuz, istediğiniz araştırma türü nedir? O gelen araştırmalar, araştırma istekleri bizim dairemize, araştırma ünitesince değerlendiriliyor ve o değerlendirilmeden sonra taslak bir soru formu hazırlanıyor. Hazırlanan bu taslak soru formu yine o ilgili ünitelerden, yayın ünitelerinden gelen yetkili ve de üniversitelerden çağırdığımız sosyolog, istatistikçi ve iletişimci hocalarımızın katkılarıyla bu araştırma soru formuna son şeklini veriyoruz. Daha sonra da bu son şeklini verdiğimiz dediğimiz soru kâğıdın bir pilot çalışmasını yapıyoruz. Araştırmanın örnekleme giren herhangi bir ilde. Meselâ şu araştırmalar 15 ilde yapılmış. Bu 15 ilin herhangi birinin kırsalı ve kentinde bu hazırladığımız soru anketini deneğimiz anlayıp anlamıyor mu, anlamıyorsa nelerde bir yanlışlık var onu düzeltmek üzere biz pilot çalışma yapıyoruz.

Sonra araştırmanın örneklemini çıkarıyoruz. Örneklemimiz şu anda nüfusla ilgili en yeni bilgiler ve en doğru bilgiler Devlet İstatistik Enstitüsünde bulunmaktadır, oradan alıyoruz. Oradan da aldığımız blok adresler vardır, sosyaekonomik yapıya göre ve ona uygun olarak da biz örneklem çıkarıyoruz.

Sonra o örnekleme giren illerde ekipler oluşturuyoruz, o ekiplerimiz orada sahaya çıkacak anketörlerimizi eğitiyorlar ve eğitilmiş anketörler de bilgileri toplayıp bize getiriyor, en sonra bize getiriyor tabii. Anketörlerin merkeze yolladığı soru kâğıtları kodlanması bizim dairemizde yapılmaktadır. Veri girişi için genellikle araştırmada, bilhassa yayın araştırmalarında çabukluk çok önemli. Bugün sahaya çıkıp efendim 6 ay sonra, 1 sene sonra neticesini alırsanız zaten programlar da şeyden kalkmış olur, yayından kalkmış olur. Onun için veri girişini süratli yapan herhangi bir üniversiteye yaptırıyoruz. Bunların veri girişi yapıldıktan sonra bizim hangi tabloları istediğimizi tablolasyon plânını yine bizim araştırma ünitesi tarafından çıkarılıyor, sonra istediğimiz tablolara kavuşuyoruz. Bu tabloları rapor haline getiriyoruz daha sonra bu gördüğünüz kitaplardan, kitap haline getiriliyor ve ilgili kurum içi ve kurum dışı dağıtımı yapılmaktadır.

Şimdi ben çok süratli bir şekilde geçtim. Yurt içinde yaptığımız araştırmanın ayrı bir örnekleme vardır, Hocam özellikle değindi. Bölgesel yaptığımız, GAP, Güneydoğuda

zannediyorum, bu 14 ilde yaptığımız bir araştırmadır, bunun da ayrı bir örnekleme vardır. Çukurova radyosuyla ilgili, bu da bölgesel bir araştırmamızdır. Bunu da 3 ilde, yani radyonun yayın alanı içerisinde olan illerde yapıyor. İl radyomuzun araştırması ilde yapıyor. Avrasya yayınlarıyla ilgili araştırmamız da Azerbaycan'da yapıldı, INT'le ilgili araştırmamız da Almanya'nın 7 eyaletinde ve 26 şehrinde yapıldı. Bunların hepsinin örnekleme temsil gücü olabilecek şekilde –yalnız çok önemle arz ediyorum- temsil gücü, temsil edebilecek şekilde. Ben 25 kişiyle görüştüm bu iş oldu değil. Bir örnekleme, işte onun için hızlı hızlı geçiyorum diyorum.

Bir Almanya örneklemini çıkarmak benim için 1 ay olmuştur. Bir Azerbaycan örneklemini çıkarmak o kadar süre almıştır. Çünkü Azerbaycan'dan herhangi bir veri alamıyorsunuz, cinsiyetle ilgili dahi bir veri alamıyorsunuz. Ülkenizin ne kadarı bayan ne kadarı erkektir diye sorduğunuz zaman net rakam alamıyorsunuz. Biz de tabî ki bir sistem dahilinde yapıyorsunuz. Almanya'da yaptığımız 7 eyalet, neden 7 eyalette yaptık? 100 bin insanın, insandan fazla yaşayan eyaletlerde biz araştırma yaptık.

BAŞKAN- Hkikaten bu alan araştırmalarında ciddi bir sorun da şudur: Siz muhatap bulamazsınız araştırma yaparken karşınızda; çünkü pazar sabahı diyelim ki bir hanenin kapısını çaldınız, bayan deneğe de ihtiyacınız var, kolay kolay cevap alamazsınız. Hane reisi gözünüzün üzerine bir yumruk da vurabilir bu arada, tabî yani bunlar da Türkiye'de yapılan araştırmaların ne denli sıkıntılı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. TRT hakikaten yıllardır bu işi çok büyük ciddiyetle yapıyor, son yıllarda üniversitelerle ciddi bir iş birliği var bu araştırmalarını yaparken, özellikle Ankara'da iletişim fakülteleriyle bildiğim kadarıyla iyi bir birliktelikleri var.

Ben Necdet Beye teşekkür ediyorum, sözü hem RATEM Başkanı olmasıyla, hem de RİYAK üyesi olması dolayısıyla sık sık bir araya geldiğimiz değerli dostum Dursun Güleriyüz Beye bırakıyorum. Kendileri de şimdi RİYAK diye yeni bir oluşum oluşturdular. Radyolarda izleme ölçümü gerçekleştirecekler. Tabî onların da yaşadıkları birçok sorunlar var. Zannedersem onu da dile getirecekler.

Buyurun efendim.

DURSUN GÜLERYÜZ (RATEM)- Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sözlerime başlarken ben de sizleri saygıyla selamlıyorum.

Sadece radyoyla ve özel radyolarla sınırlı olması benim açımdan sevindirici bir durum. Çünkü televizyonla ilgili çok eleştiri yapılıyor, en azından onları savunmak

durumunda kalmayacağım. Bu çerçevede sadece özel radyolarda bu araştırma serüveni nasıl geliyor, nasıl bir noktaya doğru gidiyor, bunu sizlere özetlemeye çalışacağım.

BAŞKAN- Öyle kaçmak, yani RATEM'in Başkanısın, televizyonlar da seni ilgilendirir.

DURSUN GÜLERYÜZ (RATEM)- O zaman sorular olursa cevap vereyim.

Evet, şimdi ilk özel radyoların hayatımıza girdiği andan itibaren ölçümleme ihtiyacının baş gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu çerçevede ilk araştırmaların şöyle birçok uzun sayılmayacak geçmişimize baktığımızda, 1990'lı yılların başından itibaren ilk araştırmaları radyoların kendilerinin yaptıklarını görüyoruz. Her radyo kendi bünyesinde değişik amaçlarla araştırmalar yaptırarak başladı bu iş. Bu amaçlar nelerdi, bu amaçlar, önce beni kimler dinliyor, nasıl bir kitleye ulaşıyorum, bu sorunun cevabını bulmak için. Sonra nasıl bir formatta yayın yapmalıyım sorusunun cevabını bulmak için, özellikle müzik odaklı, insanlar ne tür müzik dinliyorlar. Çünkü tamamen meçhul bir alana girmiştik biz ilk özel radyoların başladığı günleri düşünün. TRT'nin büyük mirasının yanında daha basit çözümlerle daha amatörce yapılmış girişimler. Dolayısıyla bir yol çizmek zorundaydık kendimize ve bu tarzdan araştırmalar yapıldığını o dönemde görüyoruz.

Bunlar tabii çok rahatlıkla amatör olarak nitelendirilebilir; amatör girişimler. Çünkü ben hatırlıyorum bazı radyocu arkadaşlar kendi anketörlerine yaptırıyorlardı bunları, kendi bünyesinde çözüyorlardı. Sonraki adımda biraz daha böyle profesyonelliğe doğru bir yaklaşım olduğunu görüyoruz. Oditoryumlar başlıyor bazı radyolarda, özellikle müziği belirlemek için, çalacakları müziği belirlemek için profesyonel destek alınarak yapılan bu araştırmalarda, çalışmalarda deneklere, oditoryuma katılanlara hangi radyoları dinledikleri de soruluyor, böylece işte buralardan da verilere ulaşılmaya çalışılıyor.

Sonra bu 1-2 yıl içerisinde reklam verenin illa da araştırma diye dayattığını görüyoruz; çünkü artık radyolar reklam almaya başlamıştır, artık özel radyolar da medya plânlarının içine girmeye başlamıştır. İlk günlerde el yordamıyla yapılan bu plânlamalarda yer alış, daha sonra işte bir veriye ihtiyaç duyularak yapılmaya başlanmıştır. Çünkü bir taraftan medya plânlama ajansları var, kendi bulgularıyla reklam bütçelerini harcıyorlar, ama öbür taraftan reklam veren bu ajansları sıkıştırmaya başlıyor. Diyor ki, yani tamam bizim bütçemizi harcıyorsunuz, ama bakalım doğru yerde mi harcıyorsunuz. Yani en çok dinleniyor dediğiniz radyo gerçekten dinleniyor mu ya da sıralamayı yaptığımız ilk 10-15 radyo gerçekten böyle mi?

Dolayısıyla, böyle bir sıkıştırma olduğunu görüyoruz, ama sektörün buna öyle çok işte istekli davranmadığını da yine o süre içerisinde gözlemliyoruz. Bu dönemde bazı reklam verenlerin kendilerinin araştırmalar yaptırdığını görüyoruz. Yani madem işte siz yapmıyorsunuz, siz bize birtakım bulgular sunmuyorsunuz, o zaman biz bunu kendimiz yaparız dercesine işte başka tüketici araştırmaları yaparken araştırma şirketlerinden bu yolla hizmet alırken, arada bir işte radyoları da ölçtüklerini ve bunlarla ilgili sonuçlara ulaşmaya çalıştıklarını görüyoruz. Ama bu bilgileri ne sektörle ne de diğer ilgili kurumlarla paylaşmıyorlar. Bu bulgular daha çok kendilerine, kendi reklam bütçelerini belirlerken kullanmak üzere saklı kalıyor.

Radyocular da artık bunu kaçınılmaz olduğu sonucuna doğru gidiyor. Tam o günlerde –aramızda İstanbul’dan radyocu dostlar var, onlar hatırlayacaktır- ulusal radyoların başını çektiği, 8-10 civarında ulusal radyonun, işte Power-FM gibi, Best-FM gibi, Capital Radyo gibi başını çektiği, aralarında bazı bölgesel radyolarında bulunduğu, İstanbul FM gibi bir Birleşmiş Radyolar oluşumu gerçekleşiyor ya da Bileşik Radyolar, –doğru mu söyledim- Birleşmiş Radyolar. Bu Birleşmiş Radyolar aslında reklam pazarlamasında ortak hareket etmek, ortak stratejiler geliştirmek, bir tarife bütünlüğü sağlayabilmek için amaçlarla kurulmuş, fakat bir taraftan da bu araştırma talebi, en çok kim dinleniyor talebi reklam verenden ve ajanslardan geldikçe diyorlar ki, madem böyle bir birlikteliğimiz var biz oturalım işte bir de araştırma yaptırtalım. Bu çerçevede sanıyorum şirketin adını vermemde bir mahzur yok. Strateji Mori isimli şirketle bir sözleşme yapılıyor, bu sözleşme çerçevesinde profesyonel ve geniş anlamda ilk radyo araştırmasının startı veriliyor.

Sonuç ne diye merak ediyorsunuz belki? Sonuç hüsrân. Sonuç şöyle hüsrân: Şimdi bu araştırmayı başlatan radyolar kendi aralarında bir centilmenlik sözleşmesi imzalıyorlar. Bu sözleşmeye göre bu araştırma verilerinin nasıl kullanılacağı belirleniyor, zapturapt altına alınıyor, bunu ilanlarda nasıl yer alacağı, kamuoyuna nasıl duyurulacağı, ajanslara yönelik olarak nasıl kullanılacağı gibi hususlar belirleniyor. Fakat araştırma sonuçları çıkar çıkmaz -bu defa adını vermeyeyim- taraflardan birisi kendi lehinde bu sonuçları kullanıyor. Daha doğrusu kendi lehinde olan sonuçları deklare ediyor, ilanlarda kullanmaya başlıyor. Böylece bir taraftan son derece iyi niyetlerle kurulmuş olan o birliktelik, Birleşmiş Radyolar birlikteliği dağılıyor, bu araştırma onun sonunu getiriyor. Diğer taraftan da bu araştırma kamuoyuna açıklanmadan, hatta tam olarak raporları bile alınmadan son bulmuş oluyor.

Böyle tatsız bir deneyimden sonra yaklaşık 5-6 yıl sektörde bütünü kapsayıcı bir araştırma yapılmadığını görüyoruz. Evet var birtakım araştırmalar, bağımsız yapılan araştırmalar var, bağımsız tırnak içinde; çünkü bu hep tartışılıyor. Yani sürekli olarak bulgular sorgulanıyor ve işte hangi radyolar buraya aboneyse onlarla ilgili iyi sonuçlar çıkıyor falan şeklinde eleştiriliyor. Ama bir taraftan da yürüyor tabii bu araştırmalar. Diğer taraftan yine reklam verenin yaptırdığı, bu defa daha geniş kapsamlı, daha özel bulgular içeren araştırmalar var.

Üniversiteler zaman zaman bu işe teşebbüs ediyorlar. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi başta olmak üzere, üniversiteler birtakım radyolarla ilgili, radyoların dinlenme oranlarıyla ilgili araştırma yapıyorlar, ama söylediğim gibi bütünlüğünü içeren bir araştırmadan söz etmek zor. Yine radyolar da kendileri yapıyorlar, ama bu herkesin kendi araştırması, kendi sonuçları gibi bir tablo çıkartıyor.

Diğer taraftan da uluslar arası ölçeklerde olmamakla beraber radyo mecrası da reklam bütçeleri içerisinde önemli bir yer işgal etmeye başlıyor. Bu bütçelerden işte yüzde 2'leri aşan paylar almaya başlıyor, ki bu uluslar arası ölçekte yüzde 10'lara kadar çıkabilir. Hak ettiği yer değil ama, yine de ciddi, hatırı sayılır bir pay almaya başlıyor. Bu payı radyolara aktaran, reklam verenler bu defa daha da baskın bir şekilde araştırma istiyorlar ve diyorlar ki biz el yordamıyla işte kendi bulgularımızla, kendi sağ duyumuzla bu bütçeleri dağıtmaktan bıktık, sektör kendisini bir araya gelsin, işte bir araştırma yapalım, televizyonu nasıl ölçüyoruz, gazeteleri nasıl ölçüyoruz, nasıl tiyat var, nasıl giyat var, açık havayı nasıl ölçüyoruz, bunları ölçtüğümüz gibi radyoları da ölçelim diye bir taraftan da yine bir talep var.

Doğrusu radyolar buna yine çok istekli davranmıyor. En önemli mazeretlerden birisi de Radyo Televizyon Üst Kurulunun henüz frekans plânlamasını yapmamış olması, özellikle büyük şehirlerde yayınların işte bu tür enterfere altında olması, işte net dinlenememesi, teknik birtakım sorunlar. Radyocular her zaman diyorlar ki, ya işte bunlar bir düzenlensin, herkesin frekansı nedir bir belli olsun, işte bu enterfereye gireceksin ondan sonra bu araştırmaya kalkışalım diyorlar. Fakat tabii her şeyin bir biliyorsunuz tahammül noktası var. En sonunda Reklam Verenler Derneği bir çağrıda bulunuyor, ki artık geçmişte değil, içinde bulunduğum bir dönemden söz ediyorum. 2002 yılında Reklam Verenler Derneği ilgili taraflara bir toplantı çağrısında bulunuyor, Reklamcılar Derneği bu çağrıya kulak veriyor, biz de baktık işin içinde olmamak mümkün değil, RATEM de bu çağrıya kulak veriyor ve bir dizi toplantılar başlıyor. 2002 yılı içerisinde taraflar “evet bu

araştırma yapılmalı” noktasında hemfikir olduktan sonra bunu sektörle paylaşma ihtiyacı ortaya çıkıyor. Yine o günlerde RATEM’in de katkılarıyla İstanbul’da 120’yi aşkın radyo yayıncısının katıldığı bir geniş katılımlı toplantı düzenleniyor. Bu toplantıda Reklam Verenler Derneği bu konuda çok kararlı olduğunu, mutlaka bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu ve bu araştırmanın şu veya bu şekilde yaptırılacağını, sektörün kendisinin içinde olmasının kendi çıkarına olacağını neredeyse bir tür dayatmayla, Reklam Verenler Derneği yok sanıyorum aramızda değil mi? Yok. Onlar da olacaktı burada. Neredeyse bir tür dayatmayla ama, bir taraftan bakacak olursak hayırlı bir dayatmayla deklare ediyor ve böylece radyo alanında da bir araştırma yapılması için start verilmiş oluyor.

Bundan sonraki aşama bir komisyon kurulması aşaması. Bu RİYAK öncesi oluşturulan bir komisyon. Bu komisyonda işte bir taraftan ulusal radyolara ağırlıklı olmak üzere onların temsilcileri var, diğer taraftan Reklam Verenler Derneği ve Reklamcılar Derneğinin temsilcileri var, medya plânlama şirketlerinin, özellikle radyo ağırlıklı çalışan medya plânlama şirketlerinin temsilcileri var. Bu komisyon bir ön çalışma yapıyor, bu ön çalışmada öncelikle yöntem konusunda bir fikir birliğini sağlamaya çalışıyor; çünkü yöntem konusunda çok değişik tartışmalar var. Şimdiye kadar yapılagelen yöntem anket yöntemi, bütün bu sözünü ettiğim geçmişte yapılan yöntemlerin büyük bir kısmı. Tabii TRT’yi bunun dışında tutuyorum, TRT çünkü özel sektörle bulgularını paylaşmıyor. Anket yöntemiyle yapılan araştırmalar var, anket yönteminin çok handikapları olduğu, özellikle yaşanmış tecrübelerden hareketle ortaya konuluyor. Çok cazip gelen elektronik ölçümleme yöntemi var, Burçay Bey sanıyorum bununla ilgili biraz sonra bize çok detaylı açıklamalarda bulunacak. Bu yöntemin de Türkiye için erken olduğu, hem bütçe açısından hem de dünyada henüz deneme aşamasında olduğu için ve bir ortak noktada buluşamadığı için henüz bu yöntemin de ilk etapta benimsenmemesi gerektiği sonucuna varılıyor. Ve Türkiye için aslında yeni denilen, daha doğrusu yöntem olarak eski ama Türkiye’de çok fazla kullanılmadığı söylenen hane panel sisteminde karar kılınıyor. Hane panel sisteminde karar kılınmasından sonra bu komisyon, RİYAK’ın ön komisyonu olarak da adlandırılabilir bu komisyon bir ihale ile işte bunu üstlenecek firmayı belirlemeye karar veriyor, bu aşamada Anadolu Üniversitesi’nden bir destek almak söz konusu. Anadolu Üniversitesi’nin yazdığı ihale şartnamesi çerçevesinde işte araştırma şirketlerinin dernekleri vasıtasıyla ve işte bu deklare edilerek teklifler toplanıyor ve sonunda da hane panel sistemi konusunda son derece deneyimli, radyo alanında değil ama başka alanlarda,

özellikle tüketim alanında bu sistemi yaklaşık 6-7 yıldır kullanan, çalıştıran bir şirket bu ihaleyi kazanıyor.

Bugün ne durumdayız? Bugün bu ihaleyi kazanan şirketle çalışmasını yürüten bir RİYAK var. RİYAK sekreteryası Reklamcılar Derneği tarafından yürütülüyor, Reklamcılar Derneği bünyesinde bu RİYAK'ın 1 genel koordinatörü var, RİYAK'ın 3 tane yayıncı temsilcisi var, bunlardan birisi benim. Reklamcılar ve Reklam Verenler Derneğinin 1'er tane temsilcisi var ve medya plânlama şirketlerinin kendi aralarından seçtikleri 1 temsilci var. Denetçi olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi seçilmiş durumda. Dolayısıyla, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin denetçi sıfatıyla RİYAK'ta yer alması söz konusu ve bu şekilde RİYAK Türkiye'de radyo araştırmasının startını vermiş durumda.

Çok kısa, zamanım da daraldı. Nasıl bir araştırma yapıyoruz, ne tarz bir yöntemle ve ne tarz bulgular hedefliyoruz bundan söz etmek istiyorum. Öncelikle şunu söylemek lâzım: 22 merkezde yapılması söz konusu araştırmanın ve kent yarı kent düzleminde yapılması söz konusu. İşte kır ölçülmüyor sadece kent de ölçülmüyor, kent yarı kent 22 merkezde yaklaşık 39 milyon nüfusa, daha doğrusu 39 milyon nüfusu temsil edecek olan örnekleme ulaşılmaya çalışılıyor. Yöntem söylediğim gibi hane panel sistemi. Başlangıçta sabit süreç içerisinde yüzde 30 oranında değişecek olan hanelerde günlük yöntemiyle anket yapılıyor ve günlük olarak doldurulan bu anketler haftalık olarak hanelerden toplanıyor. Bölge koordinatörlerini topladığı bu veriler merkeze aktarılarak 3 aylık raporlama sistemiyle taraflara ulaştırılacak.

Şu anda hangi aşamadayız? Öncelikle ulusal radyolardan başladı araştırma; çünkü araştırmanın bütçesini tamamen katılımcı radyolar oluşturuyor. Bütçenin çok önemli bir kısmını üstlenecek olan ulusal radyolarının katılımının olup olmayacağı konusu belirleyici olacaktı, o yüzden öncelik de ulusal radyolardan başladı. 36 tane biliyorsunuz Radyo Televizyon Üst Kuruluna hali hazırda ulusal radyo yayıncılığı yapmak üzere başvurmuş olan şirket var. Bunlardan 17 tanesi ilk etapta araştırmaya katılmayı kabul etti. Bugün bu sayı 20'ye çıkmış durumda. 20 ulusal radyonun katılımıyla ilk aşaması araştırmanın tamamlanmış durumda. Daha sonra işte bölgesel ve yerel radyoların da katılımı için şu anda çağrılar yapılıyor. Burada da işte 50 civarında bölgesel radyo ve yine 80-100 civarında da yerel radyonun katılması bekleniyor ya da hedefleniyor en azından.

Kimler örneklemede yer alıyor? Bir defa 12 yaş üstü herkesin radyo dinleyicisi olduğu ve ölçülmesi öngörülüyor. Her hanede bir hane reisi, anketin sorumlusu pozisyonunda, ama hanedeki diğer fertlerin de bu ankete katılmaları tırnak içinde zorunlu.

Tabiî ki bu göreceli bir şey, böyle bir zorunluluk mümkün değil ama, en azından işte o haneyle anlaşma yapılırken bu şekilde bir şey talep ediliyor.

Çok aşamalı denetmelerin yapılması söz konusu, hem verilen bilgilerin doğrulu noktasında hem de işte onları toplayan, merkeze ulaştıran koordinatörlerin çalışma biçimleri ve davranışları konusunda. Hem şirketin kendi iç denetimleri hem de denetçimizin her aşamada denetimleri söz konusu. Böylece ilkinin Ocak ayında almak üzere 3'er aylık dönemler hâlinde raporları da almayı umuyoruz.

Ana hatlarıyla toparladığımı düşünüyorum, izin verirseniz notlarıma bir göz atayım unuttuğum bir şey var mı diye.

Evet, dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Güleriyüz'e teşekkür ediyorum.

Sehven bir ifade kullandı, çünkü çok iyi bilirler. Frekans plânını RTÜK'ün yapmamış olması dedi Sayın Güleriyüz.

DURSUN GÜLERİYÜZ (RATEM)- Plânını yaptı tabiî RTÜK, ta ilk başında yaptı, tahsisleri yapmamış.

BAŞKAN- Evet, RTÜK plânını yaptı, fakat kanun tahsisi yapamamıştı, kanun değişikliğiyle de biliyorsunuz plân yapma vazifesi RTÜK'ten alındı Telekomünikasyon Kurumuna verildi, Telekomünikasyon Kurumu da RTÜK'ün daha önce yapmış olduğu plânlar ve yine RTÜK'ün katkısıyla plânları da tamamladı, Haberleşme Yüksek Kuruluna sevk etti, Haberleşme Yüksek Kurulu şayet bu plânı onaylarsa RTÜK tekrar frekans ihalesini gerçekleştirecek. Ayrıca RTÜK yine sizin de çok yakından takip ettiğiniz gibi, ama buradaki değerli dinleyicilerden bir kısmı bilmeyebilir, kamuoyunda da sıklıkla bu tür iddialar yer aldığı için tabiî bir açıklık getirmekte de fayda var.

Frekans ihalesini yapmak üzere iki kere yola çıktık, ikisi de kendisinin dışındaki faktörlerden dolayı engellendi, yarı yolda kaldı. O yüzden tabiî bu düzeltmeyi yapmak yararlı olacak. En azından o plânlarla çalışan değerli mühendis arkadaşlarım da burada. Başkan niye bizi savunmadı demesinler sonrasında, biz işimizi yaptık derler.

DURSUN GÜLERİYÜZ (RATEM)- Ben eleştiri olarak söylemedim, yani sadece o günkü koşullarda işte bu frekans karmaşasının bir mazeret olarak söylendiği noktasında söyledim.

BAŞKAN- Kuşkusuz ki, bu değerli aydınlatıcı bilgiler için Sayın Güleriyüz'e teşekkür ediyorum.

Şimdi tabii esas mühendis arkadaşlarımızı ilgilendirecek, bizi de zannedersem bilgi dağarcığımıza çok büyük katkıda bulunacak bir değerli konuşmacımız var.

Kendileri, Burçay Önen de İTÜ Teknoparktan buraya katıldılar bugün.

Sözü kendilerine bırakıyorum.

Buyurun efendim.

BURÇAY ÖNEN (İTÜ)- Teşekkür ediyorum, herkesi saygıyla selamlıyorum.

Konu bizi neden ilgilendiriyor ve Teknopark nedir önce isterseniz buradan başlayayım. Teknopark Türkiye Cumhuriyeti Sanayi Bakanlığına bağlı KOSGEB tarafından desteklenen ve araştırma geliştirme projeleri yürüten, faaliyetlerini İstanbul Teknik Üniversitesi içinde yürütmekte olan bir ARGE grubu. Elektronik ve bilişim teknolojileri ağırlıklı ilgi alanlarını oluşturuyor. Coğrafi bilgi sistemleri ve araç takip sistemleri, radyo rating ölçümleme sistemleri, televizyon rating ölçümleme sistemleri, belki telif hakları çerçevesinde düşünülebilecek radyo yayınlarında müzik eserlerinin takip otomasyonu gibi pek çok konuda araştırma ve geliştirme yapıyor.

Şimdi rating kavramımızı ve ölçme değerlendirmeyle ilgili anlayışlarımızı belki temelden değiştirebilecek ve bir kez daha gözden geçirmemizi sağlayabilecek bir takım inovasyon değerlerini de içinde barındıran yeni buluşlar geliştirildi İstanbul Teknik Üniversitesinde. Biz artık elektronikten korkmamayı öğrenmiş, bilgi dağarcığımızı geliştirmiş ve geliştirmeye devam eden yapısıyla birlikte daha yeni, daha nitelikli sonuçlar verebildiğini gördüğümüz birtakım çalışmalar yaptık, bu çalışmaları sizlerle paylaşmak isterim.

Radyo ve televizyonların izlenme oranları diyoruz biz, sıklıkla bir kısmı es geçiyoruz, evet radyo ve televizyonların izlenme oranları diyoruz. Çünkü hepimizin alıştığı kısım televizyonların elektronik ölçümlemesiyle ilgili kısım. Radyoların da elektronik olarak ölçümlenebilmesi mümkün. Dünyada bugüne kadar bu konuyla ilgili bir çalışma yapılmamış, her ne kadar Avrupa merkezinde bir pilot çalışma yürütülmekte şu anda farklı bir teknolojiyle de olsa, olsa da radyoların da elektronik olarak ölçümlenebilmesi sağlanmış vaziyette.

Televizyonların elektronik olarak ölçümlemesiyle ilgili konuya gelince. Dünya genelinde bu konuda hizmet vermeye çalışan, çeşitli ülkelerde “People Meter” sistemlerini kullanan birkaç şirket var. Fakat bunların ortaya koyabildikleri yapıları gözden

geçirdiğimizde belli periyotlar içerisinde izlenme oranları, izlenme payları ve hepimizin detaylarını bildiği alt başlıklarda veri alabilmek mümkün olabiliyor.

Teknopark ARGE Çalışma Grubu ne yaptı? Teknopark ARGE Çalışma Grubu anlık veri transferini gerçekleştirdi. Yani, saniye bazında, yani saniyenin ne kadar küçüğüne gitmek istiyorsak bu bazda elektronik ölçümlemeyi gerçekleştirebilmeyi ve bunu ekonomik iletişim masraflarıyla gerçekleştirebilmeyi sağladı.

Bu bugüne kadar bizim algıladığımız, anladığımız ve öğrendiğimiz rating hizmetlerinden biraz farklı imkânlar sağlamaya başladı bize. Ne gibi yapılar? Örneğin biz hep insanların evde televizyonlarını seyrettiklerini ya da kamuya açık yerlerde televizyonlarını izlediklerini ya da iş yerlerindeki televizyonları algılıyoruz. Çünkü mobil televizyon izleyicisi diye bir kavramımız henüz yok, ama yakında olmayacak diye bir şey de yok. Mobil radyo dinleyicisi var. Zaten radyo elektronik ölçümlemesi konusunda bugüne kadar bir ürün çıkamamasındaki temel sebeplerden birisinin de radyo dinleyicilerinin daha ziyade araç kullanıcıları olduğu varsayımı olduğunu ve bunun üzerine bu yüzden çok fazla gidilmediğini gördük.

Burada anlık veri alabilmek dediğimiz de ortaya enteresan ve tuhaf bir şey çıkıyor, yani o bir dakikanın içerisinde ya da o 15 dakikalık periyodun içerisinde ortaya çıkan ortalama veri mi bizim için önemli yoksa her anın verisini ayrıca alabilmenin getirdiği avantajları kullanamaz mıyız diye.

Burada tabii az önce değerli konuşmacılarımız elektronik ölçümlemeyle ilgili rating sistemleriyle ilgili olan yapıda yalnızca işte ticarî, iktisadî açılardan bakılmaması gerektiğini, kültürel açılardan bakılması gerektiğinin de altını çizdiler. Sonsuz katılıyorum, ama ticareten iktisadî sebeplerden dolayı rating hizmetlerini almakta olan, reklam verenlerin de böyle bir teknolojiyi tekrar gözden geçirmeleri gerektiğini ve bundan iktisadî olarak da fayda sağlayacaklarını gördüğümüzü belirtmek istiyorum.

Şimdi televizyonun elektronik olarak ölçümlemesiyle ilgili dünyada uygulanmakta olan genel yapıda harici birtakım cihazlar vardır ve eve gelen misafir bunu merak eder doğal olarak.

Elektronik olan ölçümlemeyle ilgili kısmı anlatıyorum.

Deneğin kendisini gizlemesini gerekir, çünkü denek olduğunu deşifre edecek olursa bu sefer manüplasyona açık bir ortam söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla, harici olmaktan çıkartıp dahili olabilecek bir yapı kurduk. Ve burada online rating'le ilgili olarak

yayıncıların da kendi ölçüm ve değerlendirmelerini anlık olarak görebilecekleri bir platform oluşturuldu. Bu bir kitle iletişim grubunu yönetmekte olan insanların kendi televizyon ya da radyo kanallarının şu anda bu hangi program olursa olsun, devam etmekte olan programın elektronik ölçüm sonuçlarının ne olduğunu anlık olarak görebilmesini sağlıyor.

Şimdi tabii işin kültürel kısmıyla ilgili boyutuna da göz atacak olursak, herhangi bir program yayınlandıktan sonra ve bu konuyla ilgili çeşitli otoriteler ve kamuoyu sesini yükseltmeye başladığı zaman, neden böyle bir dizi, neden böyle bir program, neden böyle bir format, çocuklara kötü örnek oluyor mu, acaba toplumun ahlakında bir değişiklik yapıyor mu? Fakat farkındaysanız bu tartışmaları toplum olarak geç yapmak zorunda kalıyoruz. Çünkü anlık olarak göremiyoruz bunun ne kadar bir nüfusu ne oranda etkileyip etkilemediğini. Etki sonuçları birikiyor, birikiyor birikiyor birikiyor birikiyor, haftalar, aylar sonra tartışılmaya açılıyor. Peki bu sırada bu yayınları izleyen çocuklar etkilenmiyorlar mı ya da biz etkilenmediklerini mi varsaymaya çalışıyoruz diye bir soru da çıkıyor ortaya.

Mobil rating'le ilgili hadiseye geldiğinde, gerektiğinde mobil olarak izlenmekte olan televizyon yayınlarının da ölçümlenebilmesi söz konusu olabilmektedir. Şimdi bu anlık veri bize şu imkânı da sağlıyor bu durumda. Bir televizyon programı yapan bir prodüksiyon şirketini ya da bir reklam prodüksiyonu yapan şirket ya da reklam vereni ya da bir iç yapım olduğu için televizyon kanalının kendisini baz alalım. Bir yayın koymuşsunuz ve ticarî olarak kaygılarınız var, belki kültürel olarak kaygılarınız da var ve siz edilmesine müsaade ettiğiniz bir lafın, görüntülenmesine müsaade ettiğiniz bir görüntünün insanlarda ne etki yarattığını, insanları ne kadar kızdırdığını, sizin kanalınızdan vazgeçilip vazgeçilmediğini görmek zorundasınız. Bunu görmemek bu işi biz çok iyi biliyoruz, geçmişten birtakım tecrübelerimiz var, dolayısıyla background'umuz da kalabalık, dolayısıyla herhalde bu program bu saatte yayınlanmalı, bu program bu formatta olmalı gibi ezbere bir yaklaşımı beraberinde getiriyor.

Toplumlar sürekli değişiyor, moda kavramları, tabiri caizse in'ler out'lar, insanların ahlaksal, kültürel görüşlerindeki değişiklikler toplumları da değiştiriyor. Peki biz ölçümlemesini yaptığınız denekleri de bu minvalde değiştiriyor muyuz, buna uyumlu hale getiriyor muyuz?

Yapı bizce bir denek grubu belirlenip yıllar boyunca o denek grubundan elde edilecek olan verilerin gözden geçirileceği bir yapı olmamalı. Deneklerin topluma uygun

olup olmadığı da gözden geçirilmeli ve teknoloji hiç durmadan yenilenir bir boyuta gelmeli.

Şimdi Teknopark Çalışma Grubu tarafından geliştirilen bir başka konu da, işin kültürel kısmının dışında ticarî boyutunu da gözden geçirmek gerektiği düşüncesindeyim. Çünkü iktisadî olarak çözümlenmemiş pek çok şey bir çözüm olarak ortaya konsa da sonunda bir çözüm olmadığını acı deneyimlerle anlıyor insan.

Teknopark Çalışma Grubu “Reklametre” diye bir çalışmaya daha imza attı. Reklametre bir radyoda yayınlanan reklam spotunun ya da bir televizyonda yayınlanan reklam filminin sisteme önceden tanıtılmasıyla hangi kanalda, saat kaçta yayınlandığını otomatik olarak kaydeden ve raporlayan bir sistemdir. Bunu ülke sathında yapabilmek mümkündür, yerel ve ulusal televizyonları, yerel ve ulusal radyoları da bu minvalde değerlendirebilmek mümkündür.

Kişisel kimlik tespiti özelliği diye adlandırdığımız bir başlık vardı, bir “People Meter” yapısında genellikle bu yapı hanenin içerisinde yaşamakta olan insanlara bireyleri temsilen verilen uzaktan kumandalarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Yani hanede televizyon açıktır ama, kimler seyrediyordur, o sırada televizyonun 180 derece karşısında kimler vardır ya da artık bir radyo rating’inden de bahsedebildiğimiz için duyulabilir mesafe radyonun etrafında kim vardır bizim denek olarak tespit ettiğimiz. Haneye gittiğimizde gördük ki, evde bir baba, evde bir anne, üç tane çocuk, çocukların yaşları şunlar ve demografik özellikleri bunlar. Güzel, televizyon açık, kim seyrediyor baba mı, üç tane çocuk mu, yetişkin olanı mı? Bunu ayırtılabilmek gerekiyor.

Kişisel kimlik tespitiyle ilgili birtakım uygulamalar bu çalışmalar adapte edilebildi. Tabii bunlar tartışılmaya değer olan yapılar aynı zamanda. Teknik olarak bir çözüm getirilmiş olması pratikte bunun bir çözüm olup olmadığının tartışmasını da beraberinde getirir.

Kritik durum raporlamaları da önemli bir pozisyonudur; çünkü örneğin belirlediğiniz bir denegin evini izlemeye başladığınızda aldığınız her veri biriktiğinde ve kendi averajlarını belirlemeye başladığında gelecek olan verinin çelişkili bir veri olup olmadığını ortaya koyar. Yani evin birtakım izleme alışkanlıkları vardır. Çarşamba akşamları X kanaldaki Y programını kaçırmıyorlardır, ama birdenbire evde bir değişiklik olup sıklıkla bir televizyon kanalı izlenmeye başlanmıştır. Şimdi gördüğümüz ve genel olarak bu camianın içerisinde konuşulan yapılarda rating deneklerinin güvenliğinin ne

derece sağlanıp sağlanamadığı, bir manüplasyon yaşanıp yaşanmadığı ve ölçümlemeyi yapacak olan kuruluşun akredite edilip edilemediği çok ciddi bir tartışma ortamıymış gibi görünüyor. O yüzden sistem izlediği her bir deneği, birey ve hane bazında izledikçe her bir yeni izlemesinin daha önceki izleme alışkanlıklarıyla çelişik bir durumu olup olmadığını algılamaya çalışıyor ve bu yapay zeka mantığıyla da eğer bir çelişik durum söz konusuysa incelenmesi gerektiği konusunda bir tür iş emri çıkartıyor. Tabii vatandaşın istediği televizyon kanalı istediği zaman değiştirebilmeye ve istediği kadar izleyebilmeye ve hatta alışkanlıklarını da değiştirebilmeye özgürlüğü vardır. Ama olası manüplasyonların da göz önünde bulundurulması ve bir kriter olarak değerlendirilmesi gerekmektedir diye düşünüyoruz.

Burada en önemli konulardan bir tanesi de şu tabii: Şimdi siz 8 ilde, 18 ilde, 22 ilde ölçümleme yapmaya kalktığınızda bu bir panel sisteminde bir ülkenin vatandaşlarının davranışları konusunda makul bir sonuç ortaya koyabilir. İstatistik bilimleri bunu onaylıyor. Ancak şu durumun gözden geçirilmesi gerek mi?

Örneğin ölçümleme yapılan bu 20 ilin içerisinde sözgelimi Muğla'nın olmadığını varsayalım ya da Trabzon'un olmadığını varsayalım. Trabzon'daki bir yerel televizyon kanalının kendi izlenirliğini reklam verene gösterebilme ve ben izleniyorum, lütfen iktisadi olarak bana da reklam ver diyebilme hakkı yok mudur? Yani biz konuya yalnızca ülke genelinde ve yalnızca ulusal televizyon kanallarının ne kadar izlendiği ve yıl içinde dağıtılacak olan reklam pastasının genel ortalamalarla nasıl dağıtılması gerektiği üzerinde mi konuşacağız yoksa gerçek verilerden mi bahsedeceğiz? Eğer gerçek verilerden bahsedeceksek o zaman elastik bir nevigasyona da ihtiyacımız var. Çünkü reklam vereni hepimizin bildiği gibi her zaman bütün Türkiye ilgilendirmiyor. 35-40 yaş arasındaki evli kadınlar beni ilgilendiriyor, en çok bunları görmek istiyorum dediğinizde bunların davranışlarını görebilmelisiniz reklam veren olarak da. Yalnızca Bursa'daki bu niteliklere sahip insanların davranışlarını görmek istiyorum dediğinizde bunu görebilmelisiniz. Yani tüm Türkiye içerisinde herhangi bir il farklılaşması yaratılmaksızın toplamdan veri alınabilmesi, ama bu veride sorgulama yapma isteyen insanların, ki bunlar gördüğümüz kadarıyla yalnızca reklam veren değil aynı zamanda sosyolojik konularda ve istatistik bilimi konularında araştırma yapmak isteyen araştırmacılar da bu verilerden faydalanmak isteyeceklerdir. Çünkü ne kadar detayla veri alabilirsek biz sizin o kadar fazla süzebilmenizi sağlarız. Belki konuyla hiç alakası olmayacaktır ama, ya yeşil renk gözü olan bayanlar sürekli bir televizyon kanalını izliyorlarsa ya böyle bir bilimsel gerçeklik

varsa, kimse bunu ölçmüyor, kimse bunu dikkate almıyor. Dikkate alınılacak bir şey olduğu için söylemedim ama bunu, detayda veri almak ve bunu sorgulama özgürlüğünün olması gerekir. Hem reklam verenin hem de araştırmacıların.

Dolayısıyla, bu amaçla bir elastik navigasyon sistemi oluşturmuştur. Siz istediğiniz coğrafyada istediğiniz niteliklere sahip denekler üzerinde sorgulama da yapabilirsiniz genel toplam dışında.

Burada önemli olan şeylerden bir tanesi de şu sanıyorum: Reklam verenler tabii doğal olarak iki farklı referans duymak istemeyen, istememesi gereken grup. Yani ortada bir elektronik veri varsa ve bu veri herkes tarafından kabul edilmişse bir başkası ikinci bir elektronik veriyi ortaya koyduğunda ve bu iki veri birbirinden farklı olduğunda orada kaos başlar, burada acaba bilim bitti mi diye sorgular sorulur.

O yüzden burada Radyo Televizyon Üst Kurulunun rating'le ilgili, ölçme değerlendirme stratejiyle ilgili kısmı, toplumda gerek reklam verenler, gerek yayıncılar tarafından bir konsensüs hâlinde düşünülmesi ve referansın tek manüplasyonu denetleyebilen yapıların olduğu ve günümüzde bilimin bize sağladığı bilgi edinebilme hızına layık bir yapının oluşturulması gerektiğini düşünüyoruz.

Burada deneklerin ve izleme merkezinde bulunacak olan donanımların teknik detaylarına girmeyi çok fazla istemiyorum; çünkü herhalde, tabii sorularınız olursa derhal girerim, sizin bu değerli vaktinizi almak istemiyorum.

Ancak Türkiye'de İstanbul Teknik Üniversitesinin içerisinde bizim iddiamızdır tabii ki bu. Gelip görme şerefine bizi umarım onurlandırırınız. Dünyadaki rating ölçme ve değerlendirme sistemleriyle baş edebilecek ürünler ortaya konmuştur ve yeni ürünlerle beraber bu gittikçe büyüyen ve sektöre hizmet vermeye hazır bir yapı haline gelmiştir.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Değerli Burçay Önen'e ben teşekkür ediyorum.

Takdim edileceği üzere radyo ve televizyonların kendi kaynaklarıyla varlıklarını sürdürebilmelerinin tek yolu reklam almaktır. Elbette ki, bunun için de reklam verenlerin öngördükleri birtakım koşulları yerine getirmeleri, en azından hangi programlarının hangi ölçüde seyredildiğini kanıtlamaları gerektirmektedir. Yapılan araştırmalarda şu ana kadar bunun için. Ama bu araştırmaların yarattığı bir takım patolojik hadiseler de bugün hiçbirimizin gözünden kaçmamaktadır. Reklam verenlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere

yapılan bu araştırmalar bir süre sonra programların formatını belirler hale gelmiştir maalesef.

Bizim Radyo Televizyon Üst Kurulu ve Ankara İletişim Fakültesiyle, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesiyle birlikte yapmış olduğumuz izleyici ölçümleri yuvarlak masa toplantımız vardı. Orada bütün televizyonların en üst düzey yetkilileri, sorumluları gelmişti. Bir televizyoncunun artık böyle itiraf kabilinden ortaya koyduğu sözler vardır, çok ironiktir aslında. Geçmişte çalıştığım bir televizyonda dedi bir haber verdik, Gaziantep'te işte bir hayat kadınının dramı esasında. Bir tokat atıyor birisine, haberin hepsi bu. Bu tokadı 27 kere vurduk, şey yaptık, aldık aldık verdik aldık aldık verdik, rating'lerimiz inanılmazdı diyor. Bir süre sonra tabîî yayın formatını, haber akışını belirleyen bu rating haline geliyor.

Tabîî ilk konuşmacımız değerli Naci Bostancının dikkatlerimizi çektiği gibi, izleniyor ama hangi duygularla izleniyor programlar. Bunlar tabîî ki önemlidir. Ama yayıncı buna bakmıyor, yayıncı şuna bakıyor ne yazık ki. İzleniyor ya o yeterli. Çünkü onun izleniyor olması o televizyonun yaşamını sürdürmesi için gerekli olan reklamın daha fazla gelmesini temin ediyor. Bu bir kısır döngüdür tabîî ki.

İşte bizim bu izleyici ölçümleriyle, ölçümlerinin hangi amaca matufsa orayla sınırlı kalmasıdır. Yani izlenen bu, peki izlenenin o olması yeterli mi onun sürdürülmesi için? Onun izleniyor olması onun doğruluğunu aynı anda beraberinde getiriyor mu? Hepimizin bu soruların cevabını araması lâzım esasen. Ve bizim mutlak surette hem Radyo Televizyon Üst Kurulu olarak hem de tek tek yayın kuruluşları olarak, onların üst kuruluşları olarak toplumumuz ne istiyor, insanımız ne istiyor, gerçekten neye ihtiyacı var, neyi seyrediyor da değil de, neye ihtiyacı var, nasıl faydalı oluruz, biraz da bunlar üzerinde durmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

Çok yararlı bir toplantı oldu, çok teşekkür ediyorum bütün konuşmacılara.

Değerli dinleyicilerden sorular varsa şayet, beni uyardı arkadaşlar. Ya yazılı vereceklerse isimlerini, soyadlarını da yazarak vermeleri veyahut da eğer bu gezici mikrofonla sorularını bize yönelteceklerse hangi konuşmacımıza olduğunu belirterek, ama kendilerini de tanıtarak olursa çok memnun olacağız. Çünkü biraz evvel benim yaptığım hataya düşmeyin kayda giriyor ve o kayıt da yayınlanacak.

Evet efendim.

Buyurun Cengiz Hocam.

CENGİZ TAPLAMACIOĞLU (Gazi Üniv)- Cengiz Taplamacıoğlu, Gazi Üniversitesi.

Öncelikle teşekkür ediyorum Elektrik Mühendisleri Odasına ve sizlere. Gerçekten önemli bir konuda tartışıyoruz. Ben bu çerçevede İstanbul Teknik Üniversitesinin Teknopark çerçevesinde Burçay Beyin anlattıklarına ilave olarak şöyle bir öneride bulunmak istiyorum, RTÜK olarak da oldukça etkili olduğunu biliyorum.

Üniversitelerle daha entegreli bir şekilde, artı devletin ilgili kademeleri, gerekirse Kültür Bakanlığı vesaire gibi kuruluşların da beraberinde daha etkin çalışmalar yapılarak gerek bu rating ve gerekse de hakikaten iletişim sektöründe ilerlemeler kaydedilmesi, demin bahsettiğimiz sosyolojik yönlerinin daha iyi değerlendirilmesi belki toplumun ihtiyacına göre ve artı seçmiş olduğumuz meselâ bir Avrupa Birliği üyeliği sürecinde eksiklerimiz dediğimiz veya birtakım programlardaki çalışmaları yalnız hükümetçe değil de toplum olarak ne türde yapması gerektiğine karar verircesine –konuyu fazla dağıtmak istemiyorum- çalışmaların başlatılması hususunda bir teklifim, önerim veya bir isteğim var. Eminim RTÜK olarak da çalışmalarınızı izliyoruz zaman zaman, görüşüyoruz da. Bu konuda lider olacağınıza inanıyorum.

BAŞKAN- Çok teşekkür ediyorum. Sağ olun, Cengiz Taplamacı Hocama çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten bu konuda Radyo Televizyon Üst Kurulu büyük hassasiyetle durmakta. Nitekim biraz evvel ettiğim, kitapçık haline de getirdiğimiz böyle bir toplantı yaptık 24 Haziran 2003 günü Ankara Üniversitesinin Senato Salonunda. Bütün radyo ve ulusal radyo ve televizyonlarımızın temsilcileri vardı o toplantımızda. Bu AGB'nin, TİYAK'ın, efendime söyleyeyim Reklam Verenler Derneğinin de üst düzey temsilcileri vardı, biz vardık keza. Yine bu konuyla ilgili çalışan bütün akademisyenler vardı aşağı yukarı, geniş bir davetli kesimi vardı, bir yuvarlak masa toplantısıydı. Onun da orada gün boyu süren bütün konuşmalar deşifre edildi ve bir yayın olarak da çıktı. Zannedersen arkadaşlar burada dağıtacaklardı, belli bir miktarda getirdiler, burada şimdi dağıtacaklardı. Bundan sonra da bu çalışmalarımız devam edecek, ama tabii ki öncelikle nasıl bir yol izlemeliyiz, neler yapmalıyız, öncelikle bunu ortaya koymak için bu toplantılarımızı gerçekleştiriyoruz, çok da faydalı oluyor. Radyo Televizyon Üst Kurulu olarak tabii ki hedefimiz bizim Kanunumuzun değişikliği esasında 29. maddeyle bize verilen bir görevi yerine getirmektir ama, ondan daha önemlisi de tabii ki radyo ve televizyonların toplum üzerinde etkisi ve bize düşen rollerin ölçülmesidir, ki bu noktada tabii ki bahsettiğiniz şekilde bir alan

araştırmasını şu ana kadar yapamamış olmakla birlikte, hem alan araştırmasını, hem elektronik ölçümlemeyi. Belli araştırmalar da yine yapılmaktadır. Burada aramızda olan Perran Hanımın Başkanlığında yürüten bazı araştırmalar vardır. “Alo RTÜK” hattımız var biliyorsunuz, bu hatta gelen talepler, şikâyetler sürekli olarak hem üyeler, hem personelimiz tarafından değerlendirilmektedir, İzleme Dairemiz tarafından da, teknik dairelerimiz tarafından da bunlar gerekli ölçüde değerlendirilmektedir. Yine bilgisayar ortamında e-mail’lerle bize gelen her türlü dilekler, temenniler, şikâyetler de günü gününe hem üyelerimize hem personelimize iletilmektedir. Arkadaşlarımız şu anda çok büyük bir özveriyle oradan da çok olumlu kurumun işine yarar neticeler çıkarma gayreti içerisinde efendim.

Evet efendim başka soru var mı? Buyurunuz efendim.

ALİ SARI- Soruyu şahsım adına sormak istiyorum.

Şimdi TRT temsilcisine soru yöneltmek istiyorum merak ettiğim için ve sektörden gelen bir kişi olarak.

TRT olarak niçin hâlâ analog vericileri yoğun şekilde yatırım yapıyorsunuz, Avrupa’da birçok ülke analog verici yatırımına son vermiş, vermesi gibi bir karar varken?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Necdet Bey buyurun.

NECDET ŞİMŞEK (TRT)- Ben araştırmacıyım, TRT’nin sadece araştırmalarıyla ilgili sorularına cevap vermekle yükümlüyüm. TRT’nin şu andaki durumunu içinden gelen bir arkadaşımız olarak çok iyi biliyorsunuz. Genel Müdürümüz yok, yatırımlarımız yok, hatta ve hatta bizim yapacağımız araştırmaların dahi, projelerin dahi bir kısmı hayata geçirilmedi.

BAŞKAN- Müsaade ederseniz ben bu konuyu biraz şey yapayım.

Türkiye’nin de biliyorsunuz sayısal konsepti hazırlanmış durumda. TRT de pilot olarak Ankara ve İstanbul’da sayısal yayıncılığa geçecek. Bununla ilgili olarak da TRT bütün hazırlıklarını şu anda tamamlamış durumda. Ankara’dan INT kanalındaki yayını yerine oradan sayısal yayıncılığa başlayacak biliyorsunuz. Dolayısıyla da TRT de bir pilot yayıncı bu işe başlıyor, ki bütün dünyada bu pilot yayınları öncelikle kamu yayın kuruluşları başlatıyorlar. Sayısal yayıncılık konseptleri üzerine yapılan bütün çalışmalar bunu gösteriyor, yani TRT’miz de çok fazla geç kalmış değil. Zaten sayısal yayıncılık

bütün dünyada henüz yaygınlaşmış değil, 2010 yılına uzanan aşağı yukarı bir plân var bütün ülkelerde.

Başka soru var mı efendim?

Buyurun.

SORU- (Anlaşılmıyor)

BAŞKAN- Henüz o kadar kesin bir şey yok biliyorsunuz, Avrupa'da birçok ülke henüz analog yatırımlarına son vermiş değil, bir dengelemeye uğraşıyorlar, hepsinin bir dengeleme uğraşı var, TRT'nin de var. TRT de sayısal vericiler alıyor şu anda, sayısal yatırım yapıyor.

Evet, başka soru değerli arkadaşlar?

Ben teşekkür ediyorum. Vakit daraldı herhalde biraz da ondan dolayı ya da konuşmacılarımız yeterince aydınlattılar, sağ olsunlar.

Şeref verdiniz, iyi akşamlar diliyorum, sağ olun.

2. OTURUM

14 Kasım 2003

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Cengiz TAPLAMACIOĞLU

(Gazi Üniversitesi Elektrik Elektronik

Bölümü Başkanı)

----- * -----

SUNUCU- Değerli katılımcılar “İletişim Teknolojileri Çalıştayı”nın ikinci gününe hoş geldiniz.

Programı açmadan önce bir mesaj var, onu paylaşmak istiyorum.

“Nazik davetiniz için çok teşekkür ederim. Önceden kesinleşmiş programımdan dolayı bu özel günde sizlerle beraber olamıyorum, sonraki programlarınızda beraber olabilme dileğiyle çalışma hayatınızda başarılar diler, tüm konuklarınıza sevgi ve saygılarımı sunarım.

Haydar Yılmaz, Çankaya Belediye Başkanı”

Bir de “Radyo Televizyon Yayıncılığında İzlenme Oranları” Panelimize katılamayan Prof. Dr. Veysel Batmaz Hocamızın bir mesajı var, onu da zaten sizlere iletmemi söylüyor.

“13 Kasım 2003’te yapılacak sempozyumdaki panelinize beni davet ettiğiniz için teşekkür ederim. Bu daveti sevinçle kabul etmiştim. 11 Kasım 2003 tarihinde bana gönderdiğiniz sempozyum programıyla birlikte İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanlığına bir izin yazısıyla başvurdum. Ancak Dekan Prof. Dr. Suat Gezgin bu toplantıya katılmama izin vermeyeceğini şifahen söyledi. Bugün konuyu bir daha görüşüp izin almaya çalışacağım, ancak başarılı olamazsam sizden özür dileyerek ekteki tebliğ metnini dağıtmanızı istiyorum” der.

Tebliğ metnini, yani paneldeki sunuşunu biz çoğalttık, delegelerimiz alabilirler bankomuzdan.

“İzleyicilerden özür dilediğimi belirterek okumanızı isterim bu mesajımı. Bu Türkiye’deki üniversitenin de ne olduğunu, katılımcı bilim adamlarına ve diğer izleyicilere bir kez daha hatırlatır tekrar özür diler, sempozyumunuza ve çalışmalarınıza başarılar diliyor, göstermiş olduğunuz nazik davet nezaketi için teşekkür ediyorum.”

Bizim de Elektrik Mühendisleri Odası olarak bilim adamlarımızın içine düştüğü durum ve bir Çalıştay gibi bir yere katılmak için bile bir mevzuat engeliyle karşılaşmalarını elbette sorgulayacağız yazı ile gerekli yerlere.

Şimdi bu Çalıştay'da özverili çalışmalarda bulunan, bu Çalıştay'ın kotarılmasında tüm ön hazırlık çalışmalarında yer alan değerli bilim adamımız Gazi Üniversitesi Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölüm Başkanı Profesör Doktor Cengiz Taplamacıoğlu'nu oturumu yönetmek üzere davet ediyorum.

Buyurun Hocam.

BAŞKAN- Saygıdeğer konuklar ve sevgili öğrenciler; Elektrik Mühendisleri Odasının Ankara Şubesinin düzenlemiş olduğu “İletişim Teknolojileri Çalıştay'ına hoş geldiniz öncelikle.

Ben öncelikle şahsım ve sizlerin adına Elektrik Mühendisleri Odasına ve özellikle EMO Ankara Şubesine bu önemli ve anlamlı etkinliği düzenlemelerinden dolayı ayrıca bir kez daha teşekkürü borç biliyorum.

Gerek özverili çalışmalarından dolayı, gerekse bu konuda göstermiş oldukları hassasiyetten dolayı ve bu İletişim Çalıştay'ını tamamlamaktaki bütün zorluklara rağmen buraya getirdiler ve dün de birçoğunuz buradaydı belki, olmayanlar için söyleyeyim. Gerçekten güzel sunumlar ve önemli bir konuda oturumumuz vardı.

Konunun öneminden detaylı bahsetmeme pek gerek olduğunu düşünmüyorum; çünkü sizler de biliyorsunuz, çoğunluğunuz elektrik mühendisi veya elektrik elektronik mühendisi adaylarıdır. Yalnız bir-iki konuda bir şey söyleyip ondan sonra konuşmacıları çağıracağım.

Biliyoruz ki, tabiatı tüm canlılar birbirleriyle iletişim halindedirler. Yani yalnız insanlar değil hayvanlar ve bitkiler de. Bir de bu canlıların kendi aralarındaki iletişimden çok zaman zaman diğerleriyle de, birbirleriyle de kuvvetli iletişimi söz konusudur. Yani insanların hayvanlarla ve hatta bitkilerle insanların bile etkileşimde olduğu söylenir.

Memleketimde bir örnek vardır. Eskiden gerek çobanların gerekse işte çiftliklerde bayanların şarkı söyleyerek hayvanları otlattığı veya şarkı söylediği için verimlerinin daha yüksek olduğu o kısımlarda görüldüğü söylenmektedir.

İletişim özellikle toplumlarda ve kalabalık olarak yaşadığımız toplumlarda teknolojik ve sosyal etkisi oldukça yüksek. Biz elektrik, elektronik, bilgisayar ve haberleşme mühendisleri olarak olayın teknolojik yönüyle ilgileniyoruz.

Ben sözümü fazla uzatmak istemiyorum. Bugün sabahki oturumumuzda 4 tane değerli arkadaşım ve meslektaşımız bulunmakta. Bunlar yaklaşık 20'şer dakikalık sunuşlar yapacaktır. 15 artı 5'er dakika da soru, fakat ben bu konuda eminim de, sizin de hoşunuza

gideceği konuları sundukları için belki biraz daha, kesmek istemiyorum ekstra süreler de verebiliriz.

Ben sırasıyla şimdi konuşmacıları çağırmak istiyorum.

Bir çoğunuzda var, ama öğleden sonra da bir Panelimiz var. Özellikle “Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine Doğru” diye. Bu Panel de gerçekten çok önemli. Tavsiye ediyorum bu kalabalığın, hatta gelemeyenlerin de gelerek öğleden sonraki Panel de bulunmalarında büyük fayda var. Özellikle bilgisayar ve e-devlet ve benzeri iletişim üzerine yeni yaklaşımlar bilgi toplumu zirvesine doğru olan bir Paneli izlemenizi arzu ediyorum.

Şimdi sırasıyla bugün sabahleyin sunuş yapacak bilim adamlarımızı, arkadaşlarımızı çağırmak istiyorum.

Birinci konuşmacımız Afşin Büyükbaş.

1976 Yozgat doğumlu, ilkokul ve ortaokulu Yozgat'ta, Cumhuriyet İlkokulu, Anadolu Lisesi ve ondan sonra Atatürk Anadolu Lisesinden yaptıktan sonra lisans çalışmasını Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde 2000 yılında tamamlamış. Yüksek lisans çalışmasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektronik Mühendisliği bölümünde devam etmekte ve tahminen bu yıl sonunda tamamlayacaktır.

Daha önce bir OBA inşaat malzemeleri şirketinde, özel bir şirkette 5 yıl çalıştıktan sonra son çalıştığı şirket Telekomünikasyon Kurumu Lisans ve Sözleşmeler Dairesi Başkanlığı Telekomünikasyon Uzman Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Görev yaptığı önemli projeler de, UMTS Ulusal Koordinasyon Kurulu ve uzmanlık alanları da yetkilendirmedir.

Lütfen ben Afşin Büyükbaş'ı konuşmasını yapmak üzere davet ediyorum, teşekkürler.

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Benim yapacağım sunum 3K teknolojisi ve özelde de UMTS'yle ilgili olacak.

3K teknolojisi bildiğiniz gibi verinin, ses ve verinin 2 megabit/saniye hızlara ulaşan hızlarda aktarımını sağlayan bir teknoloji ve bu teknoloji sayesinde çoklu ortam hizmetlerine kullanıcılar mobil ortamda da erişebilecekler.

Bu çalışmada öncelikle UMTS'nin tanımıyla başlayacağız. Daha sonra standardizasyon çalışmalarından bahsedeceğiz, UMTS'nin şebeke mimarisindeki birimlerden konuşmaya çalışacağım. Daha sonra spektrum, şebeke kurulum maliyetleri ve

bu sistemin diğerk ülkelerde yetkilendirilmesiyle ilgili bir bölümümüz var ve diğerk bazı önemli noktalara da kısaca değinmeye çalışacağım zaman nedeniyle.

Evrensel mobil telekomünikasyon sistemi olarak genişletebileceğimiz UMTS sistemi Avrupa’da 3G teknolojisi olarak kullanılması plânlanan ve temel test erişim tekniğı olarak geniş bant, kod bölmeli, çoklu erişim tekniğı kullanan 3. Nesil mobil haberleşme sistemine verilen genel bir isimdir. Şu anda UMTS’nin dünyadaki temsilciliğini UMTS Forum adında bir işletmecilerin ve konuyla ilgili tüm tarafların oluşturduğu bir birlik yapmaktadır ve onlara göre de UMTS Uluslar Arası Telekomünikasyon Birliğı kapsamında sürdürülen UMT 2000 çalışmasının bir parçası olan 3. Nesil teknolojilerin Avrupa vizyonu olarak adlandırılmaktadır.

Mobil iletişim alt yapısı olarak ülkemizdeki gibi GSM’yi tercih eden ülkeler 3. Nesil hizmetlerin sunulmasında genellikle UMTS’yi tercih edeceklerdir, bu teknolojinin getirdiğı bir zorunluluk. Bu şekilde baktığımızda tüm Avrupa’da, Kuzey Amerika’da, Kuzey Amerika’nın bazı bölgelerinde ve ülkemizde de büyük bir ihtimalle bu sistem kullanılacaktır.

Bu sistemden neler bekliyoruz? Demin söylediğim kuruluşa göre yüksek kalitede ve yeni ve yaratıcı hizmetler sunulmasını bekliyoruz. Bunlar neler olabilir? 2 megabit/saniyeye ulaşan hızlarda verilebilecek birçok katma değerli hizmetler olabilir. Meselâ görüntülü çağrılar, görüntülü görüşmeler veya görüntülü konferans görüşmeler, konumlandırma, yön bulma şekli gibi birçok hizmetlerin verilmesi bekleniyor.

Kişiselleştirilmiş haberleşmede bu kadar hızlı bir iletişim sayesinde kullanıcılar kendi istekleri doğrultusundaki hizmetleri çok hızlı olarak erişebilecekleri için hizmetler daha kişiye özel olarak işletmeciler tarafından yapılandırılabilir. Diğerk bir beklentimiz ise, sabit, mobil ve uydu şebekelerinin yakınsaması, yer, şebeke veya terminalden bağımsız olarak bütün hizmetlere erişim. Buna sanal ev ortamı da deniyor. Elinizde bulunan bir terminal sayesinde ev içinde diyelim ki normal telsiz telefonunuzla, evdeki telefonunuzla sabit hatlardan ulaşabileceksiniz, görüşebileceksiniz, evin dışına çıktığınızda yine aynı terminalle hücresel sisteme dahil olup hücresel, şu andaki cep telefonlarımızdaki gibi hücresel görüşmeler yapabileceğiz ve kırsal alanlara çıkıldığında ise UMTS’nin uydu kesimini kullanarak yine iletişimimizi sağlayabileceğiz.

Esasen, yani burada da gördüğümüz gibi UMTS mobil hücresel sistemin çoklu ortam hizmetleriyle birleşimi olarak açıklanabilir.

UMTS'nin düzenlenmesi bu konuda alınan kararlarla oluyor tabii. Şebeke standartlarıyla ilgili Avrupa Telekom Standartları Enstitüsünün aldığı kararlar, frekans spektrumu ile ilgili Avrupa Telsiz Haberleşme Komitesinin aldığı kararlar ve bu sistemin kullanıma açılması ve yetkilendirilmesiyle ilgili de Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin aldığı kararlar geçerli.

Bu sistemin standardizasyonu Avrupa Komisyonunun 1999'da aldığı bir kararla ETSİ tarafından yürütülmekte, Avrupa Telekom Standartları Enstitüsü tarafından ve Uluslar Arası Telekomünikasyon Birliği bünyesinde sürdürülen, hatta büyük ölçüde tamamlanmış olan IMT 2000 çalışması kapsamında yürütülmekte. ETSİ bu komisyonun kararına binaen 1991 yılında standart hazırlama çalışmalarına başladı ve 1998 yılında UTRA adı verilen bir telsiz erişim ara yüzünü Uluslar Arası Telekomünikasyon Birliğine sundu ve kabul edildi; bir 3. Nesil telsiz erişim tekniği olarak.

ETSİ'nin bu çalışmalarında yine bir ortak girişim olarak açabileceğimiz 3GPP kapsamında ve yine GSM Birliğinin ve UMTS Forum katkılarıyla sürdürmekte. Ayrıca ETSİ kapsamında ETSİ'nin bünyesinde UMTS'nin standardizasyonu ile ilgili özel bir mobil grup da bulunmaktadır.

Şebeke mimarisine baktığımızda üçe bölebiliriz sistemi. Bir, telsiz erişim şebekesi. Bu işte ETSİ'nin ITU'ya sunduğu telsiz erişim şebekesi, UTRAN adı veriliyor, bir çekirdek şebeke ve kullanıcı terminali.

Şimdi çekirdek şebekeden başlarsak UTRAN dediğimiz çekirdek şebeke öncelikle Nodbe dediğimiz UMTS'nin baz istasyonu olarak da adlandırabileceğimiz birimlerden oluşmakta. Bir veya birden fazla Nodbe RNC adı verilen ve şu anda kullanılan baz istasyon kontrolörü dediğimiz birimlere bağlanıyor ve bir RNC ve buna bağlı Nodbelerin oluşturduğu alt sisteme de RNS, yani telsiz şebeke alt sistemi diyoruz.

UMTS şebekesinin ilk kuruluş anlarında hem halihazırdaki GSM sistemi kullanılacak hem de yeni kurulacak birimler de yer alacak kuruluşunun ilk safhalarında. Çekirdek şebeke, burada çekirdek şebekeyi sağdaki bölüm olarak görüyoruz. Yukarıda GSM sisteminin çekirdek şebekesi, aşağıda da yeni kurulan paket anahtarlama verilerinin aktarımıyla görevli olan yeni sistemin çekirdek şebekesini görüyoruz.

Buradaki birimlerden biraz bahsedecek olursak, üst sağ köşede GMSC denilen geçit ana santrali. Bu sistemin diğer devre anahtarlama şebekelerle bağlantısını sağlamak

için. Onun yanındaki MSC ile ana santral. O da bütün devre anahtarlama iletişimi yönetmek ve yönlendirmekle görevli.

Aşağıda gördüğümüz onların benzeri olan, simetriği olan birimler ise aynı görevleri yürütüyorlar, fakat paket anahtarlama veriler için bu hizmeti vermekteler. Burada ortada gördüğünüz birimler her iki alt sistem tarafından ortak olarak kullanılmakta. Örneğin HLR dediğimiz, “Home Location Register” bu birim kullanıcıların bilgilerini üzerinde tutmakta ve hangi kullanıcının hangi kullanıcıya bağlanacağına karar vermekte.

UMTS spektrumu ile ilgili Avrupa Posta ve Telekomünikasyon İdareleri Konferansı dediğimiz SET tarafından alınan bazı kararlarla düzenlenmiş. Karasal uygulamalar için 155 megahertzlik bir bant var ve uydu hizmetleri için de buna ek olarak 60 megahertzlik bir bant var. Diğer başka bir karar ise bu frekans bantlarının ülkeler tarafından uyumlaştırılmış bir şekilde kullanılması düzenleniyor.

3. Nesil teknolojilerin belki dezavantajı olarak adlandırabileceğimiz bir özelliği alt yapı maliyetlerinin oldukça yüksek olması ve bunun işletmecileri zor durumda, malî yönden zor durumda bırakabilecek olması.

Örneğin bir araştırma şirketi, Piramit Research’e göre Batı Avrupa’da 3G şebeke harcaması, şebekelerine sermaye harcaması 100 milyar EURO’nun üzerinde oluşmakta, ki bu miktar işletmecilerin yetkilendirme için ödedikleri toplam 105 milyar EURO’nun üzerinde bir miktar.

Aynı şekilde Londra merkezli araştırma firmasının tahmini ise 140 milyar EURO’yu aşacağı yönünde. Dolayısıyla, işletmecilerin şebeke kurulumunun ilk safhalarında şebeke paylaşımına gitmeleri malî durumları açısından bir zorunluluk gibi gözükmemekte.

Tabii bu konuda bu işin içerisinde olan işletmecilerin görüşlere daha bize doğru bilgiler verebilir. Bu nedenle bir Alman şirketinin bilgisini aldım buraya. Yüzde 90’ını kaplayacak bir şebeke kurmak için harcayacağı miktarın yaklaşık 8 milyar EURO olacağını tahmin ediyor Almanya’da. Diğer bir şirketin, Japon işletmeci NTT’nin şebekesine ilişkin yaptığı araştırmaya göre ise bu şirket Japonya’nın bütününe kapsamak üzere yaklaşık 9 milyar dolar harcayacak.

Bu da yaklaşık abone başına 375 dolar civarında bir şebeke maliyeti getiriyor işletmeciye. Aynı şirketin İspanyol işletmeciyle yaptığı araştırmaya göre ise, bu miktar 400 EURO’ya kadar çıkabiliyor.

Bu şirketler yine Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere yönelik de çalışmalar yapıyorlar. Bunlardan bir tanesi olan **Helşelşostek**'in araştırmasına göre bu ülkeler için yaklaşık 7 milyar dolar civarında bir şebeke kurulum harcaması yapılması gerekiyor.

Tabiî teknoloji geliştiği gibi 3G teknolojileri de gelişiyor ve bu birimlerin fiyatları durmadan düşüyor. Örneğin bir baz istasyonu artık aynı sinyal seviyesiyle daha çok, daha geniş bir alanı kapsayabiliyor. Bunların da şebeke yatırımlarını düşüreceği yönünde görüşler var. Belki bu yönden ülkemiz biraz daha şanslı.

Yetkilendirme, bu sistemin yetkilendirilmesiyle ilgili biraz önce bahsettiğim Avrupa Parlamentosunun 1998 tarihli kararı var. Bu karara göre tüm Avrupa çapında bu sistemin 1 Ocak 2003'te hizmete açılması için 1 Ocak 2001'den geç olmamak üzere bir yetkilendirme sistemi kurmaları gerekiyordu ülkelerin. Tabiî buna kendileri de yeterince uyamadılar, bunun birçok nedeni var. Bu şebeke birimlerinin yeterince hızlı şekilde üretilmemesi ve özellikle terminallerin yeterince çabuk olarak pazara sunulamaması gibi.

Buna göre Avrupa ülkeleri işte biraz geç olsa da tabiî en önce Finlandiya başladı yetkilendirmeye 1999'da, arkasından diğer ülkeler geldi. Finlandiya'da yetkilendirme ücretsiz verildi. İngiltere, Almanya gibi ülkelerde ise açık artırma yapılarak çok yüksek yetkilendirme ücretleri elde edildi. Diğer bazı ülkelerde güzellik yarışması dediğimiz karşılaştırmalı seçim, yani bir para ihalesi değil ama, işletmecilerin sunmayı talep ettikleri hizmetlerin kalitesine göre bir seçim yapıldı. Bazı ülkelerde de –bunlardan biri İtalya- bu iki seçim sisteminin karma hali kullanıldı.

Bazı ülkelerde, ki bunlar Fransa, Belçika, Yunanistan, Lüksemburg ve İrlanda. Kurumlar, ülkeler ihaleye çıktıkları sayıda yetkilendirme yapamadılar, daha düşük yetkilendirmeler yapabildiler. Bu yetkilendirmelerin süreleri genelde 15-20 yıl ile sınırlıydı.

Bu yüksek yetkilendirme ücretlerinin oluştuğu ülkelerde aslında şu yorumu yapabiliriz. Teknoloji politikasının önüne bütçe politikaları geçmiş diyebiliriz bu ülkelerde. Halihazırda toplam 15 Avrupa Birliği ülkesinde 61 3. Nesil şebeke yetkilendirilmiş durumda.

BAŞKAN- Ben bir şey yapmak istiyorum öğrenciler açısından. Bu yetkilendirmeyi biraz daha açabilir misiniz?

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Tabiî.

Şimdi bir sistemin, örneğin şu anda Telekomünikasyon Kurumunun da esas görevlerinden biri olan yetkilendirmedir. Bir sistemin bir ülkede sunulabilmesi için işletmecilere verilen hak olarak adlandırabiliriz yetkilendirmeyi. Bu bizim gibi henüz tekel ortamından çıkan, yeni çıkmakta olan ülkelerde önemli bir araç oluyor rekabetin düzgün şekilde gelişmesini sağlamak açısından.

Diğer bazı önemli noktalar geçiş hakkı dediğimiz, “Right Software” olarak adlandırılıyor. Bu konular geçiş hakkı bir sistemin kurulması için işletmecilerin çeşitli sahalara, alanlara ihtiyaçları oluyor tabii. Meselâ baz istasyonların kurulması için veya santrallerin kurulması için birçok alanlara ihtiyaçları var. Bunlarla ilgili de tabii çok miktarda giderleri oluyor. UMTS şebekeleri şu andaki 2. Nesil şebekelere oranla, şebekelere göre değişik bir telsiz erişim tekniği kullandıkları için yeni baz istasyonları alanlarına ihtiyaç duyacaklar. Bu nedenle yetkilendirmeler yapıldığı takdirde halihazırdaki işletmeciler yeni örneğin TELSİM diyelim ki bir 3. Nesil ihalesini kazanarak bir yetkilendirme alması hâlinde bu pazara yeni girecek olan yeni bir şirkete göre daha avantajlı duruma geçecektir. Bu konuda da tabii kurumların dikkat etmesi gerekiyor.

Diğer bir nokta şebeke paylaşımı. Biraz önce anlattığım gibi şebeke paylaşımı alt yapı maliyetlerinin azaltılmasında önemli bir enstrüman olarak karşımıza çıkıyor, çünkü işletmeciler çok para harcayarak bir sistem kuruyorlar ve bu paraları geri döndürme süreleri tabii paranın, para arttıkça daha da uzuyor, bunu şebeke paylaşımıyla aşağıya çekebiliyorlar bu süreyi.

Avrupa Komisyonu şebeke paylaşımıyla ilgili olarak bu konuda karşı çıkmadığını ve desteklediğini bildiriyor bildireleriyle. İsveç, Almanya, Hollanda ve Fransa'nın da bulunduğu birçok ülkede ulusal düzenleyici kurumlar bu şebeke paylaşımının çerçevesini belirlemişler.

Tabii şebeke paylaşımının bir dezavantajı da olabilir. Bu da şirketler ortak bir alt yapı kurduklarında fiyatlar, fiyatlandırma işte tarifeler ve hizmetlerin sunulması gibi konularda gizli anlaşmalar giderek rekabeti belki de bozucu noktalara ulaşabilirler.

Ulusal ve uluslar arası dolaşım, dolaşım dediğimizde bir şirketin, bir işletmecinin diğer bir işletmecinin alt yapısını kullanarak abonelerine hizmet vermesi.

Böyle geçelim. Bu konuda da 3G işletmecileri 2. Nesil işletmeciler üzerinden dolaşım dolaşım hakkı veriliyor onlara genelde.

MVNO dediğimiz frekans tahsisi yapılmadan işletmecilik yapılabilmesi. Bu konuda da gelişmeler var ve herkes tarafından destekleniyor ve kapsama alanı ile de bazı yükümlülükler getiriliyor tabii ki işletmecilere. İşte 3 yıl içinde ülkenin yüzde 50'si, 5 yıl içinde yüzde 90'ı kapsanacak diye.

Bazı sonuçlarımız var. Bu ihalelere baktığımızda Doğu Avrupa ve Asya'daki ihalelerin daha sönük geçtiğini görüyoruz. Bu da yetkilendirme ücretlerinin daha düşük değerlerde oluşmasına sebep olmuş. Teknolojik sorunlardan dolayı birçok ülkede bu hizmetlerin sunulmaya başlanma tarihleri 1 yıl en az gecikmiş. Bu da yetkilendirme şartlarının gerçekçi bir şekilde belirlenemediğini gösteriyor. Bunlar bizim için çok önemli göstergeler.

Meselâ Japonya'da kullanıcıların bazı şikâyetleri var. Tabii bunların şebekelerini gelişimiyle daha azalacağı bekleniyor ve kredi verme kuruluşları da bazı ülkelerde, bu yetkilendirme ücretlerinin yüksek olduğu ülkelerdeki işletmecilerin daha ileride daha zor durumlarda kalabileceklerini düşünüyorlar; alt yapı maliyetlerinin yüksekliği ve yetkilendirme ücretlerinin yüksekliğinden dolayı.

Sonuç olarak 3. Nesil teknolojiler hâlen var olan değer zincirine içerik sağlayıcı diye yeni bir nokta ekleyecekler. Katma değerli hizmet sağlayıcılar ve sanal işletmeciler. Bu şekilde hem istihdam hem de ülke ekonomisine gelir artmış olacak.

3G'nin, 3. Nesilin, özelde UMTS'nin yetkilendirilmesiyle ilgili tarihin belirlenmesi açısından sabit ve mobil İnternet kullanım oranları çok önemli bir gösterge. Biliyorsunuz ülkemizde İnternet kullanım oranları oldukça düşük. Bunun nedeninin de terminal ve hizmet ücretlerinin yüksek olması olarak gösteriliyor ve WAP'ta yaşanan Türkçe içeriğin az olması sebebiyle yaşanan hayal kırıklığının UMTS'de de yaşanmaması için içerik sağlayıcıların bir an önce çalışmaya başlaması gerekiyor.

3. Nesille 2. Nesil arasında bir teknoloji olarak adlandırabileceğimiz GPRS iki yönlü bakılabilir, 3G'ye geçişi yavaşlatabilir, çünkü insanlar GPRS'nin sunduğu az da olsa hızlı hizmetlerden tatmin olup UMTS'ye geçmek istemeyebilirler veya halihazırda GPRS'yi kullanan aboneler daha da fazlasını isteyerek UMTS'ye geçmek için diğer abonelere göre daha hızlı hareket edebilirler.

Demin söylediğim gibi onu geçelim, şebeke paylaşımı. Bu konuda bu maliyetlerle ilgili olarak önemli bir çözüm. Bu yüksek yetkilendirme ücretleri işletmecilerin bu işten ne kadar büyük bir gelir beklediklerini gösteriyor. Tabii ülkemizde şu anki cep telefonlarının

yayılım oranı tabî son dönemdeki iktisadî krizlerden dolayı biraz yavaşlamış olsa da iyi gibi gözüküyor ve UMTS'deki verilecek hizmetlerin talep edilebilir hizmet olabileceği düşünülüyor.

Bu konuda da UMTS'nin Türkiye'de yetkilendirilmesiyle ilgili Telekomünikasyon Kurumu bir çalışma başlattı, UMTS Ulusal Koordinasyon Kurulu kuruldu. Burada potansiyel 3G işletmecileri, halihazırdaki bütün cep telefonu işletmecilerimiz, kamu kurumları, üniversiteler ve tüketici kuruluşları yer almakta ve bütün ilgililerin de katkılarına açık bir kurul bu. Bu kurul şu ana kadar 3G Dünya Tecrübeleri Raporunu yayınladı. Dünyada bu konuda neler olmuş, bu rapora kurum sitemizden ulaşabilirsiniz. 2004'te de Türkiye'de bu iş nasıl yapılması, bu sistem nasıl yetkilendirilmeli, bir işletmeciye bunu yürütme hakkı nasıl verilmeli bu konuda çalışmalar yapılacak.

Benim sunumum bu kadardı.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Afşin'e çok teşekkür ediyoruz.

Sorularınız varsa hemen onları alalım.

Afşin bizim çalışkan öğrencilerimizden, mastırını yaptıktan sonra da Telekom'da özellikle çalışmaya başladı. Telekomünikasyon Kurumunun gerçekten çalışmaları oldukça derin. Özellikle sık sık sayfasını ziyaret etmenizi de tavsiye ediyorum.

SEYİT ÇANKAYA- (Anlaşılmıyor)

BAŞKAN- 15 Avrupa ülkesinde 61 şebeke.

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Evet, şu anda söyleyeyim onu. Bazı ülkelerde ticarî açılışlar yapıldı, diğer bazı ülkelerde de deneme açılışları yapıldı. Ticarî açılış yapılan ülkeler Avusturya, İngiltere, İtalya, Norveç, Finlandiya. Diğer şebeke deneme açılışları yapılan ülkelere; Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, İrlanda, Man Adası, Lüksemburg ve Monaco. Aslında bu konuda daha geniş bilgiyi bildiride bulabilirsiniz.

SEYİT ÇANKAYA- İkinci sorum... (Anlaşılmıyor)

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Bu konuda yine yapılan araştırmalara göre şebeke paylaşımının derinliğine göre, tabî bazen sadece ilk safhada yapılıyor şebeke paylaşımı, bazen bütün şebeke paylaşılıyor. Bu çeşitlere göre yüzde 5 ila 50 arasında tasarruf sağlanabileceği gösteriliyor dünyada.

Ele alabiliriz. Bu işletmeciler GSM işletmecileri. Bunlar yetkilendirmeyi alırken birçok şeye tâbi tutuldular, yani birçok kriterden geçtiler. Bu karşılaştırmalı seçim dediğimiz veya güzellik yarışması seçimi dediğimiz şey zaten böyle bir şey. Ancak genelde çalışanlara yönelik özel şeyler istenmiyor, özel kriterler istenmiyor, daha çok şirkete yönelik kriterler isteniyor.

SORU- (Anlaşılmıyor)

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Evet, şimdi 7 milyar dolar dedik, 7 milyar doları da bu işe harcayarak olan adam yeterince beyin gücünü arkasına almadan bu işe girişmez diye düşünülüyor herhalde.

SORU- (Anlaşılmıyor)

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Evet, biz mutluluk duyarız kurum olarak EMO'nun da bu çalışmalara katılmasından. Meselâ tüketici kuruluşları kendileri geldiler, biz de çalışmaya katılmak istiyoruz diye, üniversiteler kendileri geldiler, herkese açık, yani bekleriz.

BAŞKAN- Başka soru? Buyurun.

SORU- Ben çok kısa bir soru sormak istiyorum. UMTS daha çok cep telefonu teknolojisi, cep telefonu dünyasında kullanılan yüksek hızlı veri iletimiyle ilgili olduğunu anladım. Yalnız LMDS gibi yine kablosuz İnternet teknolojileri var ve dünyada da bunun lisansları veriliyor. UMTS dışında yüksek hızlı kablosuz iletişimle ilgili Telekomünikasyon Kurumunun lisans çalışmaları ne aşamadadır? Çünkü sadece 3. Nesilde UMTS yok, hatta bildiğiniz gibi siz de bazı yorumlarınızda bahsettiniz. Belki bu atlanacak, 3,5-4 Nesil tartışmaları da söz konusu. Başka bu konuyla ilgili yüksek hızlı veri iletimiyle –kablosuz anlamında söylüyorum- ilgili Telekomünikasyon Kurumunun lisansla ilgili çalışmaları ne durumdadır?

Sorum aslında budur.

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Evet, şimdi UMTS ile söylediğiniz sistemler geniş alan telsiz, kablosuz geniş alan ağları, Vilan dediğimiz sistemler. Aslında birbirlerini tamamlayıcı sistemler. Biri diğerinin yerine çok da kolay geçemiyor. Vilan dediğimiz sistemler daha böyle hava alanları, işte restoranlar veya diğer bazı halkın yoğun olduğu, kullanıcının yoğun olduğu bölgelerde özel kurulabilecek sistemler.

Bir de sabit telsiz erişim diye bir sistem var. Bu da yüksek hızda verinin telsiz olarak aktarılmasıyla ilgili. Bu konuda Kurumumuz bu hizmetin yetkilendirilmesiyle ilgili

çalışmaları neredeyse tamamladı. Bu konuyla ilgili yönetmelik ekimiz şu anda Kurum içinde görüşe sunuldu, Kurum içi görüşten sonra Kurum dışı görüşe sunulacak sitemize konarak ve daha sonra da yetkilendirilmesine başlanabilecek.

BAŞKAN- Evet, ben burada bir söze girmek istiyorum.

Öğleden sonraki panelimizde Telekomünikasyon Kurumundan Mustafa Hocamız var. Bazı soruları da ona bırakın diyorum.

Son bir soru alıp bitirmek istiyoruz, çünkü yarım saati buldu, 20 dakika demiştik. Son bir soru, siz kaldırmıştınız. Ondan sonra ikinci konuşmacımızı davet edeceğim.

SORU- UMTS'nin 2 megabit hızında olduğunu söylemişsiniz. Mevcut GPRS şebekesi 4 kanallı ya da 6 kanal civarında kullanıyor, 176 kilobite kadar çıkabileceği söyleniyor. Peki 176 kilobit acaba bunun için yeterli değil mi?

Bir de bir sorum daha var.

Japonya'da bu NTT Dokoma galiba zaten 3. Nesil şebekeyi kullanıyor mevcut hâlde, yani Avrupa bunda bayağı geç kalmadı mı. Bir de zaten GPRS'de Türkiye'ye 1,5 yıl sonra falan gelmişti yani, Türkiye'ye ne zaman acaba UMTS şebekesi kurulacak?

AFŞİN BÜYÜKBAŞ (TK)- Evet, şimdi söylediğiniz GPRS sisteminde şu ana kadar o hıza ulaşılmış değil, 176'ya ulaşılmış değil. Ancak zaten onu da sunumda belirttim. Bu, bu sistem UMTS'ye geçiş için aboneleri hem motive edebilir, hem de bazı aboneleri de durdurabilir. UMTS'deki hızlara ulaşmak isteyen abone de olabilir dünyada, yani hızı bu bize yeterlidir diyen abone de olabilir, bunu isteyen abone de olabilir. UMTS'nin yetkilendirilmesiyle ilgili de muhtemelen 2004 içinde, tabî şu anda bilemiyorum bu UMTS Koordinasyon Kurulunun vereceği bir karar olacak. Ama 2004 içinde bu sistemin yetkilendirilmesine, bu işlemecilerin yetkilendirilmesine ilişkin olarak ihale çalışmaları başlamış olacaktır.

BAŞKAN- Peki teşekkür ediyoruz.

Ben burada kapatıyorum. Afşin'e tekrar teşekkür ediyoruz.

Daha başka sorular varsa bittikten sonra da sorulabilir.

İkinci konuşmacımız Ahmet Emin Turgut. "Telekomünikasyon numaralandırma rejimi" diye. Kendisini davet ediyorum. Bu arada özgeçmişini uzun olduğu için biraz özet hâlinde okuyacağım.

Denizli 1976 doğumlu, 1995-2000 yılları arasında Gazi Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde özellikle bitirme ödevini ISO9000 Kalite Güvence Sistemleri üzerinde yapmış. 2001 yılından beri mastır çalışmasını yürütüyor Gazi Üniversitesinde. Eğitim programında değişik aralıklarla gerek Türk Standartları Enstitüsünde ISO9001 çalışmalarına, Business Management Center dediğimiz eğitim, proje yönetimi kurslarına devam etmiş. Kendisi Eylül 2001'den beri Telekomünikasyon uzman yardımcısı olarak çalışmakta Telekomünikasyon kurumunda. Lisans ve Sözleşmeler Dairesi Numaralandırma Grubunda. Çalıştığı projelerin birkaçını söyleyeceğim.

Numaralandırma Yönetmeliği Taslak Çalışmasını üç kısa haneli numaralı ilişkin usul ve esaslar, kısa numaralara ilişkin ülke incelemeleri ve Türkiye analizi üzerine ve bu arada uluslar arası birkaç katılımı bulunmuş Eylül 2003, Nisan 2003 ve Kasım 2003'te değişik Work Shop'larda Macaristan, İsviçre ve Ankara'da yapılan çalışmalarda katılımcı olmuş.

Kendisini sunuşu için sözü bırakıyorum.

Süre hususunda biraz daha, ilk konuşmacımıza biraz fazla verdik, dikkat edilmesini rica ediyorum.

Teşekkürler.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Teşekkürler.

Öncelikle gündeme değineceğim kısaca, kıt kaynak olarak numaralara değineceğim ve düzenleyici otoriteyle bağlantısını kuracağım. Numaraların işte telekomünikasyon şebekelerinde kullanımından, ilk olarak kullanımından başlayıp uluslar arası telefon numaralandırma plânının ortaya çıkışına değin olan tarihsel gelişimi ele alacağım. Uluslar arası ve ulusal bazda numaralandırma konusundaki regülasyon modellerine değineceğim. Daha sonrasında numaralandırma rejimine geçip alt unsurları itibarıyla tek tek inceleyip bugüne kadar Kurumumuz bünyesinde yapılan çalışmaları size aktarmaya çalışacağım ve sonuç öneriler kısmında da bu üç alt unsur itibarıyla bundan sonra ne yapacağımızı ortaya koymaya çalışacağım.

Numara önemlidir, numara niçin önemlidir? Ben bunu biraz nefes almaya benzetiyorum. Şimdi nefes almak çok kolay bir iş ama, nefes almazsanız ölürsünüz. Numaralar da böyle, numara çevirmek çok basit bir iş her gün yapıyorsunuz ama, numaralar olmasa telekomünikasyon hizmetlerine erişemezsiniz.

Bu, burada görmüş olduğunuz ifade entegre Kuzey Amerika numaralandırma plânının WEB sayfasından alınmış bir ifade, numaraların karmaşık dünyasına biraz değiniyor ve telekomünikasyon sektörü bilgi yoğun bir sektör, dolayısıyla yoğun standardizasyona gereksinim duyuyorsunuz, numaralar için de geçerli. Şimdi ben numaraların bu karmaşık dünyasını mümkün olduğunca basite indirgeyip Kurumumuzun numaraların yönetimi konusundaki düzenleyici yaklaşımını size yansıtmaya çalışacağım.

Kıt kaynak olarak numaralar. Şimdi numaralar öncelikle kamuya ait bir kaynak, burası aşikâr ve kıt kaynak. Ortada matematiksel bir gerçek var, sonlu bir kaynağınız var. Burada birkaç tespitte bulunacağız. Abone ve son kullanıcı, hizmet türleri ve işletmeci sayısı. Bunların sürekli arttığını görüyoruz. Şimdi yasal zorunlu işletmeci. Bu ülkemizde Türk Telekom oluyor. Yasal zorunlu işletmecilerin odak noktasında liberalleşme öncesi veya düzenleyici otorite kurulmadan önce abone ve son kullanıcı sayılarıyla hizmet türlerinin olduğunu görüyoruz, ama liberalleşme sonrası, yani Türk Telekom özelleşip ses iletiminde yeni işletmeciler piyasaya girdiğinde işletmeci sayısı da gündeme gelecek ve bu üçünün sürekli artan sayıları numaraların kıt kaynak olma vasfını ön plâna çıkartacak.

Sadece aslında bu numara kaynağı için geçerli bir saptama değil. Adı kaynak olan mal üretimi, hizmet üretimi, adı kaynak olan bir şeyi kullanıyorsanız bunu muhakkak etkin ve verimli kullanmak zorundasınız.

Bu tespiti az önce yaptık. Peki bunu nasıl sağlayacağız, nasıl bir düzenleyici çerçevemiz olacak? Ayrımcı olmayan adil ve şeffaf. Bunlar bizim üç ana kriterimiz. Bunları, tabii ki biz de icat etmedik bunları. Gelişmiş ülkelere baktığımız zaman, bilhassa Avrupa Birliğine hazırlanıyoruz işte. Avrupa Birliğinin telekomünikasyon içerisinde numaralandırma rejimi konusundaki düzenleyici yaklaşımına baktığımız zaman hep bu üç kriter dikkat çekilmekte. Peki bunu nasıl sağlayacağız, bunu kim sağlayacak?

Burada da düzenleyici otorite devreye giriyor ki, o da Kurumumuz olmakta. Biliyorsunuz 15 Ağustos 2000 itibarıyla Kurumumuz kurulmuş ve bu numara kaynaklarının yönetimi Kurumumuza tevdi edilmiş yasayla.

Şimdi kısaca tarihsel gelişime bir değinelim. İlk 10 Mart 1876'da Boston Massachusetts'de Alexander Graham Bell yardımcısı Watson'a işte bu ifadeyle sesleniyor ve telekomünikasyon serüveni böylece başlamış oluyor. Akabinde çok hızlı bir gelişme süreci var tabii telekomünikasyonun. İlk telefon hattı Massachusetts'te Summerville Boston arasında Western Union için tesis edilmiş, ilk ticarî santral 28 Ocak 1878 tarihinde

21 telefon ile New Haven Connecticut'de hizmete girmiş, ilk telefon rehberi tek sayfa ve 50 isim olarak 21 Şubat 1878 tarihinde yayınlanmış ve ilk otomatik telefon santrali 3 Kasım 1892'de Enstroger tarafından tesis edilmiş. Bu önemli, çünkü numara işte 1876'da telefonun icadından 16 yıl sonra telekomünikasyon sürecine dahil olmuş oluyor otomatik santrallerle.

Uluslar arası telefon numaralandırma plânı. Şimdi telekomünikasyonun çok hızlı geliştiğini ifade ettik telefonun icadından sonra. İlk kez 1945 yılında Londra'da Uluslar Arası Telekomünikasyon Birliği IT'nun toplantısında uluslar arası telefon numaralandırma plânı için ilk adım atılmış. Tabii o yıllarda en önemli konu 2. Dünya Savaşında göçen Avrupa telekomünikasyon alt yapısının yeniden yapılandırılması.

1951'e geldiğimizde Floransa toplantısında ilk tavsiye kararının kabul edildiğini görüyoruz. Bu tavsiye kararıyla bugün kullanmış olduğumuz standart bir telefon cihazının üzerindeki numaralar ve harflerin yerleşiminin nasıl olacağı tespit edilmiş. 1950'li yılların sonuna geldiğimizde deniz altı kablolama teknolojisi sayesinde kıtalar birbirine bağlanıyor ve uluslar arası bir telefon numaralandırma plânı zorunluluğu hasıl oluyor ve 1964 Tam Yetkili Temsilciler Konferansında, IT'nun Tam Yetkili Temsilciler Konferansında da dünya 9 numaralandırma bölgesine ayrılmış. Bir entegre Kuzey Amerika numaralandırma plânı. Genelde 1 sadece Amerika'nın kodu bilinir ama bu yanlıştır, yaklaşık 28 ülke içindir o 1 kodu, entegre Kuzey Amerika numaralandırma plânı olarak adlandırılır. ABD, Kanada, Bermuda ve Karaip ülkeleri dahildir bu numaralandırma plânına. 2 Afrika, 3-4 Avrupa, 5 Latin Amerika, 6 Avustralya Pasifik, 7 Sovyetler Birliği, ki bugünkü Rusya, 8 Doğu Asya, 9 Orta Doğu ve Batı Asya. Ülkemiz de bu 9'a dahil, biliyorsunuz ülke kodumuz 90.

1 ve 7'nin bir özelliği var. 1 ve 7 IT tarafından tahsis edilmiş tek haneli ülke kodları içerisinde sadece iki ülke kodu var; 1 ve 7. Tabii 1964'te soğuk savaş nedeniyle böyle bir denge gözetilmiş olabilir. Bunun haricindeki ülke kodları 2 ve 3 haneli. 50 tane 2 haneli ülke kodu var. Bugün bunun 18'i, yaklaşık 18'i gelişmiş ülkelere, endüstriyel açıdan gelişmiş ülkelere tahsis edilmiş. Bunun dışındaki ülke kodları da 3 haneli olmakta. Halihazırda yanlış hatırlamıyorsam 73 tane daha ülke kodu tahsis imkânı var IT'nun. Ülke kodları artık sadece ülkelerin telekomünikasyon şebekelerini tanımlamak için tahsis edilmiyor IT tarafından, küresel bazı şebekeler de sunulan hizmetler için de ülke kodları tahsis edilebilmekte.

Mayıs 1997'ye geldiğimizde IT telekomünikasyon sektörü içerisinde 164 uluslar arası kamu telekomünikasyon numaralandırma plânı yayınlandığını görüyoruz. Bu tavsiye

kararı önemli. Şimdi IT Birleşmiş Milletlerin alt organı. Birleşmiş Millet üyesi her ülkenin muhakkak surette numara plânını veyahut da numara yönetimini bu E164'e göre yapması gerekiyor. Numaralandırma konusu teknik bir konu, daha pek çok tavsiye kararı var, ama tabii ki onlara bu sunum kapsamında değinmeyeceğim.

IT 164 tavsiyesiyle ülkelerin ulusal numaralandırma plânları oluşturmalarında referans niteliği taşıyor, ulusal kapsamda haberleşmenin sağlanabilmesi açısından da uyulması gereken kurallar manzumesi. IT E164 telefon şebekelerini küresel adreslemenin de temeli.

Rejim, numaralandırma rejimi. Niye numaralandırma rejimi diyoruz? Şimdi Kurumumuzun yapmış olduğu düzenlemelere bakarsanız şunu görürsünüz. Numaralandırma rejimi diyoruz, yetkilendirme rejimi diyoruz, ara bağlantı rejimi diyoruz, hep bir rejim sözü var. Rejim, yani bu da yine bizim icat ettiğimiz bir şey değil, gelişmiş ülkelerde de aynı düzenlemeler manzumesi söz konusu. Rejim sadece tek başına bir kanundan, bir yönetmelikten veyahut da bir tebliğden daha fazlasını ifade ediyor, bir alt düzenlemeler bütünü ve bağımsız bir otorite tarafından yönetilmeleri gerekiyor kıt kaynakların.

Şimdi bu rejim dediğiniz zaman sadece işte orada o alt düzenlemelere baktığınızda yazan kurallar bütünü değil rejim, bundan da öte satır aralarında yazan bazı işte politikalar var, bazı plânlar var, geleceğe dönük projeksiyonlar var o kıt kaynağı yönetmek üzere. Bu sebeple biz numaralandırma yönetmeliği, numaralandırma düzenlemesi demiyoruz sadece, bunların hepsini kapsayacak şekilde numaralandırma rejimi diyoruz.

Şimdi numaralandırma rejimi, bazı tanımlar var onlara kısaca değinelim. Numara kamu şebekesi uç birimini tanımlayan ve söz konusu uç birime çağrının yönlendirmesini sağlayan, bilgi içeren onluk düzende rakamlar dizisi. Numaralandırma ile en yalın anlatımla telekomünikasyon şebekelerinde kullanılan numaraların yönetimini kastediyoruz. Numaralandırma rejimi alt unsurlar itibarıyla şu şekilde: Bizim düzenleyici yaklaşımımıza göre numaralandırma rejimi üç alt düzenlemeyi içeriyor. Numaralandırma regülasyonu, taşıyıcı seçimi ve numara taşınabilirliği. Bunlara tek tek değineceğim, şimdi bu yaptığımız çalışmalara değineceğim.

Numaralandırma rejimine tam geçmeden önce, öncelikle küresel ve ulusal bazda numaralandırma regülasyon modellerine kısaca değinelim. Küresel boyutta numara

kaynaklarının yönetimi IT yapmakta, ulusal düzeyde ise ulusal düzenleyici otorite –bu genel bir ifade, bazı ülkelerde Kurumumuz benzeri telekomünikasyon kurumları var, bazı ülkelerde Haberleşme Bakanlığı, Bilişim Bakanlığı, Teknoloji Bakanlığı, her neyse adı onlar da sorumlu olabilmekte, karma modeller de var. IT altında çalışma grubu, iki numaralandırma konusunda lider çalışma gruba. IT düzenlemelerini bu çalışma grupları vasıtasıyla sürdürmekte. Bu çalışma gruplarına gerek Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin ilgili kurumlarından temsilciler, gerekse telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren firmaların temsilcileri katılabilmekte, bu düzenleme faaliyetlerine katılabilmekteler ve hatta yoğun olarak katılmaktalar, düzenleyici otoritelerden daha fazla firmaların bu düzenleyici çalışmalara katıldığını görüyoruz uluslar arası toplantılarda.

Bu çalışma grubunun ana konusu numaralandırma, numara kaynaklarını yönetim, ama bunun dışında işte şebeke yönetimi, IT tabanlı şebekelerde trafik mühendisliği gibi bazı alt çalışma konuları da var.

Ulusal boyuta indiğimizde karşılaştığımız regülasyon modelleri ise numaralandırma konusunda şu şekilde. Tekel yapıya haiz ülkelerde tekel işletmeci tarafından numara kaynaklarının yönetimi ve idaresi. Kurumumuzun kurulmasından evvelki durum aslında bu. Türk Telekom tarafından Kurumumuz kuruluncaya kadar numara kaynakları yönetilmiş. Rekabetin tesis edildiği ülkelerde ulusal düzenleyici otorite tarafından yönetim ve idare, özellikle Avrupa ülkeleri ve şu anda bizim girdiğimiz grup bu. Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi üçüncü tarafları numara kaynakları yönetiminin ihale edilmesi. Bu, bunun başka bir örneği yok. Amerika'daki durum biraz farklı bir durum. Newstar isimli bir şirket var, bu şirket kâr amacı gütmüyor, ihaleyle bu işi almış ve bu 1'le başlayan Kuzey Amerika entegre numaralandırma plânının idaresini sağlamakta.

Haberleşme Bakanlığınca yönetimi sağlandığı ülkeler de var, Japonya buna örnekmiş, haberleşme Bakanlığı ulusal düzenleyici otoritenin belli sorumlulukları paylaşarak idare ve yönetimi, İtalya'da durum buymuş. Bir de ulusal danışma konseyi gibi bütün tarafların konsensüsü ile numara kaynaklara yönelik önemli kararların alındığı ülkeler varmış, ki İrlanda'da buna örnek.

Şurada bir şey daha ifade edeceğim. Kimi ülkelerde Kurumumuz benzeri telekomünikasyon kurumları numaralandırma konusunda düzenlemeyi yapıyor, arkasında denetimi Ulaştırma Bakanlığı veyahut da biraz önce ifade ettiğim Teknoloji Bakanlığı, neyse o ülkedeki sorumlu bakan o yapabilmekte. Yani karma modeller söz konusu.

Numaralandırma rejimine geçelim. İlk önce numaralandırma regülasyonu. Numaralandırma regülasyonu da kendi altında üç alt unsur barındırmakta, bu da düzenlemeler bütün olarak görülebilir. Bunlar neymiş? Ulusal numaralandırma plânı, numaralandırma yönetmeliği ve numaralandırma veri tabanı. Bunların her üçünün de amaca amacının telekomünikasyon piyasasında etkin rekabetin sağlanması olarak söylenebilir.

Ulusal numaralandırma plânımıza ilk önce değinelim. Ulusal anlamlı numara öncelikle tanımlayalım, ulusal numaralandırma plânına akabinde geçeceğiz. Ulusal anlamlı numara dediğimiz şey alan kodu artı abone numarasından müteşekkil yapı, ülke kodu dahil değil, ülke kodunu IT tahsis etmekte. Başka bir ifadeyle ulusal anlamlı numara düzenleyici otoritenin tasarrufuna bırakılan kısım. Bu ülkemizde nasıl oluyor? Alan kodu 3 haneli bildiğiniz gibi, abone numarası 7 haneli, toplam 10 hanenin yönetimimiz yapmakta.

Şimdi, tabii bu 10 hane kafanıza göre artıramıyorsunuz, IT E164'e göre 15 eksi N ülke kodundaki rakam sayısı, 15 eksi N rakamı yönetebiliyorsunuz, 15 eksi 2, 90 2 haneli olduğu için 15 eksi 2 13 hane yapıyor. 13 haneden biz şu anda 10'unu kullanmaktayız. Bu demektir ki daha üç hane daha ulusal numaralandırma plânımız, kapasite genişleme imkânını bize sunmakta.

Ulusal numaralandırma plânı neymiş? İki tanım koydum buraya. Birincisi ulusal numaralandırma plânı. Kamu telekomünikasyon şebekelerini kullanan numaraların kullanıcı kolaylığı eşit erişim, uluslar arası kurallara uygunluğu ilkeleri ve de numara kapasitesi gözetilerek belli türlere ayrıldığı plân. Bu belli türlerde neymiş? Coğrafi, coğrafi olmayan, mobil ve kısa numaralar. Birazdan değineceğim kısa kısa.

Tanım 2'de, şu anda Yetkilendirme Yönetmeliği Taslağımızı biz oluşturduk, WEB sitemizde kamu kuruluşlarının ve sektörün görüşlerine sunduk. Haftaya sanıyorum çarşambaya kadar, –yanlış hatırlıyor olabilirim- çarşambaya kadar bu görüş alma süreci devam edecek. O Taslak Numaralandırma Yönetmeliğinden aldığım bir tanım bu.

Ulusal numaralandırma plânı numaraların yapısını tanımlayan, yönlendirme, adresleme, ücretlendirme veya hizmet türüne ilişkin bilgi vermek üzere bölümlere ayrılarak tanımlanabilen numaralandırma plânını tanımlamaktadır. Peki ulusal numaralandırma plânı niye yapılıyor? Aslında tanımların içerisinde bu gizli. Nedir? Yönlendirme, adresleme, ücretlendirme veya hizmet türüne bilgi vermek üzere numaralandırma plânını yapıyoruz, numaraları kategorilere ayırıyoruz.

Şebeke türleri itibarıyla IT’te tavsiye kararları çerçevesinde numaralandırma türleri sabit telefon şebekelerinde, mobil telefon şebekelerinde, data şebekelerinde ve teleks şebekelerinde numaralandırma olmak üzere 4’e ayrılıyor. Bunların hepsi için ayrı tavsiye kararları var; bundan daha azla tavsiye kararı var, ama esas tavsiye kararları bunlar. Teleks hizmeti artık yok olmaya yüz tuttuğu için, pek çok gelişmiş ülkede teleks numaralandırması ulusal düzenleyici otorite yapmıyor, yasal zorunluluğu şebeke işletmecisine devretmekte bu tip hizmetleri.

Mobil telefon şebekelerinde numaralandırma konusunda iki tavsiye kararımız var; E164 ve E212. Mobil abone numarası tahsisi E164’e göre yapılırken bu mobil terminal cihazını tanımlayan uluslar arası mobil abone kimliği İNTİ numarası tahsisi de E212’ye göre yapılmakta.

Numaralandırma plânlarını biz yapısı itibarıyla ikiye ayırıyoruz. Kapalı numaralandırma plânı ve açık numaralandırma plânı. Kapalı numaralandırma plânında ülke tek bir numaralandırma alanı. Bunu şöyle ifade etmeye çalışayım. Aramalarınızın hepsinde aynı hanede numara çeviriyorsunuz, yani kapı komşunuzu da arasanız, ülkenin bir ucundaki akrabanızı da arasanız çevireceğiniz rakam sayısı aynı oluyor, dolayısıyla ülke tek bir coğrafya alanı numaralandırma açısından. Ulusal **pepis** yok, yani 0’la çıkış sağlamıyorsunuz diğer bir alana çıkar gibi ve numaranın ilk rakamları hizmet hakkında bilgi verir. Fransa’da bu örneği görebiliriz.

Ülkemizin aralarında bulunduğu pek çok ülke açık numaralandırma plânı kullanıyor. Açık numaralandırma plânında ülke numaralandırma açısından belli coğrafya alanlara bölünmüş ve farklı alanlar arasında görüşme yapmak üzere çıkış prefiksi çeviriyorsunuz, bu ülkemizde 0 olmakta. Her bir alan için de kapalı numaralandırma plânı var. Yani Ankara’yı düşünürseniz 312 altında 7 haneli bir numaralandırma plânı var, her ilde bu şekilde 7 haneli kapalı numaralandırma plânı var. Açık numaralandırma plânı kapalı numaralandırma plânları bütünü olarak görmek mümkün.

Ben hemen şu örneği vereyim. Türkiye haritası üzerinde gidelim. Ülkemiz numaralandırma açısından 3 coğrafi bölgeye ayrılmış. 2, 3 ve 4. İşte Batı Anadolu illerinin alan kodları 2’yle başlıyor, Orta Anadolu illeri 3’le başlıyor alan kodları ve Doğu Anadolu illeri 4’le başlıyor. Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bu 3’e, 3 grubuna dahil. Şu anda İstanbul için iki adet olmak üzere her şehir için 1 adet alan kodu tahsis ediliyor ve toplam 83 adet alan kodu mevcut.

Ulusal numaralandırma plânımızın son derece özet bir görüntüsü. Aslında alt kademelerine indiğinizde çok daha karmaşık oluyor. Mümkün olduğunca özet bir şekilde ifade etmeye çalıştım.

Ulusal alanın numaranın ilk hanesi 0, 0 grubu prefiksler için ayrılmış. 0 ulusal, 00'da uluslar arası çıkış prefiksi. Bir kısa numara var, bir X yapısında ülkemizde bunlar taşıyıcı seçim kodu olarak ve bazı kamu hizmetleri için kullanılmakta. Bazı ülkelerde 4 veya 5 haneli olduğunu da görebiliyor, İngiltere buna güzel bir örnek. 2, 3 ve 4, az önce ifade ettik, coğrafi numaralar için tahsisli. 5 mobil numaralar. Biliyorsunuz ülkemizde mobil operatörlü GSM operatörleri ve NMT olarak bilinen araç telefonları alan kodu 5'le başlar. 6 ve 7 kullanımda bulunmuyor, bu rezerve olarak gelecekteki hizmet ve uygulamalar için rezervi bulunmakta. 8 ve 9 coğrafi olmayan numaralar. 8 ücretsiz arama telefon hizmeti, firmaların sundukları ücretsiz arama hizmetleri için. 822'de İnternet servis sağlayıcılarına dial up erişim için kullanılmakta. 900'de katma değerli bir hizmet olarak telefon mesaj hizmeti için kullanılmakta.

BAŞKAN- Toparlayalım lütfen.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Daha bayağı var, ama hızlı gitmeye çalışacağım.

BAŞKAN- Evet, önemli olan kısımlarını, özellikle biz elektrik, elektronik mühendisi öğrencilerine ve Türkiye'deki durumu, lütfen.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- 3 haneli kısa numara önemli olduğu için buna hemen değineyim. Bir XX yapısında Türkiye'de 1'le başlayan abone numarası yok biliyorsunuz ve 100 adet kapasite var, bu 150, 512 vesaire numaraları kastediyorum. Bir numara tahsis ettiğiniz vakit 100 numara tahsis etmiş gibi oluyorsunuz. Dolayısıyla, çok büyük bir kıt kaynak ve bunun 58'i tahsisli, 55'i Türk Telekom zamanında gerçekleştirilmiş, 3'ünü Kurumumuz gerçekleştirdi. Bunlar işte daha çok millî güvenlik, kamu sağlığı ve düzeni, asayiş can mal güvenliği vesaire, görüyorsunuz şebekeci hizmetler taşıyıcı seçim uygulamaları için kullanılmakta. Taşıyıcı seçimi 2004 itibarıyla gündeme gelecek bir konu. Konu önemli olduğu için Numaralandırma Yönetmeliğinde biz buna yer vermeyi düşünürken bazı acil başvurular olduğu için buna yönelik bir Usul Esas yayınladık, bu Usul Esaslara tahsis koşulları burada yer almakta. O zaman bunlara çok kapsamlı değinmeyeceğim.

İşte ülkede kısa numara tahsis etmek için hizmetin ülke çapında sunuluyor olması gerekiyor, belirli bir çağrı potansiyelinin öngörülmesi gerekiyor, hizmetin ticarî bir amaç taşımaması gerekiyor. Bu tip yaklaşımlar söz konusu.

112 tek acil çağrı numarası, bu konuya da hemen kısaca değineceğim. Biliyorsunuz Amerika'da 911 tek acil çağrı numarası, Avrupa Birliğinin 1991 yılında aldığı bir kararla 112 tek acil, tek Avrupa acil çağrı numarası olarak tahsis edildi. Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde biz de Şubat 2002 itibarıyla 112'yi tek acil çağrı numarası olarak tahsis ettik, ama şu anda içeriği doldurulmamış vaziyete. Yani hâlâ sıhhi imdat çağrıları için kullanılıyor. Sorumlu taraf İçişleri Bakanlığı oldu için şu anda Avrupa Birliğinden bir destek, Matra Projesi çerçevesinde, Hollanda Hükümetinden bir destek almak İçişleri Bakanlığımız. Bu ortak çalışmayla teknik ve idarî alt yapıyı oluşturmak üzere çalışmalarını yürütüyor İçişleri Bakanlığı.

Ankara pilot bölge seçilmiş son aldığımız bilgilere göre İçişleri Bakanlığından. Buna göre ilk önce Ankara'da olmak üzere tüm Türkiye'ye bu yayılacak. İlk plânda polis, itfaiye ve sıhhi imdat çağrıları 112 üzerinden yapılabilecek, akabinde başka katma değerli birtakım, katma değerli demeyeyim, bazı acil çağrı hizmetleri de 112 kapsamına alınacak. Tabii bunun oluşturulması bir epey uzun süre alacaktır; çünkü Türkiye'de acil çağrı merkezlerinin kurulması ve burada gerekli yönlendirmelerin yapılması, yetenekli operatörlerin buralara tahsis edilmesi vesaire oldukça kapsamlı ve zor bir çalışma. İçişleri Bakanlığı şu anda bu çalışmayı yürütüyor.

Numaralandırma regülasyonu ikinci alt unsuru Numaralandırma yönetmeliğı. Numaralandırma Yönetmeliğinin işlevi nedir? Numaralandırma plânının yönetimini sağlamaktır esas itibarıyla. Numaraların tahsis edilmesi, kullanım koşullarının belirlenmesi, kullanım koşullarına uygun kullanılıp kullanılmadığı numaraların denetiminin yapılması ve cezai müeyyidelerin belirlenmesi. Esas itibarıyla yapısı bu şekilde.

Uygulamaya dönük usul esasları kapsıyor. Kısaca UNP'nin yönetimini sağlayan kurallar bütünü. Numaralandırma Yönetmeliğı, şimdi küresel anlamda numaraların yönetimi için bazı kriterler belirlenmiş, bunlara değinmeyeceğim şimdi, daha sonra tekrar ülkeler bazında değiniriz.

Numaralı fon da az önce ifade ettiğim Taslak Numaralandırma Yönetmeliğini kamu görüşüne ve sektör görüşüne sunduk. Nasıl hazırlandı? Yaklaşık 1,5 yıl sürdü bu

taslak yönetmeliğinin tasarlanması. Öncelikle biz bunu bütün düzenleyici yaklaşımlarımızı veya oluşturduğumuz yönetmelik tebliğleri birer proje olarak görüyoruz ve proje grupları oluşturuyoruz. Öncelikle kapsam belirledik, akabinde IT ve Avrupa Birliği'nin numaralandırmaya ilişkin tavsiye kararlarını mevzuatını inceledik. Başta AB ülkeleri olmak üzere en iyi ülke uygulamalarını ele aldık ve yurt içi, yurt dışı toplantılara katılım sağladık ve işletmecilerimizle zaman zaman toplantılar yaptık ve taslağımızı oluşturduk. Şu anda www.tk.gov.tr adresinde erişebilir. Haftaya çarşambaya kadar basılı duyurular bölümünde yayınlanacak.

Yönetmeliğin dayandığı temel ilkeler.

BAŞKAN- Ahmet, Türkiye'deki durumu bahsedelim, çünkü 20 dakikamızı aştık.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Şimdi bunlar önemli aslında ama, millî güvenlik ve kamu düzeni gerekliliğiyle acil durum ihtiyaçlarına öncelik verilmesi, taraf olduğumuz uluslar arası kuruluşların mevzuatına uyulması, çünkü standardizasyon gerekiyor, kamu menfaatinin gözetilmesi, tüketici haklarının korunması gibi temel ilkelerimiz var bu yönetmelikte. Yönetmeliğimizin bölümleri itibarıyla kapsamı bu şekilde.

Burada madem en son bölümdeki numaralandırma komitesine ben biraz değineceğim. Diğer hükümler bölümünde numaralandırma komitesi diye bir kavram getirdik gelişmiş ülkelerde olduğu gibi. Bu komitenin üyeleri ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, sektör üyesi, sektörde faaliyet gösteren firmaların temsilcileri, EMO, Telkoder gibi örgütlerden katılımcılarla böyle bir komite oluşturacağız. Kendi çalışma ilkelerini kendisini belirleyecek ve gelecekte yapacağımız numaralandırma konusundaki düzenlemeler bu komitenin kararları doğrultusunda şekillenmeye çalışacak. Bu şekilde de katılımcı bir yaklaşımı sağlamış olacağız.

Yönetmeliğin getirecekleri. Cumhuriyet tarihimizde numaralandırma konusunda yapılmış ilk düzenleme olacak, numara kaynağının etkin ve verimli yönetimi sağlanacak, AB müktesebatına numaralandırma anlamında tam olarak uyum sağlanacak, başvuru tahsis, kullanım ve geri alım iade koşulları belirlenecek, cezai müeyyideler belirlenecek. Bunun dışında rekabetin sağlanmasında iki önemli enstrüman olan numara taşınabilirliği ve taşıyıcı seçimi için de mevzuat alt yapısı oluşturulabilecek. Komiteye az önce değindim.

Numaralandırma regülasyonu, son unsur numaralandırma veri tabanı. Numaralandırma veri tabanı ile işte tahsis kullanım ve numaraları tahsis kullanım ve geri alımına ilişkin bilgilerin bilgisayar ortamında tutulmasını sağlayacak. E-dönüşüm projesi

çerçevesinde gelecekte İnternet üzerinden numara tahsis başvurusu yapma imkânı sunma gibi bir düşüncemiz var, ama öncelikle sayısal imza gibi bazı konuların halledilmesi gerekiyor Türkiye’de.

Numaralandırma rejimine tekrar dönecek olursak taşıyıcı seçimine değineyim. Taşıyıcı, bildiğiniz gibi bir çağrının başlatılması, sonlandırılması veya taşıma hizmetlerinin tümünü veya bir kısmını sunan işletmeciyi ifade ediyor. Taşıyıcı seçimi ikiye ayrılmakta, çağrı bazında taşıyıcı seçimi ve taşıyıcı ön seçimi.

Şimdi 2004 başı itibarıyla ses iletiminde yeni firmalar, yeni işletmeciler piyasaya girdiğinde taşıyıcı seçimi en önemli konu olacak. İkiye ayrıldığını belirtmiştik. Çağrı bazında taşıyıcı seçimi ile nasıl bir uygulama olacak? Diyelim ki siz A telefon abonesisiniz, uluslar arası bir çağrı yapmak istiyorsunuz Amerika’ya, Amerika’ya çağrı yapan B telefonu daha ucuza hizmet sunduğunu görüyorsunuz. Kurum tarafından tahsis edilmiş taşıyıcı seçim kodunu çevirerek ilk önce B telefonuna bağlanıyorsunuz, oradan Amerika’ya çağrınızı yapıyorsunuz. Almanya’ya çağrı yaparken C telefonu daha ucuza çağrı yaptığını görüyorsunuz ve o C Telekom taşıyıcı seçim kodunu çevirerek onun şebekesine bağlanıp çağrınızı oradan tamamlıyorsunuz. Çağrı bazında taşıyıcı seçimi bu. Yani her çağrıda farklı operatörlere bağlanma imkânınız var; uzak mesafe ses iletimi için tabii ki. Taşıyıcı ön seçimi ise, baştan bir taşıyıcı seçiyorsunuz kendinize, her zaman o operatör üzerinden bağlanıyorsunuz.

BAŞKAN- Tamamlıyoruz, sonuç ve numaralandırmada...

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Numara taşınabilirliği var onu da anlatmam lâzım, 5 dakikada bitireceğim.

BAŞKAN- Şimdi anlattığının büyük bir kısmı CD’lerde veya şeyde olacağı için, burada öncelikle vurgulanıp son söz olarak şöyle 2 dakikada toparlamamı istiyorum lütfen.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Düzenleme konusunu ne yapıyoruz? Başka bir proje grubu var Kurumumuzda çalışan. Uzak mesafe ses iletimi konusunda Yetkilendirme Yönetmeliği ekinde yer alacak bir usul esas için çalışmaların yürüttüğü. Onlar da kamu görüşüne sundular bu usul esasları. Haftaya, pardon 21 Kasım’a kadar bu görüşleri onlardan alacaklar ve bu şekilde telekomünikasyon piyasasına 2004 başı itibarıyla yeni girecek ses iletimcilerin mevzuat alt yapısı bu şekilde hazırlanmış olacak.

Numara taşınabilirliği. Numara taşınabilirliğinin 3 alt kategorisi var. Coğrafi taşınabilirlik, servis taşınabilirliği ve servis sağlayıcı taşınabilirliği. Bunların en önemlisi

servis sağlayıcı taşınabilirliği, ona değineyim. Servis sağlayıcı taşınabilirliği şöyle olmakta: Numaranızı A Telekom'dan B Telekom'a geçerken koruyabilmenizi ifade ediyor bu. Bu çok önemli özellik, telekomünikasyon piyasasında etkin rekabetin sağlanmasında çok gerekli bir şey.

Bunu da geçtim.

Kurumumuzun bu konuda yaptığı çalışmalara değineyim madem.

Numara taşınabilirliğine ilişkin olarak 2004, şimdi biz 2002 ve 2003 yılında İş Plânı yayınlamıştık Kurum olarak, 2004 yılı için de böyle bir çalışmamız var. Numaralandırma konusunda 2004 yılındaki en önemli gündem mademiz numara taşınabilirliğinin sağlanması. 2004 başı itibarıyla bu iş plânımız yayınlandı, numara taşınabilirliğinin nasıl sağlanacağına ilişkin yol haritasında görebileceksiniz.

Sonuç ve öneriler. Liberalleşme sorusu öncelikle ne olacak? Öncelikle ulusal numaralandırma plânımızı gözden geçirdik ve yeni hizmetler, yeni uygulamalar, yeni işletmeciler için ulusal numaralandırma plânımız kapasite olarak yeterli mi, bunun tespitini yaptık. Halihazırdaki plân bizi uzun yıllar götürebilecek kapasitede, dolayısıyla çok radikal bir değişiklik öngörmüyoruz. Taşıyıcı seçimi itibarıyla az önce bahsettim düzenlemeler tamamlanmak üzere. Ulusal kısa numara bloğundan belirli bir bölümü taşıyıcı seçim kodu olarak ayırdık, bu, 10 numara ayırdık, bu yetmezse bir hane daha ekleyerek bunu 100'e çıkarma gibi bir düşüncemiz var. Numara taşınabilirliği konusunda en önemlisinin servis sağlayıcı taşınabilirliği olduğunu ifade etmiştim. Servis sağlayıcı taşınabilirliği konusunda da 2004 yılı iş plânımız ortaya konduğunda yol haritamızın ne olacağını çok açık bir şekilde görebileceğiz, ama Avrupa ülkelerine baktığımız zaman numara taşınabilirliğini en erken, yani en iyimser bir yaklaşımla 2 yıl içerisinde tamamlanabileceğini öngörüyoruz; çünkü bazı maliyetler var, bunların paylaşılması gerekiyor. Maliyet paylaşım modellerini nasıl olacağı vesair çok önemli konular. Bunlar da 2004 yılı içerisinde ele alacağımız konular. Muhtemelen Numaralandırma Komitesini kurabilirsek numara taşınabilirliği konusundaki düzenleyici yaklaşımın ne olacağını da bu Numaralandırma Komitesinde ele alacağız.

Ben teşekkür ediyorum, irtibat bilgilerim de burada.

Teşekkürler. Soru olursa alabiliriz herhalde.

BAŞKAN- İki tane soru alabiliriz, ama arka arkaya soralım. Soruları aldıktan sonra çok kısa bir cevap.

SORU- (Anlaşılmıyor)

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Şimdi taşıyıcı seçimi, ben numaralandırma açısından ele aldım, yani taşıyıcı seçim kodu tahsis ettik vesaire dedim hatırlarsanız. Numara taşıyıcı seçimi için Kurumumuzda çalışan aslında 3 proje grubu var. Numaralandırma olarak biz sadece bir ucundan tutuyoruz. Bunun dışında başka bir proje grubumuz –az önce ifade ettim- bunun mevzuat alt yapısını ve teknik alt yapısını oluşturma anlamında çalışmalar yürütüyor. Dolayısıyla, onların hazırladığı bir rapor var aslında. Bu gerçi kamuoyu görüşüne açılmadı. Orada gerekli fizibilite yapıldı. Yani ne kadar 2004 başı itibarıyla, ne kadar işletmeci girebilir, yerel olarak, yani uzak mesafe taşıyıcılar ne şekilde yapılır. Bunlar aslında daha sonra açıklanacak, ama şu aşamada o öngörülerini tam paylaşma taraftarı değilim. Daha sonra bunlar 2004 yılı başında daha açık bir şekilde görülebilecektir diye düşünüyorum.

BAŞKAN- Çok kısa bir sorum olacak konuyla ilgili.

Hatırlarsanız bir operatör, GSM operatörlerinden birisi demişti ki, istediğiniz numarayı veriyoruz size, yani diyelim ki seçtiğimiz numarayı veriyoruz. Bunu özellikle şundan dolayı soruyorum. 3 digit daha ilave etme hakkımız var dediniz, yani ulusal bazda. Eminim bir şifreleme metodu kullandılar. O konuda bilginiz var mı, yani bu benzeri bir uygulama, dijital artırmak yerine acaba kullanılamaz mı?

AHMET EMİN TURGUT (TK)- Tam olarak sorunuzu alabilir miyim?

BAŞKAN- Peki 0542'li hatlar için, Telsim hattı, açıkça sorayım o zaman. İsteddiğiniz numarayı size vereceğiz, yani seçeceğiniz numarayı, Telsim'den istediğiniz numarayı vereceğiz şeklinde bir kampanya başlatmıştı belli bir dönemde ve kişiler o bazda istedikleri numaraları seçtiler. Halbuki aynı numaraya sahip olan kişiler olması durumu söz konusu. Bu konuda bir bilginiz oldu mu, merak ettiğim için şey yaptım.

AHMET EMİN TURGUT (TK)- O konuda bir çalışmamız olmadı ama, Mehmet Ali Bey sanırım o konuda bilgi vermesi mümkün olabilir, kampanyayı onlar yürütmüştü.

BAŞKAN- Peki teşekkür ediyorum.

Ben tekrar teşekkür ediyorum.

Evet, üçüncü konuşmacımız Mehmet Ali İnceefe'yi çağırıyorum.

Kısaca özgeçmişini okuyacağım.

1960 Van'da doğmuştur, 1986 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümünden mezun olmuştur. 1987-1992 yıllarında PTT Etüt Proje ve Yatırım Dairesinde Data Haberleşme, Uydu Haberleşme Mühendisi olarak çalışmıştır. Turpak paket anahtarlamalı data şebekesi kuruluşunda fiilen görev almıştır. 1993-1995 yıllarında Ericson'da, 1995-1998 yıllarında Komsat Türkiye'de çalışmıştır. Temmuz 1998 tarihinden bu yana da Telsim Anonim Şirketi Kamu Koordinasyon Müdürü olarak çalışmakta olup, ağırlıklı olarak telekomünikasyon mevzuatı ve düzenlemeleriyle ilgili ilgilenmektedir.

Evet sunumu için kendisine sözü bırakıyorum.

Süre hususunda da yine bir hatırlatacağım. 15 dakika sonra uyaracağım, 5 dakika da soru için.

Teşekkür ederim.

MEHMET ALİ İNCEEFE (TELSİM A.Ş.)- Öncelikle sorunuzu cevaplayayım isterseniz. Bahsedilen numara tahsisi aynı numaraların değişik insanlara verilmesi değil. Bir dönemde GSM'de numaralamada sime bağlı numaralama zorunluluğu vardı. İstedığınız numarayı değil, eldeki mevcut numaralar verilebiliyordu, ama daha sonra bir havuzdan istediğiniz 7 numaradan birini alabilme fırsatı çıktı, olay odur. Yoksa bir şifreleme ya da ek numaralama sistemi getirilmedi. Yani Ankara'da hangi bayiden bir numara istiyorsanız alabiliyorsunuz, olay odur.

BAŞKAN- Havuzdan yani aldıkça azalma yöntemi.

MEHMET ALİ İNCEEFE (TELSİM A.Ş.)- Ama aynı numaranın değişik kişilere tahsisi söz konusu değil.

Bu arada hem sunucuyu, hem de dinleyicilere bir şey duyurmak istiyorum. Burada anlatılanların hepsi www.emo.org.tr sayfasında PDF file olarak mevcut. Dolayısıyla detaylar veya burada eksik kaldığını düşündüğünüz kısımları oradan da takip edebilirsiniz. Sunucu arkadaşlar da bunu dikkate alarak stratejik yerleri özellikle vurgulayarak anlatırlarsa sürede bir problem kalacağını zannetmiyorum.

Teşekkür ediyorum.

Kısa, en kısa olanıdır diye yazardı eskiden devlet dairelerinde, artık kalmadı ama.

Bu sunumu hazırlarken öğrencilik dönemimde başucu kitabı olarak kullandığım bir kitabı anımsadım. Ferhan Şensoy'un "Gün destesi." Şiirimsi anılarını anlattığı bir kitabıydı. Orada yine bir şiirimsi anılarında şöyle söylüyordu. Kavaklıdere, vazgeçtim

dereden, kavakların nerede diye? Çarpıcı bir şey. Ankara’da yaşayanlar için Kavaklıdere gerçekten Kavaklıdere’dir, mekândır. Ama dışarıdan baktığınızda bazı kavramalara ne kadar yabancılaştığımızı görüyoruz. Keza, Kızılay, Ulus, Ayrancı, kimdir ayrancı, kimsenin aklına gelmez. Teknoloji ilerledikçe ağırlıklı yerde olan yabancılaşma genel kavramlara yansdı. Örneğin “cepten arama.” Cepten arama nedir? Ama burada cepten ara beni dediğinizde anlayamayacak kişi yoktur sanıyorum. Gerçi Avrupa’da anlamayabilirler ama, Türkiye’de böyle bir yabancılaşma sürecine girdik.

Bu gelişme tabîi sadece insanların kavramlara yabancılaşmasını değil, yavaş yavaş kavramların da insanlara yabancılaşmasını gündeme getirdi. 200 yılında NTT Dokuma’nın başkanı 2010 yılına kadar iletişim ya da Telekom trafiğinin yüzde 70’inden fazlasının ses dışı trafik olacağını ve çok yakın bir gelecekte de iletişimin insanlar ve makineler arasında, insanların arasında olmakta çok ve hatta makinelerin arasında olacağını söylüyor. Gördüğünüz gibi iletişim kavramı bu sefer bize yabancılaşmaya başlıyor, belki bizim için yabancılaşıyor ama.

Bu neyi değiştiriyor? Konuşma türünü, kullanıcı türünü değiştiriyor. Yani insanlar arasındaki iletişim yavaş yavaş makineler arasındaki iletişime kaymaya başlıyor. Tabîi bunun da yeni kullanıcıları gündeme getiriyor. Örneğin kredi kartları için kullanılan post makineleri, ATM makineleri, sayaçlar, satış makineleri. Bunların bir sürüsü Türkiye’de kısmen kullanılsa da bir bölümü henüz en azından iletişim anlamında pek yaygın olarak kullanılmıyor. Ama gördüğünüz gibi yaşamımızda var olan birtakım nesneler bizim yararımız için ancak bizim dışımızda haberleşmeye başlıyor. Tabîi bu anlamda bakarsak ilginç istatistikleri göreceğiz. Yakın zamana kadar tek ve etkin kullanım aracı olan sabit telefon diyebileceğimiz telefon gördüğünüz gibi artmasını sürdürüyor ama artma eğilimi azaldı. Onun yanı sıra, mobil, mobil İnternet ya da makineler arasındaki iletişim dramatik bir hızla artıyor. Sanıyorum NTT Dokuma’nın başkanının 2000 yılında öngörü olarak söyledikleri tahmininden çok daha kısa bir süre içerisinde gerçeğe dönüşmeye başladı.

Peki bunlardan bize ne diyebilirsiniz. Bakın bir toplumda en önemli 3 unsur vardır. İster kültürümüzü, isterse yaşantımızı diyebileceğimiz belirleyen 3 unsur. İnsanın kendisi bilgi, Türkiye’de pek rağbet görmese de, aslında bilgi çok önemli bir unsurdur ve üçüncüsü para. Para dünyanın her yerinde çok önemli bir unsurdur. Bunların serbest dolaşımı gündeme geldikçe, ki geliyor. Ofisler yavaş yavaş mobilleşmeye başlıyor, paralar ve bilgi hareket etmeye başladığında bankacılık mobilleşmeye başlıyor. Tabîi bunlar da yaşam tarzımızı, iş tarzımızı etkiliyor.

Aynı şekilde Telekom işletmecileri de yeniden yapılanıyor. Buradaki en önemli unsurlardan birisi genel anlamda rekabet kavramının toplumlara daha fazla nüfuz etmesi. Bunun da motorlarından birisi yeni teknolojiler. Siz istemeseniz de –ilk konuşmacı arkadaş söylemişti- tartışmaya başlıyorsunuz. Bizim dışımızda gelişti, dahlimiz hiç yok, ancak bunun bizim üzerimizdeki etkilerini biz tartışıyoruz. Dolayısıyla, çok hızla nüfuz ediyor ve bu teknolojilerden sanıyorum en önemli yanlarından birisi de artık telsiz ve mobilleşmeye başlaması. Bu gerçekten insanı alan ya da mahal kısıntısından kurtarıyor. Belki de oldukça çılgın yerlere götürdüğü de söylenebilir. Rakip tarzı değişiyor, yeni iş birlikleri gündeme geliyor.

Dolayısıyla, bütün bunlar, yani para, bilgi ve insan harekete başladığında bildiğimiz klasik erişim yöntemleri yetersiz ve zayıf kalıyor. Dolayısıyla, daha çeşitli daha yaygın ve daha etkin erişim, iletişim ve erişim çözümlerine ihtiyaç hızla artıyor.

Bu anlattıklarım geneldi. Genel olarak anlattıklarımız hiç kuşkusuz ki, Türkiye için bire bir geçerli anlamına gelmez. Türkiye’de ne var sanıyorum ona bakmak biraz daha yararlı olacaktır.

Bu uygulamalardan bahsettiğim gibi en önemlilerinden birisi bankacılık. Bankacılık sektörü her toplumda olduğu gibi Türkiye’yi de sürükleyen, şekillendiren sektörlerden birisidir. Bakın burada 4 önemli unsur. Bankacılığın doğrudan doğruya kendisiyle ilgili olmasına rağmen hizmet niteliği ile kullanıcı tarafında daha fazla yer 4 unsurundan bahsediyoruz. Kredi kartı. Artık para taşımıyorsunuz kredi kartıyla işlem yapmaya başlıyorsunuz ki, bu bir sürü değiştiriyor. Türkiye’deki değişimi görecekt olursanız gerçekten dramatik bir değişim. İşlem sayısı aynı etkiyi gösterecek biçimde değişmiş, bu arada kredi kartlarının kullanıldığı post ya da paraların çekmede kullandığımız ATM cihazlarındaki değişiklik ve artış da dikkate değer, oldukça önemli bir artış.

İkincisi, mobiliteden bahsettiğimizde elbette sadece iletişim değil, insanların mobilitesine yarayan araçlar, ki ben burada sadece taksilerle ilgili bilgi verdim, bunun yanı sıra diğer polis araçları olabilir, diğer taşıma ve ulaşım araçları da olabilir. Gittikçe artıyor. Dolayısıyla, bizlerin hareketliği, dolayısıyla bizimle beraber ihtiyaçlarımızın da hareketliliği ya da hareket halindeki ihtiyaçlarımızı da artırıyor.

Sonuncu şeye gelirse bilginle ilgili İnternet. Tabî dünyadaki rakamlara baktığımızda çok etkileyici rakamlar görüyoruz, çok etkileyici teknolojiler. Türkiye’ye

getirdiğimizde acaba durum böyle mi? Bakın 1990'ların sonunda, 1980'lerin sonunda Türkiye'de matbaa fırsatını kaçıran bir ülkenin bilgisayar fırsatını kaçırmaması tartışmaları yapılıyordu çok çarpıcı bir şekilde ve bu konuda kurumların, devletin ve bireylerin üzerine düşen görevler tartışılıyordu. Aradan 10 yıl geçti, tartışmanın sadece tanımı değişti. O gün bilgisayar bugün İnternete dönüştü. Aman İnternet trenini kaçırmayalım, ama bu niyetlerde olan bir şey değil bu kadar büyük ölçekli işler. Mutlaka somut birtakım cihazlara ya da alt yapıya ihtiyaç duyuyor.

Türkiye'de, bu veriler gerçi biraz eski olabilir, Telekomünikasyon Kurumunun geçen yılki raporundan alınmıştır. Dolayısıyla, bir nebze artmış olabilir, ama PC penetrasyonuna baktığınızda yüzde 3 civarındaydı, bunun bugün sanıyorum yüzde 5, yüzde 6 civarında olduğu söyleniyor. Halbuki 1999 yılında yüzde 30 Amerika'da PC penetrasyonu, yaklaşık 100 milyon civarında iken 2002 yılının sonunda yüzde 70'lere vardı, yani 200 milyon neredeyse PC daha eklendi. Türkiye'de ise bu hemen hemen kayda değmeyecek yüzde 1, yüzde 2'lik bir artış gösterdi topu.

Tabii PC'nin az olduğu yerde siz istediğiniz kadar İnternet reklamı, İnternet propagandası yapın artırmanız mümkün değil; çünkü temel erişim cihazı PC. Rakamlar gördüğünüz gibi oldukça sıkıntılı. Bunun yanın sıra cihazı olanların ise bilgiye ya da İnternete erişim olanakları sınırlı. Dünyada da gerçi benzer tablo görünüyor ama, kullananların çoğu daylap erişiyor, diğer teknolojiler dünyayla karşılaştırıldığında, örneğin ADSL, ISDN ya da kablo TV gibi oldukça düşük, yok sayılabilecek kadar düşük bir alternatiften bahsediyoruz.

İşin ilginç yanı. Var olan alternatifler de İnternet hizmetiyle karşılaştırıldığında daha pahalı bir yapıya dönüşüyor. Yani İnternete erişmek İnterneti kullanmaktan daha pahalıya geliyor; ilginç bir durum. Dolayısıyla, Türkiye'de sıkıntılar dünyadaki sıkıntılardan biraz daha farklı görünüyor. Örneğin dünyadaki ve Türkiye'deki İnternet kullanımına baktığınızda Türkiye Afrika'dan daha iyi görünüyor belki ama, dünya ortalamasının oldukça altında.

Keza diğer bir gösterge, Türkiye'de var olan yüzde 4, yüzde 5'lik PC penetrasyonuna baktığımızda bunun homojen dağıldığı gibi bir yanılgıya kapılmamak gerekiyor. Çünkü bu bilgisayarların büyük bir bölümü ya devlet dairesinde ya şirketlerde. Bireysel anlamda Türkiye, yani evden İnternete erişimde küme düşmek üzere neredeyse.

Erişim alternatiflerine hızlıca baktığımızda dial up erişim çıkıyor karşımıza, ki birtakım sıkıntıları var. Kiralık devre gibi bir olay gündemde, bireysel anlamda çok uygun olmamakla beraber kurumsal kullanımda etkin. Keza kablolu TV benzeri bir şekilde. ADSL ise Türkiye’de hep adı söyleniyor, hep bahsediliyor ama fiilen ADSL’e tanık olan birkaç mutlu kişi vardır aranızda. Toplumun arayıp da bulamadığı bir şey.

Diğer bir seçenek, belki daha kolay teknolojik açıdan iyi olmakla beraber oldukça pahalı. Uydu üzerinden haberleşme, ki niteliği itibarıyla dönüş kanalı olarak dial up’ın tercih edilmesi yine aynı tıkanık ortama bu seçeneği de sokuyor.

Sonuç olarak bunlara baktığımızda biraz önce genel olarak anlattığımız temel mobilite hizmetinin hiçbirinin yardımcı olamadığını görüyoruz. Hemen hemen hepsi yer bağımlı, yerleşim bağımlı. Tümünde kaliteyle ilgili birtakım sıkıntılar var ve tümü Türk Telekom tarafından veriliyor. Bu durumda nitekim göstergeler de aynı şeyi gösteriyor. Makul ücretlerle kullanılabilecek erişim seçeneği, dial up ya da Turpak gibi şeyler, kiralık ADSL ne kadar uygundur bilemiyorum, fiyat ve sağlanırlık, ulaşılabilirlik açısından. Uydu benzeri sistemler ise çok yüksek maliyetlere yol açtığı için kullanımı oldukça sınırlı.

Dolayısıyla, görüyoruz ki, toplumu açalım derken getirip bir yerde yine sıkıştırıyoruz, aynı açmaza sokuyoruz. Burada karşımıza yeni bir seçenek olarak GPRS geliyor. GPRS’i teknik olarak çok uzun anlatmayacağım. Ama temel birtakım şeylerini vurgulamak gerekir ki, stratejik anlamda çok önemli.

Birincisi GPRS dediğimiz sistem mevcut GSM şebekeleri üzerinden GSM’in radyo erişim olanaklarını kullanan paralel bir İnternet şebekesidir. En önemli yanı budur. Bakın kapsamanın olduğu her yerde, GSM sinyalinin gittiğini her yerde erişime hazır bir İnternet sinyali de buluyorsunuz GPRS sayesinde. İkincisi always-on. Bunu Türkçe’ye çevirmekte zorlandım. Yani kullanmak için özel bir işlem yapmanız gerekmiyor. Sistem 24 saat GSM sisteminin hizmet verdiği her yerde her zaman kullanıma hazır karşılıklı olarak; çok önemli bir unsur. Diğer bütün sistemlerde bir oturum başlatmak zorundasınız. Kiralık devre hariç.

BAŞKAN- Mehmetçiğim biraz hızlanırsak, 3 dakika içerisinde tamamlayalım.

MEHMET ALİ İNCEEFE (TELSİM A.Ş.)- 3 dakika, tabî ki.

Yaygın ve ucuz terminal cihazı. 2 yıl önce GPRS tartışılıyordu, bugün ise Türkiye’ye giren 83 değişik model GSM telefonunun 55’inde, yani yüzde 70’inden fazlasında GPRS özelliği var. İstemeseniz de bu sistemi satın almış oluyorsunuz. Kolay

kurulumu, basit birtakım parametrelerle işi çözüyorsunuz, kısa işlemler için ideal. Ancak kullanımı nedense Türkiye’de özellikle oldukça sınırlı. GPRS’in tek sıkıntısı yığın işlem diyebileceğiniz, **bec** transferler için uygun bir ortam değil.

Hızlarını merak etmişti bir arkadaş. Pratik olarak karşılaştırdığımızda her ne kadar teorik hızı 172 kilobit civarında olsa bile pratik hızı genellikle asimetrik olarak değişiyor ve genellikle 50-60 kilobitler civarında efektif hızı var.

Sonuçta bütün bunları değerlendirmeye kalkarsak, niye GPRS, niye etkin, niye yaygın ve neden? GPRS’i bir erişim teknoloji olarak da düşünebiliriz, GPRS’i bir fırsat olarak da değerlendirebiliriz. Türkiye tavuk yumurta ikilemini her işte olduğu gibi burada da yaşıyor. Yani PC sayınız sınırlı iken İnterneti artırmayı hedefliyorsunuz, doğal olarak İnternet sınırlı kalıyor. İnternetin sınırlı kaldığı yerde sayısal uçurum diye bahsettiğimiz hizmetin yaygınlaşması anlamında ciddi farklılıklar oluşuyor ve buna bağlı olarak teknik ve ticarî anlamda ciddi bir alt yapı oluşturamadığınız zaman PC sayısını artıramıyorsunuz, yeniden başa dönüyorsunuz. Türkiye bu ikilemi sürekli yaşıyor ve bundan çıkış için dünya ortalamaları, PC penetrasyonunda yüzde 40, yüzde 50’ler civarında İrlanda’yı, Portekiz’i, vesaireyi kendimize örnek almaya çalışıyoruz, çarpıcı bir şey.

Halbuki Türkiye’nin elinde birtakım fırsatlar var. Biraz önce katılımcılardan birisi sormuştu. GPRS, gerek GSM gerekse GPRS dünyadaki eş zamanla Türkiye’de doğrudan doğruya kullanılmaya başlanan bir teknoloji, yani dünyadaki ilk üç operatör arasında Telsim’de bu hizmeti veren bir şirketti. Şu anda ise bütün şirketler tarafından, GSM işletmecileri tarafından verilen bir hizmet. Dolayısıyla, bir kere bunun var olan ve yaygınlığı açısından mutlaka iyi değerlendirilmesi gerekiyor. İkincisi, çok kolay ve hızlı konumlandırabilirsiniz, eğer mevcut kaynakları doğru değerlendirirseniz, topluma birtakım hizmetlerin ulaştırılması için doğru kullanabilirseniz, böylelikle gelece yönelik de hazır olabilirsiniz. Mevcut GPRS’i kullanmadan ki, konuşmacılardan birisi söylemişti UNTS için GPRS ciddi bir tehdit, aslında ciddi bir tehdit mi tartışılabilir ama, GPRS’in kullanılmadığı bir yerde, yani 50-60 kilobitlik bir kapasiteye bile bilgi anlamında ihtiyacı olmayan bir toplumda ticarî olarak 2 megabitlerden bahsedilmesi tabii düşündürücü bir olaydır. İyi değerlendirilip iyi tartışılması gerekir.

Bunun için GPRS’in bir kere yaygın ve kolay erişildiği için sadece bir erişim yöntemi olarak değil, alınan telefonlar da hazır olduğu için ciddi bir iş potansiyeli ve fırsat olarak değerlendirilmesi gerekir. Girişimciler için bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerekir; çünkü siz bugün Türkiye’de İnternet işi yapmayı düşündüğünüzde boyutları ya

büyük iş yapmanız gerekiyor ki, zor ya da küçük olduğunuzda aynı yerde takılıp kalıyorsunuz. Yani bu sefer işle ilgili de ciddi şeyler yapamıyorsunuz. Gerçekten İnternet istatistiklerine bakacak olursanız Türkiye'deki İnternete yönelik girişim tarafında inanılmaz derecede düşük faaliyetler görürsünüz. Bu işletmeciler için fırsat olabilir şebekenin daha etkin kullanımı, verimli kullanılmasına yol açar ve maliyetleri düşürecektir. Devlet için fırsattır, yeni iş ve istihdam olanakları, kolay dönüşümler, yani e-devletten bahsediyoruz bu birazcık uzatım eee-devlete dönüşüyor. Çünkü bunu yapabileceğiniz alt yapınız yok. Dolayısıyla, alt yapı yokken üst yapıdaki çeşitlemeler biraz fanteziye kaçıyor. Ülkemizde de yaklaşık 10 yıldır bu fantezileri sürdürüyoruz biz. Bunun için mevcut olanakların çok iyi değerlendirilmesi gerekiyor ve böylelikle sayısal uçurumu da daraltabiliriz; çünkü bugün GSM hizmeti Türkiye'nin hemen hemen bütün coğrafyasında aynı kalitede ve aynı süreklilikte veriliyor; ilginç. Bu özelliğe sahip ikinci bir hizmet sınıfını Türkiye'de bulmanız mümkün değil.

Bu durumda İnternetin, bankacılığın, vesairenin çok önemli olduğunu düşündüğümüz bir yerde bunlara erişim olanağı sağlayacak GPRS'in sadece bir erişim teknoloji olarak değil ciddi bir fırsat alt yapısı olarak değerlendirilmesi gerektiği kanısındayım. Çünkü mobil bankacılığı, mobil İnterneti ve mobil iletişimi ivmelendirdiğiniz zaman muhtemelen bunların yaratacağı etkiler iş biçimlerini dönüştürecek yeni ve yaratıcı iş ve erişim olanakları sağlayacağı kanısındayım.

Dolayısıyla, dünyadaki göstergelerden mutlaka yararlanmak gerekir, ama ülkemizin kendine has koşulları, kendine has kısıtlarını mutlaka ve mutlaka iyi değerlendirmek gerekir.

Bu konuda çok basit bir örnek vermek istiyorum. Siz elinizdeki olanağı değerlendirip bir adım öteye götürmezseniz olanak kendisi olanak olarak kalır. Bu elinizdekini değerlendirmeden yeni ihtiyaç, yeni terminal cihazları, yeni başka şeylere bakacak olursanız, ki Türkiye bugün sadece İnternet yatırımına yönelik, bilgisayar için düşünelim, yüzde 2, yüzde 5 civarında artırmaya kalksa 2-3 milyon PC demek 1-2 milyar dolar bir kaynak demek. Türkiye bu kaynak için IMF kuyruğunda bekliyor, Dünya Bankası kuyruğunda bekler iken, bu kaynağı harcayıp artırma hayaline girip bu kaynağı bu hayallere dayalı bir strateji geliştirmek Türkiye'de ne kadar gerçekçi olur ve ne kadar doğru uygulanabilir tartışılır. Halbuki GPRS için erişim zaten mevcut, telefonu zaten alıyorsunuz ve oldukça ucuz alıyorsunuz. Dolayısıyla, burayı bir fırsat olarak mutlaka ve

mutlaka devlet açısından, bireyler açısından ve girişimciler açısından değerlendirmesi gerektiği kanısındayım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Şimdi kısa sunuş yapan olmadığı için bir şey söylemek istemiyorum. Fakat şu anlamda teşekkür etmek istiyorum son konuşmacıya söz vermeden. Hakikaten güzel hazırlanmış, bilgilendirmek amacıyla iyi hazırlanmış. O yönde teşekkür ediyorum, ama süre hususunda da biraz problem oluyor.

Yemek yenecek, öğleden sonra biliyorsunuz oturumumuz var, daha doğrusu panelimiz var.

Bir soru alacağım, hakikaten önemli bir soru sorarsam iyi olur hepimiz için diyebileceğim.

Evet Seyit Çankaya'dan rica edelim. Seyit gerçi birkaç soruyu arka arkaya sorar ama, bu sefer tek soru.

SEYİT ÇANKAYA- Ben Seyit Çankaya.

Mehmet Ali Beye teşekkür ediyorum. Gerek Mehmet Ali Beyin, gerekse Afşin Büyükbaş'ın sunumundan şu yargıya varabilir miyiz acaba? Bende oluşan intiba anlamında söylüyorum.

UMTS için lisans ve yetkilendirme belgesini vermesini Türkiye için erken, GPRS'le hiç değilse temel ihtiyaçların büyük bir kısmı belirli bir süre, kısa olabilir, yani 3 yıl olabilir; çünkü telekomünikasyon sektörü çok geniş geliyor, çok çabuk geliyor geniş bir alanda. Bu sürenin birkaç yılda ertelenmesinin Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını daha verimli kullanması açısından iyi olur düşüncesi hâkim oldu. Acaba yanlış mı değerlendiriyorum?

MEHMET ALİ İNCEEFE (TELSİM A.Ş.)- Bireysel olarak görüşümü söyleyeyim size.

Şimdi tabî bu işin iki yanı var. Bir, siz niyet edersiniz, bir de bu lisansı vermeye düşündüğünüz tarafın niyetidir, bu kendi başına olmaz. Türkiye'de bu konuda bir yetkilendirme vesaire konusunda iyi bir niyetli bir girişim oldu, bu girişimlerin olası sonuçlarını 2 yıl sonra birtakım şeylerini gördük. Bu bahsedilen rakamlara bakacak olursanız ben eğer bir işletmeci olsaydım 6-7 milyar dolara bugün Tekel'i, Petkim'i, Petlas'ı, vesaireyi, her ne varsa özelleştirilecek tümünü satın alırdım. Bunlar hazır kurulmuş, faaliyet gösteren işletmeler ve kârlılık olasılığı da çok büyük işletmeler. GSM

gibi, yani mobil haberleşme diyeyim, şu anda ciddi sıkıntılara girmiş, iflasın eşiğinden döndüğünü söyleyip de birleşme arayışına girmiş bir örnek dururken açıkçası 6-7 milyar doları pek kolay vermeyeceğim kanısındayım. Hani benim kişisel yok ama olsa da gider Türkiye'deki özelleştirilen bütün şirketlerin alayını satın almayı tercih ederdim açıkçası.

BAŞKAN- Teşekkür ediyoruz tekrar.

Son konuşmacımızı, Doçent Doktor Şeref Sağıroğlu.

Yalnız bu arada bir şeyi söylemek istiyorum. Aria ile Aysel'in birleşmesi dün imzalanmış radyoda dinledim sabahleyin. Tahmin ediyorum bunu da bilmemizde fayda var.

Evet. 1965 Antalya doğumlu Şeref Sağıroğlu. Lisans eğitimi 1987 yılında Erciyes Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümünde, doktorasını 1994 yılında İngiltere'de Wales, yani Galler Üniversitesi yapay zeka konusunda tamamlamıştır. Oradan da arkadaşım, aynı yıllarda doktora yaptık.

Sonrasında, doktora sonrasında Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde Erciyes Üniversitesinde yardımcı doçent olarak görev yapıyor, yapmıştır. 2000 yılında bilgisayar yazılımı alanında doçentliğini almıştır. Şu anda Gazi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölüm Başkanlığı görevini yürütmektedir. Doğrusal ve doğrusal olmayan zeki sistem kimliklendirme, tanımlama ve modernleme ve kontrol üzerine yapay sinir ağları uygulamaları, sezgisel algoritmalar ve etkin bilişim teknolojileri kullanımı,... yapay zeka uygulamaları. Atlayarak söylüyorum bu çalıştığı konuları.

Depreme maruz yapılarda yapay zeka teknikleri kullanılarak online kontrolü ve benzer sistemleri, hatta mobilya sektörüne kadar, ATM projesi Erciyes Kampusunda. Gerçekten vizyonu geniş çalışan bir arkadaşımız.

Ben kendisinin kısa tutmasını rica ederken şöyle bir sözü de vererek en azından belki başarabileceğiz kısa tutmasını. Bölümümüzde de kendisine bir Çarşamba günü sunuşunu sözünü almıştık, bir kısım şeylerini veya bir sonraki toplantılara bir kısmını ayırması dileğiyle başlayalım lütfen.

Teşekkür ediyorum.

DOÇ. DR. ŞEREF SAĞIROĞLU (Gazi Üniv.)- Evet ben de teşekkür ediyorum Başkanı.

Sizlere bugün hakikaten günümüzde önemli olan, biraz önceki konuşmacımızın da üzerinde hassasiyetle durduğu bilgi güvenliği konusunda bir seminer verecektim. Ben

aslında skorumu biraz geniş tutup sizi yeni teknolojilerle ve yapmış olduğumuz çalışmalarla ilgili de bilgilendirmek istiyorum, fakat herhalde süremiz azlığı sebebiyle size bir kısmını maalesef anlatamayacağım burada.

Şimdi kavram önemli demişti biraz önceki konuşmacımız. Hakikaten bilgi ve güvenlik kavramları üzerinde ben biraz durup konuşmama o şekilde başlamak istiyorum. Bilgi güvenliği ve kavramları nelerdir, biz nelere dikkat etmeliyiz onun üzerinde duracağım, şifreleme bilimi nedir, kullandığımız simetrik ve asimetrik metotları kısaca aktarmak istiyorum.

Yapay sinir ağları, zeki metotlardan olan yapay sinir ağları nedir, niçin yapay sinir ağlarını şifreleme metodu olarak kullanıyoruz. Bunun üzerinde durmak istiyorum size. Geliştirmiş olduğumuz şifreleme ve şifre çözme metodunu size aktaracağım. Aslında günümüzde çok da yaygınlaşan ve artık İnternet haberleşmesinde gerçekten önem arz eden stenografiyi ve senografiyle ilgili olarak yapmış olduğumuz yazılımı da tanıtmak istiyordum ama herhalde süre azlığı dolayısıyla bunu bugün anlatamayacağız.

Evet, bilgi önemli bir kavram, hepimizin üzerinde hassasiyetle durduğu bir kavram. Nedir dediğimizde, bilgi işlenmiş veri olarak karşınıza çıkıyor. Bilgi işte kişi kurum ve kuruluşlar için önemli bir değeri olan bir varlık. Tanım olarak da kitabında bilgi için şunu ifade ediyor. Bir konu hakkında belirsizliği azaltan, gideren bir kaynak. Güvenlik tarafına baktığımızda da güvenlikte işte bu bilgiye erişimde karşılaşılabilecek tehditlere karşı önlem alma olarak ifade edebiliriz. Güvenliği ülkemizde olduğu gibi dünyaya da her zaman gündem maddesini koruyan, özellikle makine makine iletişiminin artık yaygınlaşmaya başladığı günümüzde de bilgi güvenliği de tabii ki önemli bir kavram olarak karşınıza çıkıyor.

Bilgi güvenliği bilginin bir varlık olarak hasarlardan korunması olarak kısaca tanımlanabilir. Bilgi güvenliğine baktığımızda gizlilik, bütünlük, kimlik tanıma ve kimlik kanıtlama, inkar edememe, gelen bilginin karşıdaki kişi tarafından veya bilgiye erişen kişi tarafından alındığının teyit edilmesi olarak ifade edilebilir.

Tekrar bilgiyi nasıl koruyacağız? Çok önemli soru ve çok basit. Başkalarından saklayarak veya çok gelişmiş şifreleme tekniği, kimsenin kıramayacağı bir teknik geliştirerek bilgiyi koruyabiliriz. İnsanla birlikte insanın hayatıyla beraber bilgi güvenliği de önem arz eden konular arasında. Bugün kullanılan birçok teknik var, bu teknikler işte bilgiyi bulunduran ortamların korunmasından tutun da, fiziksel güvenliğe, antivirüs

yazılımlarına, sayısal imzaya, ki dün anlatılmıştı. Güvenlik duvarları dediğimiz firewall kullanımıyla atak tespit sistemleri ve şifreleme.

Şimdi genel olarak baktığımızda güvenlik yazılımları –özür dilerim- güvenlik duvarları bugün için yüzde 85 oranında kullanılan yazılımlar. Antivirüs yazılımına baktığımızda bugün bilgisayar kullanıcılarının yüzde 90’ı antivirüs yazılımı kullanıyor. Tabii ki burada benim üzerinde duracağım şifreleme metotlarını size kısaca ifade edeceğim.

Şifreleme bilimine baktığımızda mesajın özünü gizlemeye yönelik yapılan değiştirme işlemine biz şifre bilimi diyoruz, şifreleme bilimi özür dilerim ve şifreli metni de açık metne dönüştürme işlemine de biz kriptanaliz veya şifre çözme yaklaşımı olarak ifade ediyoruz.

Tekniklere baktığımızda karşımıza simetrik ve asimetrik olarak iki metot, iki yaklaşım çıkıyor. Bunlar açık anahtarlama şifreleme olarak da ifade edilebilir. Özelliklerine baktığımızda, ortak özelliklerine model şifreleme tekniklerinde, bir defa değişen uzunlukta anahtar ve blok sayısına sahipler, değişken sayıda yer değiştirme ve permutasyon işlemi yapılıyor ve burada da bu değişimi denetleyen veri bağımlı işlemler mevcut.

Ortak problem var burada, karşılaşılan problem. O da, anahtar dağıtımı ve kimlik kanıtlama. Kullanılan birçok teknik var, DES gibi, **Blofiş** gibi, İdea gibi, RC5, 4, veya Triple des dediğimiz, 3’lü des gibi ve 2001 yılından bu yana da standart hale gelen AS dediğimiz standartlar şifreleme teknikleri olarak kullanılıyor.

Asimetriğe baktığımızda da burada da bir açık, yani bir genel ve bir özel olmak üzere iki anahtar çifti kullanılıyor. Gizlilik ve kimlik kanıtlama burada bu anahtar çiftiyle beraber yapılıyor. VSA gibi, Lgamal gibi, Şanol gibi çarpma bazlı ve toplama bazlı yaklaşımlar da kullanılıyor.

Evet, simetrik metotlara kısaca baktığımızda bilgi bir simetrik fonksiyonla başka bir forma dönüştürülüyor ve bu diğer formdaki bilgi de yine biraz önceki simetrik fonksiyonunun tersi alınarak tekrar orijinal bilgiye, baştaki bilgiye dönüyoruz. Şimdi burada gördüğünüz gibi iki, her birisi için bir anahtar kullanılıyor, bu anahtar ortak.

Asimetriğe baktığımızda biraz öncekinden temel farkı bir genel bir de özel, bu herkese açık bir şifre anahtarı, bu ise sadece şifreyi çözmek isteyen kişi tarafından

barındırılan bir anahtar. Bu anahtarlara baktığımızda günümüzde 64 bitten tutun da 2 bin 48 bite kadar şifreleme yaklaşımları, anahtar uzunluğu kullanılmakta.

Temel itibarıyla biraz önceki konuşmacımızın da anlattığı gibi, yine bu haberleşme üzerinde ben kredi kartı haberleşmesinde ne yapılıyor? Kredi kart numaramı giriyorum, bilgisayarlar tarafından günümüzde artık bankacılığın çok ilerlediği Türkiye’de de artık elektronik ortamda bankacılık çok yaygınlaştığı bir ortamda da bu şifreleme teknikleri de artık kullanılıyor.

Ne yapılıyor? Düz metin farklı bir formata dönüştürülüyor, iletim ortamından geçiyor, geçtikten sonra, karşı taraf alındıktan sonra da ters bir işlemle biraz önceki ters bir, ifade etmiş olduğumuz ters bir fonksiyonla da artık orijinal forma dönüşüyor. Yani buraya dinleyen bir kişi tabii ki ister istemez bu bilgileri kolaylıkla çözemiyor veya hiç çözemiyor diyebiliriz.

Evet, bugünlerde önemli olan klavye dinleme teknikleri de var. Artık bankalar, birçok banka standart haline getirdi. Artık tuş basarak numara girmiyorsunuz, çünkü tuş basarak girdiğiniz her numara başkaları tarafından çok çabuk dinlenebiliyor. Yani 2 kilometre öteden şu anda sizin işte bilgisayar klavyesine tuşlamanız izlenebiliyor. Dolayısıyla, şifreyi karşıdaki kişi çok çabuk elde edebilir. Ha bunun için de artık sanal ekran dediğimiz ekranlar veya mouse tıklamasıyla artık ne yapılabilir? Güvenlik sağlanabilir.

Şimdi burada benim üzerinde çalıştığım yapay sinir ağları şifreleme ve sinegrafik yaklaşımla ilgili size bilgi verecektim, hemen buna geçelim.

Yapay sinir ağlarına baktığımızda yapay sinir ağları insan sinir sistemi simule edilerek bilgi işleme modeli olarak problem çözümü sunulması olarak ifade edilebilir kısaca. Üstünlüklerine baktığımızda bunlar öğrenen sistemler, paralel işlem yapabilen sistemler, doğal olarak gerçekleştirilebilen sistemler. Lineer olmayan yapıya sahip olmalarından dolayı birçok probleme uygulanabilen sistemler. Paket yazılımlarında mevcut olmasından dolayı da çok çabuk problemlere adapte edilebilir bir yapay zeka yaklaşımı.

Dezavantajına baktığımızda burada ağırlıklarının yorumlanamaması bir dezavantaj olarak karşımıza çıkıyor. Şimdi yapay sinir ağı, temel itibarıyla yapay sinir ağları en basit elemanı bir yapay nöron, yani birçok yapay nörondan oluşuyor, işlemci elemandan oluşuyor. Bir işlemci eleman giriş, ağırlıklar, şunlar ağırlıkları. Toplama fonksiyonu, transfer fonksiyonu ve çıkış olmak üzere 5 temel elemandan oluşuyor.

Bir yapay sinir ağıları, ki biraz önce gösterdiğimiz bir yapay nöron buradaki sarı daire ile gösterdiğimiz herhangi bir nöron olabilir. Birçok nörondan oluşan bir yapı. Girişe yakın olanlara giriş katı, çıkışa yakın olanlara çıkış katı ve girişle çıkış arasında olan katlara da biz ara katlar veya ara katmanlar diyoruz. Buradaki ara katman sayısı bir veya birden fazla da olabilme durumu var. Uygulamaya göre bunlar değişen parametreler.

Tekrar burada bilgi nasıl işleniyor ona biraz bakmak istiyorum. Uygulanan giriş ve ağırlıkların çarpımı, toplamı, biraz önceki basit nöronda gösterdiğim gibi, çarpımı toplamıyla bir sonraki nöronun girişi veya o anda hesap yapılan nöronun çıkışı elde ediliyor. Bu çıkış giriş katından çıkış katına doğru aktarılıyor. Buna ileri hesaplama diyoruz. Burada bildiğimiz bir basit hesaplama yaklaşımı var. Fakat bundan sonra elde etmiş olduğumuz çıkış ile, YSA çıkışı ile öğretmek istediğimiz sistem arasındaki hataya göre ağırlıkları -şuradaki ağırlıklar bunlar, ağırlık olarak ifade ediyoruz- değiştirilmesiyle öğrenme işlemi başlıyor. İşte o zaman da biz bunu problemimize göre adapte edebilme kabiliyetine sahip oluyoruz.

Yapay sinir ağlarına baktığımızda tabii ki bu işlemi yapan birçok öğrenme algoritmaları var. Yani ağırlıkları değiştirme işlemi yapan yaklaşımlar. İşte burada ben ilk en basiti olan geriye eğilim algoritması kullandım. Geriye eğilim algoritması öğrenme katsayısı, bir eğişim katsayısı ve giriş olarak ifade edilen temel itibarıyla ağırlık değişimini ifade eden bir dereceli azalma fonksiyon veya bir kısmı türevle bu gerçekleştiriliyor. Buradaki ara katman ve çıkış katmanında bu parametrenin farklı olabileceğini de burada ifade ediyoruz.

Evet, çalışmamıza dönelim. Burada biz nasıl yapıyoruz bu işlemi, biraz onun üzerinde durmak istiyorum. Şifrelenecek mesaj bir YSA şifreleyiciye uygulanıyor ve mesaj şifrelenerek ne yapılıyor? Artık “Public domain” dediğimiz veya genel herkesin kullanımına açılıyor veya iletme hazır hale geliyor. Burada diğer bir YSA şifre çözücü ile de bu mesajı çözüyoruz.

Şimdi burada şifrelenecek mesaj ne olmalı, biraz onun üzerinde duralım, biraz sonra daha detaylı açıklayacağım size.

Burada haberleşmede kullandığımız genel itibarıyla bir, şöyle bir araştırma yaptık gördük ki, işte rakamları biz yazışmalarımızda kullanıyoruz, küçük büyük harfler kullanıyoruz, boşluktan tutun da güzel a’ya kadar birçok karakteri yazışmalarımızda kullanıyoruz. Dolayısıyla, burada 95 veriyi YSA giriş olarak uyguluyoruz. Bunu nasıl

uyguluyoruz? İkili sisteme dönüştürerek her bir karaktere farklı bir ikili bit dizisi atayarak bunu gerçekleştiriyoruz.

Çıkış olarak da bunun değişik bir formatına kendimizin belirlediği farklı bir formatta dizilişle oluşan aynı set dizisini kullanarak YSA'yı eğitiyoruz. YSA'nın performansını görmek için burada bu diziliş üç farklı şekilde yapıp YSA'ların öğrenip öğrenmeyeceği hakkında da bir fikir sahibi olmak için böyle bir çalışmayı yaptım.

Şimdi modül A ve modül B, modül A burada mesaj gönderici kısım, B'de alıcı kısım olsun. Dolayısıyla, burada açık metin ikili koda çevriliyor, çevrildikten sonra, YSA şifreleme modülüyle şiflendikten sonra artık bu güvensiz kanal dediğimiz kanala iletilebiliyor. Buradan karşıya geçtiği zaman da bu deşifre modülüyle ikili koda dönüştürülüp tekrar açık metin haline getiriliyor.

Şimdi buradan ekstra güvenlik almak istersek YSA tarafından şifrelenmiş mesaja ikinci bir şifreleme de yapabiliriz. Burada YSA'yı kullanabiliriz belki, burada exor yapabiliriz veya burada ekstra belki frekansı yakalanmasını önlemek için de ekstra bit dizilerini silebilir veya ekstra bit dizilerini ne yapabiliriz? Ekleyebiliriz.

Şimdi burada kullanılan anahtar ise biraz önceki YSA yapısında bizim gösterdiğimiz transfer fonksiyonu, nöron sayıları burada 8 giriş 16 birinci kat nöron sayısı, 16 ikinci kat nöron sayısı ve 8 çıkış olmak üzere böyle bir şifreleme modülümüz var YSA. Ara katman sayısı buradan anlaşılabilir gibi 2 ve burada aslında bilginin saklandığı kısımlar burası.

Şimdi hatırlarsanız başlangıçta size yapay sinir ağlarının bir dezavantajından bahsetmiştim. O da ağırlıklarının yorumlanamamasıydı. İşte biz de burada YSA'nın ağırlıklarını yorumlanamamasını bir avantaja dönüştürerek bunu şifreleme karşı tarafa iletmeniz bile bunun, bunun nasıl bir model oluşabileceğini karşı tarafın çözmesi imkânsız.

Dolayısıyla, bu anahtarları kullanarak tabî ki burada bu dizilimi bir ters yazsanız bile burada herhangi bir model oluşamayacağını ifade etmek durumundayız. Asimetrik metotta olduğu gibi özel bir anahtar nasıl çözüyorsa burada da özel anahtarımız bizim bu parametrelerimiz.

Evet. Şunu söyleyebiliriz sonuç olarak. Yapay sinir ağlarıyla şifreleme başarıyla gerçekleştirilebilir, işte ağırlıkların yorumlanamaması bir dezavantaja dönüştürülebilir ve bu sunduğumuz yaklaşımda 8 faktöryel çarpı 95 faktöryelin artık çözümü farklı durum karşımıza çıktığı için kriptanalizler bunu çözerek, çözebilirlerse veya yaklaşımı

çıkartabilirlerse bunu çözebilirler. Hatta daha fazla dememizin arkasında da şu: Araya ekstra modül kullanıyor isek tabî ki bunun çözülmesini de güçleştiriyoruz anlamına geliyor.

Evet zamanımız eğer varsa sesli stenografiden bahsetmek istiyorum ama.

BAŞKAN- 2 dakika içinde başlıklarını verebilirsen.

DOÇ. DR. ŞEREF SAĞIROĞLU (Gazi Üniv.)- Bu tamamen farklı ama, yapay sinir ağlarıyla sinografiyi biz birleştirdik, o çalışmayı tabî ki burada sunmayacağım ama, bu önemli bir konu diye hazırlamıştım yeni teknikler diye. Vaktimiz varsa kısaca ifade edeyim.

Stenografi bir nesnenin içerisine veri gizleme bilimi olarak ifade ediliyor. Nesneden kastımız burada ses, resim, metin olabilir. Veriden kastımız da ses, resim, metin olabilir. Burada örnek olarak bir resim içerisine metin gizleme veya bir ses işareti içerisine ses gizleme, örnek olarak ifade edilebilir, birçok formattaki resmi burada kullanmak mümkün.

Şimdi burada resmimiz bu, bir resim oluşuyor, satır ve sütunlardan. Dolayısıyla, burada her bir piksel 24 R 3 bantlı bir tabanla ifade edilmiş ise, her bant 8 bit olarak ifade edilse, 24 bit olarak gösteriliyor. Dolayısıyla, 24 bit her bir, her bir piksel 24 bitle ifade ediliyor. Burada bir kavram var, o da şu: En az öneme sahip olan bit. Şimdi burada 183 sayısını kesitleme çevirdiğimizde bu 1-0, 1-1-0, 1-1-1 gibi ifade ediliyor. Burada son biti değiştirdiğimizde, yani biri 1'i bir 0 veya 0'ı 1 yaptığınızda bu 183 veya 184'e gidiyor. Dolayısıyla, çok fazla değişiklik meydana gelmiyor. Biz bu prensibi kullanarak ne yapıyoruz. Resim içerisinde her bir piksel içerisine mesaj gizliyoruz. Ha bunu nasıl yapıyoruz? İşte bu resmimiz olsun, bunun ikili formatını bu şekilde gösterelim. A harfini 1008 bitte o şekilde ifade ettiğimizi düşünelim, bu bizim resmin bitleri olsun, dolayısıyla buradaki 1 şuradaki 1'le eşit olduğu için 1-1 aynı değişmedi, şuradaki 1'e bakıyorum bu 1-0'a dönüştü, çünkü 0. Son bitlere baktığımızda 1-1 olduğu için burada da 1-1. Ama burada son bitlere baktık şurada 0, bu 1'e dönüştü. Altı çizgili olan farklı bite dönüştüğünü gösteriyor. Demek ki bu şu var. Mesajla resim pikselleri de uyuşabiliyor bazı durumlarda. Bu örnekte de yüzde 50 oranında uyuşma var.

Şimdi burada geliştirdiğimiz bir yazılım var. Bu yazılımda işte hangi bitlere bunu yerleştirmek istiyorsanız seçiyorsunuz, işte resmi seçiyorsunuz, metni seçiyorsunuz, veriyi gizliyorsunuz ve resmi kaydedip karşı tarafa gönderiyorsunuz. Şimdi karşı tarafa

gönderdiğinizde resim içerisindeki bilgi o yazılım var ise çözme yazılımı ellerinde. Bu da şu şekilde: Resmi seç diyorsunuz, oku dediğinizde burada mesaj burada otomatik görünüyor.

Bunun ilk versiyonunu biz ücretsiz olarak dağıtıyoruz. Türkiye’de bilmiyorum belki kullananlar olabilir, kullananlar olursa, meselâ burada şunu ifade edeyim. Bakın 3 bitlik değişim yapıyor, resim de şu orijinal resim, bakın gözünüz algılayabiliyor mu değişikliği? Bakın şurada birazcık olduğunu ben görüyorum 4 bitlikte. Bakın 5 bitte şurada biraz var, 6 bitle açık bariz görünüyor. Sadece bilginin de şu kısma yerleştirildiğini size ifade etmek istiyorum. Bakın diğer kısımlara daha bilgi yerleştirebilme şansımız var.

Bu bu adresten temin edebilirsiniz bu ilk versiyonunu. Şimdi bugün Avrupa’da yüzde 50 oranında bu stenografi yazılımı kullanılıyor, bu 50 dolara da satıyorlar bunu. Yani Türkiye’de de bu tür yazılımlar olduğunu.

BAŞKAN- Ben teşekkür ediyorum.

Süreyi de en iyi kullananlardan birisi oldu.

Şimdi soru varsa bir veya iki soru alalım. Yok herhalde, peki.

Öncelikle ben o zaman burada 13-14 Kasım’da yapılan “İletişim Teknolojileri Çalıştayı”nın 2. Oturumunu kapatıyorum.

Bir iki cümle söylemek istiyorum. İletişim teknolojileri ve biz elektrik elektronik mühendisleri için oldukça önemli ve gelişmeye açık bir konu olduğu anlaşıyor. Burada gördüğümüz sadece 4 sunum ve dünkü panel ve öğleden sonraki yapılacak panel 1,5’da olacak. Bunu sadece Aysberg’in görünen kısmı olarak değerlendiriyorum. Özellikle siz öğrencilere hitaben söylemek istiyorum. Zevkli ve aktif bir iş potansiyeline sebep olacak olan “İletişim Teknolojileri Çalıştayı” EMO tarafından yapıldığı için sizler adına tekrar teşekkür ediyorum EMO Ankara Şubesine.

Saat 1,5’ta panelimiz olacak. O zamana kadar özellikle bu katılımın kaybolmamasını tavsiye ediyorum. Tunalı Hilmi, Karum gibi yerlerde, Kuğulu Parkta vakit geçirmenize, yemekten sonra da saat 1,5’ta panelde olacağız.

Tekrar teşekkür ediyorum, iyi günler diliyorum.

PANEL-FORUM

Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine Doğru

Panel Yöneticisi: Mustafa KADIOĞLU

(EMO Ankara Şube Başkanı)

----- * -----

SUNUŞ- “Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine Doğru” Panelimize hoş geldiniz.

Bu Paneli yapmaktaki amacımız içinde yaşadığımız bilgi çağını daha iyi anlamak, irdelemek, getirdiği sorunları tespit etmek ve çözüm hazırlamak, daha da önemlisini bunu tartışarak tüm taraflarca anlaşılmasını sağlamak

Yönetmek üzere panel yöneticimizi davet ediyorum.

BAŞKAN- Çok değerli katılımcılar, dün başlattığımız bugün bu “Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine Doğru” Panelle birlikte sonlandıracağımız “İletişim Teknolojileri Çalıştay”ına dün ve bugün koyduğunuz katkıdan dolayı Şubemiz ve Odamız adına teşekkür ediyorum.

Aslında 2 gündür yapılan sunumlarda ve çizilen çerçevede de bilgi toplumu, bilgi çağı tanımlaması yapılıyor, hatta 1974 kriziyle birlikte, sistemin kapitalizmin kriziyle birlikte yeni dünya düzeni ve küreselleşme adıyla konulan uygulanan politikalar, 1990 yılında 1989’daki Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte nihaî, kapitalizmin nihaî sistem olduğunu, sınıflar arası sınıf çelişkilerinin bittiği, artık bilgi çağına geçildiği tanımlamaları da yapıldı. Bunu Fukuyama ve Alvin Tofler gibi isimler de çok yüksek sesle dinlendirdi.

Ancak bilginin paylaşılması, bilginin insanlığın hizmetine sunulması bir elzem, olması gereken bir şey. Hakikaten bilgi çağına geçildi mi, sömürü bitti mi, çelişkiler bitti mi? Bunları irdelemek lâzım. Dünyanın daha yaşanması bir dünya, kardeşçi, barışçıl, özgür bir dünya olması için bilginin paylaşılmasına ihtiyaç vardır, ancak son uygulamalara baktığımız zaman çelişkilerin bitmiş olmasını olduğu söylenmesine rağmen Somali’deki savaş, Balkanların, Balkanlarda Makedonya’da, Sırbistan’da yaşanan kıyımlar, parçalamalar, Irak’taki işgal ve bunun da devam edeceği. Kafkasya’daki durum ve dünya nüfusunun 800 milyon insanın açlık sınırında olduğu bir gerçek. Dünyadaki silâhlanmaya harcanan paranın yüzde 10’uyla dünyanın eğitim ve sağlık sorunu çözüleceğini istatistik ve

raporlardan da görüyoruz. Bunları irdelemek, bu dünya bilgi toplumuna doğru başlıkta tartışmak üzere;

Sayın Prof. Dr. Ziya Aktaş, Çankaya Ün.

Sayın Doç. Dr. Mustafa Alkan, Telekomünikasyon Kurumu

Sayın Prof. Dr. Aziz Akgül, MilletvekiliAncak bir cenaze nedeniyle katılamayacak zannediyorum veyahut da katılırsa sonradan bize iştirak edecek.

Dr. Rukiye Özcivelek, TÜBİTAK

Dr. Nurcan Törenli, Ankara Üniversitesi

Ve biraz gecikmeli olarak katılacak Dr. Mustafa Kemal Akgül'le birlikte bu Paneli sürdüreceğiz ve sonuçlandıracağız.

Şöyle bir yöntem izleyeceğiz. 10-12 dakika sayın panelistler sunumlarını yapacaklar. Bu süre sonunda bazı kısımları tamamlayacaklar ve içinde bulunduğumuz Ramazan ayının koşulları da dikkate alınarak, oruç olanları da dikkate alarak 4 gibi bitirmeyi düşünüyoruz.

Şimdi ilk sözü Sayın Prof. Dr. Ziya Aktaş'a vereceğim. Ancak konuşmalarının bütünlüğü anlamında ikinci olarak Mustafa Alkan Beye, üçüncü Rukiye Özcivelek'e ve dördüncü konuşmacı olarak da Nurcan Törenli'ye söz vereceğiz. Kendileri arasındaki yaptıkları diyalogda da konuşmaların bütünselliği, birbirini tamamlayan konuşmalar olduğunu belirttiler.

Böylesi bir yöntem izleyeceğiz. Diğer panelist arkadaşlara da sonraki geliş durumlarına göre bir sıraya koyacağız.

Prof. Dr. Ziya Aktaş'ın özgeçmişini sizlere iletmek istiyorum.

Şimdi bazı panelistlerimizin özgeçmişleri uzun, hem yaptıkları iş anlamında, hem de doğumdan bugüne kadar geçen süreden dolayı. Şimdi panel kitapçığımızda ve WEB sayfamızda kendi verdikleri özgeçmişleri tamamıyla yayınlanacak. Ancak buranın sürenin de sınırı dikkate alınarak ben özetlemeye çalışacağım. Şimdiden kendilerinden özür diliyorum.

Ziya Aktaş Hocamız 1940 yılında Kemaliye Erzincan'da doğdu, ilkokul 1952, ortaokul 1955, lise 1958 yılında Ankara'da bitirdikten sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği bölümünden 1962 yılında mezun oldu, 1963 yılında master'ı tamamladı, 1966 yılında gittiği ABD'den 1969 yılında doktor olarak döndü. 1973

yılında doçent, 1978 yılında bilgisayar dalında ülkemizde ilk Türk bilgisayar profesörü, mühendisliği dalındaki ilk Türk profesör olmuştur. Bilgi sisteminde analizi ve tanımıyla ilgili kitapları vardır.

Ziya Aktaş Hocamız aynı zamanda aktif siyasetin de bir tarafından tutmuş olan Hocamız. 1995 yılında DSP'den İstanbul Milletvekili, 1999'da tekrar DSP'den İstanbul Milletvekili olarak genel seçimde seçilmiştir. Grup yöneticisi ve Sanayi Bakanı, Ticaret Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Hâlen Çankaya Üniversitesinde rektör vekili ve Mühendislik Mimarlık Fakültesinin Dekanı olarak görev yapmaktadır. Almanca, İngilizce birçok yayını ve raporları vardır.

Buyurun hocam.

PROF.DR.ZİYA AKTAŞ (Çankaya Üniv.)- Sayın Başkanım çok teşekkür ediyorum. Sayın izleyicilerimizin zamanını aldık kusura bakmayın ama, teşekkür ediyorum. Dolu dolu yıllar geçti, ama gerçekten ülkeme çeşitli yönleriyle hizmet etmekten her zaman gurur duydum, onun onurunu yaşadım.

Ben Elektrik Mühendisleri Odasını, özellikle Ankara Şubesi yöneticilerini gerçekten yürekten kutluyorum; çünkü “Bilgi Toplumu Zirvesi” az önce kendi aramızda konuşurken de söylüyordum. Bu benim belki de işlerimin yoğunluğu veya özel nedenlerim olabilir ama, “Bilgi Toplumu Zirvesini” Türkiye’de gündeme taşıyan ilk adım gibi, ilk faaliyet gibi gördüm.

Bilgi Toplumu Zirvesi yurt dışı toplantılarda zaman zaman gündeme gelmişti, onu biliyorum, onu hatırlıyorum ve içimden hep hayıflanır dururdum bunların hep niye dışında kalıyoruz diye. Böylece umuyorum ve bekliyorum ki, Türkiye olarak da 1. Zirve, ne kadar içindeyiz bilemem ama, hiç olmazsa 2. Zirvenin 2005’te yapılacak olan Tunus’taki Zirvenin içinde yer almak bizim için bir zorunluluk, bir gerek haline geldi.

Az önce Sayın Başkanımız gayet güzel bilgiden, bilginin öneminden söz etti. Şimdi izniniz olursa şöyle yemekten sonra arkanıza yaslanarak ben sizinle sohbet etmek istiyorum. Bilgi tamam, bilgi durup dururken niye öne çıktı diye düşünebilirsiniz. Merak ettim daha yüzyıllar öncesinde, hatta daha da eskiye giderek bilginin önemli olduğunu büyük insanlarımız, din bilginlerimiz, hatta filozoflar söylemiş. Fakat durup dururken 1990’lı yılların sonuna doğru giderek artan bir oranda bilgi çağından ve özellikle son 10 yılda da bir bilgi toplumundan bahsetmeye başladık.

Şimdi izniniz olursa bana ayrılan birkaç dakika içinde ne olup bitiyor sizlerle paylaşmak istiyorum. Gerçekten ilginç gelişmeler var ve öylesine gelişmeler ki bunun dışında kalmamız mümkün değil. Şöylesine bir yerde benim neslimden, benim yaşında olanlar, benim hocalarım aramızda gerçekten gurur duyuyorum, Allah sağlık versin diyorum. Sayın Yeşildoruk Hocam bizler, bizim çağ, bizim nesil geliştirmekte olan ülkeler, geri kalmış ülkelerin ezikliğini yaşadık. İki türlü ülke vardı dünyada, gelişmiş ülkeler ve gelişmemiş ülkeler. Fakat gelişmemiş ülkeler dememek için kıbarca geliştirmekte olan ülkeler derlerdi. Ama biz bilirdik aslında geliştirmeyi ve gelişmemiş olmayı.

Şimdi bu ezikliğin daha da beteri daha da kötüsü adına İngilizce’de “Digital Divay” dediğimiz, isterseniz bilgi uçurumu diyelim, bilgi uçurumu olarak karşımızda. Bu öylesine bir bela hâlinde geliyor ki insanların üstüne, olay sadece ülkelerin arasında değil. Aynı ülkenin kendi insanları kendi bölgeleri arasında da büyük bir sorun hâlinde. Doğusuyla Batısıyla Güneyiyle Kuzeyiyle ve hatta aynı bölgedeki insanlar, fakir insanlar, zengin insanlar ister istemez yine bu yine bir bilgi uçurumuna doğru yansıyor ve öylesine bir kritik bir dönemece doğru geliyoruz ki, o zaman bilgisi olanlar, bilgiye erişenler daha iyi imkânlar, daha iyi iş, daha iyi para, ama bilgiyi olmayanlar, bilgiye erişemeyenler bu olanaktan mahrum kalacaklar. Böylesine bir yola doğru gidiyoruz.

Şimdi durup dururken çıkmadı. Özellikle 1990’lı yıllara geri dönerseniz 1990’lı yılların başından itibaren Amerika başlattı bu işi. Amerika özellikle Bill Clinton döneminde, Al Gore döneminde Amerika’daki yönetime bir ivme kazandırdılar ve birden bire ekonomide bir gelişme sağlandı, devlet yönetiminde bir gelişme, hızlı bir gelişme sağlandı. Bu olay dünya ülkelerinin dikkatini çekti, OECD ülkelerinin dikkatini çekti. 1999 yılında OECD ülkeleri bakanlar düzeyinde bir çalışma başlattılar. Yani ne oldu da ne oluyor ki Amerika birden bire aldı başını gidiyor, bilgi toplumu denildi, bilmem e-devlet denildi, yeni yeni kavramlar geldi, fakat işin aslında kaymağını topluyor, Amerika toplamaya da devam edecek bu gidişle. Nedir konu, bunu bir inceleyelim dediler. Şundan dolayı konu önemliydi; çünkü sadece olay bilgi toplumu demekle kalmadı, bilgi çağı demekle kalmadı, bunlarla beraber e-devlet dedik, diyoruz, e-ticaret dedik, e-ekonomi dedik veya yenilen e-ekonomi dedik, e-yaşam dedik. Neredeyse günlük yaşamımızdan iş hayatımıza kadar her şey değişmeye başladı. Yepyeni bir olgu, onun için toplumdan, yeni bir toplumdan, bilgi toplumundan bahsetmeye başladık.

İzniniz olursa bu sene yayınlandı. Bu çalışmanın, bu OECD bakanlarının yaptıkları çalışmanın son bölümünden birkaç çarpıcı bulduğum şey var, onu sizinle paylaşmak istiyorum.

Şöyle deniyor, bizim acıyla bildiğimiz bir şey bir kez daha son üç-beş yıldır tekrar derinden yaşadığımız bazı sıkıntılar, bu bakanların raporunda birinci madde olarak. Okuyorum:

Stabil makro ekonomik koşullar gelişme için gereklidir. Yüksek ve değişken enflasyon yatırımı engellemekte, aşırı vergi yükü de kaynak tahsisini çarpıtıp saptırmaktadır. Onlar gelsinler bize sorsunlar.

Diğer bir konu, sermayenin önemi bir kere daha öne çıkmıştır. Şimdi buranın altını çizmek istiyorum arkadaşlar. Sermayenin önemi öne çıkmıştır; tamam sermaye sermaye, ama bakın, ancak burada konu olan sadece parasal sermaye değil, sosyal sermaye diyebileceğimiz insan sermayesine yatırım anlamına gelen eğitim ve de AR-GE harcamalarıdır. Birden bire insanoğlu yeniden öne çıkıyor, insanın ne kadar önemli olduğunu insanoğlu ancak 1990'lı yıllardan sonra anlıyor. Niye? Çünkü arkadaşlar evet bilgiyi üretmek için, bilgiyi paylaşmak için, bilgiyi yaymak için bizim bilgisayar dediğimiz, iletişim dediğimiz, İnternet dediğimiz çeşitli araçlara ihtiyacımız var. Kabul, ama bunlar sonuç olarak sadece birer araç. Burada asıl temel olan şeyin bilgi olduğunu inanır mısınız son 10 yıl içinde farkına varıldı ve o zaman denildi ki, bir dakika yani bilgisayar, benim neslimdeki arkadaşlarım hatırlarlar. 1970'li yıllarda harika bir şey, bilgisayar çağı geldi diye kendi kendimize övünürdük. Çok geçmedi 10 yılda, 20 yılda bunun aslında bilgisayarın sadece bir araç olduğunu, İnternet, çocuklarımızla, kendimizle, gece gündüz oynuyoruz, yatıyoruz. Önemli olan evet güzel bir araç, ama niçin? Onu bilgi için kullanırsak ancak önemli bir araç.

Diyeceğim, aslında böylesine hızlı bir gelişme oldu. O nedenle bilgi toplumundan, bilgi çağından söz ediyoruz.

Sermaye ve iş gücü alanındaki rekabeti ve esnekliği sağlayabilen kurumsal yapılar ve politikalar yeni teknolojiler, inovasyon ve teknolojik değişimlerin, yani AR-GE Topluma yayılıp benimsenmesi de ülkenin ekonomik gelişmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bunlar 28-29 OECD bakanının aslında Amerika'ya bakarak kendileri için çıkardıkları derslerden bazı satır başları.

Pek çok OECD ülkesi, özellikle rekabete açık ürün pazarlama, demografik ve teknolojik şoklara hâlâ uyum sağlayabilen iş gücü pazarlarına, yüksek getirisi olan ve hesaplanabilir riske sahip projelere sermaye akışını sağlayabilecek finansal sistemlere ihtiyaç duymaktadır. Bu tür bir ihtiyaç Türkiye için de son derece güncel. Aslında risk sermayesi dediğimiz, hiç olmazsa girişimci gençlerimizin önünün açabilecek, onlar için ek kaynaklar sağlayabilecek birtakım oluşumlar maalesef son derece kısıtlı düzeyde.

Sonuç olarak, bir ülkede -sonuç olarak diyor rapor- yatırım ortamını geliştirmek ve ekonomik gelişmeyi sağlayabilmek için en uygun koşulları yaratabilmek, piyasa etkinliğini oluşturmayı, inovasyonu, bilgi birikimini ve yeni teknolojilerin yaygın kullanımı artırmayı gerekli ve zorunlu kılmaktadır.

İşte size OECD bakanlarının yaptıkları 2 yıllık çalışmanın özeti ve burada dile getirilen konular, burada söz konusu edilen şeyler gerçekten Türkiye için de son derece güncel, son derece önemli.

Öyle zannediyorum ki Başkanım birkaç dakikam var.

Bu birkaç dakika içinde konunun ne kadar önemli olduğunu vurgulamak için bu 1999'daki şeyle beraber çok ilginç bir şey oluyor dünyada. OECD bakanları 1999 yılında böyle bir karar alıp bu çalışmayı yapalım derken, 1999 yılının Aralık ayında Japonya milenyum projesi, 10 yıl projesi diye bir proje başlatıyor. Bu projenin amacı bilgi toplumu yaratmak. Japonya'da 1999 yılında adamlar önümüzdeki bir 5-10 yıl içinde Japonya'da bilgi toplumu yaratmak istiyor. Çünkü onlar da farkında ki Amerika'nın gerisinde kaldılar bu konuda.

Bakin rastlantıya diyeceksiniz. 1999 yılının yine Aralık ayında bu sefer Avrupa Birliği benzer bir projeyi E-Europe Projesini başlattı. İlgilendiyseniz biliyorsunuz, E-Europe projesinin de temel amacı önümüzdeki bir 5 yılda, 10 yılda Avrupa Birliği ülkelerinde bilgi toplumunu oluşturmak.

İşte daha sonra bundan 2 yıl önceki hükümet zamanında Türkiye'nin de katılım kararını verdiği e-Avrupa artı projesi bu projenin, e-Avrupa projesinin bir yerde yeni katılan veya katılmakta olan üyeleri de işin içine alması şeklinde.

Son bir dileğimi belirterek bu turdaki sözlerimi bitirmek istiyorum ben.

Değerli üyeler, Sayın Başkanım, hükümet temsilcisi arkadaşımız henüz gelemedi zannediyorum ama, özellikle ona iletmek istiyordum. Ama burada bulunan yönetici arkadaşlarıma da bir dileğimi sunmak istiyorum. Şunu bir yerde dile getirmeyi görev

biliyorum. Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi ve yönetimi bu konuyu, bilgi toplumu çalışmasını bence gayet zamanında bir hareket olarak ele almış, çalışmaları başlatmış.

Öbür taraftan Telekom. Telekom yönetimi bu konuyla uğraşüyor, hazırladıkları raporu gördüm, gerçekten kendilerini kutluyorum ve teşekkür ediyorum, ama izniniz olursa şunu eklemekten edemeyeceğim. Konu tekrar ediyorum sadece Telekom olayı değil, sadece haberleşme, sadece iletişim olayı değil. Bilgi dediğiniz zaman, bilgi toplumu dediğiniz zaman daha geniş bir boyut içeriyor. O nedenle olayı sadece Telekom veya onun bağlı olduğu veya onun ilintili olduğu Ulaştırma Bakanlığı olarak görmek öyle zannediyorum ki bizi gelecekte yanıltacak. Biz bunun son aşağı yukarı 4-5 yıldır Türkiye Büyük Millet Meclisinde çalışmasını yaptık, hazırlıklarını yaptık, ancak olmadı. 2000 yılında hazırladığımız bir kanun teklifi maalesef gerçekleşmedi.

Özü şu idi: Adına “Bilgi Toplumu Bakanlığı” dediğimiz bir bakanlığın kurulmasıyla böylece bütün bu kesimleri, iletişimi, bilgisayar, bilgiyi içerecek, bu konuları ele alacak bir bakanlığı gerekli ve yararlı görüyorduk olmadı. Mevcut hükümetin bilim ve teknoloji başlığıyla bir bakanlık kurma haberini biz de sizler gibi gazetelerden okuduk, okuyoruz. Bununla ilgili görüşümü, eleştirimi söylemek istiyorum.

Gerekli olan Türkiye’ye bilim bakanlığı değil, Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı var, Türkiye’de YÖK var, sevseniz de sevmeseniz de yanlışlar varsa o yanlışları düzeltmektir görevimiz. Ama bilim politikasını sadece oturup da bir bakanlıkla çözemezsiniz, artık geçti. Bundan 20 yıl önce bu tür çabalar vardı doğru, ama 20 yıl sonra 2000’li yıllara geldiğiniz zaman bu 2000’li yıllarda artık doğrudan doğruya adına Bilgi Toplumu Bakanlığı dediğimiz bakanlıklar kurulmaya başlandı çeşitli ülkelerde. Şundan dolayı, çünkü konu önem kazandı.

Bunu ben ekledikten sonra teşekkür ediyorum ve sözlerimi burada bitiriyorum. Daha sonra son 5 dakikamı kullanacağım Sayın Başkan.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Hocamıza biz de teşekkür ediyoruz.

İkinci konuşmacı olarak Doç. Dr. Mustafa Alkan konuşacak.

Mustafa Alkan Telekomünikasyon Kurumundaki görevine ilaveten gerçekten bu Çalıştay’ın hazırlanmasında çok katkıları ve emeği olan bir arkadaşımız. Bu Çalıştay’a ve

Elektrik Elektronik Bilgisayar Mühendisliği Eğitim Sempozyumunda yaptığımız çalışmalardan dolayı da bize verdiği katkıdan dolayı kendisine teşekkür ediyoruz.

Mustafa Alkan 1962 Kayseri doğumlu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kayseri’de tamamlamıştır. Erciyes Üniversitesi Mühendis Fakültesi Elektronik Mühendisliği bölümünden 1986 yılında mezun oldu. Aynı üniversitede 1993 yılında yüksek lisansını, 1996 yılında doktorasını tamamladı. 1986-1988 yıllarında araştırma görevlisi olarak görev yaptı. 1984-1994 yılları arasında Türk Standartları Enstitüsünde Kayseri Bölge Müdürlüğünde bulundu. 1994-2001 yılları arasında Niğde Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Elektronik Bölümü Başkanlığı, Bilgi İşlem Merkezi Müdürlüğü, Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü görevlerini yürüttü. 1998 Telekomünikasyon ana bilim dalı doçent oldu. Hâlen Telekomünikasyon Kurumunun Başkan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Elektronik manyetik alanda ve mikro dalga tekniği, elektronik haberleşme sistemleri ve yeni nesil iletişim teknolojileri gibi bir dizi çalışmaları ve yayınları var. Bu konularda, İnternet erişim sistemleri uygulamaları konularında çalışmaktadır. 100’e yakın ulusal yayını bulunmaktadır.

Buyurun Mustafa Bey.

DOÇ. DR. MUSTAFA ALKAN (TK)- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan, sayın konuşmacılar, sayın konuklar; ben de öncelikle Elektrik Mühendisleri Odasına bu toplantı ve organizasyondan dolayı teşekkür etmek istiyorum. Bildiğiniz gibi “Dünya Bilgi Toplumu Zirve”sinin Türkiye koordinasyonunu Ulaştırma Bakanıyla birlikte Telekomünikasyon Kurumu olarak biz yürüterek yaklaşık 1 yıldan fazla bir zamandır bugüne kadar getirdik ve hâlâ bu süreç devam ediyor.

Güzel bir tesadüf olsa gerek, Dünya Bilgi Toplumu Zirvesiyle ilgili olarak bütün dünya ülke temsilcileri bu hafta pazartesiinden itibaren bugüne kadar Cenevre’de bir araya geldiler ve sanırım bu saatlerde toplantıyı bitiriyor olmaları gerekli ki, iki önemli Dünya Bilgi Toplumu Zirvesiyle ilgili eylem plânına ve diğer bir doküman olan prensipler bildirgesinin son halini vermiş olmaları gerekir.

Üzülerek söylemek gerekirse Sayın Hocamızın da ifade ettiği gibi, biz Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi süreci içerisinde Türkiye olarak çok iyi organize olabildiğimizi söylememiz mümkün değil, konuya sahiplenebildiğimizi söyleyebilmemiz mümkün değil. Aslında biraz sonraki sunumda da göreceğiz dünyanın bu işi ne kadar önemsedğini ve bununla ilgili ne tür çalışmalar yaptığını biliyoruz ve biz bu Zirve öncesi belki bir Türkiye

Zirvesini bile gerçekleştirmemiz son derece önem arz ediyordu. Onu gerçekleştiremedik ama bugün burada EMO sayesinde bu küçük zirveyi gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Bunun için bir kez daha teşekkür etmek istiyorum katkısı ve emeği olan herkese.

Ben çok özetle bilgi çağı, bilgi toplumu konularını almıştım ama, hocam çok güzel izah ettiği için onları geçeceğim ve Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi süreçlerinden ve Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin boyutundan kısaca bahsederek Türkiye boyutuna temas etmek suretiyle zirve yansımalarıyla tamamlamak istiyorum sunumumu.

Bunları çok Türkiye’de görüştük, tartıştık, bilgi çağıydı, sanayi çağıydı, tarım çağıydı. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi başaramadığından çok yakındık, çok konuştuk, sanayi toplumu olamadığımızdan çok bahsettik, ama önümüzde bilgi toplumu duruyor, bilgi toplumu olma noktasında neler yapabilirizi de çok tartışıyoruz. Umarım önümüzdeki süreç içerisinde bir 5 yıl 10 yıl 20 yıl sonra sanayi toplumu olamadığımız için hayıflanırken bilgi toplumu olamadığımız için de hayıflanma talihsizliğini göstermeyiz, hiç olmazsa bu şans yakalarız diye düşünüyorum.

Bilgi çağı dediğiniz zaman teknoloji geliştikte bilgi artışının gerçekleştirdiğini, bilgi artışı gerçekleştikçe de teknolojinin geliştiğini ve pozitif bir geri besleme ile bunun birbirini çok önemli ölçüde etkileyerek ileri boyutlara geldiğini biliyoruz.

Bilgi toplumu dediğimiz zaman yine hocamın çok güzel izah ettiği gibi ülkelerin zenginlikleri öncelikle bilgili ve yetişmiş insan kaynaklarının zenginliğiyle ölçüldüğünü günümüzde yine biliyoruz. Bu anlamda bilgi toplumunun iki temel şartının fiziksel değişim ve kültürel değişim olduğunu ve bunun gerçekleştirmemiz gerektiğini de hepimiz çok iyi biliyoruz ve sanal dünyanın, bilgi toplumunun en önemli unsurunun da e-birey olduğunu, e-birey olmanın şartlarının neler olduğunu da yine hepimiz gayet iyi biliyoruz.

Bütün problem bilgiye erişebilmek, bilgiyi iletebilmek ve bilgiyi paylaşabilmenin yanında bilgiyi üretmekte yattığını, bunu dünya ülkelerinin, gelişmiş ülkelerin nasıl gerçekleştirdiğini, bizimse bunun hangi noktasında olduğumuzu da yine sizler çok yakından biliyorsunuz.

Bu kısa girişten sonra Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi sürecini kısaca sizlere aktarmak istiyorum. Uluslar Arası Telekomünikasyon Birliği Tam Yetkili Konferansının en üst düzey karar organı IT’nun 1998 yılında ABD Minepolis’te bir karar alıyor ve diyor ki, Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin gerçekleştirilmesi gerekir ve bu konuyla ilgili de Birleşmiş Millet İdari Koordinasyon Komitesini görevlendiriyor. Bu Komite ciddi

çalışmalar sonunda 1999 yılında görev gücü oluşturmak suretiyle bir rapor yayınlıyor ve 2000 yılında Konseye bu raporu sunuyor. 2000 yılında sunulan bu raporda Birleşmiş Milletler himayesinin öncülüğünde bir eylem plânı kabul ediliyor. Bu raporda Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin bütün ülkeler tarafından çok ciddî bir şekilde önemsendiği, iş dünyası tarafından, medya temsilcileri tarafından, üniversiteler tarafından, sivil toplum kuruluşları tarafından çok önemsendiğini ve böyle bir zirvenin dünya için son derece önemli olduğu ifade ediliyor ve bu çerçeve içerisinde eylem plânı kabul edilmek suretiyle 2001 yılı Konsey Toplantısında birincisi 10-12 Aralık 2003 Cenevre, İsviçre’de olmak üzere, ikincisi de 2005 yılında Tunus’ta yapılmak üzere iki dünya zirvesi kararlaştırılıyor.

Bu zirveden beklenenler çok özetle ifade etmek gerekirse, zirve özellikle devlet başkanlarını, Birleşmiş Milletler İhtisas Komisyonları Başkanlarını, iş dünyası liderlerini, sivil toplum kuruluşlarını ve medya temsilcilerini tek bir platformda bir araya getirerek bilgi toplumunun kurulmasının gereklerini en üst düzeyde ortaya çok özel ve etkin bir platform olacağı bekleniyor.

Yine zirvede bilgi toplumuyla ilgili tüm hususları ele alarak toplumsal dönüşümde ortak vizyon ve anlayışa varılması, bilgi ve haberleşme teknolojilerinin verimli kullanımı ve ülkeler arasındaki sayısal uçurumun giderilmesi için çözümler getirmeyi hedefliyor. Zirve sonunda kabul edilmesi beklenen ilkeler bildirgesi ve eylem plânı ile bu hedeflerin yaşama geçirilmesi, sağlanması düşünülüyor ki, bu iki doküman biraz sonra Rukiye Hanım ayrıntılı bir şekilde bu konuda bilgi verecek. Nihai haline ciddî çalışmalar sonunda getirildi ve hâlâ da çok yoğun bir şekilde tartışmaları sürüyor.

Biraz önce söylediğim gibi zirvenin katılımcıları gerek 2003 yılındaki, gerek 2005 yılındaki katılımcılar, bunlar devlet başkanları seviyesinde ciddî katılım olacağı, hükûmet temsilcilerinin, dünya ülkelerinin hemen hemen tamamının bu zirvede olacağı, Birleşmiş Milletler organlarının tam anlamıyla temsil edileceği, bölgesel kuruluşların, iş dünyası temsilcilerinin, sivil toplum kuruluşlarının, medya temsilcilerinin bir araya geleceği ortak bir dünya platformu oluşturulacağı düşünülüyor.

Zirve aşamalarına baktığımız zaman birinci zirveye gelinceye kadar hazırlık süreci içerisinde biraz önce bahsettiğim bu iki önemli doküman hazırlanması sürecinde 3 tane hazırlık komitesi toplantısı gerçekleştirildi. Bölgesel düzeyde bakanlıkların, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla konferans düzenlenmesi ve Birleşmiş Milletler birimlerinin ve uluslar arası kuruluşların çeşitli faaliyetlerinin bulunması plânlandı. İlgili tüm taraflardan zirveye beklenen katkılar çok ana hatlarıyla

yapıcı bir ağı, yani network'ün inşası, çok aktörlü iş birliklerinin teşvik edilmesi, zirveye girdi sunulması, toplantıların organize edilmesi, eğitim oturumlarının düzenlenmesi, operasyonel önerilerin formüle edilmesi, malî destek sağlanması şeklinde zirveye katkıda bulunabileceği ifade edildi.

Bunun yanında 6 tane bölgesel hazırlık noktasında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey bünyesinde mevcut bulunan dört bölgesel komisyon, ki bunlar Avrupa, Asya, Asya Pasifik, Afrika ve Latin Amerika, Karaibler, bu 6 bölgenin destekleriyle tüm bölgelerin en az bir hazırlık toplantısı yapması ve önerildi ve bu bölgesel toplantılarda bölgesel değerlendirmelerin yönlendirilmesi, bölgede bilgi eksikliği, toplum için bir vizyon geliştirilmesi ve bu vizyonun başarılmasını sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi, tüm tarafları içeren bir diyalog ortamının oluşturulması, zirveye hazırlık ve kilit konuların tanımlanması ve bölge ülkeler arasında daha bir anlayışın teşvik edilmesi. Ayrıca bölge önceliklerinin belirlenerek en iyi uygulama örneklerinin değerlendirilmesi, önemli engellerin üstesinden gelmek ve bilgi toplumu vizyonunu başarmak için gelecek gelişmeleri teşvik amacıyla bölgede ve bölgeye ait alt bölge gruplarında yeni öncelikler, taahhütler üzerinde çalışılması ve Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi için katkılar hazırlanması bu bölge toplantılarından beklendi.

Ve bu çerçevede içerisinde daha birçok konuları zikretmek mümkün. Bu bölgelerde hazırlık toplantıları gerçekleştirildi. Bunun yanında bir de uluslar arası hazırlık, bütün dünya ülkelerinin katıldığı 3 tane hazırlık toplantısı yapıldı. Birinci hazırlık komitesi toplantısında 115 ülkeden 800 civarında delege ile Birleşmiş Milletler bünyesinde ihtisas kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, sektör temsilcilerinin tamamı katıldı. İkinci hazırlık toplantısı 17-28 Şubatta yine Cenevre'de yapıldı. Zirvede imzalanması düşünülen taslak ilkeleri bildirgesi ile eylem plânı hazırlanıp ortaya çıkarıldı. Üçüncü hazırlık komitesi de 15-26 Eylülde yine Cenevre toplandı ve bu toplantıya dokümanlara son hali verilmeye çalışıldı ama, gerek bölgeler arası, gerek dünya ülkeleri arasında çok ciddi tartışmalar, çok ciddi müzakereler gerçekleştirildi. Neredeyse zirve sonuçlanmayacak hale kadar ciddi büyük tartışmalar oldu ülkeler arasında ve en sonunda toplantı neticelendirilemedi. Biraz önce bahsettiğim 10-14 Kasım, yani bu hafta yeniden bir araya gelmek suretiyle bunlara nihaî hali verilmesi düşünüldü. Bu süreç içerisinde gayri resmi birçok toplantılar yapılmak suretiyle de bir sonuç alınmaya çalışıldı. Hâlâ da bu süreç devam ediyor.

Dolayısıyla, bu süreç içerisinde bölgesel hazırlık toplantılarını çok kısaca özetlemek istiyorum. Afrika Bölgesel Konferansı 25-30 Mayıs 2002'de ??'da gerçekleştirildi ve Afrika bölgesi bu konferansta dünya bilgi toplumuna nasıl hazırlanması gerektiğini ortaya koymaya çalıştı, kendi politikalarını ve stratejilerini oluşturmaya çalıştı. Pan Avrupa Bölge Konferansı yine 7-9 Kasım 2002'de Romanya Bükreş'te bu ülke grupta, bölgedeki ülkeler bir araya gelerek kendi stratejilerini, politikalarını oluşturmaya çalıştılar. Latin Amerika'da Karaippler bölgesi yine 29-31 Ocakta Dominik Cumhuriyetinde bir araya gelmek suretiyle onlar bölgesel stratejilerini, politikalarını oluşturmaya çalıştılar.

Böylece bütün bölgeler bir hazırlık toplantısı yapmak suretiyle zirveye en iyi şekilde nasıl hazırlanabileceklerini ve zirveden kendi ülkeleri açısından en iyi katkıyı ve çıktıyı nasıl elde edecekleri politikalarını, stratejilerini ve çalışmalarını tamamladılar.

Dünya Bilgi Toplumunun Birinci Zirvesinde çok ana hatlarıyla söyleyip geçmek istiyorum. Birincisi, alt yapının korunmasıyla ilgili amaçlar var. Bunlar bilgi toplumu alt yapının oluşturulması, İnternet bağlamları, telsiz teknolojisi, kırsal iletişim, dijital medya, radyo televizyon basın yayın İnternet gibi konular işlenecek. Bunun yanında bilgi toplumunu anlama, bilgi toplumu evrensel erişim hizmetlerinin sağlanması, gelişen dünyanın ihtiyaçlarının karşılanması, fikri mülkiyet hakları, bilgiye erişim, basın ifade özgürlüğü, kültürel ve dil bilimsel çeşitleri, az gelişmiş ülkelerin özel ihtiyaçları gibi ana başlıklardan bahsedebiliriz.

Yine bunun yanında bilgi toplumu ekonomik, sosyal kültürel gelişmeye etkileri, bilgi toplumunun bilime ve sağlığa etkileri, hükümetler için bilgi teknolojileri, bilgi iletişim teknolojilerinin akademi merkezîyet yetkilendirme ve demokrasi boyutu, sınır ötesi e-ticaret boyutu, e-devlet sağlık boyutları tartışılacak. Ayrıca tüketicinin korunması, şebeke güvenliği, kritik alt yapı, ödenebilirlik insan kaynakları gelişimi, kullanıcı eğitimi, kadın erkek, gençlerin ihtiyaçları. Bütün bunların hepsi zirvede tartışılacak konu başlıkları.

Yine ilave bilgi toplumu şekillendirmede hükümetlerin, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının rolü tartışılacak, fikri mülkiyet hakları tartışılacak, buna benzer biraz önce bahsettiğim konular. Veri koruma, gizlilik, şebeke güvenliği gibi birçok konu tartışılacak. Bunları Rukiye Hanım sanırım daha ayrıntılı bahsedecek.

2. Dünya Zirvesi, yani 2005'te Tunus'ta yapılacak olan zirve süreci içerisine kadar bütün bunlar ülkelerde, bütün boyutlarıyla değerlendirildikten sonra 2005 zirvesi son eylem plânının da hayata geçirilmesi noktasında son derece önem arz eden son zirve

olacak. Bu toplantıda kalkınmayla ilgili tüm konular ve eylem plânı uygulamasında kaydedilen gelişmelerin tamamının görüşüleceği bir 2. bir dünya zirvesi olacak.

Kısaca Türkiye’den bahsetmek gerekirse, Türkiye’de de bu koordinasyon çerçevesi içerisinde biz Telekomünikasyon Kurumu, Ulaştırma Bakanlığı olarak 6 çalışma grubu oluşturduk. Bu 6 çalışma grubu için her biri için bir koordinatör oluşturuldu. Bu koordinatörlerle birlikte 6 çalışma grubuyla yapmış olduğumuz Türkiye katkısını zirve dokümanlarına yansıtmak için ciddi çabalarımız, gayretlerimiz oldu. Türkiye katkılarının büyük bir bölümü zirve dokümanlarına yansıdı. Bundan sonraki süreçte umarım Türkiye’nin menfaatleri, çıkarları, daha doğrusu bölgesel menfaatlerimiz, çıkarlarımız doğrultusunda bu zirvedeki dokümanlara Türkiye görüşü olarak bunlar yansıtılır ve ülke olarak da bu zirveden arzu edilen, amaçlanan katkıyı, faydayı sağlamış oluruz.

Bu çalışma gruplarında yer alan kuruluşlarımız oldu. Onları çok kısa bir şekilde geçmek istiyorum. Aslında çok ciddi bir çalışma idi. Dolayısıyla, ben burada sonuçlara filan girmek istemiyorum; çünkü bunlar hepimizin, özellikle burada bulunanların Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin bizlere neler sağlayacağı, bilgi toplumu olmanın bizlere neler sağlayacağı konularını çok yakından biliyoruz. O yüzden bunlara girmek istemiyorum ve özetle Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin nasıl geliştiği, nasıl bugüne geldiği ve ne amaçlandığını arz etmeye çalıştım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Sayın Doç. Dr. Mustafa Alkan’a biz de teşekkür ediyoruz.

Şimdi konuşmalarını yapmak üzere Rukiye Özcivelek’e söz vereceğiz.

Rukiye Hanım 1967 Eskişehir doğumlu, ilk orta ve liseyi Eskişehir’de tamamladı, lisans derecesini ODTÜ Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümünde 1989 yılında yüksek lisans derecesini de ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim ve Teknoloji Bölümünde 2001 yılında aldı. Hâlen ODTÜ’de Sosyoloji Bölümünde Doktora çalışmasına devam etmekte. 1989-1997 yılları arasında özel sektörde telekomünikasyon alanında mühendis olarak çalıştı. 1997 yılında TÜBİTAK Bilten’de bilgi toplum politikaları, e-ticaret, bilgi güvenliği grubunda uzman araştırmacı olarak çalışmaktadır. Başlıca çalışma konuları, bilişim teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik etkileri, elektronik sertifika yönetimi ve bilgi güvenliğidir. Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Plânı Projesinde görev aldı, OECD Enformasyon Bilgisayar ve İletişim Politikaları Komitesinde ve bu Komiteye

bağlı bilgi ekonomisi, telekomünikasyon politikaları, bilgi güvenliği, kişisel gizlilik çalışma gruplarında TÜBİTAK Bilten Enstitüsü olarak katılmıştır.

Buyurun Rukiye Hanım.

RUKİYE ÖZCİVELEK (TUBİTAK)- Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli katılımcılar, değerli meslektaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle böylesi önemli bir konuda bu Çalıştay'ı düzenlediği için EMO yöneticilerine teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Şimdi bu Dünya Bilgi Toplumu Zirvesine ben biraz eleştirel olarak yaklaşmaya çalışacağım. Bu zirvenin hazırlık aşamalarında TÜBİTAK temsilcisi olarak Mustafa Beyle birlikte tüm aşamalarında neredeyse bulundum, dokümanları inceledik, katkılar yapmaya çalıştık bu dokümanlara Türkiye olarak.

Şimdi bu zirve bana biraz enteresan geliyor. Neden Birleşmiş Milletler böyle bir Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi düzenliyor. Açılıшта Sayın Başkanın belirttiği gibi savaş gibi, insan hayatı gibi çok önemli konularda dahi –bağışlayın- Birleşmiş Milletler kararlarının takılmadığı bir dünyada Birleşmiş Milletler Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi yapacak, ne olacak? Ortak bir hedef belirlenebilecek mi bunları hep birlikte göreceğiz.

Açıkçası Birleşmiş Milletler zirvesinin yanıtını bu Birleşmiş Milletlerin ürettiği dokümanların, metinlerin içinde bulmak mümkün. Bunun yanıtı Mustafa Bey de az önce yaptığı sunuşta verdi. Toplumsal dönüşümde ortak vizyon ve anlayışa varılması, bu bilgi teknolojilerinin verimli kullanımının sağlanması ve ülkeler arasındaki sayısal uçurumun giderilmesi olarak hedefleniyor ve bunun için bu zirvenin iki tane çıktısı olacak. Yine Mustafa Bey sunuşunda bahsetti. Bu bir prensipler deklarasyonu, prensipler bildirgesi diye bir metin çıkacak, bir de eylem plânı diye bir metin çıkacak. Metin taslaklarına şu anda İnternette erişmek mümkün. Şimdiye dek işte 3 tane hazırlık toplantısı yapıldı, 10 gün sürdü bu 3 hazırlık toplantısı. Arada bir 5 günlük daha Paris'te bir ara toplantı yapıldı, bölgesel toplantıları hiç saymıyorum, yine günler süren bölgesel toplantılar yapıldı. Son hazırlık toplantısında metnin neredeyse tamamında anlaşma sağlanamadı, o yüzden bu içinde bulunduğumuz hafta 3. hazırlık toplantısı uzatıldı. 40 gün süren bir hazırlık toplantısı var. Son toplantıya 1600 delege katılmıştı. Şöyle yaklaşık bir hesap yaparsak 64 bin adam günlük bir mesai harcadı bu zirveye, Aralık ayında olacak zirvenin ilk etabı için.

Şimdi ne oldu, ortaya çıkan metinlerde nasıl çatışma noktaları var. Ben biraz bu çatışma noktaları hakkında sizleri bilgilendirmek istiyorum metinlerdeki. Ama bu noktalara değinmeden önce son iki hazırlık komitesinde kısmen de olsa katılma imkânı bulabildim ülke temsilcisi olarak. Öznel birtakım gözlemlerimi size aktarmak istiyorum.

Zirvede 6 tane dil kullanıyorlar. Benim gözlemim neredeyse hemen hemen herkes kendi ana dilinde katkı yapabiliyor zirvede. Arap Birliği Arapça ana dil olmamasına rağmen tercümanların parasını vererek Arapça konuşuyor. Hatta birçok Afrika ülkesi ya da birçok Latin Amerika ülkesi eski sömürge oldukları için işte İngilizce'yi İspanyolca'yı rahatça konuşabiliyorlar. Orada benim gözlemlediğim hani bir tek neredeyse biz kendi ana dilimizde konuşmadık, İngilizce konuştuk. Bu benim özel gözlemimdi, bunu aktarmak istiyorum.

Duyduğum bir diğer rahatsızlık, bunu birçok gelişmekte olan ülke de dile getirdi. Bu metinlerin ortaya çıkması bazı alt çalışma gruplarının kurulmasıyla oluyor, Mustafa Bey yine bahsetti. En son hazırlık komitesinde de 8 tane alt çalışma grubu kuruldu. Tabii çok zengin olmayan ülkeler sınırlı sayıda delegeyle katılım sağlayabiliyorlar. Buna birçok gelişmekte olan ülkeden ve geri kalmış ülkeden itiraz gelmesine rağmen çalışmalar bu şekilde devam etti. Yani paralel oturumlar oluyor, o paralel oturumlarda metinler görüşülüyor ve ortaya çıkan metin daha sonra genel kurula getiriliyor. Tabii hani Amerika Birleşik Devletleri gibi zengin olan birçok ülke çok geniş katılımcıyla, delegeyle, 10-15 delegeyle katılıyor ve her tarafta kendini temsil edebiliyor ve metinler onların istekleri doğrultusunda çıkabiliyor ama, öbür taraftan diğer ülkeler her tarafa yetişemediği için ancak genel kurula kalıyor. Genel kurula kalınca da neredeyse hiçbir şeyde anlaşma sağlanamıyor. Aslında anlaşma sağlanmasını beklemek de bence çok mantıklı görünmüyor bana. Az önce Sayın Hocalarım da belirtti. İşte dünyada gelişmiş ülkeler var, geri kalmış ülkeler var, gelişmekte olan ülkeler var. Bu kadar farklı ülke grubu, bir de bu zirvenin özelliği bu ülke gruplarının yanında farklı çıkar gruplarının da işin içinde olması. Özel sektör temsilcileri var, sivil toplum örgütleri var, bağımsız gözlemciler var. Yine bu zirveye Filistin gözlemci olarak katıldı ve son toplantıda katılsın mı katılmasın mı o da en büyük tartışma konularından bir tanesiydi.

Böylesi farklı aktörün ve farklı ülke grubunun katıldığı bir toplantıda ne kadar ortak metin çıkacak, bu ortak metin ne kadar gerçekten işe yarayacak bilmiyorum, soru işareti. Buraya gelmeden önce dün ben İnternette, WEB'ten bakmaya çalıştım metin çıkmış mı diye ama hâlen konmamıştı. Bunu göreceğiz.

Şimdi en son bu ortaya çıkan taslak eylem plânı ve prensiplerde dediğim gibi birçok çatışma noktası var. Ama ben bazı çatışma noktalarını size aktarmak istiyorum, yani bazı başlıkları sizlere aktarmak istiyorum. Öncelikle bu taslak deklarasyonda bilgi teknolojilerinden, işte yoksulluğun ve açlığın giderilmesi, daha barışçıl bir dünya düzeni gibi çok yüksek beklentiler içinde olunmasına rağmen bu hedeflerin nasıl gerçekleştirileceği belli değil.

Bir diğer konu bu sayısal uçurum. Aslında burada enteresan bulduğum başka bir şey daha var. Bizim dilimize, daha önceden bizim derdimiz olmayan birçok kavram böylesi uluslar arası platformlar sayesinde gelip yerleşiyor. Sayısal uçurum bundan birkaç yıl öncesine kadar hiçbirimiz derdi değilken bugün hepimiz derdi olmaya başladı. Yine bu benim orada yaptığım orada yaptığım enteresan bir gözlem. Yani millî geliri birkaç yüz dolar olan ülkelere bakıyorum, işte Güney Afrika ülkeleri, adını dahi bilmediğim ülkeler bu sayısal uçurumu kendilerine dert edinmiş vaziyetler. Sayısal uçuruma karşı yine bu zirvede benim öğrendiğim bir diğer kavram sayısal dayanışma fonu. Dijital **Solidert** diye bir kavram daha girdi. Bu da herhalde yine gelip bizim dilimize yerleşecek.

Şimdi bu sayısal uçurumun giderilmesine yönelik Afrika ve Arap ülkelerinin önerileri doğrultusunda sayısal dayanışma fonu önerildi, böyle bir fon deklarasyonda yer aldı. Ancak özellikle alt çalışma gruplarına gelişmiş ülkeler özellikle Avrupa Birliği, Kanada ve İsviçre gibi ülkeler böyle bir fona olumlu yaklaşmadılar ve yeni bir Birleşmiş Milletler fonunun çok iyi olmayacağına ve metinden böylesi bir fon önerisinin çıkartılması gerektiğine bastırmaya çalıştılar. Bu açık konular arasında kaldı.

Bir diğer tartışma konusu fikri mülkiyet hakları ve açık kaynak kodlu özgür yazılımlar başlığı altında oldu. Fikri mülkiyet haklarında en son metinde fikri mülkiyet haklarının korunması ve buna karşı gelişmekte olan ülkelerinde bu bilgiyi paylaşımı konusunda bir denge olması diye bir cümle vardı metinde. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri bu cümleden denge ifadesinin çıkartılmasını savundu. Bu da yine karara varılmayan başlık olarak kalmıştı metinde.

Yine en büyük tartışmalardan bir tanesi, açık kaynak kodlu yazılımların teşvik edilmesinde çıktı. Madem bilgi toplumu olunacak, o zaman özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelere açık kaynak kodlu yazılımların yaygın olarak kullanılması gerektiği metinlerde geçiyordu, hâlâ da geçiyor. Ancak özellikle yine Amerika Birleşik Devletleri teknoloji tarafsız, teknoloji neutral olunmasını gereği, ilkesi gereği bunun böyle

zikredilmemesini metinlerde, hem açık kaynak kodlu yazılımların olacağı hem de işte yazılımların birlikte anılması gerektiğini ısrarla vurguladı.

Yine bir diğer tartışma konusu İnternet yönetiminde oldu. Şu anda işte bu IKAN, kısaca adı, “İnternet Cooperation” daha çok bu özel sektör kuruluşlarının yönetiminde uluslar arası İnternet yönetimi. Buna karşılık özellikle Çin’in başını çektiği bir grup ülke ve hükümet bunun için, uluslar arası İnternet yönetimi için uluslar arası bir yapı kurulmasını öneriyorlar ve hükümetler arası bir yapıyı savunuyorlar. Yine bu konu karara bağlanmamış noktalardan bir tanesi.

Batılı ülkeler için önem verdikleri bir diğer başlık, kritik alt yapının korunması ve ifade özgürlüğü. Özellikle yine Amerika Birleşik Devletleri bilgi toplumu için bağımsız ve çoğulcu medyanın çok önemli olduğunu ve bu başlığın mutlaka metinlerde yer almasını belirtti. Bazı Arap ülkelerinden buna karşı görüşler gelmişti. Bu yine kararlaştırılmayan, başlık altında kalan bir noktaydı.

Bir diğer tartışma noktası İnternette güvenliğin nasıl sağlanacağı hususundaydı. Özellikle Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri bu siber suçlarla ilgili hükümetler üstü bir yapı kurulmasını öneriyor. Ancak buna bazı Afrika ülkeleri ve özellikle Arap ülkeleri böyle bir yapının ülkelerin egemenlik haklarını çiğneyebileceklerini belirterek karşı çıkıyorlar. Yine bu kararlaştırılmayan noktalardan bir tanesi.

Bir diğer tartışma noktasıysa teknolojiler kısmında yapılıyor. Alt yapı bölümünde özellikle geniş bant teknolojilerinin kullanımı konusuna yapılan vurguda oluyor. Bir taraftan işte Amerika Birleşik Devletleri bu açık kaynak kodlu yazılımlarda teknoloji nötr, teknoloji tarafsız olunması ilkesini savunurken, diğer taraftan da geniş bant teknolojilerini bütün ülkelerde yaygın olarak kullanılmasını öneriyor. Buna tabî diğer ülkelere, Brezilya gibi ülkelere itiraz geliyor.

Bir tartışma noktası da uydu teknolojilerinde yaşanmıştı. Uydu teknolojilerine yine Amerika teknoloji tarafsız olunması ilkesi gereği karşı çıktı uydu teknolojilerinin kullanımının yayınlştırılmasının teşvik edilmesi. Buna özellikle Avrupa Birliği ve Japonya karşı çıktı ve bu metinler de kaldı.

Bir diğer benim dikkatimi çeken nokta hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik madde. Bu metinlerde işte uygun ortamın oluşturulması diye bir başlık var. Bu başlık altında hizmet ticaretinin işte ülkeler içinde serbestleştirilmesi teşvik edilmelidir diye metinde birtakım ifadeler geçiyordu. Özellikle bu ifadelere Arjantin, Brezilya, İran,

çok hazırlıklı gelen bu toplantılara. Bunların itirazları sonucu bu konu Dünya Ticaret Örgütünün konusudur, bu çalışma alanına girmemektedir denilerek itiraz edildi. Yine kararlaştırılmayan noktalar arasında kaldı.

Beklendiği üzere, tabii ki Amerika Birleşik Devletleri, bir parça Avrupa Birliğiyle genellikle aynı tarafta oluyorlar. Bunlar özellikle açık kaynak kodlu yazılımların metinlerde vurgulanmasına kesinlikle karşı çıkıyorlar. Sivil toplum temsilcileri, sivil toplum örgütü temsilcilerinin söylemlerine bakacak olursak, bunlar gelişmiş hükümet temsilcileriyle daha çok medya özgürlüğü konusunda hemfikirler, ancak fikri mülkiyet haklar konusundaysa gelişmiş ülke temsilcilerini, özellikle sanayicilerin sözcüsü olmakla suçluyorlar.

Metinlerde ortaya çıkan tartışma noktaları bunlardı, ben şimdilik bunları aktarmış olayım. Daha sonra tartışmalarda devam ederiz.

Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

BAŞKAN- Biz teşekkür ediyoruz.

Şimdi konuşmasını yapmak üzere Nurcan Törenli'ye söz vereceğiz.

Dr. Nurcan Törenli Ankara 1963 doğumlu. İlkokul 1974, ortaokul 1977, lise 1980 Ankara tamamlamış. Lisans Ankara Üniversitesi İletişim Fakülteleri Gazetecilik ve Halka İlişkiler Bölümü, 1984 yılında yüksek lisans Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim, 1996'da doktora, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim, 2001 Ajans Türk Basın, Basın Sarı A.Ş.'de 1984-1996 yıllarında çalışmış. Dr. Nurcan Törenli'nin iki kitap, 9 makalesi ve 4 panel konferans bildirisi var. Hâlen Türkiye Bilim Şûrası editörlüğünü yapmakta. Enformasyon bilgi toplama, yeni iletişim teknolojileri ve Telekom politikaları gibi yayınları bu başlıkları içermekte.

Buyurun Nurcan Bey.

DR.NURCAN TÖRENLİ (A.Ü.)- Teşekkür ederim.

Bu arada EMO'ya da bu toplantıyı düzenlediği için teşekkür etmek istiyorum.

Şimdi yapılan konuşmalar tabii son, sona doğru toparlayıcı olması açısından belki biraz daha anlam taşıyor. Söylenen bütün şeylerin bence biraz, özellikle sosyolojik açıdan çözümlenmeye ihtiyacı var.

Enformasyon toplumu, bilgi çağı diye isimlendirdiğimiz bu kavramlar içerisinde ağlar üzerinde bu kadar bol sayıda enformasyonun dolaşımında olması bizi çok fazla bilgili

ya da enformasyona sahip yapmıyor. Bunların belli bir çözümlemeye, bir analize ihtiyacı var.

Benden önceki iki konuşmacı arkadaşımın zirveye ilişkin değerlendirmeleri doğrultusunda konuşmamın birinci ayağını özellikle bu zirve kavramına ya da zirve aracına ayırmak istiyorum. Daha sonra da bir enformasyon toplumu, bilgi toplumu, küresel enformasyon toplumu gibi kavramsallaştırmaların aslında neye ve ne anlama geldiğini de biraz irdelemenin doğru olacağını düşünüyorum. En azından zirvenin daha iyi anlaşılması açısından.

Şimdi ulus devletler ve ondan sonra da uluslar arası kuruluşlar çerçevesinde bir yetki ve etki devri gibi bir süreç özellikle 1970’li yıllarda Birleşmiş Milletler Teşkilâtı içerisinde, özellikle UNESCO içerisindeki az gelişmiş ülkelerin veya üçüncü dünya ülkelerinin yeni iletişim düzeni çerçevesinde ortaya koyma çalıştıkları eşitsiz duruma ilişkin bir sorunsal, sonuçta merkez ülkelerinin ya da gelişmiş kapitalist ülkelerin çok fazla işine gelmediği için sonuçta UNSECO çerçevesinde sınırlı kalan ve etkisini yitiren bu gelişme süreci 2000 yıllarında bir Okinova Zirvesi çerçevesinde sayısal uçurumu acaba nasıl giderebiliriz de, bu üçüncü dünya ülkelerini hiç olmazsa belli bir seviyeye getiririz gibi bir eksene oturdu.

Dolayısıyla, bu çerçevede baktığımızda bu zengin ülkeleri, G8’leri acaba bunu kendilerine sorun etmelerine, problematik etmelerine neden olan gelişim neydi diye insan ister istemez düşünüyor. Konuya böyle baktığımızda ulusal devletleri, işte devletin küçültülmesi, özelleştirme, mümkün mertebe özel sektörün ağırlıklı olduğu birtakım girişimci ruhun yansıması çerçevesinde yeni bir örgütlenme ve yeni bir anlayış çerçevesine acaba nasıl getirir, nasıl oturttururuz gibi bir anlayış sonuçta ulus devlet arasındaki ilişkilerin bir ölçüde uluslar arası örgütlere ya da dinamiklere devri gibi bir hareketi de kendiliğinden getirdi. Böylece bu çerçeve içerisinde bu tür örgütler, özellikle 1980’li yıllarda IMF, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, OECD gibi birçok ülkenin de, özellikle telekomünikasyon ve iletişim politikaları alanında yaptıkları çalışmalar ve girişimleri de dikkate alınırsa merkez ülkelerin sanki bir sözcüsü gibi daha böyle dinamik, daha katılımcı, işte arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi sivil toplum örgütlerini de içlerine alan, işte çeşitli hükümet birimlerini içlerine alan, uluslar arası örgüt temsilcilerine alan bir yapı çerçevesinde daha meşru, daha tartışmalı bir ortam içerisinde bu tür politikaları gerçekleştirmenin ve yerleştirmenin temel ortamı ve dinamiği oldu. Ulus devletler birbirleriyle ilişkiler içerisinde özellikle gelişmemiş olan ülkelerin ya da yoksul olan

ülkelerin bu durumdan kurtulma çabalarına ilişkin olarak kendi kendilerine bir gümrük duvarları inşa etmeleri ya da korumacılık türü çeşitli önlemler almalarının üzerinden geçmek, bu tür uygulamaları aşmak, sonuçta böyle ortak, genel geçer platformlar çerçevesinde bir meşruiyet ortamının ve bu hükümetlerin de kendi halklarına, kendi kamularına bunun geçerliliğini veya doğruluğunu hesabını verebilmek açısından, bak işte herkes altına imza attı, sonuçta biz de bu işin altına imza attık, o zaman gereğini yerine getirmeliyiz demenin işin açıkçası bir yöntemi, bir dinamiği oldu.

Dolayısıyla, zirve olgusuna zirve aracına böyle bir eleştirel bakışla da bakmamız gerekiyor, ki arkadaşlarımızın da ifade ettikleri gibi çeşitli toplantı taktikleri, işte böyle delegelerin az sayıda olması sayesinde ya da kapalı kapılar ardında farklı farklı ülkelere dağıtılan ulufelerle, yani bir ödül veya cezalandırma mekanizmalarıyla bu iş bütün insanlığın sanki yararına, onlar hakkında çok iyi olacakmış gibi bir ortamın yaratılması da çok da mümkün hale getiriliyor.

Şimdi geri kalan kısmında ise bir enformasyon toplumu, bilgi toplumu, bu küresel enformasyon toplumu gibi, işte bizim literatürümüze, konuşma dilimize sonradan giren kavramların da bir altını biraz eşelemekte fayda var gibi geliyor bana.

Zirvenin adı “Information Society” yani enformasyon toplumu. Fakat Türkçe’ye çevirirken biz bilgi toplumunu daha çok yeğliyoruz. Belki içinde iyi bir niyet de taşıyor, onu da gölgelememek gerekiyor ama, yani burada enformasyonun ya da bilginin bilimsel akademik çalışma disiplini içerisindeki bilimle eşit olmadığını, onun karşılığına gelmediğini bir kere anlamamız lâzım. Ama tabî ki bu genel geçer ya da sıradan insanlar için, vatandaşlar için doğru olan veya kavranabilecek, ayırımına varılabilecek bir şey değil. Onun için de zaten Ziya Aktaş Hocamız bilgi niye öne çıktı derken, insan niye öne çıktı derken aslında vurgulamak istediği şey belki de oydu. Yani burada bilginin nesnelliği, yansızlığı, özellikle o kapitalist ilişkiler içerisinde üretilen sanayi mallarından farklı birtakım mallar, enformasyon mallarına da yaptığı vurgu sayesinde sanki ideolojilerden, izimlerden ayrılmış, arındırılmış, herkesin menfaatine, yararına bir ortamı simgeleyen bir meşruluğu da, yani o ritüel bir kavramsallaşmayı da kendiliğinden taşımaktaydı.

Şimdi enformasyon toplumu dediğimizde aslında 2. Dünya Savaşı sonrasında gelişen bilgisayar ve ona bağlı olarak klasik iletişim araçlarına bunların entegre edilmesi sayesinde, bizim yöndeşme veya yakınsama dediğimiz o “convergence” olayıyla bilgisayar teknolojisi, iletişim teknolojisiyle önemli bir yakınsama içerisine girdi. Dolayısıyla, bu yakınsamanın getirdiği etki çerçevesinde hatırlayın modernleşme kuramlarında neydi az

gelişmiş ülkelerin temel problemi? O insanların geleneksel kalıplar içerisinde, geleneksel değer yargıları içerisinde düşünebilmeleri, dolayısıyla Göte'nin o Faus'undaki karakter gibi hiçbir zaman atılım ruhuna, girişimci ruhuna sahip olamamalarıydı. O zaman ne yapmamız gerekiyordu? O insanı bir kere bu tür kavramlardan arındırmamız, şu geleneksel toplum tipini ortadan kaldırıp modern bir insan yaratmamız gerekiyordu. E, şimdi enformasyon toplumu o zaman bir eksikliği daha kendine problematik etmek durumunda. Bu gelişmeden duran ülkeleri belli bir seviyeye getirmenin veya getirememenin sancısı o zaman başka bir yerde aranmalı, bu alanlar enformasyon açısından eksiklikler. Onların bu eksikliği giderildiği zaman, enforme edildikleri zaman, gerekli bilgi donanımına sahip oldukları zaman onlar da bizim seviyemize geleceklerdir. Ha, dolayısıyla işte sanayi sonrası toplum, sanayi toplumundan sanayi sonrası toplumuna geçtik, network society, işte now week society, information society gibi birtakım kavramlar, ki bir araştırmada bunların yaklaşık 70 veya 80 tane kavram olduğu ortaya çıkıyor. Bu tür kavramlar o zaman sanki teknolojiyle yeni bir toplum yaratılıyormuş hissini veren bir yaklaşımla ele alınmaya çalıştı. Bunlara işte ??? örnek gösterebiliriz. Bu alanların söylemek istedikleri veya insanlığa müjdelemek istedikleri şey aslında böyle bir toplumdu. Kapitalizmin düzeldiği, ıslah edildiği, o tür şartların işte emekle değer arasındaki kuramın bilgiyle değer arasına oturduğu, dolayısıyla işçi işveren çelişkilerinin çekişmesinin ortadan kalktığı, işte işverenler açısından çeşitli stokların eritilebilirlik, satılabilirlik olgularının ortadan kalktığı ya da talebe, tüketime ya da dağıtıma ilişkin kapitalizmin o bildik 1970'li refah devletinin sonuyla da ilân edilen bunalımından çıkış yollarının bir müjdesiydi aslında.

Fakat günümüze geldiğimizde, yani enformasyon toplumu kendine araştırma listesi olarak seçen bu ilk söylemler dışında şimdi ne oluyor diye baktığımızda, artık enformasyon toplumu kavramı değil araştırma listesi olan şey. Doğrudan doğruya IST dediğimiz ya da bit dediğimiz bir bilgisayar ve iletişim teknolojileri araştırma listesi haline gelmiş durumda. Yani bunları biz nasıl bilime ve özellikle bilim alanındaki gelişmeleri ülkelerin gelişmesine ya da kalkınmasına, hizmetine bu araçlar sayesinde daha verimli, daha efektif olarak sokabiliriz.

Dolayısıyla, bütün ülkelerin, ABD'de, Avrupa Birliğinde, Japonya'da ve diğer gelişmiş ülkelerde enformasyon toplumu konusundaki çalışmalara baktığımızda, dokümanlara baktığımızda bunların sonuçta birer politika olarak görüldüğünü daha iyi kavrarız. Yani amaç daha gelişmiş bir yapıyı oluşturabilmek için mümkün mertebe bilim ve teknolojiyi sanayinin hizmetine vermektir. Dolayısıyla, enformasyon toplumundan bilgi

toplumuna doğru bir anlam kayması, aslında bu ??anlayışa bir tepki olarak Birleşmiş Milletlerde, UNESCO'daki yapılan çalışmalarla ortaya çıkıyor ve enformasyon teknolojileri paradigması çerçevesinde şekilleniyor bu.

Burada özellikle altını çizmek istediğim şey, bu tür konuların bir politika olarak görülmesi sayesinde özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde de ya da Avrupa'da ortaya çıkan, işte bilgi toplumu, bilgi çağını yakalama ya da küresel enformasyon alt yapısı dediğimiz bütün bu kavramlar sonuçta gelip dayanıyor, bir anlamda mümkün merteye bu tür teknolojilerden sağlayacağı ve bunun ekonomiye getireceği katkılardan biz nasıl daha çok pay alabiliriz?

Çünkü bakın özellikle bu ?? Amerika Birleşik Devletlerinde enformasyon ekonomisi diye yaptığı çalışmaya Amerika Birleşik Devletlerinde sanayinin yapısının çok büyük değiştiğini görürüz, imalât sanayinden hizmetlere kayan bir akış vardır, gayrisafi millî hasılanın büyük oranda sanayi sektöründen hizmetlere aktığı görülür; çünkü bu tür sektörlerde üretilen katma değer çok daha fazla.

Dolayısıyla, biz bu enformasyon veya bilgi toplumu dediğimiz şeyde politika olarak bakılan şeyin aslında bizim anladığımız anlamda enformasyon olmadığını, daha çok bir know-how olduğunu, know-why olduğunu, yani örtük bir enformasyon olduğunu, bunun da hiç ağırlara falan konulmadığını, insanların paylaşımına açık bir şey olmadığını düşünmek zorundayız. Kastedilen şey aslında bu.

Dolayısıyla, biz bu tür zirvelerde veya bu tür toplantılarda bize önerilen şeyleri çok iyi tahlil etmeli ve analiz etmeliyiz.

İkinci bölümde zirveye ilişkin değerlendirmeleri yaparken orada değinmek istiyorum, onun için kısaca geçmek istiyorum, sürem de bitmek üzere.

Dolayısıyla, bu yanılsamanın içerisinde kesinlikle kurtulmamız gerektiğine inanıyorum. Çünkü bize siz değ bizim girdiğimiz yola girin, işte bakın sanayi toplumunu yakalayamadınız, hadi o evreyi kaçırdınız ama bakın bir olasılık daha var, bir seçenek daha var, enformasyon toplumu. Hatta o basamağı da atlamamış olursunuz böylece, bakın hiç yorulmadan böyle bir seviyeye çıkmış olursunuz demenin aslında hiçbir mantıklı ve kabul edilebilecek bir yanı olmadığını görmemiz lâzım.

Bize önerilen şey bu tür ortamlarda bu tür zirvelerde, sınırlarını aç, sınırlarını kaldır, pazarlarını da regüle et, düzenle, bir rekabetle tanış. Bu gelişmeler zaten kendiliğinden gelir denmektedir, ama bu böyle değil. Yani bakıyoruz ülkeler arasındaki

sayısal uçuruma, sadece küresel ölçekte bir sayısal uçurum yaşanmıyor ki, ülkemiz içerisinde bölgeler arasında, mahalleler arasında büyük bir sayısal uçurum var. E, bu süreç demek ki kendiliğinden bir gelişmeye bırakılırsa önce zenginler kullansın, sonra bu işte yavaş yavaş ülke içerisinde belli hacmi oluşur, sonra bunun işte böyle maliyet güdümlü işletme anlayışlarıyla birlikte bu sektörler gelişir gelişir, bir bakarsanız bir gün fakirler de bunları kullanmaya başlar demenin bize büyük bir zararı ve büyük bir yıkımı olacaktır.

Dolayısıyla, bu hiçbir zaman kendi haline bırakılabilecek, bize söylendiği gibi bu trene binilirse o istasyonda inilecek bir süreç değildir bence. Bu kamusal alanda köklü, tutarlı, doğru politikalarla, özellikle kendi insanımızın yoksul ve yardıma muhtaç kesimlerine öncelikle alan bir politikayla, doğru ve tutarlı politikalarla etkin bir şekilde gerçekleştirilebilecek bir süreçtir. Onun için enformasyon toplumu ya da bilgi toplumunu kavramlaştırırken bilgi toplumunu yeğliyorum ve bunu da insani ve sürdürülebilir bir sosyo ekonomik kalkınmada pay almanın ve bu teknolojileri üreten bir toplum olmanın bir gereği olarak görüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz de teşekkür ediyoruz.

Son konuşmacımız Dr. Mustafa Kemal Akgül

Mustafa Akgül 1981 Selçuk Üniversitesi Fizik Mühendisliğinden lisans aldı, 1992 yılında Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fizik Yüksek Lisansını tamamladı. 1999 yılında Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik alanında doktora çalışmasını tamamlamış bulunuyor. Sırayla Cumhuriyet Üniversitesinde araştırma görevlisi, Mersin Projesinde programcı ve sistem çözümleyici olarak görev yaptı. Millî Prodüktivite Merkezinde bilimin kuruluşu ve bölüm başkanlığı görevlerini yaptı. Millî Prodüktivite Merkezi Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir. Yaklaşık 10 yıldan bu yana sırasıyla Ankara Üniversitesi, Gazi, Kırıkkale ve Selçuk Üniversitesinde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak çalıştı. Son 6 yıldır KOBİ'lerde bilgi teknolojileri uygulamaları ve e-devlet konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Buyurun Mustafa Bey.

DR.MUSTAFA KEMAL AKGÜL (MPM)- Hepinize hoş geldiniz diyorum. Bu arada son konuşmacı olmak biraz zor. Daha önceden hazırladığım bazı yansılar var, onların hepsini göstermeyeceğim. Biraz da zaman zaman konuyla ilişkin ama, konunun da çok tekniğine girmeden bildiklerimi sizinle paylaşmaya çalışacağım.

Efendim, son üç konuşmacıyı izleyebildim bir toplantıdan geldiğim için. Biraz tâbii dünyadaki eğilimler, geline noktalar, trendler filan bahsedildi, bunun teknolojik yapılanmasından bahsedildi. Olaya ben biraz bu iletişim, bilgi, Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi ne kadar hazır o yönüyle bakacağım.

Aslında ülkemizde haberleşmenin ve paylaşımın da ne kadar gelişmiş olduğunu buradan görebiliyoruz; çünkü inanın o kadar ilgisiz bir yapımız da yok ama, Dünya Bilgi Toplumu Zirvesinin olduğunu ben kaçırdık galiba ya da yine sınırlı bir çerçevede kalmış oldum.

Efendim İsa'dan önceki yıllara bakarsak şöyle bir sadece, bir dakikada bir tarihsel bir beyin yoklaması yapalım. Köleler ve özgürler tartışılıyordu, öyle bir gerçek vardı, öyle bir realite vardı. Sonra işte onların içinde de çalışanlar, asiller ya da çalışanlar efendiler gibi. Bu süreç İsa'dan sonra işte 3., 4. Yüzyıla kadar devam etti. Ardından daha çok Yunan döneminde felsefe odaklı işte etiklerin hükümler olduğu bir topluluk, ardından icat, buluş dönemi, yani Rönesans'ın yaşandığı dönem; o da 13. ve 17. Yüzyıla kadar. Sonra sanayi toplumu 19. Yüzyıl, 20. Yüzyıl arası, fakat orada yine önceki yıllara bir benzeyen sanayi toplumuna geldi ama dünya, yine çalışanlar patronlar oldu. Ardından bilgi toplumunu tartışıyoruz 20. Yüzyılın son çeyreğinde ve 21. Yüzyıla taşınan bir tartışma. Sonra bunun belirtileri görülüyor biliyorsunuz. Bilgi toplumundan sonra felsefe toplumu yeniden, yani bunun sosyal ve psikolojik süreçleri ya da etkileri tartışılacak bir felsefe toplumuna doğru gidiş. Muhtemelen acaba mı diye sorgulamamız lâzım. Yeniden köleler, özgürler durumuna gidiş olacak mı? Çünkü biliyorsunuz sürekli bilgi toplumundaki Big brother'ın gözetliği olmasıyla ilgili birçok kitaplar yazıldı, çizildi, işte bilginin kutsallığı, kişisel bilgiler kutsallığı gibi.

Benden önceki konuşmacı Nurcan Beyin değindiği bazı çekincelere ben de katıldığımı ifade ederek söyleyeyim. Şimdi bilgi toplumuna geçiş hep sanayi ötesi toplumların bir anlamda bakın bu fırsat elinize geçti, siz ağır endüstri dönemini filan yakalayamadınız, işte yoksulsunuz, ama beyin herkeste aynı, hiç kimse beynim seninkinden daha eksik diyemez, bu bilgi toplumu sürecini yakalayın, sınırlarınızı açın, başlangıçta da söylenen sınırlarınızı açın, önce bizim mallarımız girsin, sizin zihninizi açalım önce, zihninizi açtıktan sonra da siz bilgi toplumuna girersiniz.

Şimdi ben biri slaytla Türkiye nerede, bilgi toplumuna ne kadar hazır, dolayısıyla bilgi toplumunun zirvesine ne kadar hazır olacak onlardan söz edeceğim.

Bunu hızlı bir iki değeri verdikten sonra da, asıl bilgi toplumu içinde bilgi toplumu ya da herhangi bir toplumu yönlendiren biliyorsunuz liderlerdir. Liderler derken sadece bireysel ya da örgütsel liderlerden söz etmiyoruz. Birçok paralel organizasyon içindeki liderden bahsediyoruz. Bunlar bir toplumun lideri, bir yerel yönetici lider olabilir. Bakın yöneticiler lider demiyoruz, olabilir. Bir parti başkanı da lider olabilir, ama her parti başkanı tabî ki lider değildir gibi.

Şimdi Türkiye nerede, rekabet gücü zayıf, katma değer yaratan işler az, sonuçta borçlanıyoruz, bunu anca neyle sağlayabiliriz? Dış ticaretteki dengeyle sağlarız. Bunu da neyle sağlayacağız? Yüksek, katma değeri yüksek teknolojiler ya da katma değeri yüksek ürünler üreterek. Çünkü başka şansınız yok. Tarımda siz istediğiniz kadar üretin.

Nüfusumuzun niteliğine bakıyoruz, çok şükür işte 10., Cumhuriyetin 10. yılından itibaren nüfusumuz hızla arttı ve nüfusumuz hızla arttığı gibi genç nüfusumuzla övünürken bir taraftan da nüfusun yüzde 65'i çalışabilir nüfus içine girmiş oldu. Bu belki bir ekonomi süren değer midir, evet öyle yorumlanabilir. Kore ve Japonya'daki örnekleri var, yani nüfusumuz çoğaldıkça ekonomide bir taraftan gelişebiliyor, ama genç nüfus ya da diğer söylemle dinamik nüfus sonundaki k'yı t'ye rahatlıkla dinamit nüfusa döndürebilirsiniz. Neden? İş isteyenler. Bir politikacı büyüğümüzün dediği gibi aş isteyenler ve bunları sağlamadığınız zaman o dinamik nüfus dinamit nüfusa dönecek.

Yine nüfus niteliğine bakarsak –bu demografik tablolar önemli- biz hâlâ 2015'e geldiğimiz zaman kentli nüfusumuz 71.8 olarak öngörülüyor. Hâlâ kentli olma yolunda gidiyoruz. Çalışanlara baktığımız zaman istihdam yapımıza, bakın Polonya yüzde 19'larda hâlâ Türkiye yüzde 36'da. Biliyorsunuz 2000'li yıllarından sonraki krizde 2001'de tekrar tarıma geçiş, köye dönüş 1 puan bunu artırdı.

Şimdi bu niye böyle oluyor diye baktığımızda toplumsal yapılanmayı ya da toplumsal dönüşümü sağlamadan bilgi toplumu olamazsınız, bu bir hayalcilik, hem de ham hayalcilik. Dolayısıyla, Türkiye gibi yıllardır hep gelişmekte olan, hatta bir dönemde geliştiğimizi düşündüğümüz, ki bunu daha da çok Batılılar söylüyor. Siz yeterince gelişmekte gelişmekte dediniz, artık bunu tamamlayın, siz artık geliştiniz diye. Bunun gerçek değeri aslında nüfus istihdam yapısıdır bize belirtilerini gösteren. Burada da hâlâ bizim çok çok yol almamız gerektiğini gösteriyor.

Sonra bilgi toplumu olabilmek için eğitime önem vermek lâzım. Bu grafik de onu gösteriyor. Biz gayrisafi millî hasılda Türkiye eğitime ayırdığı pay 2.2, bunu rakamsal

değerlerini şöyle verelim. Almanya, Fransa örneği hatırimda. Almanya’da 105 ya da 110 milyar EURO eğitime ayırdığı bütçe. Fransa’da 90 milyar EURO civarında, İspanya’da bile 50 milyar EURO’nun üzerinde, Türkiye’de de tahmin ediyorum 5 ya 7 katrilyon civarında eğitim bütçesi.

Dolayısıyla sorun ortada görünüyor. Şimdi yatırımlarla bilgi toplumunun ne alakası var diyeceksiniz, alakasını şimdiki yansıda göreceğiz. Türkiye’ye giren yatırımlar. 2000 yılındaki bu grafiğin yüksek olması Aria’nın gelmiş olması Türkiye’ye. Peki dünyadaki dağılıma baktığınız zaman Türkiye yine sonlarda. Türkiye son 10 yılda fiili olarak giren yabancı sermaye 13 milyar dolarken, sadece Brezilya, Meksika’da 16,5 ve sırasıyla 10.6 milyar dolar.

Peki sizce niye yabancı sermaye Türkiye’ye gelmiyor. Var mı, bir şey söyler misiniz bu konuda? Ekonomik çalkantı diyebilir miyiz, ekonomik istikrarsızlık. Evet bunlar doğru ama yüzde 50’si. Yani dünyada yabancı sermayenin gelmesiyle ilgili bir araştırma yapıldığında yüzde 50 oranı ekonomik çalkantısı, ama yüzde 50, bundan da önemlisi bence iş yerlerinin, işletmelerin kurumsal olmayışı. Niye kurumsal değil, niye aile işletmesi, niye sıradan işletmeler; çünkü eğitilmiş değiller. Yani kendilerini eğitmemişler. Yapısal dönüşüm zaten eğitilmişseniz, öğrenim bir yere kadar. Yani siz kendinizi bir anlamda diğer deyişle terbiye etmişseniz anca yapısal dönüşüme uğraşabiliyorsunuz. Dolayısıyla, yapısal dönüşüm yapmadığınız için de o ekonomik çalkantılar hepsi hikâye, o en fazla yüzde 40, 50 etkiliyor. Siz zaten yapısal dönüşümünüz sağlamsa bir yabancı ortak bulursunuz, o yabancılar zaten şuna bakar. Bana paramı koydum rahatlıkla o ülkeye geri alabiliyor muyum? İkincisi bu tamamsa bir de kâr edebiliyor muyum? İki şey soracak, paramı koydum geri alabilecek miyim, bir de kâr edebilecek miyim? Gerisine bakmaz ki. Çünkü birçok ülkelere bakın ciddi anlamda plânlı sömürülen ve birçok karmaşaların olduğu yerlerde bile yabancı yatırımlar yok mu? Var. Ha, o başka tabii, sömürü amaçlı var Latin Amerika ülkeleri. Ama dikkat edin savaş olduğu için, ekonomi kötü olduğu için gitmezlik yapmıyorlar. İki şeyi hesaplıyor. Paramı koyduğum gibi geri alabilir miyim, bir de kâr edebilir miyim? Demek ki bu çalkantıdan daha çok muhataplarının kurumsal olmasına bakıyorlar.

Evet, işsizlik oranımız 2002’de 10.3, bu aslında çok daha fazla. 2006’ya kadar biz ekonomiyi yüzde 5 büyütsek dahi yüzde 10’un altına işsizliği çekemiyoruz. Şu an işsizlikten ziyade yıllık istihdamın ne olduğunu bilen var mı, yani ne kadar istihdam oluşturmamız lâzım, genç arkadaşlarımız filan, onların işsiz kalmaması için. Yılda

Türkiye'nin rakamı 900 bin. Siz ona ortalama işte 700 bin filan deyin. Türkiye şu an KİT'ler dahil kamunun 1 yılda oluşturduğu istihdam anca 50-55 bin. Özel sektöre ne kadar sıklarsanız, toparlasanız geldiği nokta 150 bin, hadi yuvarlayalım bunu 200, iyimser olarak 250 bin. Hâlâ 700 bin açık var ya da 600 bin açık var.

Biliyorsunuz biz kayıt dışı ekonomimiz çok olduğu için bizim satın alma gücü paritemiz de yaklaşık 5 bin dolar filan olarak söyleniyor. Bu Avrupa'nın 15 ülkesinin anca yüzde 23'üne karşılık geliyor. Yani gizli ekonomi, kayıt dışı ekonomiyi tahmin etsek gelinen nokta bu. 27 tane Avrupa Birliği ortalamasını biz yüzde 40 ya da 42'sine ulaşabilmemiz için yüzde 4,5'luk bir büyümenin hiç kesintisiz olduğunu söylersek 2012'de 38'ine –düzeltelim- 2012'de yüzde 42'sine ulaşacağız 5,5 la, 4,5'la ise yüzde 38'ine ulaşacağız.

Şimdi toparlıyorum.

Bakın sol taraf o kadar önemli değil, yani önemli de, işte Türkiye'deki bilgisayar kullanım oranı diğer ülkelerle karşılaştırması. Şurası çok önemli. Kişi başına AR-GE harcamasında 41. sırada olduğumuzdan dolayı verimlilik düzeyimiz de 41. sırada. Rekabet gücü sıralamasında 46. sıradayız. Alt yapı sıralamasında 39 gibi. Bunları görüyorsunuz.

Şimdi bütün bunları diğer slayttan da bir iki örnekle tamamlayacağım. Bütün bunları niye gösterdik, şunun için. Bunu alın Cezayir'e, alın İran, alın Suudi Arabistan, alın Doğu Avrupa'dan yeni almış olan ülkeler. Birçoğu bizim durumumuzda. Yani rekabetiniz yoksa, katma değeri yüksek ürünler üretemiyorsanız ve önce eğitilmiş değilseniz, dönüşümünüzü, toplumsal dönüşümünüzü sağlamamışsanız bilgi toplumu olmanız da hayal, bilgi toplumu zirvesine katılırken yapacağınız plânların da gerçekçi olmasına da o kadar yakın olası değil.

Şimdi aslında gelecekte tartışılacak olan nedir? Burada önemli bulduğum bir ikisini göstermiş olayım. Bir kere sanal dünyalara doğru gidiyoruz çok yakında ve burada liderlik önemli. Şöyle bir iki yansıya da tamamlamış olacağım.

Şimdi bunları birçok yerde gördük, nereden nereye geldik. Bunu hızla yaşadık, üzerinde durmuyorum. Biz bilgi toplumuna geçebilmemiz için bu oto, bilgi oto yollarımızı kurmamız lâzım. Amerika bunun öncü çalışmalarını bitirdi, tamamladı ve şu an uygulama safhasına geçti. Zaten bunları yapmadığımız zaman, bu ara yüzleri ve toplumun birçok kesimini işte e-kurum e-devlet çalışmalarında alt yapısı bu gördüğümüz bilgi oto yolları ve ara yüzlerin oluşturulmalıdır ve dolayısıyla biz bilgi toplumu yolunda daha çok aksarız.

Şimdi devam edelim.

Çalışan nüfusun yapısı nasıl gelişecek; çünkü bilgi toplumu dediğimiz zaman bu bilgi toplumuna hazır uluslar var. Avrupa var, Amerika var. Onlarda artık ev ofisleri, uzak değil yapılıyor, şu an uygulamada, ev bankacılığı uygulamada, insansız fabrikalar uygulamada. Biz henüz bunun ne kadar paralelindeyiz?

Evet. İntranet, kurumsal İnternet olarak daha çok söylenen İnternet. Arkadaşlar bakın yaklaşık 1 aydır çalıştığım Millî Prodüktivite Merkezinin üst yönetimine geldiğimde şunu gördüm. Uzmansa uzmanlık, mükemmel uzmanlarımız var. Çalışma temposu, o da fena değil, ama birçok da dosyada bilgi var, ortaya karşı tarafın kullanacağı, üçüncü şahısların kullanacağı bilgilerde eksiklik vardı bir de bilgilerimiz çevirim içi değil; hepsi dosyalarda.

Sorun şu: Yıllardır Ziya Hocamla çok değişik platformlarda hep konuştuğumuz, paylaştığımız, tartıştığımız. Bilgisayarı gereğince kullanmadığınız sürece bilgisayardan iki türlü yararlanırsınız. Bir fen bilimleri anlamında hesaplayıcılar olarak bunun içine matematik dahil, hatta muhasebeyi de onun içine katın, diğer taraftan da daktilo olarak kullanırsınız. Ama asıl bilgide kullanmak, biz ismini aslını güzel vermişiz; bilgisayar. Siz ona bilgiyi oluşturan deyin, sayar deyin, gösterin deyin, ama bilgiyi kullanmışız başına bilgisayarı adlandırırken. Onu gereğince kullanamıyoruz, yani bilgileri derli toplu insanların yararlanacağı noktaya getiremiyoruz.

Dolayısıyla, geleceğin işte etkileşimli sanal eğitimler, ha fırsatlar yok mu? Çok fırsatlar var tabî ki. Burada uzun uzun anlatmıyorum. Hepinizin bildiği, hatta günlük gazetelerin bile aylık teknoloji eklerinde rahatlıkla izleyebildiğiniz gerçekler. Eğitimde fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırması, işte yüz yüze eğitimin benzer olan video konferansla sıcak atmosferde eğitimlerin verilmesi, uzaktan eğitim, vesaire vesaire. Bunlar tabî ki bilgi teknolojilerinin bize sağladığı olanaklar, ama bunları kullanacak, dönüşümü hazırlayacak toplumsal dönüşümün neresindeyiz?

Evet, aslında sondan bir önceki yansım. Biz bir kere şu 7 tane teknolojik gelişmede yerimizi almak zorundayız. Artık bunu ufak ufak değil hızla almak zorundayız. Peki bu teknolojiye geçiş 20 yıl mı sürecektir, 30 yıl mı? Hayır. Yani o kadar da kendimizi korkutmayalım. İsrail şu an teknoloji ihraç eden ülke durumuna gelmesi son 15 yıldır ya da hatta 10 yıllık. Demek ki 10 yıl bir şekilde, bir dönemde kaynaklarımızı çok verimli kullanarak, öncelikli sektörlerle yönlendirdiğimizde ve araştırma geliştirmeye önem

verdiğimizde biz artık katma değeri yüksek, bilgiyi sadece kullanan değil bilgiyi üreten, ihraç bir topluluk haline geliriz.

Evet. Şimdi aslında gelecek dünyası şöyle: Bir gerçek dünyamız var alt ve üstü olan, etki grupları var... Şimdi sanal topluluklar, etki grupları ve inisiyatif grupları. Bu o kadar etkin olacak ki, yakında bunun belirtileri de var. Bakın endüstride de bunun belirtileri var. Nike sorduğunuz zaman çoğu bunu kullanan genç arkadaşlarımıza ayakkabı fabrikası olarak bilir, –iki örnekle kapatıyorum- aslında Nike ayakkabı üreten bir firma değildir, Nike sadece ayakkabıyı dizayn eder ve pazarlar. Bakın dizayn ediyor pazarlıyor. Aradaki üretimi başkaları yapar.

Diğer bir dönüşüme örnek vereyim –son cümlem- Nokia bir zamanlar hem kısmen kereste kısmen de ayakkabı üreten ve Doğu Bloğu çökmeden önce Rusya’ya eh orta kalite, bazılarına göre de kalitesiz ayakkabılar ihraç eden bir firmaydı. O duvarlar yıkılınca hızla ne yapayım diye yöneldi ve elektroniğe, haberleşme, iletişim elektronikleri daha da çok ve şu an Nokia’nın nereye geldiğini çok iyi biliyorsunuz. Yani bu da nedir? Dönüşümü görebilmek ve yakalayabilmek.

Son cümlem.

İşte bu gerçekler ışığında biz toplumsal dönüşümü ve bilinçlenmeyi oluşturmadığımız sürece zirvelere hazırlığımız sadece teorik olarak olabilir, ama pratikte o zirvelerin beşincisine bile hep aynı değerle ve bazı böyle şey gibi, deniz kestanesi gibi bazı kısımları sivrilmiş iyi yönde ama, diğer taraflarınız hâlâ aşağıda yer alan bir topluluk olarak gireriz.

Sabrınız için teşekkür ederim.

BAŞKAN- Mustafa Kemal Akgül’e biz de teşekkür ediyoruz.

Değerli izleyiciler, Panelimizin ikinci bölümüne geçeceğiz. Bu bölümde değerli konuşmacılara 5 dakikayı geçmemek üzere bir eksik bıraktıkları yerler varsa tamamlamak üzere, ama kendilerince eksik bırakmadılarsa 5 dakikayı kullanamayabilirler. Ondan sonraki süreçte de sizlerin sorularınızı alıp soru-cevap bölümüyle bunu tamamlayacağız.

Şimdi tekrar başa dönüyoruz ve ilk konuşmacı olarak Prof. Dr. Ziya Aktaş Beye veriyorum sözü.

PROF. DR. ZİYA AKTAŞ (Çankaya Üniv)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın delegeler, Sayın Dr. Nurcan Törenli bir konuya değindi, arkasından Dr. Mustafa Kemal Akgül de benzer konuyu ele aldı. İzniniz olursa o konuyu biraz

açıklamakta yarar görüyorum kavram kargaşasını bir bakıma kendimce önleyebilmek amacıyla.

Aramızda gençler var, o dönemleri bilmeyebilir. 1960'lı yıllara 1970'li yıllara gittiğimiz zaman dünya daha rahattı, özellikle bilgi işlem alanında çalışıyorsanız iki tane terim vardı. Birisine İngilizce data diyorduk, yani veri diyorduk, öbürü de information'du, yani enformasyon diyorduk, zaman zaman bilgi de dediğimiz oldu, ama haber de diyoruz belki enformasyon sözcüğünden ötürü.

1980'li yıllarda işler karıştı. Japonya bilgi tabanlı makineler diye bir şeylere kalktı; yaptı yapmadı ayrı mesele, şimdi konumuz o değil. Ama 1980'li yıllardan başlayarak **nolınç** diye bir terim daha çıktı meydana. 1990'lı yıllara geldiğimiz zaman önümüzde üç tane terim var, üç tane sözcük var İngilizce sözcükten. Data dedik, information dedik bir de **nolınç** dedik. Şimdi lâf olsun diye değil, aslında zaman içinde bu üç terimin de aralarında farklılıklar olduğu görüldü, 2000'li yıllara gelirken farklılıklar olduğu anlaşıldı. Geçmişle ilgili bir şey, hani şöyle kütüphane raflarında durur, lâzım olur olmaz bilmeyiz şeylerse o zaman ona biz veri, data demeye başladık.

Günümüzle ilgili ise, bugünkü durumla ilgili bir şeyse buna information demeye başladık, ama gelecekle ilgili, gelecekteki kararım ile ilgili bir şeyse ona da **nolınç** demeye başladık ve böylece arada bir ayrım oldu, fakat sorun bitmedi.

Şimdi İngilizce konuşuyorsanız, a ben biliyorum ki data da olabilir information da olabilir **nolınç** da olabilir. Ya buna ne diyeceğim ben? Hiç üzülme dediler, buna gel information diyelim, bunu kullanan adam buna information desek bile bunun data mı, information mı, **nolınç** olacağına karar verir; çünkü bu kavram kişiye göre ve zamana göre değişir.

Gelelim Türkiye'ye. Şimdi biz şu elimde tuttuğum şey, acaba veri midir, haber midir, bilgi midir? Hepinizde var Çalıştay CD'si. Şimdi arkadaşlar şayet ben bunu alır da canım günün birinde belki işime yarar deyip kütüphanenin bir köşesine veya CD kutumun bir kenarına atarsam bu benim için bir veridir. Bugünkü toplantı veya diyelim ki yarın devam etti toplantı, buradaki konuşmalara şöyle bir bakayım da kimler ne demiş, ne yazmış. Bakmak istiyorsam bu benim için bir information'dur, enformasyondur veya haberdur.

Hatırlayın gazete okurken her okuduğumuz haber bizim için bilgi olmayabilir, bildiğimiz şeyleri de bazen görürüz biz gazetede. O nedenle haber sözcüğünü kullanıyorum

ben. Ama enformasyon evet. E, peki bu ne zaman bilgi olacak benim için. Aynı ben için, aynı kişi için şöyle. Aralık ayında bir toplantı yapacaktır büyük ihtimalle belki Elektrik Mühendisleri Odası, ben aslında oraya bir tebliğ hazırlamak istiyorum, o tebliğde kullanmak üzere bunlara benim ihtiyacım var. O zaman gelecekle yönelik bir konu için de bu benim açımdan bir bilgi olacaktır diye düşünüyorum.

Şimdi diyeceğim terimler böylesine anlam değiştiriyor. O nedenle ve Sayın Törenli'ye ben katılıyorum ve kutluyorum. İrdelemeyi yaptıktan sonra bilgi toplumu sözcüğünün daha doğru olduğunu söylemesini doğrudur. Enformasyon toplumu az önce de açıklamaya çalıştığım gibi geride kalmış ve kavram kargaşası yaratan bir terimdir.

Akgül Hocam beni bağışlasın. Bir sonraki terim ne olacak diye sorduğunuz zaman İngilizce çevrelerde buna vizidım demeye başladılar. Şimdi vizidıma gelin isterseniz felsefe demeyelim, hani bizim Anadolu kültüründe dervişlerimizin veya işte Batı kültüründeki bu kahinler, Delfini kahinleri falan, onların yaptığı şey bu vizidım denilen şey, o hâlde nolinçtan bir sonraki aşamada vizidım gelecek. O zaman onun için de bir sözcük bulmak durumunda kalacağız gibime geliyor.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Biz teşekkür ediyoruz.

Evet, Mustafa Alkan Beye.

Buyurun Mustafa Bey.

DOÇ. DR. MUSTAFA ALKAN- Benim ilave edeceğim bir şey yok, sadece bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

BAŞKAN- Evet Hocam.

RUKİYE ÖZCİVELEK- Benim de ilave edeceğim bir şey yok, daha fazla enformasyon kalabalığı yaratmayalım.

Teşekkür ederim.

DR. NURCAN TÖRENLİ (A.Ü)- İyi o zaman ben bir şeyler söyleyeyim.

Birkaç tane noktaya değinmek istiyorum özellikle altını çizmek istediğim bazı şeyler var. Birincisi bu bilgi toplumu ya da işte enformasyon toplumu olarak kavramsallaştıralım, nasıl istersek. Sonuçta tabî ki gelişmekte olan ülkelerin ya da üçüncü dünyanın, bize benzer ülkelerin karşılaştıkları temel bir problem var. Sonuçta bu şartlarda

daha fazla yaşamak istemiyorlar. Kendileri açısından hiç olmazsa bir umut, bir umut ışığı gözüksün istiyorlar.

Tabii dikkat ederseniz 1980’li yıllarda özellikle Türkiye’de Reagan ve **Thatcer**’ın dünyada temsil ettiği o liberal politikalar çerçevesinde Türkiye’de ithal ikamesi rejiminden çıkarak serbest ticareti öngören ve ihracat yoluyla kalkınmayı öneren bir politikayı kendisine hedef olarak seçmişti ve bugün de bu yolda hızlı bir şekilde rekorlar kırarak devam ediyoruz.

Şimdi tabii ki o zaman kalkınamamamızın altında yatan temel nedenlerden bir tanesi kaynak yetersizliğimiz. Zaten enformasyon toplumunda dillendirilen genel söylem içerisinde gelişmekte olan ülkelere ya da az gelişmiş ülkelere sunulan, altın tepsi içerisinde sunulan temel umut da zaten bu. Kalkınacaksınız. Nasıl? Zaten kalkınabilmenin tek yolu yetersiz kaynaklarınız nedeniyle yabancı yatırımları teşvik etmektir.

Hatırlayın bu ihracata yönelik politikanın temel koşulu neydi? Özellikle Türkiye açısından da düşünürsek mümkün olduğu ölçüde küresel enformasyon ağlarına erişimi, yani iletişim ağlarının Türkiye ayaklarını mümkün olan en kısa sürede kurmak ve bunu geliştirmek ve tamamlamaktı.

Hatta o yıllarda belki hatırlarsanız Yunanistan’ı geçtiğimiz, bu yolda Yunanistan’a büyük bir fark attığımız falan söylenirdi ve sayısal iletişim ağları konusunda Türkiye’nin çok ileri gittiğinden falan dem vurulurdu.

Dolayısıyla bu, yani sonuçta bizden istenen bir şey bir şey zaten. Bu gerçekleştirmezse, bu iletişim ağları kanalları gerçekleşmezse, zaten enformasyon toplumunun ve bizim esnek kabiliyet yeteneklerin ve esnek iş gücünün özellikle istihdamına yönelik hizmet sektörünün bir artı getiri kazanması, merkez ülkeler açısından bu durumun devam etmesi. Buradaki tekeli konumun sürmesi zaten olanaklı değil ki. Bu teknolojiler bu ülkelere zaten büyük bir komuta ve kontrol yeteneği kazandırıyorlar. Orada gidip bulunmalarına gerek kalmadan, oradan doğruya denetim ilişkilerine girmeden bunları uzaktan da denetleyebilecekleri etkinlikleri veriyorlar.

Dolayısıyla, bu alanda yabancı yatırımın en önemli koşullardan birisi telekomünikasyon alt yapısının kurulması ve tamamlanmasıyla bu merkez ülkeler açısından zaten bir zorunluluk. Yaptıkları yatırımların güvence altına alınması. Biraz önce bahsettik. Bu tür uluslar arası örgütlerin telekomünikasyon ve iletişim alanındaki araştırmalara, buradaki etkinliklere, faaliyetlere daha etkin olarak katıldıklarını söyledik. E,

tabii ki sonuçta bu yatırımların dönmesini bu ülkeler adına takip eden kuruluşlar zaten bunlar.

Dolayısıyla, bu alana aktif olarak girmeleri ve söz söylemeleri, teknolojiyi yansız olarak göstermeleri, ama buna karşılık kendileri teknoloji üzerinden politika üretmeleri başka bir anlama gelmiyor.

O nedenle bunların ayırımında olmak, buna göre kendi ulusal perspektifimizi çizmez bence çok daha anlamlı olacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Evet değerli izleyiciler, Oktay Vural'ın cenazesi, kardeşinin ölümü nedeniyle toplantımıza katılamayan ve geç katılan Prof. Dr. Aziz Akgül bey aramızda. 3 dakikalık Mustafa Beye sözünden sonra kendisi de bu konuyla ilgili bilgilerini ve birikmelerini aktarırlarsa memnun oluruz.

Buyurun Mustafa Bey.

Mustafa Kemal Akgül (MPM)- Efendim ben sadece bazı kavramları sorgulamak üzere yine birkaç kelime yapacağım.

Kaynak, Türkiye'de en çok duyduğumuz kaynak sorunumuz var, kaynak yetersiz. Son bir-iki yıldır yaşadıklarımızı, kaynakların nasıl yönlendirildiğini sizin yorumunuza bırakıyorum. Sadece şu var: Cumhuriyet kurulduğu zaman biliyorsunuz Türkiye şekerini yoğun olarak yurt dışından, en çok da ilk yıllarda Rusya'dan alıyordu. İşte Alpullu ve buna benzer bir iki fabrika kuruldu, ilk 10 yılda 3-4 tane şeker fabrikası kuruldu ve neredeyse yüzde 60'ına yakın ülke kendi şekerini üretmeye başladı. Ondan sonraki dönemlere bakıyorsunuz borçlanmadan bunu yapabildi. Burada hiç dikkatinizi çekiyor mu, nasıl yaptı? Şundan dolayı yaptı, yani buna ben de çok kafa yormuşumdur. O paralar nerden bulundu? Aslında Türkiye'de kaynak sorunu yok, çünkü neden? Şimdi kaynak sorunu olabilmesi için halkın yaşayış sistemine, stiline bak, yüzde kaç nasıl yaşıyor, önemli bir kısmı çok mütevazı yaşıyor, Cumhuriyet döneminde de öyleydi. Dolayısıyla, hep söylenen Belçika nüfusu olarak belli bir kesimin çok iyi şartlarda yaşadığı falan gibi. Türkiye aslında bu bir şans diyelim, bakın şanssızlık tarafından bakmıyorum. Şans, niye şans? Halkın önemli bir kısmı konformist yaşamıyor, yani konfor içinde yaşamıyor. Ha bu olmadığı için filan o yoruma girmiyor. Dolayısıyla önemli olan bu sermayeyi, kimin elinde olduğu da önemli değil, oraya da hiç değinmeyeceğim. Benim vurgulamak istediğim o kimin, her kimin elindeyse bu Türkiye coğrafyası ve sınırı içinde onları doğru

yönlendirmek, onları katma değeri yüksek işlere yönlendirirsek Türkiye hızlı bilgi toplumu içine girer; çünkü –hemen bitiriyorum- bir Microsoft olamasa dahi, bir SEP, ki endüstriyel uygulamalar yazılımcısı firma, ki milyar dolarlık cirosu olan. Türkiye’de bu yazılımları inanın 3-4 yılda rahatlıkla üretilebilir, fakat defalarca elinde bu sermayeyi tutan insanlara öneriyorsunuz, bunlar daha farklı kesimlerde oldukları için bir türlü bilgi teknolojilerine eğilmiyorlar ve dolayısıyla Türkiye bunlardan bilgi teknolojilerinden para kazanmıyor, dolayısıyla bundan para kazanmadığı için de, gelirlerimiz yeterli olmadığı için de biz diyoruz ki kaynak sorunumuz var.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Evet biz de teşekkür ediyoruz.

Son konuşmacımız da bilgilerini aldıktan sonra sizlerin sorusuna geçeceğiz.

Prof. Dr. Aziz Akgül Bey, Diyarbakır Milletvekili.

Aziz Akgül Bey biraz önce de söylediğim gerekçeyle birlikte biraz Panele geç katıldı ama, gerekçesi geçerli bir gerekçe.

Buyurun Aziz Bey.

PROF. DR.AZİZ AKGÜL (Diyarbakır Milletvekili)- Sayın Başkan, değerli misafirler; ben de hemen konuşmamın başında çok özür diliyorum tabî, elimizde olmayan bir sebepten dolayı geciktim.

Şimdi efendim bu bilmişim teknolojileriyle ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde Sayın Aktaş’ın başlattığı çok önemli bir teşebbüsü biz de devam ettiriyoruz. Biraz ismini değiştirdik, biz Elektronik Demokrasi dedik ama, esas itibarıyla, temel felsefesi itibarıyla da aynı mantık üzerine yürüyen ve o çalışmaları devam edip Türkiye’de her alanda bilişim teknolojilerini hâkim kılmaya yönelik Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında çalışmaları yürütmek. Biz her Çarşamba saat 13.30’da toplanıyoruz Elektronik Demokrasi Grubu olarak ve orada da yapmayı arzu ettiğimiz husus bilgi toplumunun oluşturulmasına yönelik olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapması gereken hususların ortaya çıkarılması ve buna yönelik olarak da gerekli hukukî düzenlemelerin oluşturulmasına katkıda bulunmak.

Temel felsefe bu olunca esas itibarıyla bilişim teknolojileri ve bilgi toplumunun oluşturulmasının temel amaçlarından bir tanesi de sıfır hataya dayalı bir toplumun oluşturulmasını sağlamak. Şimdi biliyorsunuz 1950’lerden itibaren ortaya konan ve yoğun, daha sonra da yoğun bir şekilde tartışılan toplam kalite yönetimi 1990’ların başından

itibaren bu sefer farklı bir yaklaşım biçimiyle, çünkü toplam kalitenin de noksanları ortaya kondu ve daha gelişmiş, daha iyi yönetilmeye yönelik, kaynakları daha etkin kullanıma yönelik.

Biraz evvel Sayın Akgül'ün de ifade ettikleri gibi.

Ben de açıkçası Türkiye'de çok ciddi bir kaynak sorunu olmadığına inanıyorum, kaynakların israf edildiğine inanıyorum. Hatta ben Türkiye İsrافی Önleme Vakfı müteveli heyeti başkanım aynı zamanda. Bizim İsrافی Önleme Vakfı olarak yaptığımız analizlerde Türkiye'de israf alanlarını dört kategorik gruba ayırdık. Altın israf alanları, gümüş israf alanları, bronz israf alanları ve düz alanlar diye.

Altın israf alanlarına baktığımız zaman 1990'ların başına kadar çok önemli bir seviyede olmayan iç borç faiz stokuna baktığımızda şimdi işte 2003 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 60 katrilyon gibi inanılmaz bir rakama ulaşıyor. Şimdi bu iç borç faiz stokunun oluşmasına sebebiyet veren tamamen kötü yönetim. İşte bu kötü yönetimin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacak olan en önemli unsurlar birisi de bilişim teknolojilerinin yönetimde kullanılması. Tabii temel felsefe itibarıyla de zihniyet değişikliğine gitmemiz lâzım ama, bunlar bize yardımcı olan unsurlardır.

Dolayısıyla, bu kaynakları verimli ve etkin kullanma. Biliyorsunuz verimlilik esas itibarıyla kaynakların israf edilmemesi manasında kullandığımız bir terim. Etkinlik ise hizmet talep eden, hizmet alanların tatmin edilebilir seviyede bu hizmeti almalarını temin edecek bir yaklaşım biçimi, bir sunuş biçimi olarak değerlendiriyoruz. Dolayısıyla, iki hususu da tatmin edecek bir mekanizma geliştirmek için yapmak lâzım.

1990'ların işte başından itibaren hem kamu yönetiminde, hem özel sektörde bilişim teknolojilerine paralel olarak aynı zamanda yönetim felsefesinde de değişimi ifade eden 6 sigma yönetim metodolojisi çok yoğun bir şekilde uygulanmaya başlandı ve bu General Electric ilk önde, daha sonra işte Motorola filan ve sonra da Türkiye'de de işte Arçelik bazı kurumlar bunu uyguladı. 6 sigmada ulaşılan nokta biliyorsunuz 1 milyon işlemde 3.4 hataya imkân veren bir yaklaşım biçimi. Şu anda Amerikan firmaları aşağı yukarı Amerika'daki ticarî şirketler yaklaşık 3 ila 4 sigma ile çalışıyorlar ve amaçları 6 sigmaya ulaşmak. 3 ila 4 sigma yaklaşık 150 bin, 200 bin civarında 1 milyon işlemde hatayı ifade eder. Türkiye'deki işletmelerin ve kamu yönetiminin aşağı yukarı, bizim tahminimiz tabii, buna yönelik olarak da maalesef bir bilimsel çalışmamız yok görünüyor ama, bunun 1,5 sigma civarında olduğu ve dolayısıyla 1 milyon işlemde 300 bin civarında

hatayı, hatta 300 ila 500 bin diyebiliriz. Dolayısıyla, inanılmaz bir hatayla çalışılıyor demektir. Bu kaynak israfı işte.

Dolayısıyla bunun önüne geçilmesi için kullanılması gereken temel metodolojilerinden bir tanesi de bilişim teknolojilerinin mümkün olduğu kadar tabii verimlilik ve etkinlik kriterleri de dikkate alınarak, sadece bir teknoloji kullanmak için değil ama, anlamlı bir şekilde kullanmak.

Ben meselâ bu geçen işte İçişleri Bakanlığı Plân Bütçe Komisyonu üyesi olarak orada yaptığım konuşmada İçişleri Bakanlığına önerdiğim bir hizmet biçimi şöyle olmuştu: 7 gün 24 saat esasına dayalı olarak nüfus cüzdanı, pasaport ve ehliyetlerimizi, ehliyet dahil bunları alışveriş merkezlerinde **kiokslardan** alabilmeliyiz. Bu mümkün mü? Ben mümkün olabileceğine inanıyorum; çünkü şu anda açıkçası paranın hemen hemen her köşede verilebileceği bir ortamda bunların da sağlanabileceği, buna yönelik olarak da zaten dünyada benzer, daha bu noktalarda olmasa dahi benzer uygulamalar olduğunu sizler de biliyorsunuz.

Dolayısıyla, bu beraberinde artık fiziki yapının gereksizliğini de ortaya koyuyor. En son bir araştırmayı okumuştum. Amerika'da fiziki kapasitede yaklaşık yüzde 11'lik bir düşüş var, ama teknoloji ve insan kapasitesinin geliştirilmesine yönelik ise bir artış ve dolayısıyla zaten devletlerin, ülkelerin gelişmişlik seviyesi, kalkınma düzeyleri insan ve teknoloji kapasitelerindeki artış yüzdeleriyle ifade ediliyor. Biz ise maalesef şu anda hâlâ fiziki kapasiteyi artırmaya yönelik bir çalışmanın içerisinde bulunuyoruz. Bunun biraz tersine dönmesi lâzım.

Ben bir başka hususu söylemek istiyorum size. Sayıştay başkanlığına adaydım ben iki dönem evvel. Onu da burada söyleyeyim. Kafamda geçen husus şuydu: Eğer Sayıştay başkanı olmuş olsaydım Sayıştay başkanlığına gittiğim ilk gün Sayıştay binasının üzerine bu bina satılıktır yazdıracaktım. Çünkü biz şöyle bir anlayışın içerisinde bulunuyoruz. İllaki her birim farklı bağımsız bir fiziki yapının içerisinde örgütlenmesi lâzım diye düşünüyoruz ve bu inanılmaz bir kaynak israfına sebebiyet veriyor. Bir yazarın söylediği gibi şu anda bizim Eskişehir yolu üzerinde gerçekten yani inanılmaz israf alanları, işte Hazine Müsteşarlığı, Halk Bankası filan. Biliyorsunuz onlar Halk Bankasının iki binası aslında. Halk Bankasının ne kadar sıkıntıda sizler de biliyorsunuz. Dolayısıyla, yani kullanacağımız kaynakları biz iyi plânlayamadığımız veya daha doğrusu akıllı bir şekilde bu değerlendirmeyi yapamadığımız için büyük bir israfın içerisindeyiz.

Şimdi tabî bunlardan biraz sıyrılıp bu bilişim teknolojilerinin mümkün olduğu kadar da etkili çalışmayı ön plâna çıkacak şekilde gayri şahsi ortamı geliştirdiğimiz takdirde aynı zamanda kayıp ve kaçakları da önleriz. Türkiye'nin şu anda aşağı yukarı bankacılık ve ihale sektöründen kayıp kaçak miktarı son 10-15 yılda yaklaşık 66 milyar dolar civarında olduğu tahmin ediliyor. Bu kayıp kaçakların önlenmesinin sağlanmasında bilişim teknolojilerinin çok faydalı olacağını, dolayısıyla burada şeffaflığın sağlanması suretiyle hem gayri şahsilek hem de açıklık sağlanabilir ve dolayısıyla da daha rahat ortama bir ortama gelinir.

Ben son bir bilgi de size arz edeyim.

En son Sayıştay'ın 2002 Hazine raporu yayınlandı. Hazinesinin kendi verilerine sahip olmadığı, dolayısıyla yani kayıtlarını doğru dürüst tutamadığıyla ilgili inanılmaz rakamlar var. Katrilyonlarca liralık açıklar tespit ettiler. Dolayısıyla bu hususların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak da açıkçası ciddi tedbirlerin alınması gerekiyor diye düşünüyorum.

Ben hem geç gelmekten dolayı hem de böyle son anda müdahil olduğumdan dolayı çok özür diliyorum. Çalışmaların başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Hocamıza biz de teşekkür ediyoruz Diyarbakır Milletvekilimize.

Evet değerli izleyiciler, önümüzdeki bu süremizi de, süreci de sizlerin sorularıyla değerlendireceğiz. Evet sorularınızı bekliyoruz. Ancak seyyar mikrofonla ismini de belirterek şey yaparlarsa değerli katılımcılar.

SORU- (Anlaşılmıyor)

PROF. DR.AZİZ AKGÜL (Diyarbakır Milletvekili)- Tabî yani bir küçük organizasyonda hem kamu, hem de özel sektör organizasyonlarında olduğu gibi bir ülkenin de insan gücü plânlamasıyla ilgili mutlaka çalışmalarının olması lâzım. Ben açıkçası hem kamu sektöründe bulunduğum süre içerisinde, hem üniversitede bulunduğum süre içerisinde çok ciddi manada bu yönde çalışmalar yapıldığı pek kanaatinde değilim ama, yani kısmen katılıyorum sizin söylediğimize. Mutlaka insan gücüyle ilgili bir planlama, bir değerlendirme geleceği yönelik, meselâ bizim bir 2023 Vizyonumuz var. Dolayısıyla ona yönelik bizim bir hazırlığımız ve bir plânlamamızın mutlaka olması lâzım, ona yönelik de

değerlendirmeler de var aslında. Ama meslekler veya bilim dalları arasında çok katı ayrımlar yapmanın da ben çok faydalı olduğu kanaatini taşıyorum. Yani bir ziraat mühendisi kendisini hazırlayıp bilişim teknolojileriyle ilgili bir alanda çalışmayı kendisine uygun görüyor ve buna yönelik de kendini yetiştirebiliyorsa ben bunun hiçbir zararını görmüyorum, çok da iyi olur diye düşünüyorum. Ama, yani bilişim teknolojileriyle ilgilenen şahıslar mutlaka bilgisayar mühendisleri olacak, dolayısıyla başka alanlardaki mühendisler bu alana girmesin şeyi pek güzel değil. Yani bu geçişler mutlaka rahat olmalı. Hatta üniversiteler, özellikle Amerikan üniversiteleri çok iyi bilirsiniz bu geçişler çok rahattır. Yani meslek arasında da bunun olmasında fayda var. Zaten sertifika programlarının özellikle Avrupa ülkelerinde çok yaygın olmasının temel sebeplerinden bir tanesi budur. Yani temel bir eğitim almış olursunuz, üniversite eğitiminin temel gayesi zaten iyi düşünen kafaların oluşturulmasıdır. Gayet tabii bir mesleğe yönlendirme var ama, sonrasında binlerce, belki on binlerce insan şu anda fiilen eğitim gördüğü alanın dışında, başka bir alanda çalışıyor. Bunun hiçbir mahzurunun ben görmüyorum. Kendisini bir temel eğitim almıştır, sonra da ona yönelik bir şeyin içerisinde olabilir, ama tabii ki insan gücü planlamasına ben de katılıyorum. Buna bir değerlendirme, dolayısıyla ona göre hazırlıkların yapılmasının faydalı olduğunu düşünüyorum.

—Bir cümle de ben eklemek istiyorum. Aslında Sayın Akgül Hocamızın söylediklerine katılıyorum ben. Eklemek istediğim şey şu: Önümüzde bir örnek var. 1990'lı yıllardan sonra –ben de konuşmamda anlattım Amerika'daki durumu, Amerika'daki gelişmeyi- tüm Amerikan mevzuatını 1990'lı yılın başından itibaren yeniden düzenlediler ve bu düzenlemeyi yaparken de bilgi teknolojileri göz önünde tutarak böylece verimin artırımını sağladılar. Bunları yaparken 100 binler mertebesinde bayağı fazla sayıda insanın işine son vermek zorunda kaldılar. Buraya kadar olağan diyeceksiniz. Fakat işte devletin rolü, Amerika gibi, işte kapitalist falan filan dediğimiz bir ülkede dahi devlet insanına sahip çıktı ve işine son verilen bu insanların özellikle yeni meslekler kazanabilmeleri için çabalar gösterdiler ve böylece bu insanlar o alanlara kaydılar. Bu alanlar dediğim de bilgi teknolojilerinin veya bilişimin üzerinde konuştuğumuz alanları oldu. Bunun bir devlet politikası olması gerektiğini düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz teşekkür ediyoruz.

SORU- (Anlaşılmıyor)

-Şimdi bilmiyorum o sırada burada mıydınız, konuşmam sırasında. Altını çizmek istediğim şey buydu, çok teşekkür ediyorum size. Araçlarla, yani kullandığınız İnternet olsun, bilgisayar olsun bunların hepsi bilgi teknolojileri veya bilişim. Ama bunlar bilişim araçları, araç sadece. Önemli olan şey bilgi. Size katılıyorum. Bilerek bilmeyerek yaptığımız en büyük hata Türkiye’de, belki de bizim meslektaşlarımızın, hepimizin farkında olmadan yaptığımız hata. Bilgisayar aldığı zaman, İnternet kullandığın zaman sen bilgi toplumuna geçeceksin demek veya konuşmalarımızda işte biz bilgi toplumunun gerisindeyiz ve ilerisindeyiz. Niye? Efendim işte şu kadar bilgisayarımız var, şu kadar İnternetimiz var, şu kadar bilmem neyimiz var. Bu zannediyorum, zannediyorum değil inanıyorum ve doğrudur da. Eksik bir ve yanlış yönlendirme; çünkü bakın bilgi toplumunun tanımı bilgisayar kullanan, İnternet kullanan toplum değil. Bilgi toplumu bilgiye dayalı olan bir toplum, yani bilgiyi derleyebilecek, toplayabilecek, üretebilecek, kullanabilecek, paylaşıp yayabilecek. Ha bunların yapılmasında siz araç olarak bilgisayarı, İnterneti, faksı, hattı telefonu kullanıyorsunuz, ki kullanacaksınız bunlar güzel şey. Ama bilgi toplumu olabilmek için –teşekkür ediyorum size- bu araçlar yetmiyor, bilgiyi kullanmak gerekiyor. O bilgiyi kullanabilmek için insanın eğitimi gerekiyor. İşte durup dururken insanın eğitimin Amerika’dan, Japonya’ya kadar, Avrupa’ya kadar birden önem kazanmasının nedeni o. Çünkü bilgi kullanan insan o insanı itmek zorundasınız.

— Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN- Evet biz teşekkür ederiz.

-Ben bir şey söyleyebilir miyim bu soruya ilişkin olarak.

Bir kavram kargaşasına düştüğümüz şüphesiz, ama bu sadece bizim problemimiz ve bizden kaynaklanan bir durum değil. Öteki olarak biz zaten bir araştırma nesnesiyiz ve sayılarla, nicel ölçütlerle, istatistiklerle ve bunların yalan söylemediğiyle yetiştirildik ve bunlara bakarak bir şeyi ölçmemiz gerektiğini öğrendik. Enformasyonun tanımında da zaten o matematiksel iletişim kuramının da söylediği gibi önemli olan mesajın niteliği değil ki, alıcıdan kaynağa zaten mesajın kesintisiz olarak aktarılması. Bunları bitlerle ölçmeye veya ... saniyelerle ölçmeye zaten biz alıştırdık ve böyle bakmaya alıştırdık. Düşünce biçimimizi ve bize göre doğru olanı tespit edelim derken bunu kastetmek istiyorum.

Bilgi toplumu tabii ki bir insani ve sürdürülebilir bir gelişmeyi amaçlamalı, sosyo ekonomik olmalı, sadece ekonomik değil, insanın gelişimine de ilişkin olmalı. Toplumsal

hayatına katılımından iş imkânları bulmasına kadar bütün sayısal iletişim ağlarını bu amaçla kullanacağı bütün faaliyetleri örgütleyebileceği, konuşabileceği, etkileşebileceği bir ortam haline getiren bir insanın yaşadığı toplumdan bahsediyoruz. Ve bu toplum sonuçta teknolojiyi de üreten, bu alandaki gelişmelere katkıda bulunan bir toplum. O nedenle yani orada bir şey yok, yanlış yok. Yanlış varsa nereden baktığımıza bağlı olarak değişen bir yanlış o.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz teşekkür ederiz.

Rukiye Hanım buyurun.

RUKİYE ÖZVİCELEK (TUBİTAK)- Teşekkürler.

Çok anlamlı bir soru bence. Bilgi toplumunun tanımına baktığımız zaman yüzlerce tanım yapılabilir, ama kabul gören tanım şu. Bilgi teknolojilerini üretebilen ve bu teknolojileri toplumsal dönüşümde kullanabilen toplumlar. Çeşitli ülkelerin politika belgelerine baktığımız zaman çok farklı tanımlar bulunabiliyor. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri bilgi toplumu tanımını kendi politika belgelerinde çok fazla kullanmaz, bu tanıma daha çok Avrupa Birliği kullanır. Amerika Birleşik Devletleri işte enformasyon alt yapıları kavramını daha sıkça kullanır politika belgelerinde.

Ama biz bilgi toplumu tartışmasını yaptığımız zaman, özellikle istatistiklere baktığımızda bilgi teknolojileri üretiminde pastanın yarısını Amerika Birleşik Devletlerinin aldığını ve onun öncü rolü oynadığı görüyoruz. Zaten Avrupa Birliğinde bu, Avrupa Eylem Plânı çıkmasının en başta nedenlerinin bir tanesi de işte üretim alanında Amerika'nın gerisinde kalmaları. Ama Nurcan Beyin de belirttiği gibi üretim ne yazık ki metinlerde artık geçmiyor, bizim tartışmalarımızda geçmiyor. Az önce size prensipler, bu Bilgi Toplumu Zirvesinin prensipler deklarasyonundan bahsetmeye çalıştım. Burada bizim dikkat ettiğimiz bir nokta bütün ülkelere bu teknolojilerin kullanımı tavsiye ediliyor, içerik üretimi tavsiye ediliyor, ama bilgi teknolojileri üretiminden neredeyse ve bilgi teknolojileri konusunda araştırma geliştirme yapılmasından neredeyse hiç bahsedilmiyor. Bu bizim Türkiye olarak öneri metnimizde vardı, bir önceki versiyonda yer almıştı. Hatta Brezilya gibi birçok gelişmiş ülkelere destek gördü, ama son versiyonda yine üretime vurgu yapılmadı. Yani bu uluslar arası ortamda da bu şekilde.

Teşekkürler.

BAŞKAN- Evet biz teşekkür ederiz Rukiye Hanım.

SORU (Anlaşılmıyor)

BAŞKAN- Evet biz teşekkür ediyoruz.

Buyurun Hocam.

PROF.DR.AZİZ AKGÜL (Diyarbakır Milletvekili)- Efendim şimdi ben genel bir çerçeveye, yani spesifik olarak tabii bu noktada şu anda Millî Eğitim Bakanlığının ne yaptığı noktasında çok ciddi bir bilgim yok, yani onu söyleyeyim ama, genel manada bir şey söylemek istiyorum.

Bizim yönetim geçmişimize baktığımız zaman açıkçası şu ana kadar işte söylediğiniz hep o trenler kaçırma hadisenin oluşmasına sebep olan üç tane ana kitle var Türkiye’de. Bunların başında siyasetçiler geliyor, ikincisi bürokratlar, üçüncüsü de üniversitelerdir. Yani o Millî Eğitim projesinin içerisinde öğretim üyeleri de var şu anda, bürokratlar da var, başında da siyasetçi var şu anda.

Şimdi bu projeler Dünya Bankası, meselâ ben bildiğim bir projeyi söylüyorum. Bu Sosyal Riski Azaltma Projesi Dünya Bankasından şu anda 4 yıl için 500 milyon dolar aldı, bu 500 milyon doların yıllık faizi yüzde 8. Biz bunu şu anda hibe şeklinde dağıtıyoruz, ama o yüzde 8 faiziyle beraber vergilerden tekrar ödeyeceğiz. Yani gelen bu yardımların önemli bir kısmı aslında tekrar ödenen miktarlardır ve gerçekten de bu krediler alındığı zaman açıkçası işte spesifikasyonları dahil olmak üzere bazı şeyler de size empoze ediliyor burada. Bunu işte burada açıkçası benim bu söylediğim üç tane ana kitle her zaman duyarlı olması lâzım ve akıllı davranması gerekir bu noktada. Burada ifade ettiniz, ben açıkçası buradan çıktıktan sonra yarın öbür gün Millî Eğitim Bakanlığında nasıl yürütülüyor onu takip ederim, ama ben bu tür hataların Türkiye’de yapıldığı ve bundan sonra inşallah yapılması noktasındaki temenninize ben de katılıyorum ve bu problemlerin olduğuna inanıyorum.

Gelelim şimdi 2023 veya işte 2010 ile ilgili vizyona yönelik. Şu anda biliyorsunuz hem hükümet programında hem de bizim seçim beyannamemizde esas itibarıyla bilişim teknolojilerine ve bilgi toplumu yolunda adım atılmasıyla çok ciddi bizim taahhütlerimiz var Türk milletine. Ona yönelik olarak da açıkçası hem Adalet Bakanlığında biliyorsunuz bu elektronik imzayla ilgili orada epey mesafe alındı ve bu bilgi toplumunun, daha doğrusu işte bu bilişim teknolojilerinin yoğun bir şekilde kullanılması ve dolayısıyla israfın önlenmesine yönelik olarak bizim bu Kamu Yönetim Kanununda da, temel Kamu Yönetim Kanuna da koyduğumuz bazı unsurlar var. Bir bütün olarak açıkçası israfın önlenmesinin

bir unsuru ve çağdaşlaşmanın bir aleti olarak gördüğümüz bu yeniden bakış açısını hâkim kılmayla ilgili ciddî hukukî düzenlemeler süreci içerisindeyiz. Aynı zamanda Avrupa Birliği müktesebatı içerisinde de bazı biliyorsunuz düzenlemeler yapılıyor. Ona yönelik olarak da çalışmalar yoğun bir şekilde götürülüyor ve biz buna inanarak götürüyoruz.

Şu anda işte başkanlığımız, yani partinin de aynı zamanda bir unsuru olarak onlar da bu çalışmaları yapıyorlar. Ama ben bir daha ileri bir adım söylemek istiyorum, buna yönelik olarak da benim küçük bir kitapçığım yayınlandı. Açıkçası öyle bir yaklaşım biçimi geliştirmeye başlamamız lâzım ki, partizanlığın olmadığı partisiz demokrasiye doğru gitmek gerekir. İşte bilişim toplumunun, bilgi toplumunun zaten geleceği nihai sonuç odur. Çünkü ben açıkçası ara kurumlarında elimine edileceğini kanaatini taşıyorum gelecekte. Ona yönelik de bizim düzenlemeler, hazırlıklar yapmamız gerekiyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz teşekkür ederiz.

RUKİYE ÖZCİVELEK (TUBİTAK)- Sanıyorum bizim en büyük sorunlarımızdan bir tanesi devamlılığı sağlayamamış olmamız. Aslında dertlerimiz aynı, hepimiz işte belli bir hedefe yönelmeye çalışıyoruz, bunun için birtakım çalışmalar yapıyoruz, ama bir bütün olamıyoruz, bir araya gelemiyoruz. Yaptığınız bir çalışmanın sonunu getiremiyoruz ne yazık ki. Tuena projesi 1997-2000 yılları arasında Ulaştırma Bakanlığı projesiydi, Türkiye ulusal enformasyon alt yapısı, Türkiye'nin bilgi toplumu hedefi konmuştu. O zamanın, dönemin cumhurbaşkanı işte sanal temel atma töreniyle bunu kamuoyunu duyurmuştu bu çalışmayı. Tabii şimdiki iktidarı değil bundan önceki iktidar zamanında da aslında Tuena'nın devamı getirilmedi, hiçbir şey yapılmadı yani.

Ama şunu diyebilirim, Tuena hâlâ güncelliğini koruyor, hâlâ daha ben buradaki çalışmalarında bile dönüp Tuena'da ne yapılmış diye bakabiliyorum. O açıdan hâlâ güncelliğini koruyor. Belki Sayın Milletvekilimiz bunu hükümete aktarır, Tuena'nın devamının getirilmesi konusunda.

Yine bu zirve çalışmasıyla ilgili, belki Mustafa Bey biraz daha detayına getirebilir. İşte zirve koordinasyonu Ulaştırma Bakanlığı ve Telekomünikasyon Kurumuna verilmişti ulusal koordinasyonu, ama bu arada çeşitli kesintiler oldu. İşte Başbakanlık Müsteşarlığına gitti geldi, koordinasyon görevi oradan alındı, işte DPT işin içine girdi çıktı. Bunu hani kim yapacaksa yapsın, birisi yapsın, ama hepimiz sahiplenelim ve hep birlikte devamını getirelim diye düşünüyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN- Teşekkürler.

Buyurun hocam.

SORU- (Anlaşılmıyor)

BAŞKAN- Evet biz teşekkür ederiz.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. AZİZ AKGÜL (Diyarbakır Milletvekili)- Efendim şimdi açıkçası bu frekans ihalesi yıllarca, yıllardır daha doğrusu sürüncemede. Bu Haberleşme Üst Kurulunun görevi; çünkü görev şöyle. Hem Telekomünikasyon Kurumunu hem de RTÜK'ü ilgilendiriyor. Birisine bir görev vermişler, birisine diğer görevi vermişler, dolayısıyla inanılmaz bir şey var. Zaten orada da RTÜK'ün ve Telekomünikasyon Kurumunun ayrı kurumlar olması da bence tartışmalı ve lüzumsuz. Yani belki bunun da mutlaka tartışılıp hemen süratle organize edilmesi lâzım.

Dolayısıyla, burada yalnız bir şey söyleyeyim. Bu açık alan –sizin söylediklerinizin hepsine katılıyorum- zaten bu boşluktan istifade edilerek bunlar oluşuyor şu anda. Aşağı yukarı 500 milyon dolar şu anda devletin kaybı var. Sadece, belki ondan daha fazla, işte aşağı yukarı böyle bir rakam.

Tahmin ediyorum bu Plân Bütçe Komisyonunun en son Başbakanlıkla ilgili bölümünde de bu konu gündeme geldi ve ilk Haberleşme Üst Kurulu toplantısına götürülmesiyle ilgili de bizim temennimiz oldu, bunu da Sayın Başbakana ilettik. Dolayısıyla Haberleşme Üst Kurulunun süratle bu kararı alıp frekans ihalesini çıkılmasıyla ilgili bu talimatı verip ilgili kurum, çünkü iki tane kurum var şu anda. Hem Telekomünikasyon Kurumu hem de RTÜK. Bunlar organizasyonu yapıp bu alanı sizin de ifade ettiğiniz gibi, israf edilen alanı iyi kullanmaya yönelik ve dolayısıyla anlamsız bir durumu da ortadan kaldırmaya yönelik bir çalışma başlatılacak diye düşünüyorum, tahmin ediyorum.

-Siz yoksunuz.

PROF. DR. AZİZ AKGÜL (Diyarbakır Milletvekili)- Yok, ben şimdi bizim Elektronik Demokrasi Grubu Sayın Aktaş'ın, değerli hocamızın başlattığı bir çalışmanın devamı, ama bu biliyorsunuz böyle resmi bir komisyon çalışması değil, bu Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde bulunan milletvekillerinin bir araya getirdiği bir çalışma grubu, informal bir grup. Dolayısıyla, biz ancak tavsiyede bulunuyoruz, yani bizim böyle bir karar

alıp uygulama şeyimiz yok, tavsiyelerde bulunuyoruz. Bu dahi faydalı çalışmalar, Hocamızın zamanında yapılmış olan inanılmaz güzel çalışmalar var, biz de onları devam ettiriyoruz, yani bu dönemde devam ettiriyoruz. Yani bu sizin ifade ettiğiniz hususla alakalı olarak da hükümetimize ve Sayın Başbakana gerekli bilgileri ben şahsen tahmin ediyorum 3 ay evvel bir bilgi notu olarak bu hususu gündeme getirmiştım. Şimdi en son Plân Bütçe Komisyonunda aşağı yukarı işte 10 gün içerisindeydi zannediyorum, orada tekrar gündeme geldi. Bu alanın mutlaka, daha doğrusu bu problemin çözülmesiyle ilgili.

Prof.Dr. Ziya AKTAŞ Sayın Akgül Hocamızın bahsettiği grup 1998 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde adına Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Grubu dediğimiz bir grup kurduk. Az önce söylediğimiz gibi informal bir grup. Bu adımı attığımız zaman kimi arkadaşımız bize ya bir dakika sen aptal mısın? Çiğ köftelerin tavanlara yapıştırıldığı Mecliste böyle bir şey siz kendinizi mi aldatıyorsunuz dedi. O dönemde 35 tane milletvekili, evet ben bu grubun üyesi olmak istiyorum dedi. Çalışmaları başlattık, ondan sonraki milletvekilliği döneminde 85'e çıktı üye sayımız ve Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Grubu diye başlarken gelişmeye paralel olarak bir bakıma bilgi toplumu konularını ele aldık, bununla ilgili bir takım yasal çalışmalar yaptık. Teşekkür ediyorum hatırladığı için Aziz Bey. Ve kısaca grubumuz Bilgi Grubu olarak çalışmasına devam etti, fakat 85 tane milletvekilinden tekrar Meclise zannediyorum 2 arkadaşımız girdi, ama mutlu oldum. Şimdi e-demokrasi adıyla arkadaşlarımız bu çabayı götürüyorlar. Ben kendilerine başarılar diliyorum.

BAŞKAN- Mustafa Beyin ilavesi olacak.

Doç.Dr. Mustafa ALKAN - Ramazan dolayısıyla vakit de son derece azaldı ama, bir iki şey söylemekte fayda görüyorum. Birincisi gündeme geldiği için hemen söylemek istiyorum. Frekans plânlamasıyla ilgili 5 yıldır birilerinin yetkisinde olan frekans plânlamasının yapılmadığı bir noktada yasal sorumluluk Telekomünikasyon Kurumuna verildiği andan itibaren 3 ay içerisinde biliyorsunuz Ulusal Frekans Plânı yapıldı ve Haberleşme Yüksek Kuruluna gönderildi.

Demek ki istenilirse 5 yılda yapılamayan bir şey 3 ay içerisinde yapılabilirmiş. Birincisi bunu söylemek istiyorum.

İkincisi, bu Dünya Bilgi Toplumu Zirvesiyle de tamamlamak istiyorum. Hepimiz şunu söylüyoruz. İşte gelişmiş ülkeler, başka Amerika olmak üzere Dünya Bilgi Toplumu Zirvesini oluşturdu, çünkü buradan kendilerine birtakım çıkarlar, faydalar sağlamak

istiyorlar, artı üretmiş oldukları bilgi teknolojilerini satacak Pazar azalmaya, daralmaya başladı. Bu pazarı nasıl daha genişletebiliriz, büyütebiliriz, dünya bilgi teknolojilerini kullanırsa bizim de pazar payımız daha nasıl genişlenir çabası içerisinde olurken bizim onları suçlamak gibi bir mazeretimiz olamaz. Herhalde bunlardan biz az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere aman siz de bu teknolojileri üretin.

Herkes kendi ulusal çıkarlarını, millî menfaatlerini gözeterek birtakım stratejiler ve politikalar geliştiriyorsa ve biz istesek de istemesek de bu stratejiler ve politikalar dünya genelinde bir uygulama alanı bulabiliyor ise, bizim Türkiye olarak oturup acaba biz istesek de istemesek de bize rağmen gelişen bu ortam içerisinde biz millî menfaatlerimizi nasıl oluşturabiliriz, burada ne kadar fayda elde edebiliriz, bu faydayı sağlayabilmek için bizim ulusal stratejilerimiz ve politikalarımız nedir ve bunları nasıl üretiriz herhalde yapmaktan başka doğru yol, seçenek yok.

Ama üzülerek söylemek gerekirse hep geçmişten beri bunları sorgularız, yargılarız, birilerini bu konuda işte sorumlu tutarız, önceki iktidarlar, sonraki iktidarlar, önceki bürokrasi, sonraki bürokrasi, üniversiteler falan deriz, herkes birtakım oluşumlar meydana getirir, sivil toplum kuruluşları, sektör temsilcileri vesaire, fakat ortaya müşahhas çıktığı noktasında ne var dediğiniz zaman ortada müşahhas hiçbir çıktının olmadığını üzülerek görürüz ve hep de bunları tartışırız. Öyleyse herhalde bizim yapmamız gereken siyasî otorite olarak devlet yönetimindeki irade sahibi etkin unsurlar olarak, bürokrasi olarak, üniversite olarak, sivil toplum kuruluşları olarak bütün bunlar içerisinde müşahhas çıktılarını üreterek, müşahhas sonuçlara ulaşabilecek stratejileri ve politikaları nasıl geliştirmemiz gerektiğini artık bir yerden başlatmamız gerekiyor. Değilse uzun yıllar, 10 yıl sonra 20 yıl sonra başka oluşumlar, başka gruplar, başka çalışmalar, başka projeler hep gündeme gelip ama bütün bunları ülke adına, millet adına, devlet adına somut çıktılarını, müşahhas çıktılarını ve faydalarını görmekte zorlanıyoruz ve bunu görmeyi arzu ediyor umuyoruz. İnşallah bunları göreceğimiz ve bunları konuşacağımız sempozyumları panelleri de organize etmiş oluruz diye bitirmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz teşekkür ederiz.

Değerli katılımcılar zaman epey geçti. Aslında dünya bilgi toplumu, dünya bilgi çağı bir bilgi devrimi gibi tanımlamalar yapsak da, konuşmacıların da dile getirdiği gibi bu süreç sermayenin libere edilmesi, ulus devletlerin sınırlarının sermayeye açılması ve

sermaye odaklarının kendi arasındaki bir kârlılığın artış ve az gelişmiş olan ülkelere de tavsiyeler getiriyor. Ancak biz ülke olarak ülkemizin bağımsızlığını, halkımızın çıkarlarını ve insancıl yaşamını başta önümüze görev olarak koyacak olanlar bu söylemden, bu dayatmadan veyahut da görevlendirmeden üzerimize düşeni algılayıp kendi çıkarlarımız, kendi toplumsal çıkarlarımız doğrultusunda bir projeksiyon yaratmak mecburiyetinde olduğumuz ortaya çıktı. Konunun daha da tartışılmaya ihtiyacı var. Her ne kadar bu zirveyi Birleşmiş Milletlere bağlı komisyonlar yürütse de, bu komisyon içinde gördüğüm kadarıyla Dünya Ticaret Örgütü de var. Dünya Ticaret Örgütünün dünyaya da nasıl bir yapılandırma öngörüler olduğunu biliyoruz. Bu burada kalmasın, daha tartışıp daha geliştirmek ve ülkeye ve bizlere yararlı şekle sokma dileğiyle hepinize iyi akşamlar diliyorum.

----- * -----